AZ 1956-OS MAGYAR FORRADALOM ÉS ELŐZMÉNYEI A TAMÁSI LAKTANYÁBAN AZ UNGVÁRRA DEPORTÁLTAK NÉVJEGYZÉKÉVEL

AZ 1956-OS MAGYAR FORRADALOM

ÉS ELŐZMÉNYEI A TAMÁSI LAKTANYÁBAN

AZ UNGVÁRBA DEPORTÁLTAK

NÉVJEGYZÉKÉVEL

ÖSSZEÁLLÍTOTTA 60 ÉV TÁVLATÁBÓL

KÉRY LÁSZLÓ, EGYKORI ŐRVEZETŐ,

A TAMÁSIBÓL ELHURCOLTAK UTOLSÓ TANÚJA

Tördelést és a magyar ékezetek elhelyezését Halbritter Ernő végezte

Az 1956-os magyar forradalom és előzményei a tamási laktanyában az Ungvárra deportáltak névjegyzékével

2016

Kiadó: Tamási Helytörténeti Alapítvány

7090 Tamási, Szabadság u. 52.
www.tamasihelytortenet.hu
E-mail cím: tamasihelytortenetialapitvany@gmail.com

Tamási Város Önkormányzatának támogatásával

Nyomdai munkálatok:
Szekszárdi SZC Nyomdája
7090 Tamási, Deák Ferenc u. 6-8.

ISBN 978-963-12-6790-7

Tartalomjegyzék

Előszó /K. Németh András / 5

Magyarázkodás 21

Bevezetés 26

Főtéma 32

Változások a laktanyában 32

A szovjet támadás 38

A szovjetek kezében 43

Hadifoglyok, rabok vagy gonosztevők? 46

Gyűjtőfogház "jogászokkal" 50

Az a bizonyos "gyűjtőfogház" 55

Ismerkedés a börtönnel 58

Tapasztalatcserék 61

Kihallgatások 66

Börtönfilozófia 70

Éhségsztrájk? 75

Nehéz hinni! 78

Útban hazafelé 81

Kaposvári börtön 85

Menekülés 90

Tanúskodás 96

Katonaélet, mint "muszos" 102

Katonaélet a "Büntető zászlóaljban" 109

Jegyzetek, magyarázatok 118

Az Ungvárra deportált katonatársak 119

Kéri László őrvezető kihallgatási jegyzőkönyve - 1956. november 18. 120

Az egész országból Ungvárra deportáltak adatai Váradi Natália közlése alapján 126

Előszó /K. Németh András /

1956 Tamásiban, különösen tekintettel a laktanyára

Kéry László visszaemlékezései elé

Különleges könyvet tart kezében az Olvasó. A könyv szerzője, Kéry László András egyike annak a nagyjából 800 embernek, akit az 1956-os forradalom vérbe fojtása után a Szovjetunióba hurcoltak. A szerző a tamási laktanyában töltötte katonai szolgálatának utolsó szakaszát, ahol a forradalmi katonatanács tagjának választották. November 4. után több bajtársával együtt letartóztatták és a KGB ungvári börtönébe vitték, ahonnan csak karácsony előtt hozták vissza Pécsre, majd a kaposvári katonai börtönbe. 1957. január eleji szabadulása után nyugatra szökött, Bécsben építészmérnöki oklevelet szerzett, több mint ötven éve Svájcban él.

Bár a kötet az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára jelenik meg ebben a formában, a szöveg jó részét a szerző már 1957-ben, emigrációja kezdetén papírra vetette, amelyet azonban neve feltüntetése nélkül, tudtán kívül, jelentős tartalmi módosításokkal jelentetett meg a müncheni Amerikai Magyar Kiadó, *A dunántúli laktanyából az ungvári börtönbe: egy szabadföldre szökött magyar katona a szovjet deportációkról* címmel.[1] A kötet Tamásiban sem maradt ismeretlen: 1992-ben Hesz Károly volt járásbíró, a Járási Forradalmi Bizottság Németországban élő tagja juttatta haza egy példányát,[2] amelyből a helyi lapban szemelvényeket is közreadtak.[3] Kéry László 1993-ban Tamásiba látogatott, ekkor Szabó Béla készített vele rövid interjút,[4] 2010-ben pedig interjúalanya volt a Tamási 1956 című dokumentumfilmnek.[5] A Tamási Helytörténeti Alapítvány az évforduló kapcsán kereste meg a szerzőt azzal a szándékkal, hogy megjelentetné az eredeti, nyomdafestéket még nem látott visszaemlékezést. Kéry László nem csupán „leporolta", de ki is egészítette a szöveget.

1957-ben a szerző csupán saját, a deportálás során szerzett „élményeire" támaszkodhatott, a rendszerváltozás után az 1956 utáni elhurcolások azonban már a tudományos kutatások reflektorfényébe is bekerültek. A kutatástörténet részletezése alól – Lupkovics Miklós és Váradi Natália név szerint történő megemlítése mellett – mentesít, hogy Horváth Miklós hadtörténész és Olekszandr Pahirya ukrán levéltáros jóvoltából néhány évvel ezelőtt megjelent egy a témát feldolgozó vaskos monográfia, *Kényszerkirándulás a Szovjetunióba. Magyar deportáltak a KGB fogságában – 1956* címmel.[6] Ebben nemcsak a Szovjetuniónak a magyar forradalom ellen viselt háborújáról olvashatunk, de a november 4-ét követő elhurcolásokról is, területi bontásban, köztük a városunkban történtekről is, *Kaposvár, Dombóvár, Tamási – deportálás aktív magyar részvétellel* fejezetcím alatt. A kötet forrásközlő részében két, Tamásiból elhurcolt katona, dr. Kardos Sándor orvos és szerzőnk, Kéry László oroszból lefordított vallomását, valamint a Tamásiból elhurcoltak korabeli névsorát is elolvashatjuk, a

[1] A dunántúli 1958.
[2] Szabó 1992b.
[3] Szabó 1992c; Szabó – Juhász 1992.
[4] Szabó 1993.
[5] Havasi – Hoppál – K. Németh 2010.
[6] Horváth – Pahirya 2012.

függelékben pedig megtaláljuk a Tamásiból kivittek – nyolc katona és négy civil – részletes személyi adatait, valamint a „tevékenységükre” vonatkozó adatokat.[7]
Az említett kötet irodalomjegyzékét áttekintve látható, hogy alig van benne a deportáltaktól származó visszaemlékezés, ami már önmagában is helytörténeti kiadványból forrásértékű dokumentummá, a téma kutatói számára nélkülözhetetlen művé avatja Kéry László visszaemlékezését. Kiegészítésképpen megemlítem, hogy a monográfia megjelenése után két egykori deportált, K. Szíjj Ferenc és Paál Tamás emlékei is könyv alakban napvilágot láttak, Paál Tamás kötetének nagy része ráadásul a téma szakirodalmának elemző áttekintését is nyújtja.[8]
Itt szeretném felhívni a kutatók figyelmét arra, hogy az 1956-ban Tamásiból a Szovjetunióba deportált 12 személy közül sem csupán Kéry László visszaemlékezései férhetők hozzá. A szerző katonatársa, az emlékeit 2009-ben kameránk előtt is megosztó Turós István visszaemlékezését már 1992-ben közre adta Szabó Béla a helyi lapban,[9] később ugyanez a szöveg egy országos, gyűjteményes kötetben,[10] majd a Tolna megyei nemzetőrségről szóló monográfiában is megjelent.[11] Turós István 2006-ban néhány oldalon önmaga is leírta 1956-os élményeit,[12] 2007-ben pedig Örményi János beszélgetett vele röviden.[13] A Kéry Lászlóval együtt a Szovjetunióba vitt dr. Kardos Sándor ezredorvos szintén dokumentumfilmünk interjúalanya volt. Egy másik Tamásiból elhurcolt, pári illetőségű, akkoriban 22 éves keszthelyi főiskolai hallgató, Szabó Dénes 1992-ben hosszú levélben vetette papírra emlékeit Szabó Béla számára.[14]

Források és kutatások a tamási 1956-os eseményekről

Tamási 1956-os eseményeiről a megye történetéről szóló feldolgozásokból, levéltári dokumentumokból, valamint (nyomtatásban megjelent vagy kéziratos formában lévő) visszaemlékezésekből tudhatunk meg legtöbbet.

Időrendben első helyre kívánkozik, megbízhatóságát tekintve ellenben említést sem érdemel az 1957-ben a Tolna Megyei Tanács által megjelentetett, *Ellenforradalmi események Tolna megyében* című, primitíven hazudozó brosúra, amely feketéző kulákok, szadista csendőrök, horthysta és fasiszta katonatisztek összeesküvéseként igyekezett beállítani a forradalom megyei, így tamási eseményeit is.[15]

[7] Horváth – Pahirya 2012, 56–58, 234–237, 242–243, 362–363.
[8] K. Szíjj 2013; Paál 2013.
[9] Szabó 1991b.
[10] Fejér – Vasvári 2002, 1440–1445.
[11] Szilágyi 2006, 226–227.
[12] Turós 2006, 2–3.
[13] Örményi 2007.
[14] Szabó D. 1992.
[15] Ellenforradalom 1957, 17–18. Megjelenése előtt anyagából két, Tamásit is érintő cikk is született, hasonló stílusban: n. n. 1957; Baktai 1957. A fehér könyv kritikája a nagyszokolyi események kapcsán: Szilágyi 2002, 205–206.

Tolna megye 1956-os történetét a rendszerváltás után először – főleg a Tolna megyei levéltár anyagára támaszkodva – László Péter tekintette át,[16] a megtorlást pedig Dobos Gyula dolgozta fel.[17] Az ötvenedik évfordulóra készült kötetben Orgoványi István az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában őrzött dokumentumokat (elsősorban vizsgálati dossziékat) is felhasználva immár alaposabb elemzést nyújtott; a tamási eseményeknek itt szentelt a szakirodalom először nagyobb teret.[18] Ugyanebben az évben egy helytörténeti kiadványban az egykori helyi nemzetőr, Szabó Béla tanár foglalta össze a tamási eseményeket a tamási 56-osok vádirata, Kéry László és Szabó Dénes visszaemlékezése, valamint a „fehér könyv" alapján, sok személyes élmény felidézésével.[19] Itt kell megemlíteni, hogy az elmúlt két és fél évtizedben Szabó Béla az események több tucat tanújával készített hosszabb-rövidebb interjút személyesen vagy levél formájában, amelyek írott változatait nekem is átadta; ezek számos ponton árnyalják a képet és alapját képezhetik egy majdani monografikus összefoglalásnak is.[20] A helyi sajtóban az 1990-es évek elejétől kezdve – mára egyre csökkenő intenzitással – megszólaltatták a helyi résztvevőket is, így az október 30-i népgyűlésen verset szavaló, 1957-ben elítélt Kaszás Dezső tanárt,[21] az október 30-i népgyűlésen a DISZ 12 pontját felolvasó Torma Sándor nemzetőrt,[22] dr. Ujváry István állatorvost, a helyi forradalmi bizottság tagját, aki a szovjeteknek tolmácsolt,[23] Rudas György iskolaigazgatót,[24] valamint Maráth József nemzetőrt.[25] Ludvig Jánost, a Járási Forradalmi Bizottság elnökét halálakor Szabó Béla méltatta egy újságcikkben.[26] 2002-ben dr. Hesz Károly járásbíró, a járási forradalmi bizottság tagja írta le röviden főként a november 4. utáni menekülésére vonatkozó emlékeit.[27] 2009–2010-ben alkotótársaimmal a Tamási 1956-os történetét bemutató dokumentumfilmünkhöz 15 személlyel több, mint 15 órányi anyagot készítettünk interjút. Megszólaltattunk egykori gimnazistát, gimnáziumi tanárt, a községi nemzeti bizottság tagjait, nemzetőröket, a laktanyából elhurcolt forradalmi katonatanácstag katonákat és a hősi halottak honvédek

[16] László 1992.
[17] Dobos 1996.
[18] Orgoványi 2006, Tamásira: 383–384.
[19] Szabó 2006. A szovjet emlékmű ledöntésének, illetve a laktanya november 4-i megtámadásának történetét már korábban közreadta: Szabó 1992a; Szabó 1992e.
[20] Ezúton is köszönöm Szabó Bélának, hogy gyűjtését folyamatosan megosztotta velem.
[21] Szabó 1991a; Szeri 1993.
[22] Szabó 1992d.
[23] Tóth 1996.
[24] Szeri 2007.
[25] Szabó 2010.
[26] Szabó 1994.
[27] Hesz 2002. Tíz évvel korábban egy rövid olvasói levélben már hírt adott magáról, de 1956-ot csak néhány szóban említette: Hess 1992.

családtagjait, de a község egykori párttitkárát, illetve egy a nemzetőrök által őrizetbe vett rendőrt is.[28]

Mint látható, Tamási 1956-os története nem teljesen feltáratlan, ám az adatok szisztematikus összegyűjtése, a helyi és országos levéltárakban fellelhető dokumentumok, továbbá a visszaemlékezések adatainak összegzése nem történt meg. Az alábbiakban elsősorban a szakirodalom – Orgoványi István, László Péter, Dobos Gyula és Szabó Béla munkái –, valamint a Szabó Béla által és a munkatársaimmal közösen készített interjúk alapján foglalom össze Tamási 1956-os eseményeinek történetét, a több helyütt is említett eseményekre külön nem hivatkozva. Ez a rövid írás nem pótolhat egy későbbi monografikus feldolgozást, de szándékaim szerint az általam adott szakirodalmi áttekintés segítséget nyújthat hozzá.

Tamási község 1956-os történetének vázlata

Tamásiban nem történtek országos jelentőségű események 1956-ban, hiszen egész Tolna megyéből hiányoztak azok a tényezők, amelyek országszerte jellemezték a forradalmat. A megyében a nagyipar és a felsőoktatási intézmények hiánya miatt nem volt jelen a forradalom bázisának számító munkásság és egyetemi diákság, nem alakultak ki jelentősebb ellenzéki értelmiségi csoportok és hiányzott a karizmatikus forradalmi vezető is, ehhez mérten pedig viszonylag erős magyar belügyi egységek és szovjet csapatok állomásoztak a megyében.[29] A lakosság sérelmei természetesen itt sem voltak mások, mint az ország más részeiben (demokratikus alapjogok hiánya, vallásgyakorlat csorbítása, nemzeti jelképek háttérbe szorítása, ÁVH túlhatalma stb.), csak a forradalmi események dinamikájában tért el a nagyobb városokétól. Előre bocsátom, hogy ugyanakkor néhány tény mégis különösen érdekessé teszi a település 1956-os történetét, amelyek éppen Kéry László visszaemlékezésének témájához kötődnek. Tolna megyében Dunaföldvár mellett egyedül Tamásiban voltak a forradalomnak halálos áldozatai, november 4-e után pedig a község a szovjetek dél-dunántúli központja volt, hiszen a környék számos városából ide gyűjtötték be a nemzeti bizottságok és katonatanácsok tagjait, mielőtt a Szovjetunióba hurcolták volna őket.

Október 25-én Magyar Dolgozók Pártja (a továbbiakban: MDP) megyei vezetősége a dombóvári, tolnai és tamási helyőrségtől kért fegyvereket és fegyveres őrséget a közintézmények őrzéséhez, megbízható párttagokból pedig „munkás milíciát” állítottak fel a párt- és állami objektumok védelme érdekében (a pártbizottságok fegyveres őrizetét majd

[28] K. Németh 2010c.
[29] Szakolczai 2006, 19–20.

október 31-én oszlatják fel).[30] Október 26-án este a tamási általános iskola előtti parkban álló, téglából épített szovjet hősi emlékművet négyen erőgép segítségével ledöntötték. A forradalom bukása után közülük három járási tanácsi dolgozót elbocsátottak.

Október 23-a után Tamásiban is a helyi pártvezetők – mindenekelőtt a nagy befolyású és a párton belül reformernek számító Papp Károly járási párttitkár – próbálták meg kézben tartani az eseményeket, nem kompromittálódott személyek pozícióba történő emelésével. Október 27-én Tamásiban is megalakult a nemzeti bizottság, amelybe az 1945–1948 közti koalíciós időszak ismert politikusai is bekerültek,[31] név szerint Majer Kálmán a kommunisták, Maczkó Lajos a kisgazdapárt, Horváth János pedig a szociáldemokrata párt részéről.[32]

Október 28-án a gimnáziumban diákgyűlést tartottak, amelyet a Dolgozó Ifjúság Szövetsége (a továbbiakban: DISZ) helyi titkára és egy pesti egyetemista, a Petőfi Kör küldötte kezdeményezett. A diákgyűlés Kaszás Dezső tanár és Tolnai László diák személyében küldötteket delegált a községi népgyűlésre. A gimnáziumban és a közintézményekben elhelyezett vörös csillagokat és Rákosi-címereket leverték, összetörték.

A forradalom egyik legjelentősebb eseménye a Nagy Imre miniszterelnöknek az eseményeket átértékelő október 28-i beszédét követően, október 30-án a Sztálin téren (ma Kossuth tér) megtartott népgyűlés volt. A helyi események többnyire spontán történtek, de több adat is utal a forradalom egyik regionális központjának számító közeli Tab városka kiemelt szerepére, ahonnan forradalmárok érkeztek mozgósítani a helybelieket, de Pestről jött egyetemisták szervező tevékenységéről is tudunk.

A népgyűlésen felszólalók higgadtságra, az önbíráskodás elkerülésére, törvényes számonkérésre szólítottak fel. Szavaiknak tekintélyük is nyomatékot adott, hiszen Maczkó Lajos korábban kisgazdapárti országgyűlési képviselő volt, Majer Kálmán pedig 1945 előtt börtönt viselt kommunista meggyőződése miatt. Az ifjúság képviseletében a középiskolai tanulmányai alatt politikai véleménynyilvánításért nem jogerősen 8 hónap börtönre ítélt, a katonaidejét munkaszolgálatosként töltő Torma Sándor a kor ifjúsági tömegszervezete, a DISZ 16 pontját olvasta fel. Kaszás Dezső elszavalta Sík Sándor 1919-ben, a Tanácsköztársaság idején írt, Óda a paraszthoz című versét, amely a parasztság mint nemzetmegtartó erő dicséretét hirdette az elnyomatás idején. Az erdélyi származású Simó Albert az ifjúság követeléseit ismételte: a szovjetek kivonulását, többpártrendszert, az ÁVH felszámolását, a hittanoktatás

[30] Orgoványi 2006, 364.
[31] László 1993, 85.
[32] n. n. 1957.

engedélyezését stb. A gimnázium küldöttei kérték a népgyűlés résztvevőit, hogy élelmiszeradományokkal segítsék Budapest népét.

Közfelkiáltással, utcánként, széles társadalmi bázisra támaszkodva megválasztották a 24-24 fős Községi Nemzeti Bizottság és a Járási Forradalmi Bizottság tagjait, előbbi vezetője Majer Kálmán, utóbbié Ludvig János ács lett. A mérsékeltséget jelzi, hogy a Járási Forradalmi Bizottságban helyet kapott Papp Károly járási tanácselnök, Vidóczi László járási tanácselnök-helyettes, Őszi Ferenc járási rendőrkapitány és Nemes Aurél laktanyaparancsnok is.

A két bizottság közös megbeszélésén – Hesz Károly, valamint a radikálisabb (részben tabi és nagyszokolyi) nemzetőrök, továbbá talán pesti egyetemisták követelésére – döntöttek az államvédelmi és a rendőrtisztek letartóztatásáról, akiket civil nemzetőrök, Torma Sándor és Ludvig György kísértek a tanácsházára, majd a járási börtönbe. Innen a radikális tabi nemzetőrök el akarták vinni őket, amit a tamási nemzetőrök akadályoztak meg. Október 31-én Ludvig János utasítására a rendőrtiszteket kiengedték a községi börtönből, a továbbiakban házi őrizetben tartották őket.

A honvédek, rendőrök és nemzetőrök által alkotott közös rendvédelmi szerv vezetőjének Nemes Aurél laktanyaparancsnokot, helyettesének Őszi Ferenc rendőrkapitányt választották meg. 25 vállalatnál és intézménynél hoztak létre őrhelyeket (pl. üzletek, ÁFOR, vasútállomás, tanácsháza), ahol katonák és nemzetőrök párban szolgáltak. A nemzetőrség parancsnoka Tóth József lett, helyettesei Kajdi János, Harangozó Lajos és Fencz György voltak, Szabó Béla kutatásai szerint a nemzetőrség 54 tagot számlált.

November 1-jén értelmiségi gyűlés volt a tanácsházán, ahol Ludvig János le akart mondani a Járási Forradalmi Bizottság elnöki tisztségéről, de ezt nem fogadták el, ellenben tanácsadóul Hesz Károly járásbírót nevezték ki mellé. November 2-án a gimnazisták által két nap alatt összegyűjtött két teherautónyi élelmiszert Kaszás Dezső vezetésével a tanulók szállították fel Budapestre, a Ráday utcai diákotthonba. November 3-án leltárt készítettek a pártbizottság vagyonáról.

A tamási laktanya története és 1956-os eseményei

A tamási laktanya 1956 előtti történetéről nem áll rendelkezésünkre korszerű hadtörténeti feldolgozás. Mindössze a Hadtörténelmi Levéltár fondjegyzéke és a laktanyában 1952 és 1956 között szolgált Turós István visszaemlékezése alapján rekonstruálhatjuk az itt állomásozott alakulatokat. A levéltári iratok szerint 1951 és 1954 között a 62. lövész ezred és a 12. aknavető tüzér ezred, 1952–1953-ban pedig a 92. páncéltörő tüzérosztály állomásozott itt, míg végül

1954 és 1956 között fegyelmező zászlóaljat nem telepítettek bele (Pf. 7392).33 Arról is tudunk, hogy 1951 őszén a 42. Harckocsi Rohamlöveg Zászlóalj Tamásiból költözött a marcali laktanyába, tehát ekkor már állt a tamási laktanya.34 Turós István szerint a laktanya 1951–1952-ben épült, első alakulata a 4228 fedőszámú lövészezred volt, 1953 és 1955 között a kaposvári hadosztály tüzérezrede volt itt, 1955-től pedig a Magyar Néphadsereg büntetésvégrehajtási ezrede.35

Történetünk idején már a fegyelmező zászlóalj állomásozott a tamási laktanyában, ahol 600–800, fél és másfél év közötti időtartamú szabadságvesztésre ítélt katona töltötte büntetését. Fegyveres őrizet mellett különféle iparos és mezőgazdasági munkákat végeztettek velük, amelyért fizetést azonban nem kaptak. Az ezred parancsnoka Nemes Aurél alezredes volt, aki hithű moszkovitaként korábban az 1950-ben alapított koreai magyar kórházat vezette.[36] Politikai helyettese Tátrai Mihály őrnagy, az őrszázad parancsnoka Dombai Kálmán főhadnagy, helyettese Kun András hadnagy, a három szakaszparancsnok Landauer József, Kókai György és Turós István hadnagyok voltak. Az 1956 tavaszi dunai árvíz után a legénység nagyobb része Bogyiszló újjáépítésén dolgozott, amikor október 23-án kitört a forradalom. A laktanyába történő visszatelepítéssel egy időben a Honvédelmi Minisztérium utasítására október 26-án létrehozták a forradalmi katonatanácsot, amelybe minden század két-két tagot delegált. Elnöke maga Nemes Aurél lett, az őrszázad részéről így lettek tagjai Turós István és Kókai György.

A honvédek és a község kapcsolatára érdemes külön is kitérni, mert a katonák viszonylag ritkán kerültek kapcsolatba a lakossággal, illetve a település forradalmi eseményeivel. Korábban a laktanya számára történő rendszeres élelmiszerbeszerzés volt a legfontosabb összekötő kapocs, amely az október 26-a utáni napokban további dolgokkal egészült ki.

A fegyelmező zászlóalj őrszázadának tagjai és a felszabadított katonái a forradalom mellé álltak. A katonatanács felvette a kapcsolatot a környező falvak nemzetőrségével is, mindenütt az erőszaktól való tartózkodás, a törvényes számonkérés fontosságát hangsúlyozva.

[33] IX. Fondfőcsoport. Területi szervek, alakulatok. E. Magasabbegységek, alakulatok 1949 – 1956, 315. 62. lövész ezred, 344. 12. aknavető tüzér ezred, 396. 92. páncéltörő tüzér osztály. Vö. Fond- és állagjegyzék 1997, passim.

[34] Fejér 2013, .

[35] Turós 2006, 1–2.

[36] A Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság évfordulónaptárában nemzeti nagyjainkkal együtt tartják számon Nemes Aurél ny. alezredes 2006. aug. 1-i halálát is. http://www.nekb.gov.hu/node/32 (a letöltés időpontja: 2016. szept. 14.)

Mivel Tamási és Nagykónyi között, a határban az október 23-a utáni napokban szovjet páncélosegységek települtek meg, akik saját bevallásuk szerint „üzemanyaghiány” miatt nem tudnak továbbmenni, az október 30-i tamási népgyűlés küldötteket menesztett hozzájuk szándékaik kipuhatolására. A községet Ludvig János, Kovács Károly és tolmácsként dr. Ujváry István képviselte, a laktanyában csatlakozott hozzájuk Nemes Aurél laktanyaparancsnok is. A szovjetekkel kölcsönösen biztosították egymást békés szándékaikról, a tamási küldöttek pedig felajánlották, hogy élelmiszerrel és fürdővízzel segítik a csapatokat. A szovjetek csak vízre tartottak igényt, de a laktanyában betegeiket is ellátták, két halottjukat is Tamásiban temették el. Nemes Aurél alezredes személye a későbbiekben is előtérbe került: mint említettük, az október 30-i népgyűlésen a városi fegyveres erők parancsnokának választották meg, mivel azonban gátolta a forradalmi katonatanács működését és a laktanyában a szovjet tisztekkel cimborált, a katonatanács november 1-én házi őrizetbe helyezte, majd Kókai György vezetésével a tamási járási börtönbe szállították.

A Tamási és Nagykónyi között a forradalom napjaiban megtelepedett, a szovjet 38. hadsereg kötelékébe tartozó 39. gépesített gárdahadosztály november 4-én hajnali 4 óra 15 perckor kapott parancsot a hadsereg parancsnokától, H. D. Mamszurov altábornagytól a forradalom leverésére kidolgozott, Forgószél nevű hadműveleti tervben meghatározott harci feladat végrehajtására, amit reggel 6 óráig már be is fejezett.[37] A Szovjetunió Kárpáti Katonai Övezetében állomásozó egységet október 23-án 19 óra 45 perckor helyezték harckészültségbe, a szovjet-magyar határt október 24-án lépte át.[38] Az egység veszteségi listáján szereplő 5 halott sorkatonát, 13 sebesültet, valamint harccselekményen kívül meghalt 3 katonát[39] nem Tamási mellett vesztette el.

A hadtörténeti leírás után lássuk, hogyan emlékeznek a résztvevők a laktanya megtámadására. Miután az őrszolgálat vezetője, Sivák József szakaszvezető nem volt hajlandó kaput nyitni a szovjeteknek, a kapu előtt agyonlőtték. A kapuőrség épületében tartózkodó Hánis László éppen telefonon jelentette Sivák József halálát az ügyeletes tisztnek, amikor a tankok tüzet zúdítottak az épületre. Az őrhelyet derékmagasságban érték a lövések, Hánis László és társa, Kovács Ottó azonnal meghaltak, a halál oka az anyakönyvi bejegyzés szerint: „robbanó lövedék által okozott hasi szervek roncsolása”.

[37] Kirov 2001, 157. Érdekes, hogy 1956 hadi eseményeit tárgyaló vaskos monográfia a vidéki ellenállás eseményeinek felsorolásában Dunaföldvárt, Székesfehérvárt, Tabot, Sárbogárdot és Kaposvárt említi, de Tamásit nem : Horváth 2003, 436–437.
[38] Kirov 2001, 200.
[39] Kirov 2001, 202.

November 4. után – a megyei szovjet parancsnokság Tamásiban

November 4-én, a laktanya elfoglalása után a szovjet katonák elkezdték a forradalom helyi résztvevőinek begyűjtését. Elfogták Majer Kálmánt is, de régi párttagok követelésére néhány nap múlva szabadon engedték. Kiemelten keresték Hesz Károlyt, a járásbíróság helyettes vezetőjét, akit a fehér könyv a tamási események értelmi szerzőjeként állított be, akinek azonban sikerült megszöknie üldözői elől. Az összeszedett foglyokat a járásbíróság udvarán álló börtönbe zárták, ahol a szovjetek kegyetlenül bántak velük, részegen kivégzéssel fenyegetőztek és a cellába lőttek, életüket csak a tolmács, dr. Újváry István fellépése mentette meg.

November 5-én egy Szekszárdról hazatért funkcionáriusnak köszönhetően elterjedt, hogy a Nemzeti Bizottság 280 fős (!) listát állított össze a kivégzendő párt- és téesztagokról, de miután a hír hazugságnak bizonyult, Bojcov városparancsnok megdorgálta a rémhírterjesztőt.[40]

Tamási a szovjetek Tolna megyei parancsnokságának számított ezekben a napokban, ezt jelzi az is, hogy ide gyűjtötték össze nemcsak Tamási, de a Dél-Dunántúl több településének elfogott forradalmi vezetőit is. Parancsnokuk Bojcov gárdaezredes volt, aki pár nappal később Pécs katonai parancsnoka lett. November 13-án Szekszárdról hozták Tamásiba a forradalom több prominens személyiségét,[41] Szabó Béla pedig 17 sárbogárdi letartóztatottról is tud.[42]

A Szovjetunióba történt deportálásokról szóló, már idézett monográfia szerzői településenként kimutatást készítettek az elhurcoltakról. Innen is tudható, hogy Tamásiból összesen 12 főt vittek a határon túlra, közülük nyolcan katonák, négyen pedig civilek voltak.[43] A nyolc katona közül hét személy a tamási laktanya forradalmi katonatanácsának volt a tagja, öt tiszt, név szerint Herczog Tamás hadnagy, dr. Kardos Sándor főhadnagy, Kéri László őrvezető – kötetünk szerzője –, Kókai György hadnagy és Turós István hadnagy, valamint két honvéd, akiknek a nevét érdekes módon csak a szovjet forrásokból ismerjük: Balogh Bélának és Bíró Dezsőnek hívták őket. Egy nyolcadik katona, a dombóvári laktanyában szolgáló Csiple László alhadnagy éppen szabadságon volt Tamásiban a forradalom idején, de részt vett a forradalmi megmozdulásokban is. A négy civil, Tamásiból elhurcolt között volt Tóth József nemzetőrparancsnok és Molnár Gyula nemzetőr, valamint a Páriban lakó Szabó Dénes

[40] Szabó 1991c.
[41] Dobos 1996, 199.
[42] Kéri László visszaemlékezésében továbbá arról számol be, hogy a Szovjetunióba történő indulás előtti éjszakán Pécsről érkeztek foglyok, de a pécsieket más források szerint közvetlenül Pécsről deportálták: Horváth – Pahirya 2012, 54.
[43] Horváth – Pahirya 2012, 362–363.

főiskolai hallgató és barátja, Kurucz Pál, akik Keszthelyről jövet fegyverrel oldalukon futottak bele az oroszokba nem sokkal Pári előtt.[44]

Tamásiból november 11-én indították a foglyokat az ungvári KGB-börtönbe. Az elfogás, az utazás és börtönben töltött időszak leírása részletesen olvasható Kéry László visszaemlékezéseiben. Fontos megemlíteni, hogy a foglyok egy részét tovább vitték a Kárpátokon túli Sztrijbe, a tamásiból elhurcoltak közül ez történt Szabó Dénessel és Kurucz Pállal. December 16-án a nemzetközi tiltakozás miatt a deportáltakat hazaszállították, a katonák előbb Pécsre, majd Kaposvárra kerültek, ahol a katonai bíróság népellenes cselekmény hiányában felmentette őket. Kivétel Kókai György hadnagy volt, aki 6 év börtönbüntetést kapott szervezkedés és függelemsértés miatt; bűne az volt, hogy az elfogott Nemes Aurél laktanyaparancsnokot ő szállította Tabra. A váci fegyházból 1960. április 1-jén szabadult, büntetését kegyelemből 3 évi próbaidőre felfüggesztették.[45] A tamási katonák 1957. január 7-én szabadultak és visszatértek a tamási laktanyába, ahol Nemes Aurél alezredes fogadta őket. Kéry Lászlót, mivel katonaideje időközben lejárt, leszerelték, de a hivatásos katonaitársai is elhagyták a laktanyát, mert nem tették le az esküt a Kádár-kormányra.

A nemzetőrség névsorát a szovjet bevonulás idején Tóth József megsemmisítette, így eljárás „csak" 10 tamási lakos ellen indult Szekszárdon állam megdöntésre irányuló tevékenység, illetve lázítás vádjával. Két ember, Torma Sándor és Kaszás Dezső kálváriáját részletesen is ismerjük: őket 1957 júniusában gyűjtötték be, Szekszárdról a tököli internálótáborba kerültek, majd ismét Szekszárdra, előbb a rendőrség fogdájába, innen pedig a megyei börtönbe.[46]

Tóth Józsefet 8 hónap előzetes fogvatartás után a Szekszárdi Megyei Bíróság 1 év 2 hónap börtönbüntetésre ítélte, amelyet a Legfelső Bíróság 1 év felfüggesztettre módosított (1957-ben 8 hónapot töltött előzetesben, 1958-ban pedig 4 hónapot közbiztonsági őrizetben); Torma Sándort a Megyei Bíróság 2 év 6 hónap börtönre ítélte; Simó Albertet 8 hónap (a büntetésbe beszámított) közbiztonsági őrizet után a Megyei Bíróság 6 hónapra.[47] Ludvig Jánost, Tóth Lászlót, Kajdi Jánost, Könye Imrét, Torma Dezsőt, Kaszás Dezsőt és Harangozó Lajost felmentették. Tanúként 33 személyt hallgattak ki.[48] A tanúk közül Vidóczy László járási tanácselnök a vádlottak ellen vallott, pedig maga is a járási forradalmi bizottsági tagja volt.

A forradalom tamási hősi halottjai

[44] Harangozó Lajost is az elhurcoltak között említi: Szabó 2006, 165.
[45] Kókai Györgyné (Kaposvár) közlése nyomán.
[46] Szabó 1992d.
[47] Dobos 1996, 210–211.
[48] Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára 3.1.9. V-143129. Harangozó Lajos és társainak ügye.

A november 4-i szovjet támadásban életüket vesztett honvédek rövid életrajzi adatait fontosnak tartom e helyütt összefoglalni.

Kovács Ottó (Budapest, 1934. febr. 28.) édesapja 1945 előtt hivatásos katona volt. Gimnáziumi tanulmányait a váci piaristáknál, majd ennek állami utódintézményében végezte. Fiatal korától a természet megszállottja volt, a váci természetjáró szakosztályt vezette. 1954-ben vonult be katonának, szolgálata utolsó szakaszát Tamásiban töltötte. November 4-én éppen őrszolgálatban volt, amikor a gyilkos ágyúgolyó eltalálta. Teste annyira szétroncsolódott, hogy csak deréktól lefelé megmaradt maradványait sikerült eltemetni Tamásiban. Földi maradványait családja 1957 februárjában szállíttatta haza a váci alsóvárosi temetőben található családi sírboltba, amelyen a sírfelirat is utal Kovács Ottó erőszakos halálára. Halálának első évfordulójára sporttársai emlékversennyel szerettek volna megemlékezni, a hatalom azonban ezt nem engedélyezte.[49] 1991-ben testvére előterjesztésére Für Lajos honvédelmi miniszter posztumusz őrnaggyá léptette elő, a köztársasági elnök pedig 1956-os Emlékérmét adományozott helytállásáért.[50] Emlékét Vácon is megbecsülés övezi: 1996-ban az ő neve is felkerült a váci piarista gimnázium falán elhelyezett emléktáblára, amely a világháborúban és 1956-ban mártírrá vált diákokra emlékezik. Ugyanebben az évben a Naszályon, a Násznép-barlang melletti sziklafalon emléktáblát helyeztek el emlékére.[51] A Vác központjában található családi ház falán 2002-ben a Váci Városvédő Egyesület avatott emléktáblát.[52] 2005-ben a Szövetség Vácért Alapítvány Kovács Ottó-emlékérmet alapított, amelyet a szabadságért sokat tett váci személyeknek adományoznak.[53]

Hánis László (Várpalota, 1933. jan. 14.) szülei hat gyereket neveltek. Pétfürdőn dolgozott lakatosinasként, 1953 őszén bevonult katonának. A hazaküldött fényképek tanúsága szerint szolgálati ideje elejét Szegeden töltötte, a tamási fegyelmező zászlóaljhoz bizonyára kisebb fegyelmi vétsége miatt került. 1956. október 23-án már csak két hete volt vissza a leszerelésig, de a forradalom kitörése miatt nem térhetett haza időben. A család most is őrzi azt a három darab, lyukas közepű húszforintost, amelyek Hánis László zsebében lapultak november 4-e hajnalán. Ezeket a relikviákat talán az oroszok által halottkémnek a laktanyába vitt dr. Várady János tamási orvos adta át később a rokonoknak (akit az 1980-as évek közepén felkerestek a ma is élő leszármazottak). Hánis László földi maradványait a három áldozat közül utolsóként, 1957

[49] Életére: Vác 1956, 379. 700. jegyzet; Kovács 1990; K. Németh 2010a.
[50] *Hazáért és szabadságért. Kovács Ottó posztumusz elismerése.* Váci Hírlap 1991. nov. 26. (35. évf. 277. sz.) 1; Máté 1995, 224.
[51] M. Cs. 1996.
[52] Bánhidi 2003.
[53] http://vac.fidesz.hu/nyomtathato.php?CikkID=45354 (a letöltés időpontja: 2006. márc. 19.)

tavaszán dupla koporsóban vitte haza testvére és sógora Várpalotára, ahol csak családi körben helyezhették örök nyugovóra. Sírkövén semmi nem utal arra, hogy alatta az 1956-os forradalom áldozata nyugszik. Különös, hogy Várpalotán Hánis Lászlót a város jelentős 1956-os múltja ellenére nem tartja számon az ottani köztudat.[54]

Sivák József (Mád, 1931. ápr. 2.) 1954 novemberében került az akkor alakult tamási büntetőzászlóaljhoz, továbbszolgáló szakaszvezetőként. Családos emberként a laktanyához közel eső Honvéd utcában lakott feleségével és fiával. A november 4-i áldozatok közül ő volt az egyedüli, aki valószínűleg ténylegesen találkozott a szovjetekkel és ellenszegült nekik, amikor be akartak jutni a laktanyába. Fejlövés végzett vele.[55] Holttestét édesanyja elsőként exhumáltatta, Mádon 1956. december 10-én hatalmas tömeg részvételével temették, sírján a halálozás napja is olvasható.

A tamási laktanya negyedik hősi halottja, *Kovács Márton* (Bodony, 1933. okt. 10.) géplakatos nem a laktanyában hunyt el, hanem egy tamási nemzetőrökkel és honvédekkel Szakályból hazatérő teherautón utazva az akkori gimnázium előtt érte a halálos lövés november 4-én reggel 7 óra tájban, amelyet a posta előtt álló szovjet tank adott le rá. Az előző este útnak indult teherautó utasai nem tudhatták, hogy másnap reggel visszatérve már a szovjetek karjaiba rohannak. Kovács Márton holttestét a lövés után visszaforduló teherautóról Szakályban vették le és temették el, földi maradványait innen szállították haza szülőfalujába 1957 márciusában.[56]

A négy hősi halott katonát 2012. november 4-én a tamási római katolikus templomban tartott emlékező istentisztelet keretében a Politikai Foglyok Országos Szövetsége a Honvédelmi Minisztériummal egyetértésben posztumusz „A Hazáért Érdemkereszt" kitüntetésben részesítette.

Fontos megemlíteni, hogy e sorok írása közben derült fény egy ötödik hősi halott katona személyére, ha megsebesülése körülményeit egyelőre nem is ismerjük pontosan. *Mozga Gyula* (Pátroha, 1933. júl. 20.) a tamási laktanya sorkatonája november 8-án a pincehelyi kórházban halt bele lövési sérüléseibe, amelyeket a névsort közreadó hadtörténész szerint valószínűleg a laktanya elleni támadás során szerzett.[57]

Irodalom- és rövidítésjegyzék

A dunántúli 1958 | *A dunántúli laktanyából az ungvári börtönbe: egy szabadföldre*

[54] K. Németh 2010b.
[55] Kőházi 1992.
[56] Szabó 2011.
[57] Tulipán 2006, 747.

	szökött magyar katona a szovjet deportációkról. München 1958.
Baktai 1957	baktai: *Tolna, ahol nem történt semmi. Őszi mozaik egy csendes megyéből.* Népszava 1957. márc. 3. (II. évf. 52. sz.) 5.
Bánhidi 2003	Bánhidi László: *Kovács Ottó.* Váci Polgár 2003. január, 8.
Dobos 1996	Dobos Gyula: *Tolna megye az 1956-os forradalom után (Tények és adatok a megtorlásról).* TMLF 5 (1996) 191–220.
Ellenforradalom 1957	*Ellenforradalmi események Tolna megyében*. Bp. 1957.
Fehér 2013	Fehér János: *Egyszer volt egy MHSZ.* Marcali 2013. (Marcali Helytörténeti Füzetek)
Fejér – Vasvári 2002	Fejér Dénes – Vasvári Vilmos: *Szabadságharcunk a bolsevizmus ellen. Millenniumi számadás. I–III.* Bp. 2002.
Fond- és állagjegyzék 1997	Fond- és állagjegyzék. A Hadtörténelmi Levéltár őrzésében lévő katonai iratok. Szerk. Szíjj Jolán. Bp. 1997. (Hadtörténelmi Levéltári Kiadványok)
Havasi – Hoppál – K. Németh 2010	Havasi Dániel – Hoppál Bulcsú Kál – K. Németh András: *Tamási 1956.* Dokumentumfilm 2010. 33’.
Hess 1992	*Postánkból. Hess Károly levele.* TÚ 1992. márc. (II. évf. 3. sz.) 2.
Hesz 2002	*Élettörténetek (Curiculum vitae). Dr Hesz Károly (48). I. rész. 1956.* Arany-Ezüst. A Jezsuita Intézmények Diákjai Egyesületének Híradója 2002 Karácsony (11. évf. 3. /30./ sz.) 13–14.
Horváth 2003	Horváth Miklós: *1956 hadikrónikája.* Bp. 2003.
Horváth – Pahirya 2012	Horváth Miklós – Olekszandr Pahirya: *Kényszerkirándulás a Szovjetunióba. Magyar deportáltak a KGB fogságában – 1956.* Bp. 2012.
K. Németh 2010a	K. Németh András: *„Ifjúságod, véred a hazának adtad…”. 1956 egyik tamási áldozata: Kovács Ottó.* TTáj 2010. márc. (VIII. évf. 3. sz.) 4.
K. Németh 2010b	K. Németh András: *1956 ismeretlen tamási hősi halottja: Hánis László.* TTáj 2010. máj. (VIII. évf. 5. sz.) 4.
K. Németh 2010c	K. Németh András: *Egy dokumentumfilm elé. Tamási, 1956.* TTáj 2010. okt. (VIII. évf. 10. sz.) 4.
K. Szíjj 2013	K. Szíjj Ferenc: *Túl a Kárpátokon, avagy ötvenhatról másképpen (Egy résztvevő visszaemlékezései és gondolatai).* Hely nélkül 2013.
Kirov 2001	Alekszandr Kirov: *Szovjet katonai beavatkozás Magyarországon*

	1956. In: Szovjet katonai intervenció 1956. Szerk., bevez.: Györkei Jenő – Horváth Miklós. Bp. 2001, 119–202.
Kovács 1990	Kovács Attila: *Olvasói levél.* Váci Demokrata 1990/2. sz., 7.
Kőházi 1992	Kőházi Sándor: *Igazi hős. „Amíg élek, emlékét megőrzöm”.* TT 1992. dec. (I. évf. 11. sz.) 4.
László 1992	László Péter: *Tolna megye 1956-ban.* TMLF 3 (1992) 71–102.
Máté 1995	Máté János: *Kard és könny. Rehabilitáltak emlékkönyve.* Bp. 1995.
M. Cs. 1996.	M. Cs.: *Emléktábla-avatás.* Váci Polgár 1996. dec. 1., 7.
Orgoványi 2006	Orgoványi István: *Tolna megye.* In: A vidék forradalma. 2. kötet. Szerk. Szakolczai Attila. Bp. 2006, 359–395.
Örményi 2007	Örményi János: *Forradalmi napok a tamási laktanyában. Turós István visszaemlékezése 1956 őszére.* Megyei Napló 2007. okt. 20. (IX. évf. 19. sz.) 5.
Paál 2013	Paál Tamás: *„56” ritkán emlegetett részlete.* Hely nélkül 2013.
n. n. 1957	*Részletek a készülő megyei „fehérkönyv anyagából”. Kik kezébe került a fegyver Tamásiban? Vajon mire kellett Lenkei csendőr alezredesnek a párttagok névsora?* Tolna Megyei Népújság 1957. márc. 27. (II. évf. 73. sz.) 5.
Szabó 1991a	Szabó Béla: *„Kitüntetésem a tanítványok szeretete”. Kaszás Dezső tanár úr vallomása.* TÚ 1991. szept. (I. évf. 9. sz.) 6.
Szabó 1991b	Szabó Béla: *Elhallgatott történelem. 1956-ban a tamási laktanyában. Túrós István visszaemlékezései.* TÚ 1991. okt. (I. évf. 10. sz.) 8–9.
Szabó 1991c	Szabó Béla: *Ez történt a Nemzeti Ünnepünkön.* TÚ 1991. nov. (I. évf. 11. sz.) 6.
Szabó 1992a	Szabó Béla: *Emlékműdöntés ’56-ban* TÚ 1992. ápr. (II. évf. 4. sz.) 11.
Szabó 1992b	Szabó Béla: *Relikvia.* TÚ 1992. aug. (II. évf. 8. sz.) 5.
Szabó 1992c	Szabó Béla: *Dunántúli laktanyából az ungvári börtönbe. Egy szabadföldre szökött magyar katona emlékeiből.* TÚ 1992. szept. (II. évf. 9. sz.) 10.
Szabó 1992d	Szabó Béla: *Emlékidéző. Aki együtt ült Göncz-cel. Egy göröngyös életút avagy mennyit bír ki egy ember?* TÚ 1992. okt. (II. évf. 10. sz.)

	1, 3.
Szabó 1992e	Szabó Béla: *Rekviem a katonákért. 1956. november 4.* TT 1992. okt. (I. évf. 9. sz.) 4.
Szabó D. 1992	Szabó Dénes levele Szabó Bélának. Kézirat. 11 oldal. Könnyü László Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény. Leltári szám: 100384.
Szabó 1993	Szabó Béla: *Bajtársi találkozó. Látogatók a laktanyában.* TT 1993. okt. (II. évf. 10. sz.) 9.
Szabó 1994	Szabó Béla: *Ludvig János halálára.* TT 1994. jún. (III. évf. 6. sz.) 12.
Szabó 2006	Szabó Béla: *1956 Tamásiban.* In: Tamási Kalendárium 2007. Szerk. Örményi János. [Tamási 2006] 63–66.
Szabó 2010	Szabó Béla: *Egy nemzetőr emlékei. Maráth József.* In: Tamási Kalendárium 2012. Szerk. Örményi János. [Tamási 2010] 77.
Szabó 2011	Szabó Béla: *A negyedik '56-os hősi halott.* In: Tamási Kalendárium 2012. Szerk. Örményi János. [Tamási 2011] 40–41.
Szabó – Juhász 1992	Szabó Béla – Juhász Zoltán: *1956. novemberében a tamási laktanyában. Isznak, fürdenek az orosz vendégek.* TÚ 1992. okt. (II. évf. 10. sz.) 10.
Szakolczai 2006	Szakolczai Attila: *A dunántúli megyék – Bevezetés.* In: A vidék forradalma. 2. kötet. Szerk. Uő. Bp. 2006, 9–23.
Szeri 1993	Szeri Árpád: *Gimnáziumi tanár a vádlottak padján. „Négy tankgyűrűn kellett áthaladnom".* TN 1993. okt. 22. (IV. évf. 247. sz.) 10.
Szeri 2007	Szeri Árpád: *Csatazaj áradt a rádióból. Visszaemlékezések. A tanár urat megszabadították a dísztőrétől.* 2007. okt. 22. (XVIII. évf. 247. sz.) 4.
Szilágyi 2006	Szilágyi Mihály: *A Tolna megyei nemzetőrség története 1848–49, 1956, 2000.* Szekszárd 2006.
TN	Tolnai Népújság, Szekszárd
Tóth 1996	Tóth Ferenc: *Október csendes napjai. Az emberek elfelejtették 56-ot – véli a szemtanú.* TN 1996. okt. 22. (VII. évf. 247.sz.) 4.
TT	Tamási Tükör, Tamási

TTáj	Tamási Táj, Tamási
Tulipán 2006	Tulipán Éva: *A Magyar Néphadsereg 1956-os vesztesége.* Hadtörténelmi Közlemények 119 (2006) 714–766.
Turós 2006	Turós István: *A Tamási-i Honvéd Helyőrség alakulatai 1952–1956-ig.* Nagykónyi 2006. 3 oldal. Kéziratmásolat a szerző birtokában.
TÚ	Tamási Újság, Tamási
Vác 1956	*Vác '56. Vác 1956-ban és a megtorlás időszakában. Forrásgyűjtemény.* Szerk. Horváth M. Ferenc. Vác 2006. (Váci Történelmi Tár IV.)

Magyarázkodás

Basel, 2015. március 3.

Kettőezertizenhatot írunk! Ebben az évben lesz már az 56-os forradalom 60.évfordulója!
Unokatestvéreim már rég bíztattak, hogy keressem már meg azokat a kéziratokat, melyeket a menekülésem után, 1957 nyarán feljegyeztem. Éppen ezt akartam tenni, amikor kaptam Örményi Jánostól Tamásiból, egy E-mailt, amiben írja, hogy az évfordulóra ki akarják adni az 1957-ből származó, nyugaton megjelent könyvecskét, ami a tamási könyvtárban is megvan!
Ez felvillanyozott! Tényleg utána kell nézni a dolgoknak, de Örményi Jánosnak is el kell mondani, hogy mi történt akkor!
Halljuk a valóságot! Visszaemlékezve a „felfordulás" utáni időkre, valahogy úgy volt, hogy emigrációm után talán 1992-93-ban voltam először Tamásiban. Mindenképpen az oroszok kivonulása után!
Tél volt akkor. Turós Pista tisztemmel és börtöntársammal meglátogattuk a laktanyát. Minden kaotikus volt. Pista szerint az állam eladta a laktanyát valami kétes személynek. Az őrszázad épületében az oroszok mindent megváltoztattak. Érdekes módon a mosdót, a WC- t átépítették. A WC kabinokból magas trónok keletkeztek!? Talán a csatornázás miatt!
Nos, 1956 után ekkor találkoztam először a volt tamási barátokkal, Turós Pistával, Újváry Pistával, akinek feleségét - a tamási állatorvosnőt, Szergényi Évát - a vágóhídi bevételezési útjaimról jól ismertem, tudniillik öccsével, Istvánnal együtt jártam a pannonhalmi internátus-gimnáziumban 1945-48 között.
Az első látogatáskor a két úr persze bemutatott más tamási barátoknak is. Ekkor derült ki számomra egy nagyon kellemetlen ügy. Az urak mesélték, hogy birtokukban van egy nyugaton kinyomtatott kisfüzet, amiben valaki leírta az 56-os tamási eseményeket. Kezembe veszem, s megismerem azt a füzetet, amihez nekem ugyancsak közöm volt.

1. Tamási 1993. - Szabó Béla, Kéry László, Turós István

A magyarországi, illetve ungvári börtön-tartózkodásom után, mivel szüleim Győrben laktak, még sikerült 1957. január 27-én!!! kimenekülni Ausztriába. Ott aztán, annak dacára, hogy már másnap beiratkozhattam a műegyetemre építész hallgatónak (ami mindig vágyam volt!) 40 dolláros Rockefeller ösztöndíjjal, nekünk, magyar menekült diákoknak sosem volt pénzünk! Így aztán talán rokonaim is ajánlották, írjam már le mindazt, ami velem történt a forradalomban, illetve a Szovjetunióba való "kiruccanás" alkalmából.

Neki is álltam. Akkor még minden friss volt az agyamban, az ember mindenre, személyekre, helységekre jól emlékezett. Először füzetekbe írtam le a történetet, majd unokanővéremtől kaptam egy német klaviatúrájú írógépet, s azzal pötyögtettem le a históriát ékezet nélkül. 1949-ben, mikor a kommunisták még gimnáziumba se vettek fel (kitűnő bizonyítvány dacára) már beiratkoztam egy gyors és gépíró iskolába. Szerencsémre aztán minden másképp alakult. Ha azt végeztem volna el, biztos sokkal gyorsabban ment volna a másolás.

Nos, mindennek dacára kész lettem. Akkoriban Európában a legismertebb magyar emigráns újság az "Új Hungária" volt, amit Münchenben adtak ki. Főszerkesztő Pohárnok Jenő, egykori győri napilap főszerkesztője, s apám háború előtti jó barátja. Pohárnok, mint a többi 1 millió magyar, 1945-ben az oroszok elől menekülve hagyta el hazánkat.

Tehát nála jelentkeztem, leírtam, min dolgoztam, s segítségét kértem esetleges kinyomtatáshoz (na meg valami dollár segítséghez).

El is küldtem a legépelt kéziratot. Jó sok idő múlva jött egy csomag, meg valami pénz, hogy az 50 $, vagy 100$ volt, azt már nem tudom. Hát nekiültem olvasni, azt gondolva, hogy ez az

“ÉN” irományom! Már az első oldal gyanús volt, ezt én írtam!? Tovább olvasva látom, hogy Pohárnok hidegháború újságírói szokása szerint mindent eltúlozott, ha az „ellenség” tetteiről volt szó! Ha én azt írtam, hogy az alezredes megpofozott, itt az állt, hogy összevertek. Mind kevésbé tetszett nekem az egész! Végül úgy felháborodtam, hogy az összes Pohárnok-féle füzetet a szemétbe kidobtam.

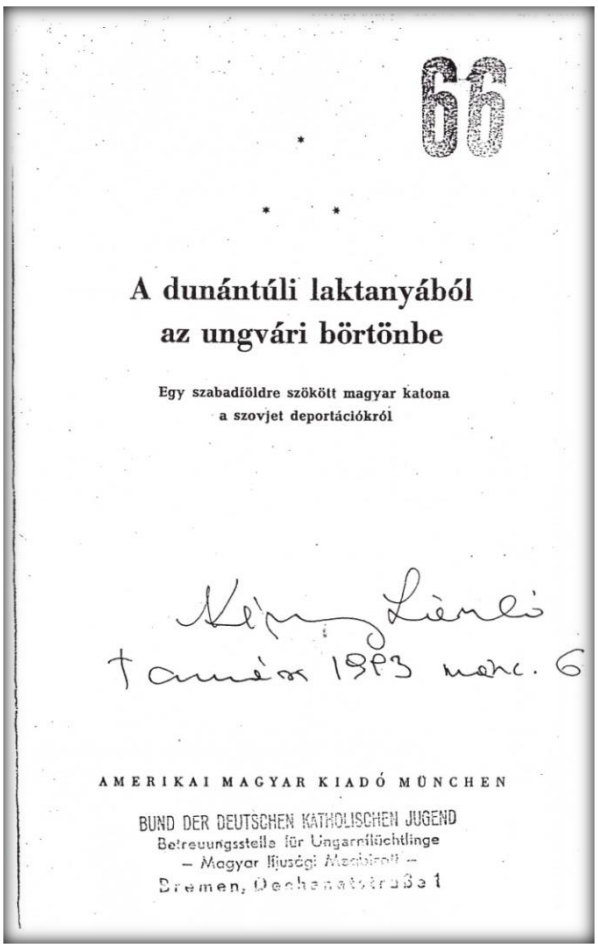
66

A dunántúli laktanyából
az ungvári börtönbe

Egy szabadföldre szökött magyar katona
a szovjet deportációkról

Kéry László
Tamási 1993 márc. 6

AMERIKAI MAGYAR KIADÓ MÜNCHEN

BUND DER DEUTSCHEN KATHOLISCHEN JUGEND
Betreuungsstelle für Ungarnflüchtlinge
– Magyar Ifjusági Menhely –
Bremen, Dechenatstraße 1

2. Pohárnok kiadás, címlap

Reklamálásomra Pohárnoknak úr azt válaszolta, hogy a stilisztika miatt kellett neki az egészet átdolgozni.

Már én akkor gondoltam arra, mi lesz, ha valakinek Tamásiban a kezébe jut ez az iromány, kitalálja, hogy az író csak én lehettem, s mit szólnak, ha látják, miféle elferdítések vannak e könyvben!

Hát így is lett. 1993-ban Tamásiban ugyancsak kellett exkuzálni magam, s elmesélni a fenti históriát.

Tamási továbbra is fontos része maradt időnkénti magyarországi látogatásaimnak! És Pári is, ahol rokonaim vannak a temetőben.

A börtönben szerzett katona-barátokkal már 1989 előtt is tartottam a kapcsolatot. De hogyan!? A karácsonyi lapokon csak az állt: “boldog karácsonyt kívánnak Miciék” Kardos Sándor doktor nejét hívták Micinek. Teljes névvel aláírni egy külföldre küldött lapot, még ha az karácsonyi üdvözlet is lett volna, veszélyes volt!

Herczog Tamásnak egyszer sikerült Párizsba kiutazni, az oda emigrált öccsét meglátogatni. Ez talán 1962-ben lehetett. Én akkor éppen Baselban építész-praktikumot végeztem, s egy kis családi penzióban laktam. A tulajdonos megengedte, hogy Tamás nálam a földön, matracon alhasson. Ő volt az első sorstárs, akivel találkoztam a szabadulás után. Később ő volt az első, aki a börtönben szerzett betegségében meghalt.

2000 felé Turós Pista felkért, hogy tanúskodjak neki, hogy őt is elvitték az oroszok. Állítólag akkor felemelnék neki a nyugdíját 100 000 forintra.

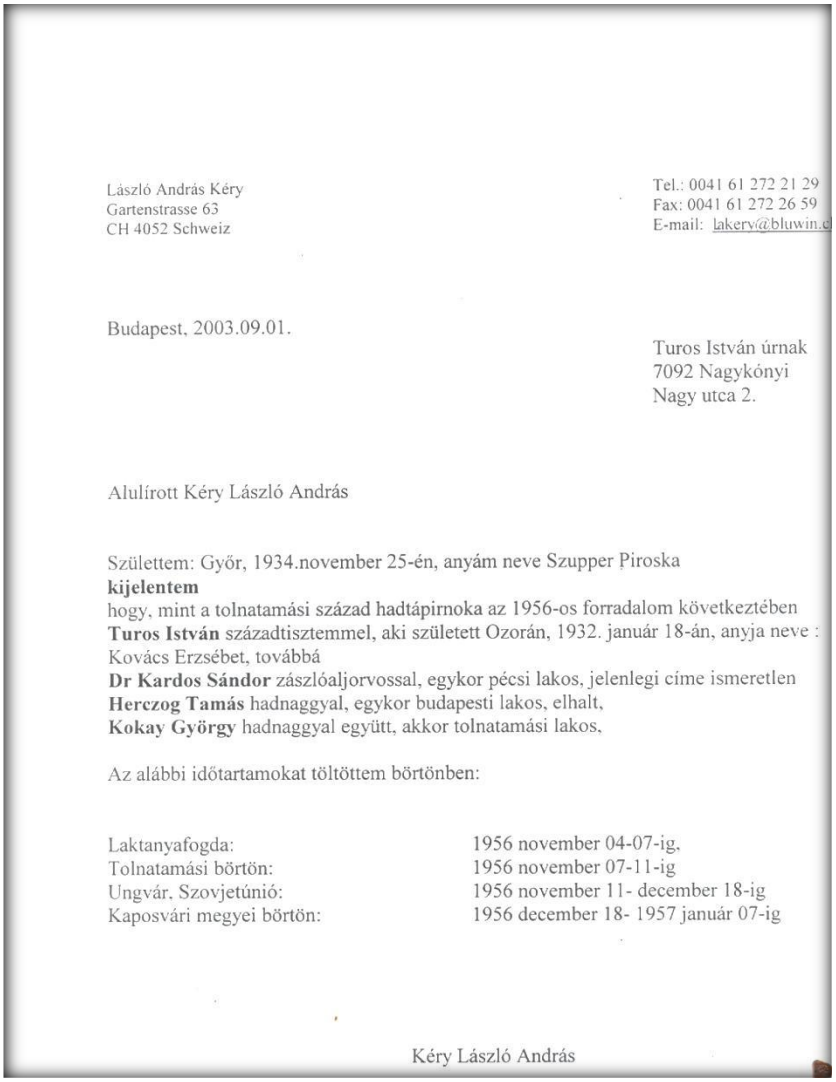

László András Kéry
Gartenstrasse 63
CH 4052 Schweiz

Tel.: 0041 61 272 21 29
Fax: 0041 61 272 26 59
E-mail: lakery@bluwin.ch

Budapest, 2003.09.01.

Turos István úrnak
7092 Nagykónyi
Nagy utca 2.

Alulírott Kéry László András

Születtem: Győr, 1934.november 25-én, anyám neve Szupper Piroska
kijelentem
hogy, mint a tolnatamási század hadtápirnoka az 1956-os forradalom következtében
Turos István századtisztemmel, aki született Ozorán, 1932. január 18-án, anyja neve : Kovács Erzsébet, továbbá
Dr Kardos Sándor zászlóaljorvossal, egykor pécsi lakos, jelenlegi címe ismeretlen
Herczog Tamás hadnaggyal, egykor budapesti lakos, elhalt,
Kokay György hadnaggyal együtt, akkor tolnatamási lakos,

Az alábbi időtartamokat töltöttem börtönben:

Laktanyafogda:	1956 november 04-07-ig,
Tolnatamási börtön:	1956 november 07-11-ig
Ungvár, Szovjetúnió:	1956 november 11- december 18-ig
Kaposvári megyei börtön:	1956 december 18- 1957 január 07-ig

Kéry László András

3. Igazolás Turós Pistának

Erre én is kedvet kaptam valami hasonló segélyre, be is adtam az összes dokumentumot. Nekem is megadták volna a 100 000 forint nyugdíjat, de le akarták vonni ebből a külföldi nyugdíjamat. Volt ezeknek fogalmuk, mennyiből lehet 2000-ben nyugaton (Svájcban) megélni. Így aztán nem kaptam semmit a ”kéjutazásért”. Később kiderült, hogy a határidő a börtönbüntetés, elhurcolás etc. bejelentésére már az 1990- es években elévült! Ha addig nem jelentetted be, akkor...sajnálom! Hát keresztény vagyok!

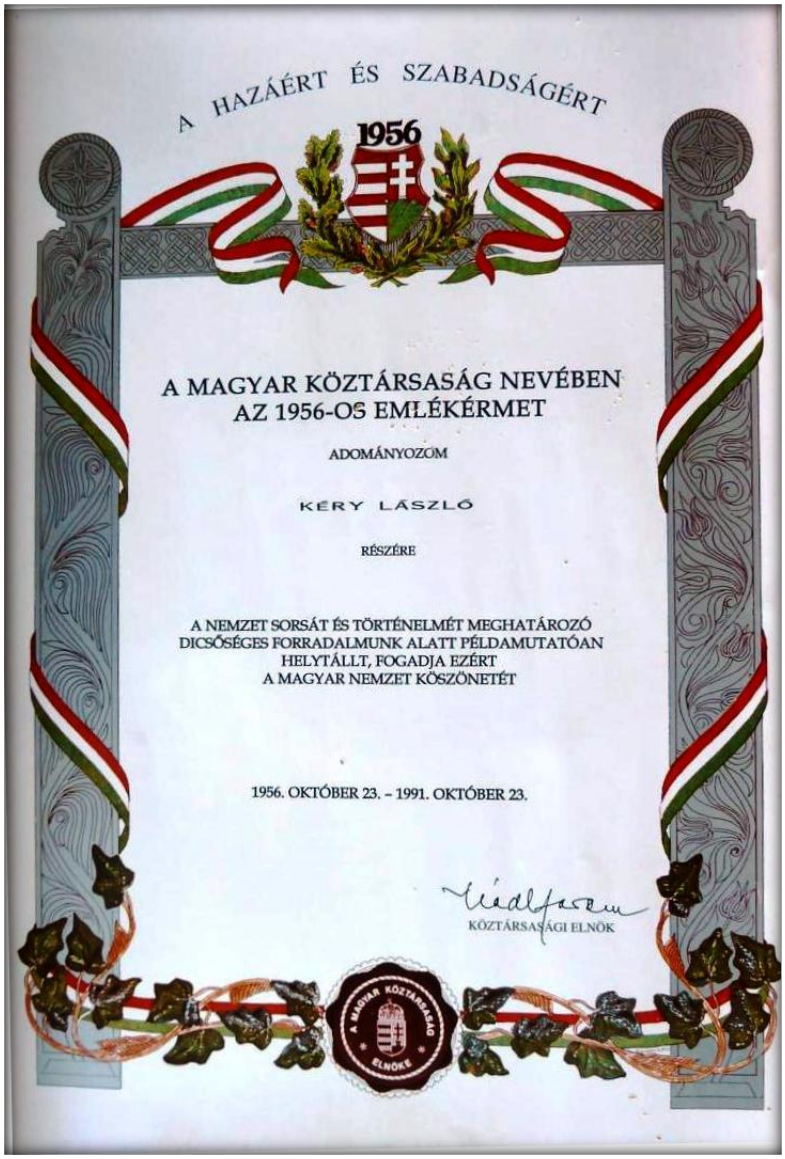

4. 1956-os emlékirat

Talán 5 éve jelentkezett nálam egy fiatal tamási történész K. Németh András, s mondta, hogy a tamási eseményekről szeretne egy filmet csinálni. Lenne-e kedvem benne szerepelni, kérdezte.

Ezt természetesen szívesen megígértem. A felvételnél el is mondtam mindazt, amire emlékeztem. E filmben még Dr. Kardos Sándor, Turós István, és Újváry István is szerepeltek. A filmet a M1-en be is mutatták.
Na, de most menjünk vissza a tamási laktanya históriájához.
Tehát nagy részben Örményi János ösztönzésére el kezdtem kutatni a szekrényemben a kéziratok után, s mit tesz isten, valóban találtam egy dossziét „Tamasi Gefängnis-bericht", magyarul „Tamási börtönjelentés".Mi volt benne? Több gépelt oldal, és négy Ausztriában vásárolt iskolai füzet. Végignéztem a gépelt oldalakat, s szerencsére hiánytalanul megtaláltam mind a 49 oldalt, s még az ungvári börtönből egy helyrajzvázlatot.
Amikor összehasonlítottam a gépelt oldalakat a füzetben levő szöveggel, rájöttem, hogy a történet eleje, legyen úgy nevezve, hogy bevezetése, nem volt legépelve. Hogy miért, azt már nem tudom! Most ezzel kezdem, a forradalom első napjait ecsetelt történettel.

Bevezetés

Kedves olvasó! Ne felejtsd el, hogy ezt az igaz történetet 1957-ben egy 22 éves gyerek írta le még az akkori események teljes hatása alatt! Ami itt megjelenik, az még a fiatal pátosz, az öregek higgadtabbak, elfásultabbak, szürkébbek, unalmasabbak.

Bécs, 1957 nyarán (eredeti szöveg)

A pesti szabadságharc híre eljutott a kis dunántúli falu laktanyájába is. A katonák már olyanok voltak, mint a felzaklatott méhek. Pesten szabadságharc, a magyar vér folyik. Irtják az ÁVO-sokat. Itt ellenforradalomnak, fasiszta felkelésnek nevezik a magyar nép fellázadását. A rádiót leállították, az újság nem jár! De a parancsnokság mégsem tudja elszigetelni a kaszárnyát, a katonákat a világtól! A faluba nem szabad kijárni. Kimaradás, eltávozás nincs! De vannak, akiknek ki kell menni, mert a legénységet élelmezni kell. A vételezést nem halaszthatja el a parancsnok nyugodtabb időkre. A lovas kocsi minden nap ment ki a pékhez, a vágóhídra, a tejüzembe. A vételező egy őrvezető volt, a kocsis egy egyszerű katona (5, 6 kép).
Már 5 napja ledöntötték Pesten a Sztálin szobrot, letördelték a csillagokat, de a fiúknak még mindig "csillagos"sapkába kellett kijárni. Jöttek a hírek, hogy Kaposváron, Pécsett, Tolnán már kokárdát hordanak a magyar honvédek, de itt még a csillag uralkodott. Az egyik politikai százados nevetve mesélte egyik útjáról visszatérve, hogy mikor az autóval egy olyan faluba

értek, ahol sok volt a kokárda, feltette ő is a kokárdás sapkáját, ahol meg nem volt semmi, ott a csillagosat.

5. Kéry László az őrvezető

6. Nagy Pista a kocsis

Ilyen volt a helyzet, amikor az őrvezető kiment vételezni. A faluban megkiabálták, szidták a csillagjával együtt. A tejüzemben nem akarták kiszolgálni. A vágóhídon lekommunistázták őket. Hogy fájt ez nekik. Magyarok voltak, s az első pillanattól kezdve szeretettel, együttérzéssel gondoltak Pestre, a diákokra, a munkásokra, akik először törték le a csillagot, akik a tiránt letaszították hazugságokból épített piedesztáljáról. De a csillagot még viselni kellett. A gyeplő a parancsnok kezében volt! A meggondolatlanságtól még féltek!
Aznap legutoljára mentek a pékségbe.

- Erőt, egészséget!
- Na, még mindig csillaggal jöttetek? Nem szégyellitek magatokat? Már a honvédelmi miniszter is kiadta a parancsot, hogy kokárdát kell feltenni!”- fogadták őket a pékek.
- Én nem hiszem, amíg nem hallom! Bár csak így lenne!
- Na, mindjárt lesznek hírek, akkor meghallhatjátok!
- Különben mi újság?

A katonák hallják, hogy Pesten még mindig harcolnak, de már majdnem egész Pest a szabadságharcosok kezében van! Tegnap innen indult két teherautó kenyérrel. A budafoki úton átvették az egyetemisták, azok osztják majd el. Az oroszok rengeteget vesztettek.
Egyszerre csak ütni kezd a falióra, s a rádió abbahagyta a sokat nyaggatott zeneszámokat, és a péklegények, meg a két katona harangszót hall!

A Kossuth rádióban újra megszólaltak a harangok! A harangok, melyek Nándorfehérvár óta a magyar vitézséget és dicsőséget hirdetik! Ezeket a harangokat az esztelen hazaáruló Rákosi s Gerő klikk elűzte a magyar rádióból, de most újra megszólalhattak!

- Kedves magyar hallgatóink! Most pedig felolvassuk a Nagy Imre kormány hadügy-, és belügyminiszterének parancsát: A néphadseregben a megszólítás mától fogva "bajtárs". A rossz emlékezetű címert le kell venni, és helyette magyar kokárdát kell kitenni!
- Na, hallotta ezt kiskatona!

Az őrvezető válasza egy mozdulat volt. De ez a mozdulat oly sokat fejezett ki, levette a sapkáját, megragadta az átkos orosz címert és egy rántással leszakította. Ez csak egy jelentéktelen cselekedetnek látszott, pedig oly sokat mondott. Ezzel a mozdulattal talán egy korszak zárult le. A rabságnak, a nemzeti megaláztatásnak, a butításnak a korszaka!
Mosolygott a két katona, de a szemük sarkán ott csillogott a boldogság gyöngyszemkönnye.

- Megyünk az áruházba kokárdáért!
- Hát csak menjetek!

Ősz volt. A nap bágyadt sugarai áthatoltak a felhőkön. Az utca is másképp nézett ki, mint egy órával előbb. Az emberek mosolyogtak, mindenkinek a szemében ragyogott a boldogság. Az áruház tele volt, de senki sem tolakodott.
Ez a pár őszi nap az embereket megváltoztatta.

- Legyen szíves szép kislány adjon nekünk 2 méter kokárdát!
- Jaj, sajnos nem tudok adni, nincs már egy centi sem!
- Szent egek! Mit fogunk akkor mi kitenni a sapkára? Hát kokárda nélkül már csak nem megyünk be a laktanyába!
- Édes fiam - szólalt meg a katona háta mögött egy kendős néni.
- Édes fiam, menjél el ebbe az utcába az utolsó előtti házba. Keressed Nagyékat! A lányom otthon lesz. Neki van magyar ruhája, majd ő ad!
- Köszönjük, nagyon kedves a néni!

Az utca végén két nádfedeles ház állt. Az őrvezető belépett a kapun. Az udvaron baromfiiak szaladgáltak. Pár muskátli nyújtogatta fejét a bágyadt nap felé. Bekopogtak.

- Tessék!

A konyhában egy pirospozsgás kis parasztlány kézimunkázott. Lehetett vagy 17-18 éves. Meglepetve nézett a két katonára.

- Ne haragudjon már szép kislány, hogy zavarjuk! Egy nagy kéréssel jöttünk. Édesanyjával találkoztunk az áruházban, ő küldött bennünket magához, hogy magától majd kapunk nemzeti színű szalagot. Mert az áruházban már nincs! Tudja, most már mi is magyar katonák leszünk! Hát azért kérjük!
- Nagyon szívesen!

Bement a szobába, és egy ölnyi szalaggal tért vissza.

- Tessék, vigyék, igazán szívesen adom!
- Még egyszer köszönjük szépen! Majd azzal hálájuk meg, hogy igazán magyarok leszünk! Viszontlátásra!

A pékeknél felvarrta a két katona a szalagot. Szépen összefűzték, és egy igazi kokárdát csináltak. Mennyire más volt a sapka. Mennyire más volt a katona! Elindultak be a laktanyába. Az emberek integettek, örültek, hogy már a helybeli katonák is "magyarok!".A fiúknak valahol benn a szívük táján égett, parázslott valami. Oly felsőséges érzés volt a kokárdát viselni! Végre kimutathatták, hogy ők is a pestiekkel éreznek együtt! Így mentek be a laktanyába. Kicsit drukkoltak, mit szólnak majd benn!? De mindegy! Mondjanak, amit akarnak!

Benn a laktanyában se tisztet, se tiszthelyettest nem láttak.

Tisztgyűlés van! Most van a csillaghullás! A legénységi étkezőben már gyülekeztek az ebédhez. A katonák levették sapkájukat, kiabáltak, így üdvözölték a két kokárdás fiút. Sírtak, nevettek. Csillagot már egyik se viselt, de kokárdájuk még nem volt.

- Századgyűlés minden századnak - kiáltja el magát az ügyeletes tiszt.

Kiürül az étkezde. Mindenki felmegy a századához. Bandi az őrvezető, és a kocsis is felmennek. A többiek már ott állnak a folyosón. Örömmel nézik a piros-fehér-zöldet. Sorba állnak, amint jön a századparancsnok meg a politikai tiszt.

A két hazaáruló! A két utolsó Rákosi-talpnyaló. Bandi különösen a politikai tisztet "szerette". Ismerte minden lépését. Tudta, hogy irodájában még mindig ott van a Sztálin szobor. Vagy, hogy még a napokban Rákosiról szóló előadásában még annak erényeit és érdemeit méltatta. Egy buta hazaáruló!

- Század vigyázz!
- Erőt, egészséget bajtársak! - üdvözli a századot a parancsnok.
- Bajtársak!

Bandi és a kocsis ott állt a sor végén. A parancsnok megpillantja őket. Bandi is észreveszi, hogy jön feléje. A tisztnek ég a szeme a bosszútól, a haragtól, hogy ezek már kokárdával jelennek

meg. Igen, ismerték már egymást, Dombai tudta, hogy az őrvezető “magyar”! Hogy utálja a kommunistákat, csak befogja a száját.

De az őrvezető most már nem tudta türtőztetni magát!

A százados szája csak mozgott, de nem jött belőle hang!

- Adja ide a sapkáját - mondja a főhadnagy, s már nyúlt is a kokárdáért.

Bandi fejében cikáztak a gondolatok ”a magyar sapkámat, amin már kokárda van, ennek a sztálinista pribéknek, hogy talán letépje!”

- Dehogy adom!
- Mit,… hogyan!
- Na, lépjen csak ki őrvezető bajtárs!

Kilépett. Legyen, ami lesz! De ennek a dögnek nem adom oda a kokárdámat!

A századparancsnok beszélt tovább a századnak, közvetítette a parancsot. Bajtárs, - kokárda- régi rangjelzés- és csillaghullás! De a nyelve még nem járt a bajtársra. Miután befejezte, a század elment ebédelni. de az őrvezetőt behívta a századirodába.

- Őrvezető elvtárs, hogy gondolja ezt a viselkedést? Ez közönséges parancsmegtagadás! Azt hiszi, hogy most már felborult a fegyelem!
- Főhadnagy bajtárs, ez nem parancsmegtagadás volt! Én nem adom oda a kokárdámat!
- Hiszen a hadnagy bajtárs csak meg akarta nézni! - mondja a politikai.

De az őrvezető látta a szemén! Igen látta, hogy villogtak a szemei, mert a magyar katonának már nem az ő kedves vörös csillagja van, hanem a nemzeti színű kokárda. Látta a szemét. Ez azt fejezte ki, hogy szeretné ezért a katonát megölni! Szeretné letépni a magyar színeket. Ezért nem adta oda!

- És nem is adom! A derékszíjamat adom! A fogdába megyek, ha kell, de a kokárdámat nem adom!
- Őrvezető elvtárs vegye tudomásul, hogy ez lázítás. Mit gondol maga? Sértegeti az elöljáróságot, megrágalmazza a parancsnokot! Én már régen figyelem magát! A században ezekben a napokban mindig rend volt, de maga már régen bujtogatott! Fel akarta borítani a rendet! Hát vegye tudomásul, hogy itt rend marad! Még ha ilyen magafajták mást akarnak is!
- Főhadnagy bajtárs, ha hallgatta volna a rádiót, akkor nem beszélne így. Még önnek a pesti egyetemisták is csak rendbontók? Önnek még mindig ellenforradalmárok, fasiszták? Maga nagyon elmaradott! Esztelenül ragaszkodik a beszajkózott

jelszavakhoz! Már a rádió is azt mondja, hogy “gyászoljátok meg a forradalom elesett hőseit”! Maga még mindig rendbontónak nevezi őket!

- Igen, ma még!
- De az őrvezető bajtárs már akkor felforgató tevékenységet hajtott végre, amikor még a rádió mást mondott! Mikor a rádió még azt mondta, hogy ellenforradalom!
- Ja így áll a helyzet főhadnagy elvtárs! Persze hát a csillag is csak parancsra hullott le! A kokárdát parancsra varrjuk fel! De vegye tudomásul, hogy vannak olyanok, akik parancs nélkül is magyarok! Akik parancs nélkül is feltették a kokárdát! Mert nem mindenki olyan, mint önök!
- Nem tűröm ezt a hangot! Nagyon vigyázzon magára őrvezető bajtárs. Azt ajánlom! Nagyon vigyázzon! Még lehet ennek a viselkedésnek, ennek a szavaknak folytatása. Elmehet!
- Értettem főhadnagy bajtárs!

Lehet folytatása, és lett is folytatása. S hogy az ilyen “parancsra magyarok” majd eltakarodnak a hadseregből. Lesz is folytatása, reméljük!

Az ebédlőben a többiek várták.

- Mit mondtak?
- Ah, semmi érdekes! Kifogásolták, hogy parancs nélkül tettem ki a kokárdát! Meg, hogy már akkor lázítottalak benneteket, amikor a rádió még ellenforradalomnak nevezte a pesti harcokat!
- Persze én megmondtam neki, hogy vannak olyanok is, akik parancs nélkül is magyarok. S remélem, ti is olyanok vagytok! Ti is velem tartotok!

Csak egy egyhangú „igen” válasz volt hallható. A fiúk már kokárdát viseltek. Mindegyikből elszántság és hazaszeretet sugárzott. És gyűlölet! Gyűlölet az olyan parancsnokokkal szemben, akik eddig becsapták, hazugságra tanították őket. De most már másképp lesz! Vége annak a korszaknak! Megmozdulhatnak a csillagok!

Főtéma

Bécs, 1957 nyarán (eredeti szöveg)

Változások a laktanyában

Az óra mutatói nagy iramban kergették egymást. Soha nem szaladt így az idő, soha nem történt annyi minden egyszerre, mint ezekben a napokban. 29-én lehullottak a csillagok, a váll-lapok, a kommunista címerek. A Kettős-kereszt kitárta karjait. A piros-fehér-zöld mindent beborított, a katonasapkákat, a házakat, autókat. A hivatalos pecsétekből eltűntek a csillagos címerek.

De ez mind csak külsőség volt. Az új szelek igazi jele abban nyilvánult meg, hogy a katona megmondhatta a véleményét. Meg is mondta. Soha annyi gúnyt "eszméből" - ha lehet ezt eszmének nevezni- nem űztek, mint ezekben a napokban az évekig szajkózott politikai "alapigazságokból."

De október 29-én még valami történt. Ez majdnem elhomályosította a kokárdák ragyogását. Este lehetett, mikor a pincehelyi telefonközpontos csöngette a laktanyát.

Iregszemcse irányában 4 oszlop szovjet páncélkocsi, tank és ugyanannyi teherautó vonult keresztül a falun. A katonák riadó készültségben, teljes fegyverzettel ülnek a tankokon. Dunaföldvár felől újabb harckocsi egységek érkezését jelentik!

A parancsnok tudomásul vette, a katonák megdöbbentek. Hát a pesti harcot a szovjet ki akarja terjeszteni az egész ország területére? A központosok leadták a hírt a szomszédos laktanyáknak. A parancsnokok közömbösen fogadták. A szabadságharc vidékén még nem győzött, és a főtisztek még nem tudták mit csináljanak. Rövid idő múlva a falu és a laktanya rettentő dübörgésre lett figyelmes. Jönnek a szovjetek! A levegő és az épületek remegtek, de nagyon érzékenyen rezonáltak az emberszívek is a rettentő zajra. 10 tank, 50 tank, 100, 200 éjjel, nappal, reggel, este! Tankok gépkocsik, ágyuk! 200 tank, 400, 600...másfél napig egyfolytában! S a „legkellemesebb” az volt, hogy a laktanyától másfél kilométerre beásták magukat a szántóföldeken.

30-án jöttek a szovjet főtisztek a laktanyába! Pesten gyermekek harcoltak a szovjettel, de itt a parancsnok "úr" befogadta őket. Természetesen, aki két évig Moszkvában volt "átképzésen", az nagyon jól megértette magát velük! A parancsnoki iroda tele volt dohányfüsttel és üres vodkásüvegekkel. Az alezredes udvarolt a magas vendégeknek. Főtisztek után jött a legénység a laktanyába. Oh, a parancsnok humánus ember volt, megengedte, hogy a szegény Pestről kivonult szovjet katonák lemossák a harcok füstjét, az utak porát, a magyarok vérét! A legénységi fürdő nagyon megfelelt erre a célra. A kaszárnya tele lett oroszokkal. Egymásután

jöttek az autók, a fűtő a legnagyobb iramban fűtött, a lovas kocsik hordták a tüzelőt. Az oroszok nem akartak kifogyni. 2500 katonájuk fürdött meg.(szám ??)

A magas rangú orosz tiszteken, egyszerű "ruszki bakákon" kívül egyéb vendégei is voltak a parancsnok "úrnak". Járási párttitkár, és helybeli ávós hadnagy.

Ők is szívesen megitták a parancsnoki reprezentációs keretből vásárolt badacsonyi borokat, kecskeméti pálinkákat. Nappal és este ittak! És éjjel? Éjjel jót aludtak a kokárdát viselő magyar őrkatonák védelme alatt! Vajon miért választották a kemény katonaágyat az otthoni paplanos helyett? Vajon miért? Persze, talán kinn a faluban kellemetlen álmai lettek volna a párttitkár úrnak és az ávós pribéknek.... tán aludni sem tudtak volna! Hisz nem messze van Pest, és ott már rosszul megy az e fajtáknak. Hát ezért jöttek be a laktanyába, ki sem mozdultak. Itt nagyon jól érezték magukat. Na, ja, orosz tisztek, Moszkvát járt parancsnok, ávós tiszt, párttitkár....

Így ment ez két napig! A "szegény" szovjet katonák már lemosták a magyar vért, a parancsnokok pálinkával leöblítették az út porát. Október 31. volt. Az országban mindenfelé forradalmi tanácsok alakultak. Hát legyen itt is forradalmi tanács, játszunk egy kicsit - mondhatta magában a parancsnok "úr", és megalakította az alakulat katonai tanácsát. Sőt, csodálatosképpen aránylag igazságosan! 29 tagból 16 sorkatona és 13 tiszt, illetve tiszthelyettes. Elég jó összetétel volt, csak a mi katonáinkat egy dolog nagyon aggasztotta, hogy az 59 fős tiszti és 50 fős tiszthelyettesi állományból alig akadt 13, aki megérdemelte a bizalmat! Persze a parancsnok is belekerült a bizottságba, sőt elnöke lett. A mi katonáinkban még nagyon be volt rögződve, ha nem is a parancsnoki tisztelet, vagy tekintély, de a hatalom respektálása! Nem tudták elképzelni azt, hogy egy igazi forradalmi tanácsból egy ilyen múltú parancsnok igazán kimaradhatott volna. Még nem értek meg erre! Még egy nap hiányzott!

November elsején jött el az a nap. Csodálatos Mindenszentek napja volt. Az országban gyászolták az elesetteket, de a laktanyában még nem került ki a fekete lobogó. A parancsnok korán reggel kiment a községbe, hogy ott részt vegyen a járási tanács forradalmi gyűlésén. A laktanyában nagy csönd volt. A rádió talán először mondta be, hogy reggel hazudtak, este hazudtak, hogy hazudtak tanítóink a gyermekeinknek az iskolában, de a politikai tisztek még bejártak a legénység közé, és még ”agitáltak". A tanácstagoknak ez sehogy sem tetszett. Okvetlen akartak valamit csinálni. Összefutottak a "fejesek”, az orvos, az őrvezető, meg pár katona.

- Be kell hívatni az „öreget”!
- Jó, menjen ki valaki érte!

- Majd mi kimegyünk, főhadnagy bajtárs! Addig is tartsanak egy gyűlést, és nagyjából vázolják le a tagság véleményét a kérdéses dolgokban!

Öt perc múlva robogott ki a mentőautó a parancsnokért. A faluban ünnepi csend volt. A főtérén feketeruhás emberek álltak. A templommal szemben az 1914-18-as Honvéd emlékmű tele volt koszorúkkal. Az ablakok, házak, gyönyörű magyar lobogókkal. A tanácsház tornyán fekete zászló!

A Főtéren valaki már leverte a Sztálin táblát, és ákombákom betűkkel felírta: Kossuth-tér. Sztálin és Kossuth. Nem is lenne szabad egy napon említeni ezt a két nevet. Egyikhez a magyar szabadság, függetlenség gondolata, a másikhoz a kizsákmányolás, elnyomás igazságtalanság évei fűződnek.

De most újra Kossuth tér lett! Kossuth terek, és Dózsa terek, Petőfi és Rákóczi utcák és Magyar Ifjúság útja és ledőlt a Sztálin-szobor!

A parancsnok úr nem nézte jó szemmel, hogy egyesek merészelik őt, az ő tevékenységét ”irányítani", autóba mernek ülni, hogy őt egyszerűen behívják a faluból. Végeredményben ő a parancsnok és a tanács elnöke is! Igen, ő, még az, de...

Megígérte, hogy bejön. A katonák visszamentek a laktanyába. A többiek már befejezték a gyűlést. S az eredmények azt mutatták, hogy a parancsnok nélkül sokkal gátlástalanabbul, sokkal bátrabban mert mindenki gondolkozni. Olyan határozatokat hoztak, melyek bizonyára nem fognak tetszeni az alezredes úrnak. Lefegyverezni a politikai és elhárító tiszteket, kitiltani őket a laktanyából. Megszervezni a faluban a nemzetőrséget, Budapestre küldöttséget küldeni, mely bejelenti a helyőrség csatlakozását a szabadságharchoz, fegyvereket szerezni, és az egész egységet felfegyverezni.

Már az ebéd is elmúlt, mikor berobogott a parancsnok Tatraplanja. Tiszti gyűlést akart összehívni, de a tanácstagok nem tágítottak. Most, azonnal lefegyverezni a politikai tiszteket. Végleg elfogadni a délelőtti határozatokat. Rendkívül mérgesen jött be az alezredes a gyűlésre. Megjelenésével vihar előtti csönd telepedett a terembe. Mindenki tisztán látta, hogy ez a hazaáruló hiába játssza a szabadságharcost - meneszteni kell! De igen ám, csakhogy katonák vagyunk! A katona engedelmeskedik parancsnokának! Ezt tanulta az ember évekig. De most forradalom van! Szabadságharc! Ott a példa a Honvédelmi Minisztériumban! Ott is leváltották a sztálinista tábornokokat! Az alezredes beszélni kezdett:

- Mit gondolnak a bajtársak!? Mi vagyok én? Engem csak úgy lehet húzkodni. Menjek ki a faluba, maradjak itt? Tiszti gyűlést tartsak vagy magukkal vitázzak? Ez így nem megy tovább! Maguk egészen meg vannak bolondulva! Tessék, mit akarnak?

S főhadnagy szólalt fel. Idősebb, mérsékelt ember volt. Kimért, nyugodt szokott lenni, de most neki is tűzben égett az arca. Mert magyar volt!

- Alezredes bajtárs! Délelőtt határozatot hoztunk, hogy a politikai tiszteket és az elhárítót lefegyverezzük!
- Hogy-hogy? Hát mik maguk? A tiszteket a honvédelmi miniszter nevezi ki! És csak ő fegyverezheti le őket! Mert egy-két esztelen katona itt okoskodik?
- Alezredes bajtárs! Kikérem a társaim és magam nevében ezt a hangot, ha nem tudná, forradalmi tanács vagyunk, és nem esztelen katonák! És hiába nevezett ki egy embert a honvédelmi miniszter... .ki volt a honvédelmi miniszter? Bata, vagy Farkas!? Kik voltak ezek? És épp olyan hazaárulókat nevezett ki! Politikusokat! Akik a katonákat butították, tömték a fejüket a sok marhasággal! Igenis követelem, hogy azonnal fegyverezzük le őket! – ugrott fel a mi őrvezetőnk.
- Ezt a hangot nem tűröm! Egyelőre én vagyok a parancsnok és én parancsolok!
- Ma nincs parancsnok, ma forradalmi tanács van! És a tanácsnak van erre joga, sőt másra is van joga, és élni is fog ezzel a joggal! Ezenkívül Pestre a Honvédelmi Minisztériumba küldöttséget küldünk! A fekete zászlót pedig még ma kitesszük!

Egy magas fiatalember lépett be a terembe. A kapusőr vezette, és jelentette, hogy pesti egyetemista.

- Erőt, egészséget bajtársak! - a parancsnoknál leigazolta magát, - kérem azért jöttem, hogy egy gépkocsit és 20 embert kérjek, mert az egyik faluban valami összetűzés van, ott szeretnék rendet csinálni. A járási forradalmi tanács küldött be.
- Budapestről jött?
- Igen, ma érkeztem Pestről!
- Nagyon kérjük, mondjon valamit nekünk Pestről. Tulajdonképpen még semmit nem tudunk, és annyi mindent beszélnek. Hogyan is indult meg, és hogyan is győzött a szabadságharc?- kérdezte egy főhadnagy.
- Kérem, nagyon szívesen! Ismerik talán a Petőfi kört, az írókat, az egyetemistákat, a MEFESZ-t...

Mindenki visszagondolt az elmúlt napokra, hetekre. Ott jártak a pesti utcákon, ahol a hangszórók a Petőfi kör vitaestjét bömbölték, ott voltak a Rajk temetésén - az első nagy néma tüntetésen. Aztán végig a drága úton. A Gerő beszéd, a Sztálin szobor ledöntése, a rádió... Peregtek a szavak az egyetemista ajkán, s a katonák szemében alig látható könny csillogott.

Halottak, magyar szabadságharcosok. Gyerekek, öregek, orosz tankok, ávósok! Röpültek a percek, és véget ért a diák beszámolója.

- Szeretnék valamit kérdezni! Mondja el legyen szíves, hogy a pesti honvédség hogyan csatlakozott a forradalomhoz? Mikor mozdult meg?
- Oh, a Honvédség? A Honvédség valóban ”néphadsereg" volt Pesten. Az első pillanatokban, mikor a Rádiónál megjelentek a magyar tankok.... Mit jelentett az a tömegnek, micsoda erkölcsi hatása volt, azt nem lehet elmondani! Parancs ellenére, mert a parancsnokok. ..és az ávósok hűek maradtak önmagukhoz. Látni kellett volna azt a sok száz szerencsétlent a Kossuth-téren! Hallani kellett volna a jajokat, mosni a vért, csak akkor tudna az ember fogalmat alkotni ezekről a vadállatokról.

Újra nyílt az ajtó. Egy magas és egy köpcös férfi lépett be.

- Üdvözlöm a bajtársakat! A járási tanács bizottsága vagyunk! Kérem, azért jöttünk ki Önökhöz, hogy végre megtudjuk, kihez tartoznak? Mihez tartsuk magunkat? Talán önök jobban megértenek bennünket, mint az alezredes bajtárs! Öntsünk végre tiszta vizet a pohárba!

Ismét az őrvezető jelentkezett szólásra:

- Kedves Bajtársaim! Sajnos, azt kell mondanom, megértjük Önöket. De mielőtt végleg válaszolnánk kérdésükre, engedjék meg, hogy még egy-két kérdést is előbb én tegyek fel az egyetemista bajtársnak.

Elcsöndesedett a terem, az alezredes izgatottan dobolt ujjaival az asztalon, a katonák feszülten figyeltek, érezték, hogy az őrvezető majd "tiszta vizet tölt a pohárba".

- Kérem, - remegett a hangja az őrvezetőnek - azt szeretném kérdezni, mi a véleménye az olyan parancsnokról, aki laktanyában ávós tiszteket és párttitkárokat bujtogat? Most, mikor Pesten a Nép ítélkezik!
- Mi a véleménye az olyan parancsnokról, aki 2500 orosz katonát a laktanyában megfürdet magyar tüzelőből most, mikor a bányászok kijelentették, hogy addig nem dolgoznak, míg egy orosz is az országban van!?
- Mi a véleménye arról, aki együtt dőzsöl a véreskezű szovjet tisztekkel magyar pénzből, a nép pénzéből!? Most, mikor Pesten egy gyermekéletet adnak egy orosz páncélosért!?
- Mi a véleménye?.....

Fojtott csend volt. Az idegek feszültsége már a legmagasabbra emelkedett. A fekete őrvezető hangja mind tisztábban, erősebben csengett. A tanácstagok pirulva hallgattak. Megtört a jég!

Valaki kimondja az igazat! Az alezredes is pirult, már érezte ezt reggel és hiába volt az erélyes hang, nem tudta meggátolni. Itt már nem egyénnel, hanem a néppel volt szemben. Az őrvezető folytatta:

- Mi a véleménye arról, aki egy hétig fasiszta bandának nevezte Pestet, aki megtiltotta a rádió hallgatását! Nem engedte, hogy meggyászoljuk az elesett testvéreket!
- Mi a véleménye?.....

A csendet, a néma ítéletet az egyetemista szavai törték meg.

- Ha valóban így van,..akkor...
- Igen, így van! És a falu azért jön hozzánk, ma november elsején azt kérdezze, hogy kik vagyunk, mert S alezredes a parancsnok, mert ő a forradalmi tanács elnöke. Ő, aki tizenkét évig, a mai napig, testestől, lelkestől a szovjetet szolgálta, aki elárulta hazáját!

Az utolsó szavak már fortissimóban hangzottak. Az őrvezető leült. Befejezte, kimondta. Igazat mondott! De néha oly nehéz az igazat megmondani. S ez nagyon kimerítette, ez a vádbeszéd úgy felhevíttette, hogy majd elégett. Szinte alig hallotta az egyik falusi küldött segítő szavat.

- Kedves barátaim! Látom, mi maguknál a baj! Nem bíznak a parancsnokukban. Pedig de egyszerű ezen segíteni! Szavazzunk! Tartsa fel kezét az, aki továbbra is méltónak tartja S alezredest a parancsnokságra! Mintha az ember egy elvarázsolt városba lépett volna be, oly csend és mozdulatlanság volt a teremben. Csak a szívek kalapáltak.
- Tartsa fel kezét most az, aki megszavazza S alezredes leváltását és letartóztatását!

28 ököl emelkedett fel, 28 magyar ugrott fel helyéről. Nem kell hazaáruló sztálinista, nem kellenek a népnyúzók és népámítók, nem kellenek a bérencek. Az alezredes magába meredten, összetörten támaszkodott az asztalra. Álmai csillagjai, dicsősége, hatalma halomra dőltek! Moszkvától idáig tart az út! Hazugságból, hazaárulásból, talán mások véréből épített pálya így fejeződik be. Egy szót sem tudott szólni, csak húzogatta a száját. De lehet, hogy ez is csak reflex vonaglás volt.

A három vendég meghatottan nézte a katonákat. Figyelte a harcot. Hiába, a honvédségnél harcolni kell: az előrejutásért, minden lépésért, az igaz igazságért. S ez a harc sikerült, győzelemmel fejeződött be. Ez a harc válasz volt a kérdésre: "hová tartoztok?"

Hová tartozna a Néphadsereg, mint a néphez, hová tartozna az a parasztfiú, az a városi munkásgyerek, mint a néphez. Ő maga a nép!' Test és vér abból, ami Pesten megmozdult, ha gimnasztyorkát is visel, mégis magyar!

A szovjet támadás

1956. november 4-én négyen aludtak a telefonközpontban. Gyuri, a fekete őrvezető volt szolgálatban, de a többiek sem tudtak aludni, olyan nagy forgalom volt. A laktanyától kb. 2 km-re vagy 600 tank lehetett, és az orosz gépkocsik egész éjjel jöttek-mentek. A telefonközpont ablakai a dunaföldvári- dombóvári útra néztek, és így a gyerekek mindig láthatták, ha egy-egy kocsi elszáguldott az éjszakában. A másik két központos jó alvó volt, és különben is már megszokták a telefon csöngését. Ők mélyen aludtak, de Bandi a hadtápírnok csak pár napja a forradalomban költözött be a központba, és a csöngetésre állandóan felébredt. Rettentő forgalom volt. Fenn a Tanács irodában Herczog hadnagy volt az ügyeletes, ő és a többiek állandóan telefonálgattak. A faluból is jöttek hívások, és vidékről is.

Az ember szinte érezte, hogy valami lesz. Gyurinak mondta is az egyik központos kolléga, hogy Dunaföldváron ágyúznak. Persze ő nem hitte el. Hiszen ”fegyverszünet" van, és Maléter tegnap tárgyalni ment a szovjethez. Még teljesen sötét volt, de már közeledett a reggel. Gyuri is elszunyókált egy kicsit, és rettentő tankdübörgésre ébredt. Bandi is felébredt. Tankok mentek az úton Dunaföldvár felé, tehát keleti irányba.

- Biztosan kivonulnak!
- Adná Isten, mindjárt biztosabban érezné magát az ember, mint most, hogy nekik 600 tankjuk van, és 2500 emberük, nekünk pedig 300 ócska II. világháborút végigszolgált puskánk és géppisztolyunk, na meg az az egy szerencsétlen géppuska!
- Mit gondolsz Gyuri, mit tudnánk mi ezekkel a ruszkikkal csinálni? - kérdezte Bandi.
- Sok mindent nem! Hatszáz tank ellen, itt ezen a dombon, ezekkel a papírvékony, düledező falakkal. Oh, bár csak lenne nehéz fegyverzetünk is...

Így beszélgettek egy darabig, majd Gyuri kiment WC-re... Bandi kimászott az ágyból, és odaült a kapcsolótábla mellé. A szovjet tankok egyszer csak megálltak. Biztos valami motorhiba, vagy efféle...

Egyszer csak két puskalövést, és egy sorozatot lehetett hallani. Bandi hirtelen nem tudta, hogy honnan jöhetett a hang. Azt gondolta, hogy valamelyik szerencsétlen őr játszott a fegyverével. Gondolatait félbe kellett szakítani, mert a kapu jelentkezett.

- Ki van fenn az irodában? –kérdezte egy rendkívül izgatott, felzaklatott hang.

Bandi egyik jó barátja hangjára ismert, aki kapuügyeletes helyettes volt.

- Bejöttek az oroszok, a szakaszvezetőt agyonlőtték. Sok-sok lövés van a mellében. Itt haldoklik!
- Küldjetek orvost! Elvették a fegyvereinket, és most kimentek az útra. Segítsetek, az életünk veszélyben van!!..

Bandi hívására Herczog hadnagy is jelentkezik, és a kapus ismételten elmondja ezeket a szörnyű szavakat. A csendet hirtelen két ágyúlövés töri meg.

- Gyuszi, Rezső keljetek fel! Megtámadták a laktanyát az oroszok. Oltsd le a villanyt! Két ágyúlövést hallottam. Hívom a kaput….- csenget - nem jön a kapu, nem jelentkezik.
- Szétlőhették. Mi lehet?.....meghaltak?
- Add le Tabnak! (a katonai telefon egyik kaszárnyából a másikba kapcsolt, csak úgy lehetett például Pestet megkapni!)
- Jó, jó, de sötét van, nem találom, melyiket kell kapcsolni. Gyere, segíts, én olyan ideges vagyok.

Gyuszi odaül, a sötétben tapogatózik. Vihar előtti csend van. A szomszédos laktanya jelentkezik.

- Tab vagy? - Megtámadták a laktanyát az oroszok. Valószínű szétlőtték a kaput. Most csend van. Lecsavartuk a villanyokat. Körül vagyunk véve. Add le a parancsnoknak, és kapcsold Fehérvárt!...
- Fehérvár? Kérem azonnal Budát.

Gyuri és Rezső felöltöztek, és kijelentették, hogy megpróbálnak kicsúszni az orosz gyűrűből.

- Menjetek csak, menjetek! Mi maradunk, leadjuk ezt Budának is. Buda? Buda?...Kérem a HM ügyeletest!..HM ügyeletes?
- A tamási helyőrségi telefonközpontos jelentem, hogy most, 4 óra 15 perckor az oroszok bennünket megtámadtak. Már két ágyúlövést leadtak kb. 2 perce. Most csend van. Kérem azonnal jelenteni az illetékeseknek!
- Igen, tamási helyőrség. Körül vagyunk véve oroszokkal. 5-600 tankjuk van a közelben, nekünk csak gyalogsági fegyvereink vannak. Kérem még egyszer jelenteni. Köszönöm, vége!

A parancsnoki épületben rettentő futkosás van. Mindenki meg van rémülve. Szétlövik a laktanyát anélkül, hogy egy oroszt is "haza tudnánk vágni"! A katonák, tisztek összefutottak a központban.

- Mit csináltak? Mi van?
- Kettőt lőttek a kapura! Bognár Bélával beszéltem az egyes lövések után. Azt mondta, hogy bejöttek az oroszok, lelőtték Sivák szakaszvezetőt, elvették a fegyvereinket, aztán kimentek az útra. Alig fejezte be a jelentést újra két lövés. Az a két ágyúlövés,...szegény fiúk,..a kapu nem jelentkezik. És most mi következünk!
- Erőt, egészséget! - Kardos dr. vezető orvos lép be.
- Fiúk, lent voltam a kapunál. Megnéztem őket. Sajnos egy hangot se lehetett hallani. Meghaltak mindnyájan.

Kovács Ottó Hánis László Sivák József

7. A Tamási laktanya hősi halottjai [K. Németh András gyűjteményéből]

Az oroszok, láttam kinn állnak azt úton. Mikor visszafordultam, bizony szinte éreztem, hogy talán belém is jön majd egy golyó. Ehelyett egy tolmács kiabált utánam, azt mondja, hogy a parancsnokkal akar az orosz vezérőrnagy beszélni. Mondom nekik, hogy én is beszélhetek velük. Elindultunk. Kinn az úton végig orosz tankok. Mindegyik csöve az épületekre irányul. Persze a tiszti lakóépületekre is. Egészen a téglagyárig mentem, ahol egy köpenyes, rangjelzés nélküli tiszthez vezettek. A tolmács útján közölte velem, hogyha 30 percen belül visszaállítjuk a nyugalmat, akkor nem lesz semmi bántódásunk. Szép? Mi állítsuk vissza a nyugalmunkat! Mi! Lehet ezt? Természetesen azt mondtam: igen. Erre visszaküldtek.

- Főhadnagy bajtárs, már leadtuk Tabnak és a Honvédelmi Minisztériumnak a híreket.
- Jól van, hozza be Budát, ezt újra leadjuk!

Gyuszi kapcsol.

- Tab vagy? Kérek egy Fehérvárt!
- Mi okozhatta ezt? Főhadnagy bajtárs?...Fehérvár?....nem jön Fehérvár? Akkor Kaposvárt kérem! ...Kaposvárt? Kérem azonnal Budát! Mi újság nálatok? Bennünket megtámadtak az oroszok. Most, igen! Csöngesd légy szíves! Buda? A HM ügyeletest! Tessék, beszéljen főhadnagy bajtárs!
- Kardos főhadnagy jelentkezem! Tamási helyőrségből jelentem, hogy ma 4 óra 15 perckor a szovjetek megtámadták a laktanyát. Két lövéssel szétlőtték a kaput, 3 halottunk van! Beszéltem a parancsnokukkal, és azt követelték, hogy 30 percen belül állítsuk vissza a nyugalmat. Igen!...Természetesen megígértem! Csak pár ócska gyalogsági fegyverünk van, ez pedig egy páncélos hadosztály! Kérem sürgősen jelenteni! Vége! .. .Most pedig Bandi és Gyuszi maradjanak itt, a többiek jöjjenek velünk és próbáljuk megnyugtatni az embereket.
- Mit szólsz ehhez Gyuszi?
- Oroszok!
- De miért csinálhatták? Mi nem lőttünk rájuk! Hát esztelenség! Itt ebben a laktanyában. Kapcsold be a rádiót! Már lehet fél 5 óra.

Mindez negyed óra alatt játszódott le. Negyed óra alatt a fiúk szinte elbúcsúztak az élettől. Megérintette őket a halál szele. Igen, ez halálfélelem is volt, hiszen csak 22 évesek! De a legnagyobb baj az volt, hogy ellen sem tudtak volna állni! Mivel? Bár ők, mint telefonosok megtették kötelességüket. Ott maradtak a sötétben, és tapogatva, kicsit vacogva, de kapcsoltak tovább, fenntartották a vonalat. Villanyt sem mertek gyújtani. Hisz ki tudta, hogy a két lövés után hány jön még? Talán az oroszok egy puskalövést vártak viszont, és minden ágyú kinyitotta volna a torkát. És akkor,...a rádió el kezdett búgni, felmelegedett, és a fiúk a Himnusz dallamára ismertek.

- Most kezdi az adást! Azért játssza a Himnuszt. Hogyan? A Himnusz után a Szózat? Mi van!
- Jó, hát ezekben a napokban igazán aktuális ez a két magyar imádság.

„Itt élned, halnod kell!" Most pláne, mikor egy szabadságharc folyik. A fiúk akarnak is! A magyar ifjúság Pesten, Szegeden, Győrött, Nyíregyházán és a tamási helyőrségben is. Ezekben a napokban mindenkinek megmozdult a szíve. Naponta többször énekelték a Himnuszt és a Szózatot, és az olyan szép volt. A két katona most is átszellemülve hallgatta...

- Kedves hallgatóink néhány perc múlva Nagy Imrének, a magyar miniszterelnöknek szózatát fogjuk közvetíteni...
- Micsoda? Gyuszi, itt valami baj van!
- "Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar kormányt. Csapataink harcban állnak. A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével."

Ezután angol beszéd következett. A két fiú szóhoz sem tudott jutni. Csak álltak egymásra nézve, és fejükben cikáztak a gondolatok. 9 millió ismét 200 millióval? Egy modernül felfegyverzett hadsereggel. Mi akik az ő selejtjüket kaptuk meg?! Borzasztó volt Nagy Imre segélykiáltása. Világ népei! Világ szabad népei! Mit fogtok erre tenni! Segítetek rajtunk, akik mindig a Nyugatot védtük a barbár kelet ellen? Nehéz lesz a választás!...Pestet megtámadták! Szóval ezért kellett meghalni a 3 szegény magyar fiúnak! Orvul kellett nekik meghalni! Először lefegyverezték őket, aztán szétlőtték ágyúval! És még mennyi magyar vér fog hullani? Mennyi? És mi lesz a vége? Ki győz?...Ki győzhet?...

- Menj Bandi! Mondd meg Kardosnak!
- Pedig de nehéz ilyen szörnyű híreket vinni....

Bandi elindult végig a sötét folyosón. Sehol egy lélek, sehol egy hang. Kiment az udvarra. Lenézett a kapu felé. A kapu nyitva volt és egy tank jött be a laktanyába. Rajta géppisztolyos oroszok. Így állni tehetetlenül.... Lépteit a legénységi épület felé vette. Onnan hallatszottak hangok. Az úton Herczog hadnaggyal találkozott.

- Hadnagy bajtárs! Bemondta a rádió, hogy ma 4 óra 15-kor a szovjet csapatok Budapestet is megtámadták. Nagy Imre szózatot mondott. "Csapataink harcban vannak a szovjet csapatokkal a magyar szabadságért!" Aztán felhívta a világ összes szabad államának a figyelmét erre.

Herczog hadnagy csak hallgatott. Ilyenkor az ember nem tudja, mit mondjon. 23 éves zsidó fiú volt. 9 éve párttag. A Katonai Forradalmi Tanács Intéző bizottságának tagja. Apját, rokonait a hitleri őrület kiirtotta, de ő megmaradt embernek, és talán magyarnak. Nem szegődött be a párt sztálinista rétegeibe. Magyar maradt. Ott álltak Bandival az udvar közepén, aztán elindultak lefele az orosz tank felé. Nem tudták mi lenne jobb, most meghalni, vagy újra rabságba kerülni?! Lenn a tiszti kaszinó előtt a doktorral találkoztak. Elmondták neki a hírt, aztán csak

álltak tétlenül. Szörnyű szuggesztió volt ez. Látták, hogy jön az orosz tank, jön feléjük pár orosz katona. A magyar fiuk csak álltak és álltak.
Egy temetés sem lehetett szörnyűbb. Egy fiatal lány temetése. Katonának megadni magát, minden ellenkezés nélkül az kifejezhetetlen. Annak a katonának, akinek van, vagy lenne célja, amiért harcoljon! S nekik pedig volt. S mégis ezt kellett tenni. Különben mészárlást vittek volna végbe a laktanyára irányított ágyuk százai.
A tank dübörögve jön beljebb és beljebb a laktanyába. Mellette a szovjetek. Feléjük jönnek. Minden magyarra két géppisztoly is szegeződik. Ők pisztolyt viselnek. Az is benn van a táskában, a derékszíjon. Az oroszok odaérnék hozzájuk.

- Davaj puski i pisztoleti! Davaj! Davaj!

Á két tiszt, az őrvezető magába bámul. Hirtelen átvillan szemük előtt Pest, ahol újra szólnak a fegyverek. A magyar katonák életüket ontják a hazáért. Látják a tankokat elpusztító gyerekeket. De látják azt is, hogy élni is kell! Élni! A Hazának szüksége van élőkre is. Ha a fegyverek el is hallgatnak a harc még nincs befejezve. Fegyverek nélkül kell tovább folytatni. Látják a jövőt, amikor majd talán építeni kell azt a drága sokat szenvedett Hazát. Tehát élni kell, életben maradni. Bármit is hozzon az élet.
És nincs is értelme az esztelen hősieskedésnek! Könnyű lenne meghalni! Csak egyet kellene lőni az oroszokra! - és minden, mind a hárman, vagy mind az 500-an meghalhatnának! Be lenne fejezve! Nem kellene raboskodni, szenvedni, és a Jövő majd vértanuknak könyvelné el Őket, mint azt a három szegény kapust. Élni nehezebb! Ki tudja, mit hoz a sors?! De élni kell! A három katona szinte egyszerre oldja le a pisztolytáskát és nyújtja át az oroszoknak.
Peractum est!
Rosszul kezdődött ez a vasárnap! Újra rabságban! - Szomorú vasárnap!

A szovjetek kezében

Rosszul kezdődött az a vasárnap! Ködös novemberi idő volt, de nem a köd miatt volt szomorú… valami szörnyű dolog történt. Egy zsenge élet megszakadt! Fagy jött az ősz utolsó rózsájára. Ilyen volt ez a szabadságharc is. Az ősz dacára egy rejtett bimbó kipattant. Szinte forradalmat csinált a természetben! Jöttek a méhek, kibújtak finoman elkészített lépeikből. Jött a többi bogár is nektárt nyalni, finom illatot szívni. S a Tél, ez az átkozott kényúr megelégelte a kis rózsa virítását! Fagytündéreket küldött a Kertbe és lefagytak a kis virág szirmai, elfújta a szél az illatokat. A Tél, az a vad zsarnok! A Szovjet, az a kizsákmányoló, vérszopó tirán.

A börtönök új lakókat kaptak. A gazemberek kiszabadultak, és a szabadság harcosai, azok, akik szerették Hazájukat, azok kerültek a rácsok mögé.

Abban a dunántúli laktanyában is seregszemlét tartott a szovjet parancsnok. És persze páncélautóval robogott be a börtönből a sztálinista magyar alezredes is. A fiúk, a tisztek még ki sem láboltak a nyomasztó reggel kábulatából, mikor újra egy hazaáruló parancsait kellett végrehajtani. És mi volt a parancs? Mi lehetett volna más, mint bevonulni a fogdába!? Tisztek, katonák összekerültek! Oh, nem egy cellába! Az túlságos kényelem, túlságos kedvezmény lett volna! Mindenki külön "szeparé-t" kapott. Olyan cellát, ahol sem ablak, sem szék, sem kályha, sem ágy nem volt, csak dermesztő hideg, meg egy betonba ágyazott vasülőke!

Az első cellában Herczog hadnagy a 23 éves zsidó fiú járta a maga útját. Tanácstag volt. A parancsnoka mindössze "tiszti gyűlésre" hívta le. Ahhoz öltözött csak, vékony vasárnapi kamgarn ruhába. Felesége tőle 150 méterre várta – minden órában - fiatalságuk boldog gyümölcsét. Várta a gyerekét, és hiába, hiába a férjét.

A második cellában egy őrvezető volt. Ellensége mindennek, ami az emberi szabadságot és szellemet elnyomja! Írnok volt a hadseregben. Értelmiség! Ő tette fel először a kokárdát! Ő emelte fel először hangját a kommunista, de magát "magyar szabadságharcosnak" álcázó parancsnok ellen.

A harmadik cellában egy XIII. kerületbéli cigánygyerek. Forradalmi Tanácstag. Nagy vagány, de a pesti vagányságot megszentelte, megtisztította benne a Haza, a szabadság szeretete. Egy szál zubbonyban van a nyitott ablak mellett. Hisz minek is neki kabát, köpeny? Ruha? Dögöljön meg, aki magyar!

A negyedik cellában egy doktor. Fiatalember, most végzett. Gyakorló éveit a honvédségnél kellett tölteni. Orvos. Értelmiség! Ő vezette helyes irányba a tanácsválasztásokat. Ő ment le a kapuhoz, mikor az oroszok szétlőttek három életet. Ő tárgyalt az orosz vezérőrnaggyal. A parlamenter most ott ül a vas hokedlin. Fázik, és dörzsölgeti lábaiba az életet.

Az ötödik egy hadnagy, a hatodik egy másik hadnagy, a hetedik telefonos, a nyolcadik postás.,..és így tovább! Tele van a fogda!

Így múlik el egy nappal és egy éjjel. Kinn az udvaron üvölt a rádió: "Govorit Moszkva"...Moszkva… Moszkva. - börtön. .. .börtön!

Az agyuk széjjelmegy, a testük megfagy, a gyomruk korog! Bár enni adnak. De nemcsak az étel az élet! Az élet a Szabadság, az élet a levegő, az élet egymás szeretete. És most egyedül egy cellában egy vas sámlival. A folyóson az orosz géppisztolyos szép orosz dalokat dúdol... Biztos azok is a "szabadságról" szólnak!

Cella .... fogda-. .. börtön .. .rabság!

Egy nap, két nap, három, négy…öt....

Az ötödik napon késett az ebéd. Ebéd helyett a fogda elé egy páncélautó gördült. Vagy tíz orosz fél karéjban körülvette a kijáratót. A fiúk mit sem sejtettek. Egyszerre csak jön a folyosóra egy orosz KGB-s százados. Neveket betűz. Hét név. Hét magyar neve! Mi lesz velük? Ez ötlik valamennyiük eszébe. Azokéba, akik hallották a sajátjukat, és azokéba is, akik nem hallották a saját nevüket. Ismerős hang szólal meg. A "parancsnok úr". Első név az őrvezetőé. Kilép a cellából.

- Na, Sztálin fióka, most mért nem beszélsz? - ordítja az alezredes.
- Mit mondjak, alezredes elvtárs?
- Mit? Majd adok én neked!

A fiú áll, felszegezi a fejét. A főtiszt úr osztogat. Verekedik. Három orosz emeli az őrvezetőre a fegyverét, így a hazaáruló olcsón pofozkodhat. A fiú apjától sem kapott pofonokat, de most el kellett tűrni... azért, mert magyar volt. Egy pofon..2 pofon...3, 4….8.

- Meg lesz kötve nyakatokon a csomó!

A cigányfiú következik. ő már rugdosást is kap. Milyen erőben van az alezredes! Hiába, három nap börtön nem tudta a pocakját leapasztani. A harmadik katonát már földhöz is vágja, úgy rugdal bele. Főtiszthez, de egyáltalán emberhez méltó viselkedés?

- Beszállni a kocsiba! Nem kell semmi! – kiabálja a parancsnok úr.

Derékszíj nélkül, borotválatlanul, kissé megrettenve és a pofonoktól égő arccal lépkednek. De azért dacosan! Jöjjön, aminek jönni kell! Ha meg kell halni azért, ha az ember szereti a hazáját, hát jöjjön a halál. Közben leülnek a nyitott páncélautóban. Három katona, négy tiszt. Utoljára ránéznek a laktanyára, aztán elindulnak a "halál kocsin".

A doktor fütyörészni kezd. Először valami slágert, de aztán önkénytelenül is a Cavaradossi áriát. A többiek is belekapcsolódnak. Az orosz katonák kezében csak remeg a fegyver. Mit értik azok ezt, pedig olyan egyszerű:

- Úgy vágyom élni, ..úgy vágyom élni!
- A dalnak vége lett. Mindegyik maga elé mered. Mi lesz? Meddig tart? Milyen lesz a Vég? Hol? Miért? Miért?

Az utcán egy lélek sincs, de az ablakok tele vannak. Megint a börtönbe megy az autó. Már hányadik szállítmány? Nyílik az ajtó, ki kell szállni.

- Vajon most?....Itt?
- Davaj, davaj! fpirigyi! Előre, előre! A kokárdát még valamennyien viselik.
- -Szmatri gefreitor! Na, szvobodnaja Vengrija…..jopt.....! Nézd az őrvezetőt! Ne szabad Magyarország!

Ennyiből állt az átadás. A százados úr átadta egy hadnagy úrnak a fasisztákat. Na, meg persze abból, hogy mindenüket elvettek. A hadnagy a vajúdó feleségének képet akarta elrejteni, de az orosz figyelmét semmi sem kerülte ki. A pénz, az óra a zsebekbe, a szeretett hitves arcképe pedig a szemétbe került. A kezüket megbilincselték. Jól hátrahúzták, nehogy esetleg megöljenek egy pár "hős" szovjet katonát. Felvitték őket az emeletre, belökték egy cellába, aztán a kapu bezárult...és minden elhallgatott...

Hadifoglyok, rabok vagy gonosztevők?

Heten voltak a cellában. Három ágy, hét ember. Egy hideg kályha. De mégis le lehetett ülni valahova. Igen leülni! Ja, ha nem lett volna rajtuk a bilincs. De a bilincs szorított. A bentiek már nem voltak megbilincselve. Az ajtónyitáskor nagyon megrettentek, de mikor meglátták, hogy csak két új embert hoznak szinte megkönnyebbültek. Az őrvezető, meg az angyalföldi került ide. A többiek máshova. Az őrvezető törte meg a csöndet.

- Mi lesz velünk?
- Honnan jöttetek?
- A laktanyából idevalóak vagyunk!

Hát itt nem sok jót várhattok! Mi egyetemisták vagyunk a barátommal, Keszthelyről igyekeztünk haza egy motorkerékpárral. Természetesen fegyverrel. Ez még vasárnap volt. Végig kerültük a forgalmas utakat, sárban, árkon-bokron jöttünk keresztül, és itt a határban futottunk bele az oroszokba. Azt igazán nem gondoltuk, hogy itt is vannak!

- Vannak? De mennyi! Ez még vasárnap volt. És azóta mi történt?
- Na, várj! Megállítottak bennünket, a motort persze elvették, a fegyvereket, táskákat, holminkat, mindent. Levetkőztettek teljesen meztelenre. Már az árok szélén álltunk.
- ...?
-

- Gondoljátok el azt az érzést! A szovjet katonák már emelték a géppisztolyokat. ...Ez így ment egy órán keresztül. Akkor jött egy autó. Mi már majd megfagytunk a hidegtől, de a verejték is csorgott rajtunk. Hja, a halálfélelem!

Na, szóval jött az autó, felöltöztünk. Úgy éreztük először már visszajöttünk a halálból! Behoztak ide, de ez talán meg a halálnál is rosszabb.

- De éltek!
- Mert, az élet minden? Látod ezt a vart az arcomon? - két forint nagyságú seb díszelgett az egyetemista arcán.
- Ezt is itt szereztem! Vagy ötször voltunk lenn az ezredesnél és az ávós hadnagynál. Vagy ötször olvasták fel előttünk, hogy "a Szovjet és Magyar Népköztársaságok nevében, államellenes cselekedet és hazaárulás miatt halálra ítélem!"' Ja, a Szovjet Tanácsköztársaság nevében! Ez megy itt!
- És az éjszakák?

Egy idősebb férfi szólalt meg. Afféle Deák Ferenc típusú ember, kis pocakkal, szép bajusszal, magas homlokkal.

- Fiaim, itt nincs különbség éjszaka és nappal között! Nappal is jönnek, éjszaka is jönnek. Nappal sem nyugodhatsz, éjszaka sem alhatsz! Minden attól függ, hogy az ezredes mennyire rúg be. Ha annyira berúg, hogy mozogni sem tud, akkor jó. Akkor ő nem bánt. Sajnos tegnap nem rúgott be egészen, csak úgy 3/4 részig. Éjjel 1 órakor jött fel. Hogy mit csinált? Nézzétek azt a lyukat az ablakon! Azzal kezdte. Az ajtóból odalőtt. Egy erős, termetes ember, olyan, mint a vadállat. Először csak afféle ugráltatással "melegített" be. Na, aztán ezt a két szegény gyereket levitte kivégeztetni. Minket, öregeket felpofozott, és ez így ment reggel 4-ig. Az udvarról hallottunk vagy 10 lövést. Már azt gondoltuk, hogy a szegény két egyetemistába bőven elég lehetett tíz kis halál! Egyszer csak nyílik az ajtó, és visszajönnek. Nem tudtam hirtelen, hogy talán én haltam meg, vagy álmodom, vagy mi van!? Mi van ebben az egész világban? Csak akkor eszméltem fel, mikor az ezredes a felhúzott pisztoly csövével jól orrba vágott.

A két katona csak hallgat. Elcsöndesednek. Gondolkodnak. Igen ők a páncélautóval a halálba jöttek. Kínzások, gyötrések, és a halál ott rejtőzik a részeg orosz remegő kezében, de talán,...talán!

Az ajtó nyílik, valamennyien felugranak. Egy fiatal talán 19 éves hadnagy lép be. Mögötte egy géppisztolyos. Ha valaki bejön a cellába, a raboknak fel kell állni.

- Szagyisz, sztajtye! Szagyisz, sztajtye!
- Leülni, felállni! Leülni, felállni! - Leülnek, felállnak. Az orosz magyaráz valamit.
- Kto panyimájet po ruszki?
- Ja, malenkij! - jelentkezik az egyik egyetemista.
- Pirivigyi! - Fordítsd! Kutyák, üljetek hátra a falig! Aki megmozdul, szétlövöm! Fasisztü, szabaki, gitlerisztü - fasiszták,kutyák,hitleristák. Csak azt nem mondja, hogy magyarok! Pedig ide csak az illik!

Sorban ülnek az ágyon. Egy egyetemista, az őrvezető, a másik katona, egy civil. Az orosz ott járkál köztük.

A pisztoly fel van húzva a kezében, és úgy remeg, mint egy idegbajos. A vodka szaga csak dűl belőle. A cigányfiúnak - talán az undortól, vagy idegességtől - kivillannak a fogai. Az orosz meglátja az ezüst fogakat.

- Miért ilyen a fogad?
- Bokszoltam, és kihullottak!
- Haraso, én is vagyok bokszoló, haha, foglak bokszolni! Bal kezében ott tátong a pisztoly csöve, jobb kezével orron vagdossa a katonát. A fiú legörnyedt az ütéstől. A többiek csak maguk elé merednek, nem néznek se jobbra, se balra. A pofonok csattanását egy rettentő durranás követi. - Átlőtte a cigányfiú sapkáját. Az orosz végignéz rajtuk. Várja a hatást. A katona újra feláll. Hát nem halt meg? A hadnagy elfáradt, behívta az őrt is, és vele üttette a szerencsétlen sportolót. Aztán jött sorba. A civil kimaradt,...az őrvezetőt pisztolycsővel szájba vágta, hogy csak folyt ki a vére. Az egyetemistánál megállt,
- Neked akartak levelet küldeni, te kutya? Mondd meg ki küldte a levelet!
- Nem tudom!
- Ki küldte, te fasiszta, hol lakik?
- Nem tudom!
- Mond meg, mert szétlőlek te kutya!
- Nem!

A fiú hátradől egészen a falig, úgy néz fel a remegő revolverre. Az orosz megfogja a haját, fejét beüti a falba, aztán újra két lövés....

Az őrvezető megrezzen. Fülét megcsapta a puskapor, orrát facsarja az égésszag. Gondolkodik.... Anyám! Ilyen véget kell érnem! Utolsó módra így kell elpusztulnom! Sohasem láthatlak már többet! Az Isten áldjon meg! Apám... Istenem, most hozzád fordulok! Teljék be ez a pohár, és engedd, hogy a következőt én kapjam! Uram, nem bírom!. .. .Segíts rajtam!.
Az egyetemista megmozdul. Ez a halál utolsó vonaglása? De nem, él! A puskapor szaga ott bűzlik a levegőben. Hát mi volt ez? Borzasztó az egész, de újra tápot kapott az életösztön… ÉL! Ki következik, vagy ki lesz igazán az első? Az igazi? Aki már nem mozdul többet?
Az orosz most Deák Ferenc bácsinál van. Se szó, se beszéd, orron vágja. Csurog le a piros magyar vér.

- Ki csinálta ezt?—kérdezi az öregtől.
- Maga!
- Ki, te kutya? Ha én csináltam, akkor nesze még egy pár! Na, ezt ki csinálta?

Könnye, vére összecsorog a szegény öregnek. 50 évet megélt, megderesedett a haja, de ilyet még nem csináltak vele. Ez a hitvány nyálas szájú! Csak egy jó ütés kellene, úgy csuklana össze, mint egy colstok. Vér és könny, s a gondolatok százai. De otthon három apró gyerek van, és egy feleség. Mi lesz azokkal, ha ő meghal?! Mi lesz? Azokat fel kell nevelni! Apa. Kötelességei vannak! El kell tűrni a megaláztatásokat. Csorog a könnye és a vére.

- Ki tette, kutya?
- Senki!
- Hahaha, az éjjel disznókkal fogsz aludni! ....Hahaha!

Forognak a szemei, vigyorog, mint egy állat. De az állatok megsértődnének, ha megtudnák, hogy egy ilyen ember hasonlít hozzájuk! Ez nem állat, ez maga az ördög! Úgy látszik megunhatta vagy belefáradt, mert elment.
A fiúk csak ültek. Csak egy-egy sóhajtás töri meg a csendet. Mik lehetnek ezek a sóhajtások? Azt nem lehet leírni... azt hallani kell! Látni az agyongyötört arcokat, a karikás, szinte üveges szemeket, a cserepes ajkakat, a gyöngyöző homlokokat. És akkor lehet megérteni azokat a sóhajtásokat. Ezek mindent kifejeznek! Ezzel beszélik meg az átélteket. Mint mikor a moziból kijön az ember és megtárgyalja a filmet. Akkor hangosan, beszéddel. Most csak a szemek villanásával, a sóhajokkal. Erejük sincs beszélni, és a szempillájuk is lecsukódik. A kimerültség erőt vesz rajtuk, és egymásután görnyednek össze az ágyakon.
Kinn közben talán már elütötte az éjfélt is.

Gyűjtőfogház "jogászokkal"

Az éjjel nem volt nyugalom, mint mindig. Autók jöttek, autók mentek. Kiabálás, pakolás, csapkodás, és odakinn az a sötét. Ez mind oly kedves a fülnek. Pláne az afféle rabfüleknek. A borzasztó kimerültség, az idegfeszítő lelki gyötrés elszenderítette őket. De ez nem volt édes álom. Még álmukban sem hagyta őket nyugton a nappal kísértete. Álmukban is hallották a csapkodást, a lármát, és ez mind kiszíneződött. Minden ajtócsapkodás egy lövés, minden autóberregés egy sorozat volt. Ha fel is ébredtek, nem tudtak különbségét tenni az álom és valóság között. Oh, mert minden olyan hihetetlenül szörnyű volt!

Három ágy, hét ember. Hideg. Szuszogás. Ha ülve alszanak, a gerincük fárad el, ha eldűlnek, érzéketlenné válik minden taguk. Az őr ott csoszog a folyosón. Az egyik katonát váltották a másik után. Reggel lett. Hoztak egy üres feketét. A beszélgetés nem tudott megindulni. Mindenki az átélt éjjel hatása alatt volt. Mindenki gondolkodott, töprengett. Így szinte észre sem vették, hogy kinn milyen csend van. A hadnagy úr este óta nem mutatkozott.

Tán most alussza ki a mámorát! Lehet...

Egyszer csak lépéseket hallanak a folyosón. Nyílik az ajtó. Belép egy orosz őrnagy és egy főhadnagy. A főhadnagy tört magyarsággal megszólal:

- Most fognak magukat vinni gyűjtőfogház. Ott fognak jogász kihallgatni. Legyenek nyugodt. Jönni!
- Hála Isten, legalább az embert meghallgatják olyanok, akik értenek hozzá!
- Ne kérj te abból!
- Vajon hova mehetünk?
- Tán Pest, Kecskémét?
- Pestre nem visznek, ott még nem lehet rend!

Kinn a folyósón ott állnak a tisztek és pár ismeretlen civil. Együtt lementek a földszintre. Ott egy orosz őrnagy megkérdezte, hogy kitől mit vettek el.

- Tőlem órát, 1300 Ft-ot, irattárcát....
- Gyűrűt, 300 Ft-ot, igazolványokat,
- Pénztárcát, fényképeket....

Az orosz kihúz egy fiókot és mutat pár tárgyat. Van ott minden. Fogatlan fésű, zsebkendő, ceruza, rossz pénztárca, igazolvány. Nézik, nézik a katonák, forgatják, de még véletlenül sem találnak semmit.

- Zgyesz nyetu nyicsevo!
- Katorüj zabral at nyih?
- Itt nincs semmi, ez nem a mienk,!
- Ki vette el önöktől?
- Egy hadnagy!

Udvariaskodnak. Az őrnagy mérgelődik, felíratja, kitől mit vettek el. Mit színészkedtek, hisz az a pénz talán már a kocsmában van, s az emlékül kapott levéltárca valamelyik davaj zsebében, a fénykép, igazolvány meg talán már el is égtek. ... Kihajtják őket az udvarra. Ott két autó várakozik. Két olyan orosz skatulya. Az egyik fatetős, a másik ponyvás. Beszállnak. Egy kocsi -16 ember. Az ajtót beszögezik, a ponyvát lekötik, aztán elindulnak.

A sorstársak bemutatkoznak.

- C (Pécs?) városból hoztak bennünket az éjjel. Addig ott voltunk letartóztatva.
- Mi idevalósiak vagyunk heten a laktanyából. Pista figyeld az utat! (Hátul volt egy kéttenyérnyi hely, azon lehetett kilátni.)
- Mögöttünk jön a másik kocsi, azután egy páncélautó. Jó kíséret. Most Y felé fordultunk. Irány Pest vagy Kecskemét. - számol be Pista.
- Te figyeld mindig az utat. Parancsoltok cigarettát?
- Hogyan, neked az is van? Hol rejtetted el?
- Ugyan kérem, akinek 5 éves rabmúltja van, annak nem probléma az ilyen!
- Öt évet ültél te?
- Hát nem nagyon, mert inkább dolgoztam. Most a bányában voltam! (Komló?) Ha megengeditek, hát elmondom, mi volt nálunk!
- Jó nagyszerű, hiszen valahogy el kell tölteni az időt!
- Volt vagy kétezer rab nálunk. Nagyobb része politikai fogoly. 23-án hallgattuk a rádiót. 24-én és 25-én semmi sem történt. Igaz, hogy kikapcsolták a rádiót. Aztán erősítés jött a smasszeroknak (börtönőröknek). Dupla őrség, fokozott meló. A körletünkbe azonban 24. óta nem jöttek be. Először ők nem mertek bejönni, aztán meg mi sem engedtük őket. Hivatalosan egy szót sem tudtunk, hogy mi van Pesten. Volt azonban egy szalmazsákba épített rádiónk, s ebből aztán értésültünk az eseményekről. Az izgalom óriásira nőtt. Meghallottuk, hogy a dunántúli rab bányászokat szabadon engedték. Majd meglepetésünkre talán 29-én egy bizottság jött ki a kerületi főosztályról. Pár embert,

talán 20-at feltételesen szabadon engedtek. Ekkor már öt napja nem jöttek be az épületünkbe. Ekkor megbeszéltük, hogy másnap kitörünk a kapun.

- Kecskemét iránya. Még Pestre mehetünk Kecskeméten keresztül. Szinte kilométerenként orosz tankok. Bizonyára ez a megerősített útvonaluk.
- Hazafele közeledünk! - mondja a doktor.
- Erre laktok?
- Igen! Hódmezővásárhelyen! Na de folytasd!
- Nahát, mi neki készültünk a "kirohanásnak". Persze egypáran megpróbáltuk őket rendes viselkedésre bírni. Na, természetesen a közbűnténeyeseket. Ha most rendesen viselkednek, akkor levezekelhetik bűneiket! De még így is volt, aki négy pokróccal akart ”szabadulni”. Az ilyent aztán jól letoltuk és visszazavartuk. Úgy délelőtt lehetett. Megindultunk. Láttuk, hogy a kapunál ávósok és smasszerok állnak. Láttuk, hogy emelkednek a géppisztolyok. Mindenki megdermedt. Nem mert senki sem arra gondolni, hogy az ávós merje használni fegyverét. Csönd volt. Hallottuk a zárak kattanását. Aztán egy sorozat. Bele a népbe!
- Azonnal menjenek, vissza! Azt akarják, hogy szétlőjük magukat! Fenn a toronyban géppuska volt. Nem volt értelme. Visszamentünk. Heten maradtak ott. Három meghalt, négy megsebesült. Bementünk a körletbe és vártunk. Le kellett csillapítani a népet, mert újra be akart menni a tűzbe! Így aztán még két napig maradtunk. Egyszer észrevettük, hogy az ávósok eltűntek. Kiállítottuk a szabaduló leveleket, és eljöttünk!
- Lassan beérkezünk Kecskemétre. Az utcákon emberek feketébe öltözve! Hiszen lehet is mit gyászolni!
- Sokan bementünk C. városba. Egész hatodikáig ott voltam. Hát nálatok mi volt?
- Az orvos elkezdte mesélni az eseményeket. A kocsik száguldottak. Elöl egy páncélautó, hátul egy páncélautó. Az emberek megbámulták a menetet. Bizonyára gondolták, hogy milyen szállítmány lehet. 30 emberért két páncélautó.
- Átrobogtak Kecskeméten. Nem fordultak be Pest felé. Figyelték az utat, hátha a kecskeméti gyűjtőfogházba mennek, de azt is elkerülték. A beszélgetés is megszakadt. Valami elhallgattatta őket. Egy gondolat, egy sötét gondolat. Az irány kelet! Hol lesz az a gyűjtőfogház? Hol ...a népek börtönében? Erre eddig nem is gondoltak. Hiába volt az a pár átélt rossz éjszaka, bíztak a szabadságharc győzelmében! Minden nem mehet

tovább a régi szerint! És most az irány kelet! Ismét város közeledik, Cegléd! Vajon innen merre mennek? Debrecen, Nyíregyháza vagy hová?

- Biztos Nyíregyházára visznek! - Várjál csak, várjál! Hol lehetnek ők biztonságban velünk! Van itthon olyan hely? Hisz Pesten még harcolnak!
- Honnan veszitek ezt? - Még C.-n hallottuk!

Egy állomás tűnik fel. Ceglédi állomás. A kocsi megáll. A davajok benézegetnek az ablakon. Várni ... várni. Az állomás kihalt. Csak egy mozdony pöfög, pár kocsit mozgat. A rettentő sejtés még jobban elhallgattatja az "utasokat". Tán két órát is vártak már mikor a kocsi újra megindult.

- Na, megyünk! Ugye megmondtam! Nem kell mindig a legrosszabbra gondolni! Minek vinnének ki minket!

A kocsi elindult. Rettentő módon ráz. Szörnyű rossz az út. Előre, hátra. Tolat. Nem az úton megy. Megrettenve nézik a tenyérnyi ablakon! Közeledik egy vagon. A kocsi nagyokat lendül, a sebváltó csikorog. Miért vinnének ki minket. Ez az utolsó elhangzott mondat! És most egy vagonhoz jártak! Nyílik az ajtó!

- Davaj, davaj! Föl a vagonba! Egyenként leszállnak. 3 - 4 lépést tesznek a szép alföldi magyar anyaföldön, és felszállnak a vagonba. Személyvonat. Hideg, és az ablakok le vannak drótozva! Az orosz katonák felhúzott géppisztollyal ott állnak félkörben. Már mind a két autóból kiszállták. Az orosz parancsnok is feljön a kupéba.
- Tavaris! Kudá igyom?
- Damoj!
- Hova?.....Damoj!!!! Igen, haza! Neki haza! De a magyaroknak itt a hazája a Duna - Tisza közén. Kecskemét, Cegléd, Szeged! Röhög az orosz. Ő haza megy! És a rab magyar,.....ki tudja,hova!? Moszkva? Ural? Szibéria?...Hová, Hová?!
- Az orosz katonák hazamennek.

Kelet felé robog a vonat. Nem is lehetett vonatnak nevezni, hiszen a mozdonyon kívül csak két kocsiból állt! De sürgős volt! 50 emberrel elindítani egy szerelvényt! 50 ember, de egy kis országrész. Egy vidék siratja fiait. Anyák gyermekeiket, nők férjeiket. S a vonat robogott. A sötétség ráült az alföldi tájra, csak a vagon volt kivilágítva. S ez a fény, ez a világosság messze nem az emberi haladást, tudományt, vagy éppen a szabadságot sugározta!

Ez a XX. századbeli szörnyű elnyomás. A rabszolgatársadalom idejét hozta vissza, modernizálva. 700 évvel ezelőtt is keletre vitték a magyart. Akkor tatár. Gyalog! 400 évvel ezelőtt török, rabláncon! Most a szovjet kivilágított pullmankocsiban! Nincs új a nap alatt! A rabság egy!

Szolnok. Sötét állomás. Oroszok. Felhúzott géppisztolyok. Halálos csend, Debrecen. Itt-ott egy lélek. Döbbent vasutasok. Fekete arcok. A szovjet katonák két oldalról méterenként körülvették a vonatot. Itt-ott egy lövés.

Nyíregyháza. Éjfél. Szovjet katonák. Csend. Orosz vasutasok. Nyírség. Pisla derengés. Egyhangú szürke táj. Fák, házak, tanyák. A vonat hideg. Az "utasok" összebújnak. Enni nincs mit. Inni nincs mit. Már csak dohány van. Az is egy "jólelkű" orosz jóvoltából. Megszánta őket két pacska (= csomag) mahorkával. A füst fojtogat és vágni lehet. A lábak elzsibbadtak a hidegtől, átfagytak, de felállni nem lehet. Mozogni nem lehet! Az ablakot kinyitni nem lehet! Az orosz ott áll a géppisztollyal. Társai a külső fülkében vannak. A villany már nem ég. Nyíregyházán túlságosan megbámulták azt a robogó éjszakai szerelvényt. Hát ne lássák inkább, mi van benne!

Záhony. A vonat megáll. Orosz feliratok. Orosz mozdonyok. Orosz szerelvények, orosz katonák. Már egész kivilágosodott. Az orosz tisztek jönnek - mennek. Népszámlálás ötpercenként. Enni is adnak. Egy 5 kg-os marhakonzerv, hideg, fagyos, faggyúszagú és hozzá orosz kenyér. "Tégla!" Fekete, mint az édes anyaföld. Hogy is lehet magyar búzából ilyen fekete kenyeret sütni? Pedig magyar búzából van, az biztos!

- A doktor elosztja. Mindenkinek egy kis darab kenyeret, rá egy kis húsos faggyút. De éhesek. Meg kell enni. Jó sós, fagyos, alig csúszik le az ember torkán. De enni muszáj. Élni kell! Persze, hogy megszomjaznak a jó sós hús után. Az orosz katona jóindulatú, vizet akar hozni. De nincs miben.
- Hozzon a konzerves dobozban!

Hát így elmegy, és abban hoz vizet. Sorba megy a pohár. A víz tetején faggyú úszik, az alja is zsíros. A víz is sós. Mégis isznak. Hja, a szomjúság az nagy úr! A pléh elvágja az ember száját, a faggyúdarabok megakadnak a torkán. Itt ezek "az emberi jogok!" Ez már a határ! A lakomát befejezik, egy nagy darab Pravdába mahorkát csavarnak, aztán füstölnek. Hát erre jó a Pravda. Az oroszok azt mondták, hogy a Pravda a legjobb! A Pravda - az igazság! Az a legjobb! Igen! Ez az 50 magyar is az igazság jegyében fagyoskodik, az igazság jegyében búcsúzkodik hazájától. Megindul a vonat. Innen a határ már csak 2 kilométer. A határ 5 perc. Aztán elérkeznek oda, ahonnan oly nehéz a visszatérés, ahol oly sokan "ottmaradtak". A "Népek

börtöne". Mi lesz ott velük? Láthatják e még a Duna-Tisza közét, a Bakonyt, a Budai hegyeket?! 50 ember. 50 magyar. 56 éves alezredes, két kislánya van otthon. Egy őrnagy, beteg édesanyja. Férjek, akik feleségüket siratják, fiúk, akik szüleiket. Magyarok, akik szabadságukat és hazájukat. Feltűnik a Tisza híd. Jobbról, balról magas megfigyelők, tüskés drótkerítés.

A h a t á r!

A vonat lelassít, mintha a vonatvezető egy pár perccel meg akarná lassítani ezt a végzetes határátlépést.

Oly csönd van a kupéban, hogy szinte a könnyek csordulása is hallatszik. Mert kicsordultak a könnyek. A cigaretta remeg a kézben, az öklök összeszorulnak. S leperegnek a könnyek....

- "Isten veled Hazánk, bátrak hazája!"

Mindenki gondolatban otthon van. Búcsúzik. Füstös Budapest, bérházak, kis falusi szalmatetős ház, Sárbogárd - Dombóvár, százszínű délibáb. Anyánk! Hazánk! Szabadság, élet, fiatalság, Isten!...

Átmegy a vonat a hídon. Elmaradnak a drótkerítések. A könnyek lehullanak, és senki sem szégyelli őket. Leperegnek a borostás, őszes arcokon.

A szovjet katonák "hazaérkeztek!"

Az a bizonyos "gyűjtőfogház”

A vonat beérkezett Csapra. Csap....érdekes név, de találó. Ezen a ”csapon” ment Magyarország minden terméke, aranya, ezüstje, búzája, gépje, húsa-vére, fiatalja-öregje abba a szeretett testvér országba! A könnyek lassan kifogytak, felszáradtak, aztán megint beszélgetni kezdtek. Volt, aki még itt sem vesztette el a humorát.

- Nem érzitek, milyen"paradicsomszag” van?
- De érezzük! Szinte fojtogat! Mint valami mérges gáz. Paradicsom! Az igazságtalanság és a terror buja paradicsoma! Ebben meg kell fulladni!
- Nézzétek, már várnak bennünket a gépkocsik - mondta az egyik katona. Ezek valódi "Made in Szovjetunió" meseautók!
- Meseautóban még úgysem ültem 56 éves korom dacára - mondja Árendás alezredes bácsi.
- Látja Laci bácsi, én sokkal korábban kezdem! Mához két hétre leszek huszonkét egész éves! Alezredes se vagyok, csak őrvezető!

- Nem baj gyerekek! Leszünk mi még erre büszkék is! - jegyzi meg a másik alezredes.
- Ha megérjük!
- Mit vagy úgy elkenődve? Ha az ember politizál, pláne ha az igazságért harcol, akkor számolnia kell az ilyen utazásokkal!
- Na, igen, a keleti féltekén! - De meddig?
- Az erjedés megindult. S az óra körbe jár! A világ, az idő kerekei haladnak.

Kiszálltak a vagonból. Orosz föld. Legalább is 1945 óta. Azelőtt magyar! De a 12 év nagyon meglátszott rajta. Piszok, szemét, kiabálás. Kendős asszonyok, jellegzetes oroszsapkás férfiak. Marcona arcok. Szegénység! Beszállnak a meseautóba. Hát ilyet, ilyen speciálist még egyikünk sem látott. Még a bányász kollega sem, pedig neki már 5 éves praxisa volt. Teljesen zárt szekrény hátul egy ajtóval. A plató közepén egy folyosó. Ballra meg jobbra egyszemélyes fülkék természetesen ajtóval. Minden fülkében villany, minden ajtón ”kukucska”, amin az őr be tud lesni. Minden egyszemélyes zárkába két személyt tettek. Az egyik le tudott ülni, a másik összegörnyedve kuporgott. Cserélni nem lehetett. Két őr meg egy kutya ült be utolsónak. Az ajtó bezárult, a kocsi megindult.

Talán egy órányit mentek, amikor olyan hangokat hallottak, mintha nagyobb városban lettek volna.

Egy idő múlva megálltak. Egyenként kiszállították őket. Egy óriási udvarban voltak, amit egy négyemeletes épület vett körül. Nagy vaskapu. Bekísérték őket egy folyosóra. Majd cellánként elosztották őket.

- Szóval így néz ki egy komoly börtön. Már legalább ebben is lesz tapasztalatom. Egy jó orvosnak mindent kell ismernie! - mondja a doktor.
- Fény, az nem sok jön be ezen az ablakon! De a villany az ég! Vajon minek ez a deszka?
- Véleményem szerint ez az egész egy úgynevezett egyes cella. Nézzétek, ez a deszka szolgál ágynak. Nappal azonban felhajtják a falhoz, és lezárják, hogy ne tudjon a büntetett feküdni. - fejtette ki véleményét Herczog hadnagy.
- Na és ez a földbe erősített tuskó?
- Ez meg szék, asztal egyszerre! Hogy a paciens ne tudjon semmit se megmozdítani, azért van lefixálva! - De a toalett praktikus! Legalább a szegény őröknek nem kell folyton ajtót nyitogatni! Na meg sokkal egészségesebb is a magyar viszonyoknál.

- Látjátok, ez a tipikus orosz WC. Nem olyan, mint az angol! Ez a két talp gondoljátok, miért van? Arra kell ráállni!
- Jól van, hadnagy úr ne részletezze ezt a dolgot, azt hiszem, eleget foglalkozhatunk majd még vele!
- Nyílik az ajtó. Belép egy orosz szakaszvezető. Törten beszél magyarul.
- Szakaszvezető bajtárs, mondja meg nekünk legyen szíves, hol vagyunk, mert fogalmunk sincs róla.
- Ez Ungvár, Uzsgorod. Volt magyar azelőtt! Most itt maradnak. Aztán fognak felvenni nacionálé, menni fürdő és aludni.
- Az jó lesz, hisz két napja nem aludtunk!

Szovjet börtönben magyar emberek nacionáléit veszik fel. Magyar emberekét, akiket kihurcoltak. Egyenként behívták őket egy irodába, ahol négy tolmács is írt. Elég jól beszéltek magyarul, és szinte látszott az arcukon a részvét. Kíváncsian érdeklődtek, hogy mi van otthon. Aztán felvették az adatokat. Mindenkinek egy külön dossziét nyitottak. Neve, rangja, képzettsége, apja, anyja, foglalkozása, apja, anyja mikor született, mivel foglalkozik,
volt-e külföldön, volt-e katona, volt-e a Szovjetunióban, van e külföldi rokona, beszél-e más nyelveket, párttag-e, az apja párttag-e....és így tovább. A mi katonáinkat együtt hagyták. És azok ebből nagyon sokat következtettek. - Hát igen, ez a központi börtön! Itt kihallgatnak, aztán hazavisznek.

- Édes fiam, nem azért hoztak ki. Csak várjál! Fürdés, ki tudja nem öltöztetnek-e be, és általában, hogy mi lesz.

Fürdés előtt megmotozták őket. Le kellett vetkőzni teljesen. A katonák mindent áttapogattak, inget, nadrágot, sapkát, csizmát. Mindent elvettek, csak a zsebkendőt hagyták meg. A toalettpapírt könyvnek nézték, mindent elvettek. Mindennek fejében "quitanciát" adtak. Ez már nem tetszett a mi katonáinknak. Rossz jel. Szabályos börtöneljárás. A motozás után következett a fürdő. Ez volt a legnagyobb kiábrándulás. Három borbély várta őket.

- Levetkőzni, nyiratkozni! Sztálin frizura! - röhögtek az örök.
- Én 56 éves vagyok, alezredes, nekem is le kell? Nincs alezredes, szoldát van. Rab! Kopasz kell lenni, le kell minden haj nyírni!

Hát lenyírták őket. Öregek, fiatalok. Alezredesek, honvédek, civilek, doktorok. Itt nem volt, sem rang sem korkülönbség! Itt magyarok voltak, és rabok! A hajtincsek lehullottak, összekeveredtek. Szőke, barna, fekete, ősz. Kerek fejek. Nevetséges volt és siralmas! Milyen

tud lenni az ember, ha pucér és kopasz! A "barisnyák" ott járkálták, nem zsenírozták magukat. Oh, a paradicsomi állapotok!.....

A fürdés jól esett! Meleg víz átfagyott testeknek. Gőz, szappan. Egy időre elfelejttette velük a börtönt. A fürdő hamar véget ért.

Az orosz katonák szortírozták őket. Elosztották őket, aztán felvitték a börtön felső felébe. A fáradtság dacára is ámulva nézegettek. 4 emelet, üvegezett lépcsőház üvegtéglák, drótháló, lépcsők. Az ajtók sűrűn voltak egymás mellett. Mindegyiken egy kis lyuk /"kukucska"/ és egy kis ajtó, /"tatika"/. Mindenki kapott egy pokrócot, aztán bezárták mögöttük az ajtót.

A cellák 6 személyesek voltak. Talán 2,5 m széles és 5 m hosszúak. 3 emeletes ágy, egy falra akasztott kis szekrény, egy fafogas, és az "ismerős" toalett" volt a berendezés. Az ágy deszkalap volt, a matrac pedig kb. 5 cm vastag vatta halom. Központi fűtés, de természetesen nem fűtöttek.

A XIV. cellában öten voltak Tamásiba valók. A doktor, a zsidó hadnagy, az őrvezető, a cigány katona, meg egy idősebb bácsi. Nem volt kedvük megtárgyalni a berendezést, sem az eseményeket. Olyan fáradtak voltak. Ruhástól lefeküdtek, betakaróztak az egyetlen pokróccal, aztán elaludtak.

Orosz földön aludtak. Magyarok 1956. november 12-én.

Ismerkedés a börtönnel

A fáradtságtól elgyötört testek úgy estek álomba, mint ahogy kő esik a kút fenekére. Két hetes idegfeszültség, egy hetes rabság, 36 órás utazás teljesen kimerítette őket. Oly kábultság vett rajtuk erőt, mintha étert szívtak volna. Álmok események, évek és órák cserélték fel egymást. Öntudatlan mély álom, és mégis reszkető belső, melyik percben kell felébredni, melyik pillanatban mi jő? Az agy még nem dolgozta fel a sok eseményt, a szegény álmodót hazavitte zászlókat lengetni, himnuszt énekelni, aztán hozta az orosz tankokat. Szülőt és barátot, rég megholtat és élőt összekevert, időt, határt, napot, órát nem tudott megkülönböztetni. Csak a test pihent egy kicsit. Az izmok, a könnyektől kiapadt szemek,a meggörnyedt vállak. Az agynak nem volt nyugalma.

Egyszer csak rettentő dörömbölésre ébredtek. Nem tudták, vajon reggel van már, vagy miért kell felkelni. Az őr kinyitotta a "tátikát" és nagyon aprehendált. Beszélt, beszélt, de a mi magyarjaink nem nagyon értették. Erre, nemzetközi kifejezésmódhoz folyamodott, kézzel-lábbal mutogatni kezdett. - Nem szabad a fejet betakarni! - Persze hideg volt. Fázott a kopasz fejük, meg szokatlan is volt. Hát ráhúzták a piszkos takarót. De ezt sem szabad! Az őr

nem tudja ellenőrizni, ki van meg, ki él!? Ezért zavarták fel őket első álmukból. Vigyázni kell az emberekre!

Volt, aki már el sem tudott aludni, s ébren várta meg az ébresztőt. Aki elaludt, az sem pihent soká. Az őr újra zörgött:

- Vsztantye! Büsztro!

Felkelni, pedig azt mondják, hogy nyolc óra alvás jár az embernek. Nemrég feküdtek le. De az nem számit, ki mikor feküdt le, az ébresztő változatlan. Reggel 6 óra, moszkvai időszámítás szerint. Igaz, hogy sötét van, s a Kárpát-medencében még csak 4 óra, de mit se tesz az. Vannak, akik az időt is meg tudják változtatni!

Kibújtak a takaró alól, kinyújtogatták összenyomorgatott testüket.

- Na, fiúk, ez volt az első éjszakánk!

S ki tudja hány jön még?

Ismerkedtek a cellával. Nagyon kiábrándító volt. Fenn, magasan egy kis ablak. Kinn meg sötét. Vastag rácsok, áporodott szag. WC, öt széndioxid-gyár, és 30 m^3 levegő. Egy fél méter széles, 5 méter hosszú "sétatér" az ágyak között.

A berendezés után egymást vették szemügyre a fiúk. Megváltoztak az arcok. Karikás szemek, színtelen ajkak, és vakító kopasz fejek.

- Hej gyerekek, vagy 25 éve nem volt kopasz a fejem!
- Feri bácsi, ez a legkevesebb . A hajunk még kinő itt a börtönben is, de a rácsok azok nem zsugorodnak össze, az ablakok nem nőnek meg, s az idő elszalad!
- Az idő elszalad, de mi hazamegyünk!
- Haza kell mennünk, de haza megyünk-e?

A folyosóról csoszogás hallatszott be. A zárban csikorgott a kulcs, és egy mongolpofájú rabőr kinyitotta az ajtót. .Kezében pár zsebkendő nagyságú rongy lebegett.

- Mütysza! Mütysza!
- Mosdani gyerekek!

Kezükbe nyomta a törülközőnek nevezett rongyokat, meg egy dekányi fekete szappant. A folyosón sorba állítatta őket, aztán elindultak. Kongtak a léptek, csikorogtak a csizmák. A folyosókon minden sarkon őr, nagy kulcsokkal. A cellaajtók sűrűn egymás mellett. A lámpák égtek, s olyan csend volt, mint egy kriptában. Pedig ebben a kriptában még élők voltak....

Az őr megállt. Kinyitott egy ajtót, s beterelte a fiúkat. Szabályos cella középén egy bádog teknő, 4 vízcsappal. Nekiláttak levetkőzni, mosdani. A víz rettentő hideg volt, a szappan nem

habzott, de mégis jól esett a nagy mosdás. Fröcsköltek, megmosták egymás hátát. A vér megindult az erekben. Még be sem fejezték a szertartásosan aprólékos mosdást, mikor az őr ismét kinyitotta a nehéz vasalt ajtót. Nagyon haragosan, de kiabálás nélkül /ments Isten, hogy a többiek meghalljak/ magyarázott.

- Nyem szabad így mosakszoni! Csak arcot, kézt!

Megdöbbenve hallgatták. Hát ezt sem szabad!? - kérdezte a doktor.

Doktor úr, hát nem tudja, ugyan kérem, hát féltik az egészségünkét! Ártalmas dolog a hideg víz! És végeredményben, abban az országban vagyunk, ahol legfőbb érték az ember!

Lehűlve a hideg víztől, meg az első csalódástól, vonultak "haza" a cellájukba. A folyosón három fehérruhás, reggelit osztogató nőt láttak. Kosarakban kenyeret, vödrökben valami fehér masszát, és apró halakat vittek. Mikor elmentek a férfiak mellettük, lehajtott fejjel a falnak fordultak. Ez is egy új szokás ...

Az ajtó bezárult, de a ”tátikát” kinyitották.

- Szkolyko csilovjek? - Hány ember?
- Öt - feleltek, s hogy ne kelljen oroszul beszélni, mutatták a kezükön.

A nők beadtak tíz szem kockacukrot, 5 db kb. félkilós kenyeret, és fehér alumíniumtányérban valami fehér dolgot, és halat. Imre bácsi, aki már 7 éves szovjet továbbképzésén volt, és csak a múlt év májusában engedték haza, magyarázni kezdett.

- Na, gyerekek, ebből fogtok élni. Ez a mindennapi kenyerünk! Katonakenyér, fekete, de egészséges. Na, egy kicsit savanyú. Minden nap két szem kockacukor, delikatesz, naponta háromszor köleskása, vízbe főve sóval. Na, meg a "komsza". Nézzétek, megmutatom, hogy kell ezt enni!

Kezébe vett egy 6-8 cm hosszú, vékony, csillogós, zsíros halacskát, aztán úgy vigyázva, hogy mindenki lássa elkezdett magyarázni:

- Megfogod a fejét, letörlöd, aztán óvatosan, hogy egészen el ne szakadjon, a fejével együtt kihúzod a belét is, és kész!

Diadalmasan körülnézett az ámuló társaságon.

- Én már hét évig ettem ezt! Mondom nektek, ne finnyáskodjatok! Ebben van a legtöbb táperő!-

Hozzákezdtek. Ügyetlenül, kicsit iszonyodva kivettek egy-egy halat. A hal teste csúszós volt, és fehér lepedék fedte. Lecsavarták a fejét, aztán - kinek-kinek úgy ahogy sikerült - a belét is

kihúzták. Ami bennmaradt, az bennmaradt. Sós, kesernyés hal íze volt. A torkuk összeszorult, de az agyuk dolgoztatta a fogakat. Enni kell, élni kell! Erősnek kell maradni, így fogyott el a lakoma. A ”komsza” után egész jól esett az íztelen köleskása. Meleg volt, nem kellett rágni, csak nyelni. A reggeli fénypontjának a cukros meleg vizet állapították meg. Az asszonyok "csájának" nevezték. Meleg volt az biztos, és legalább a cukor izére emlékeztetett. Mindenki kapott egy bádog poharat. Rabpohár. Ütött-kopott, telefirkálva. Latin és cirill betűk. Orosz, magyar, és felismerhetetlen nyelvek. Mióta szolgálhatja ez a szerencsétlen pohár a rabokat? Vagy a ”szabadságot"? A megmaradt kenyeret betették a szekrénykébe.

A test egy kicsit megnyugodott. A gyomornak volt mit dolgoznia, de a lélek, ami nem kásával táplálkozik, az nem volt megelégedve. Az gyötrődött és panaszkodott. A jövő.....a kilátástalan jövő!

Újra csikorogtak a zárak, a mongol kitessékelte őket.

- Vozmi vszjo!

Hozták a felszerelést: a törülközőt, a darab kenyeret, az egy szem megmaradt kockacukrot. Az őr felvezette őket a második emeletre, a 94-es cellába. Beléptek. A cellában 4 férfi állt sorba. Amikor bezárult az ajtó, megszólaltak:

- Magyarok vagytok?
- Magyarok!
- Mikor érkeztetek?
- Tegnap. Ma ugye 13-a van?
- Igen. 13-a. November!

Tapasztalatcserék

A 94-es cellában megindult a beszélgetés. Bemutatkoztak egymásnak. Pali bácsi volt a legidősebb köztük. Ügyvéd, a szabadságharc alatt városi tanácselnök. Két kislányát és feleségét hagyta otthon. Zoltán szintén jogász volt. Egy egyetemi város diákmegbízottja.

János fiatal repülős főhadnagy. A bajusza még alig serdült. Katonai tanácselnök. - László szintén főhadnagy volt. Egy dunántúli városban szolgált. (Veszprém?) Szégyenkezve mesélte, hogy egyáltalán nem vett részt a forradalomban. November 4-én haza akart utazni a szüleihez. Egy barátjával ment az állomás felé. Útközben egy orosz katona megállította.

- Nyeljza ittyi!- nem szabad arra menni, ott lőnek.

- Nem baj! - vélekedett barátunk - majd vigyázunk!

Az orosz mégsem akarta engedni. Végül addig hadakoztak, amíg ráállt a szovjet katona, és úgy látszott, hogy át is kíséri őket a veszélyes zónán. Ment velük vagy ötszáz métert, aztán betessékelte őket egy házba. Rettentő gyanú ébredt a két katonatisztben, de már későn. Egyenesen a pincébe mentek, ami már tele volt emberekkel és géppisztolyos szovjet katonákkal.

- Szóval én így kerültem ide, s velem együtt az egyetemről 80 diák. De ők legalább harcoltak a szovjettel másfél napig – fejezte be a főhadnagy.

A mi katonáink is elmesélték útjukat, sorsukat. Vége hossza nem volt a történeteknek.

A 94-es régi lakói november 7 óta voltak Ungváron. Azalatt már többször cserélgették őket, több emberrel találkoztak.

- Mit gondoltok, Szombathelyről két nyitott teherautóval hozták a magyarokat, persze összebilincselt kezekkel. Útközben egy baleset történt. Az egyik kocsi kardántengelye eltört, belefúródott az útba, és az autó felfordult. Gondolhatjátok, összekötött kezekkel úgy estek szerencsétlenek egymás hegyére hátára, mint a sózsákok. Sereg kéz-, lábtörés, satöbbi. De mit tesz az....jöttek a jó erős szovjet katonák, megragadták a sebesülteket, felhajigálták őket a kocsira, aztán tovább! - Pali bácsi vette át a szót.
- Nálunk otthon nem volt a népnek egy rozsdás puskája sem, a szovjet mégis ágyukkal támadott. Úgy szétlőtte a városházát, hogy 45-ben nem sérült meg annyira.
- A mi laktanyánkat is orvul támadták meg. Szétlőtték egy épületét, vagy 3 emberünk meghalt,10 megsebesült. Ha nem tesszük le a fegyvert, nem tudom milyen áldozatok lettek volna.
- Véleményetek szerint hányan vagyunk itt?
- Ezt nagyon nehéz megmondani. Ha minket ebben a hidegben a legfelső emeletre tesznek, valószínű minden tele van. Ha számításba veszed azt, hogy alagsor, magánzárkák, földszint, első emelet, második emelet, hatos és tizennégyes zárkák, minimálisan 1400-1500-an, de könnyen 2000-en is lehetünk. Az éjjel, de általában minden éjjel nagy mozgolódás van. Ma vitték el innen a veszprémi egyetemistákat. Persze azt mondták, hogy haza, de ki hisz ezeknek?

Így kilencen voltak egy tizennégy ágyas cellában. A "berendezés" olyan volt, mint lenn a földszinten, a hely az ágyak közt kicsit nagyobb volt, és a fűtőtest még annyira sem fűtött, mint odalenn.

- Mit csináltok egész nap?
- Ez nehéz gyerekek - válaszolt Pali bácsi. - Ezt meg kell tanulni, mindent be kell osztani. Lassan enni, hogy teljen az idő, beszélgetni kell, hogy ne gondolkodjunk. Történeteket, előadásokat kell tartanunk, hogy egymást szórakoztassuk. Különben jön a letargia! Így aztán csak éjjel töpreng az ember.
- Pali bácsi, te jogász vagy,mi a véleményed arról,hogy mi itt vagyunk? - kérdezte a doktor.
- A szovjetet nem lehet jogász szemüveggel nézni. Természetes, hogy a legnagyobb jogtalanság mind a november 4-i beavatkozás, mind az, hogy magyar állampolgárokat a Szovjetbe hurcolnak. De őtőlük semmit sem csodálhatunk!
- Voltatok már kihallgatáson? Nekünk azt mondták, hogy itt kihallgatnak bennünket.
- Nem, minket még nem rángattak. A veszprémieket elvitték, de mi itt maradtunk. Mindenesetre, ha kihallgatások lesznek, feltétlen követeljétek, természetesen nem túl kirívó hangon, hogy bennünket vigyenek haza, mi magyar állampolgárok vagyunk, s általában mi jogon hoztak ide Ungvárra.
- Természetesen, minden szándékunk ez. Aztán azt is jó lenne legalább kérni, hogy a Nemzetközi Vöröskereszt útján adhassunk hírt haza...

Így folyt a beszélgetés. Nem volt egyéb téma, mint a Haza, a szabadságharc és a jövő. Érdekes, talán mindegyik önmagában kétségbe volt esve, de ezt nem mutatta. Egymást bátorították, egymást biztatták, hogy igazságnak kell lenni a földön, hogy haza kell jutniuk. Talán senki sem hitte, de mégis mondták. Beszélgettek az ENSZ-ről, milyen lassan működött annak idején, a szerencsétlen Szuezi támadásról, ami egybeesett a szabadságharccal, s a világ figyelmét arra irányította. Beszélgettek a szabad népekről, hogy megtudják-e a szabadságjogok legújabb eltiprását, mit fognak tenni az elhurcolások miatt. Így telt el a nap. Fel sem tűnt, hogy az ebéd milyen rossz volt, a vacsoránál is kiürültek a tányérok. A hosszú novemberi este elrepült. Szinte szervezetten beszélgettek. Nem erőltetetten, és töredezve, hanem folyamatosan és természetesen. Mennyi téma volt, illetve milyen határtalan téma az, hogy otthon, Haza, szabadság. Regényeket, köteteket lehet arról írni. S a jövő távlatai?....Tézisek, és antitézisek, vélemények és ellenvélemények. Biztatók és biztatásra szorulók. Végtelen témák!

Már réges-régen sötét volt, mikor megszólalt a gong. Amolyan repedt fazék hangja volt, de mégis jólesett hallani. Nappal nem szabad lefeküdni, s reggel 6-tól este 10-ig a semmittevésben is elfárad az ember. Lefeküdtek. A villany belevilágított a szemükbe. "Örök világosság!” De

nehéz így elaludni, s azzal a teherrel, amit ők viseltek. Aztán mégis győzött a test, s az álom egy kicsit színesebb volt a valóságnál.

A hajnali kolomp után a már ismert napirend következett. Mosdás, reggeli. Reggeli után egy őrnagy jött be tolmáccsal. Ilyenkor fel kellett állni, s jelenteni, hogy a létszám:

- Kilenc fő!
- Mi a panasz?.- fordította a tolmács. - Még meg merik kérdezni, hogy mi a panasz! Mit lehet erre válaszolni.....
- ”Ojtva” már voltak?
- Részben.

A mi katonáinknak ez új volt. Oltás?...Mi ellen oltanak?

- Valami általános oltás, de elég fájdalmas. Vagy három napig nem tudtunk aludni.
- Még ez is?
- Várjatok! Még fényképezés is jön. Mindenkit lefényképeznek. Profil, en face. Minden dokumentum kell nekik. Csodálom, hogy ujjlenyomatot még nem vettek! Még minden lehetséges!

Délelőtt folyamán még egyszer nyílt az ajtó. Egy rosszul öltözött fiatalember lépett be. Kopasz fejét zsebkendővel kötötte be. Kabátja el volt szakadva. Arca olyan fehér volt, mint a fal, szemei karikásan sötétlettek, rendkívül fáradt és meggyötört lehetett.

- Jó napot kívánok! Kovács István vagyok!
- Honnan jöttél?
- Tegnap hoztak Budapestről. Négyen jöttünk repülővel. Tökölön szálltunk fel, s valószínű az ungvári reptérig jöttünk.
- Mi újság Pesten, mikor fogtak el!?
- Pesten még mindig harcok vannak. Csepelt még nem vették be! Legalábbis még tegnap. Kerületi nemzetőr parancsnok voltam. Rémesek voltak ezek a napok! Fiúk, Pest úgy néz ki, hogy arról nincs fogalmatok! 45 ehhez képest gyerekjáték volt. A Körút, az Üllői út, a Kilián...

Pesten még harc van ....A vidékiek kicsit lelkiismeret furdalást éreztek. Október 23-tól jóformán máig! És a vidék mit csinált? Igaz, a házak közt még lehetett valamit a tankok ellen tenni, de falvakban, a kisvároskákban?

- Rengeteg az áldozat! A tereken, az utcákon a sírok egymás mellett vannak. Gyerekek, őregek harcolnak. Például Csepelen soha életükben ágyút nem látó gyerekek lelőttek egy orosz repülőgépet.
- És négyeteket hoztak repülőgéppel?
- Na, igen. Pesten nem merik összegyűjteni a népet! Nem olyan bátrak, és sürgős a dolguk. Repülővel négy embert! Összebilincselt kezekkel. Mikor azt mondták, hogy szálljunk ki, meg sem tudtunk mozdulni. ...Három gyermekem van otthon.....

Csend... Talán emlékezett a pesti Hősökre. Néma tiszteletadás. A hős gyermekeknek, akik testükkel feküdtek a szovjet tankok alá, az öreg bácsiknak, reszkető kezű néniknek, akik koktélos üvegeket töltögettek. A lerombolt falaknak, amelyek a magyar szabadságot védték....

- Kik vannak a szomszédban?
- Nem tudjuk, de biztosan magyarok!
- Na, megálljatok, majd én beszélek velük!

Vett egy bádogpoharat, odaszorította a falhoz, és kopogtatott. Lélegzet vesztve figyeltek. Kis idő múlva visszakopogtattak.

- Kik vagytok?—kérdezte tagoltan, fület a pohárra téve.

Olyan csend volt, hogy a többiek is meghallották a falon átjövő hangokat.

- Magyarok: kettő Pest, egy Veszprém, kettő Miskolc, egy Sopron, egy Szombathely, egy Tamási, egy Pécs.....nevek.
- Voltatok kihallgatáson? - Még nem!
- Kik vannak mellettetek?
- Fehérvár, Szolnok, Miskolc, Sárbogárd, Nyíregyháza, Záhony, Zalaegerszeg...
- Az egész ország itt van.
- Tartsuk fenn a vonalat, figyeljetek mindig, ha újság van, adjátok le!
- Jó!

Így ment a beszélgetés. Rabtelefon. Az új jövevények így mutatkoztak be, az új hírek, a mozgatások így terjedtek. A falak jó segítőtársak voltak.

Múltak a napok. A napirend kibővült a sétákkal. Levitték őket a börtönudvarra, ami négy részre volt elválasztva magas falakkal. Közepén őrtorony. Lehetett sétálni, tornászni, csak hangosan beszélgetni nem. De nagy volt a börtön, mennyi ablak volt rajta, de sok rács! A rácsok mögött néha-néha fejek jelentek meg, de csak akkor, ha az őr nem nézett oda. De fentről az ablakokból

oroszok is figyeltek. Minden oldalról kémkedett egy katona. Ezentúl a mi barátaink is kinézegettek az ablakon, óvatosan, nehogy az őr meglássa . Valaki mindig odaállt az ajtó elé, hogy a "kukucskát" eltakarja hátával. Így figyelték egymást. Lesték az ismerősöket, számolták az embereket. De számtalan sokan voltak. Kétszer négy sétaudvara volt a börtönnek, s a séták reggel 8-tól néha du. 2-ig tartottak. Volt, aki egyedül sétált, voltak, akik tízen. Nagy öröm volt, ha valakit, ismerőst, barátot vagy egy városból valót megláttak. Nem azért, hogy az is még börtönben van, hanem azért, hogy még nem vitték tovább.
Mert a lidérc ott lebegett szemük előtt. Hátha tovább, keletre, Szibériába!
Így múltak a napok. Csendben, nyugtalanul, szürkén.

Kihallgatások

A hét végén november 17-én jött egy őr, kibetűzte a doktor, a hadnagy, az őrvezető és a cigány katona nevét. Nagy búcsúzkodás. ....Fiúk, ha hazamentek Kis utca 18,...Városház köz 7...csak az Egyetemre, akkor megkapják. Ne felejtsétek el! Búcsú, bizakodás, kétségbeesés.
A négy katona elvált a 94-es cellától. Lementek a földszintre. Adatokat egyeztettek, beültették őket egyenként egy meseautóba, mindenkit külön-külön zárkába, aztán várni, várni.
Talán órák teltek el, mire elindult az autó. Tele reménnyel és tele pesszimizmussal kutyorodtak a fiúk a kocsiban. Beszélni nem volt szabad, de mégis megtudták, hogy a többiek is ott vannak. Az őr halkan, épp csak suttogva kérdezgette nevüket:

- Kardos’
- Da, Kardos! - válaszolt jó hangosan a megkérdezett. Hiába pisszegett az orosz, mindenki hangosan érthetően ejtette ki nevét.

Az autó nem sokat ment, talán öt percet. Megállt, kiszállás. Újra csak magas falak, újra csak rácsok, vasalt ajtók. Új börtön. Vetkőztetés, ismét motozás. De a folyosón szőnyegek, a fűtőtest meleg. Mindenkit elkülönítettek, más cellába zártak. A zárkákban új környezet, új emberek.
A kettesben egy város forradalmi tanácselnöke. Az ÁVO november 4-én úgy összeverte, hogy még most 17-én is kék zöld volt az arca. Pedig abban a városban egy ávóst sem ütöttek meg, egyet sem "húztak" fel. Talán épp ez volt a baj! Legközelebb bizonyára másképp teszik. Volt egy alezredes, hadosztályparancsnok. Egy városi tanács katonai tanácsadója. Egy dunántúli nemzetőr, szegény parasztember. Az anyja otthon siratja. Páncélautóval mentek el érte a lakására 4-én. Mielőtt leszálltak a pribékek, az ágyúcsövet ráfordították a kis nádfedeles házra.

Egy soproni 14 éves fiú. Odaát volt Ausztriában, 4-e után hazajött szüleihez. A lakás üres volt, és kifosztott. Az utcákon bolyongott egyedül. Szüleit kereste. Az oroszok "pártfogásba" vették. A cella legrégebb lakosa az alezredes volt.

- November 12-én hoztak át az I. számú börtönből. Ez az úgynevezett II. sz. KGB-s börtön. Tyurma, numjer dva! Négy napon keresztül faggattak, kihallgattak. Vagy 50 oldalas jegyzőkönyvet írattak alá velem, aztán tegnap óta semmi. Pedig még csak november 2-ig jutottunk el.
- Milyen a kihallgatások légkőré?
- Nem határozottan rosszindulatú! Sok függ attól, ki kihez kerül. Bántani nem bántanak. Konkrét adataik nincsenek, legfeljebb pár hazugság, amit az ávós gazemberek küldtek utánunk.
- Milyen a koszt?
- Valamivel jobb, mint odaát, de kevesebb!
- Még annál is kevesebb?
- De a cella legalább meleg, lepedőt is kapsz. A WC mellett spanyolfal van. Ez igen, emelkedik az életnívó!

Az éjszaka sokkal csendesebb volt, mint odaát. Nem volt az a nagy mozgolódás, s reggel még a nap is besütött a zárkába. De isteni volt az a megtört napsugár....

A délelőtt folyamán elvitték a soproni diákot, a tanácselnököt és az őrvezetőt kihallgatni. A folyosón hátratett kezekkel, leszögezett fejjel kellett az őr előtt menni. Csak a földszinten voltak cellák, az emeleten már nem. Szóval ez volt a "vizsgálati fogház". A kihallgató egy civilruhás alacsony férfi óriási íróasztal mögött ült. Civilruhát viselt, de a hajtókán ott tündökölt az KGB-s jelvénye. Ehhez került az őrvezető. Az orosz leültette, általában udvariasan, de nagyon rossz magyarsággal beszelni kezdett.

- Megmondok magának, mondani igaz. Nekünk vannak biztosíték, ami megjött otthonról. Maga kell beszélni elsőről, mit csak csinált...

Az őrvezető elkezdte. Október 23-án elérkezett a forradalom híre, aztán tovább-tovább. Elmondott mindent. Igazán igazat. Elmondta afférjait az alezredessel, elmondta az ávósok viselkedését, a pesti kegyetlenkedéseket, a fegyvertelen áldozatokat, az orvtámadásokat. Az orosz hallgatott és jegyzetelt. Mindent részletesen elmondatott. Végül egy újságot húzott elő.

Orosz nyelvű lap volt, egy rossz képpel. Egy ember fejjel lefelé lóg, háttérben a Köztársaság tér ismert házai.

- Maguk hogy akasztották az embereket, így?

Átlátszó beugrató kérdés. Erre is csak igazat tudott válaszolni az őrvezető. Vidéken nem akasztottak. Csak a pesti nép volt olyan bátor, és annyira előrelátó, hogy megtizedelte az ördögöket. A vidék legálisan akart eljárni. Nem letérni a törvényes alapokról. Hát most rajta voltak a törvényes alapokon! Az orosz előtt egy gépelt papír volt. A katona sokáig nézegette, nagyon ismerősnek tűnt, de nem tudta megállapítani, hogy micsoda. Egyszer az orosz magyar szöveget olvasott fel. Kérdezgette, hogy mi mit akar jelenteni. Sőt odaadta az őrvezetőnek az írást. Ez volt csak a meglepetés. Egy "vádirat" otthonról. "Sértő szavakat használt a Szovjet Hadseregre, követelte, hogy vonuljanak ki az országból, tiltakozott a szovjet katonák magyar laktanyákba való beengedése ellen..." Valóban ellenforradalmár cselekedetek! Aláírás, Nemes alezredes,...őrnagy politikai helyettes. Valóban igazat írtak! De volt képük ilyen vádakat felhozni! Az orosz megértette a magyarázatot. Sokkal megértőbb és talán becsületesebb volt sok magát magyarnak nevező katonatisztnél.

Elszaladtak az órák. Az orosz egyik cigarettát a másik után gyújtotta meg. Csóválgatta a fejét. Az őrvezetőnek az volt a véleménye, hogy belül egy kicsit, nagyon kicsit, de együtt érez. Nem mutathatja ezt, de öntudatlanul is elárulja, egy-egy rosszul megszerkesztett mondattal, vagy egy gyanútlan kérdéssel. Elkészült a jegyzőkönyv, az orosz felolvasta, s a katona aláírta.

Elvtárs még egyet szeretnék kérdezni!

- Tessék!
- Úgy tudom, hogy mi valamennyien magyar állampolgárok, vagyunk, s úgy tudom, van egy úgynevezett független Magyar Népköztársaság. Kinek köszönhetjük azt, hogy bennünket ide kihoztak? Mi a köze a Szovjetuniónak hozzánk? Mi joga van bennünket az országból kihozni? Ki kérte erre a Szovjetuniót? Vagy talán nincsen magyar hatóság, nincs magyar ügyészség, aki hivatva lenne a mi ügyünket kivizsgálni? Ha jól tudom Kádár miniszterelnök november 4-én amnesztiát hirdetett. Akik nem követtek el terrorcselekményeket nem büntethetők!

Az orosz töprengett, a fejét vakargatta, aztán megszólalt.

- A magyar kormány, Kádár miniszterelnök kérte fel erre a Szovjetuniót, mert Magyarországon még nincs rend. Azaz, hogy még nincs egészen rend!... Aha, elszólta magát az úr. Otthon még nincs rend! Na, ezért kellett 2000 embert kilopni, ezért kellett bennünket elhurcolni, mert féltek a további ellenállástól! A másik oldalról nézve a

dolgot: "A magyar kormány kérelme" Valóban a magyar kormánytól minden kitelik! A mostani magyar kormánytól, de valószínű nem kellett a magyar kormánynak külön kérvényt benyújtani a szovjetnek, megcsinálta az maga is ezt a sakkhúzást. Már nagy praxisa volt emberrablásban. Hisz ez a legolcsóbb munkaerő!

- Ki lesz vizsgálva mindenki. Aki nem bűnös, fog hazamenni - folytatta az orosz.
- Még egy kérésem lenne. .....Katona voltam, szüleimtől távol szolgáltam. Zavaros idők voltak otthon, s szüleim nem tudnak rólam egy sort sem! A többi katona leszerelt, hazamentek. Engem hiába várnak! Remélem lesz annyi humanizmus Önökben, hogy a Nemzetközi Vöröskereszt útján értesíthetem a szüleimet. Én és a többiek is. Ön bizonyára megért minket! Miből állana egy lapot elküldeni?

Kemény kérdés előtt állott a tavaris. Nem tudta mit válaszoljon.

- Jó, jó, majd erre lesz intézkedés. De úgy tudom, hogy Vöröskereszt most nincs, még nem is érne haza a levél....

Igen. Olyanok az állapotok, hogy nem ér haza a levél. ....Vöröskereszt sincs most. Nincs! De csak itt a Szovjetunióban! Itt csak az emberek vállain van a kereszt, lenn a bányákban és a kolhozokban, de máshol nincs! Emberi jogok nagy országa! Emberi méltóság, emberi szabadság legutolsó meggyalázása!

- Mindenesetre köszönöm a felvilágosítást, és kérem az elvtársat, ha van hol elmondania, mondja el, hogy mi nem nyugszunk bele abba, hogy itt vagyunk! Mi magyar állampolgárok magyar hatóságok előtt felelünk tetteinkért, de Önöknek kérdezni nincs joguk! A kihallgatás végét ért. Vagy öt óra hosszat tarthatott, mert a többiek a cellában már rég megkapták az ebédjüket.
- Na, mi volt a kihallgatáson?
- Semmi érdekes! Elmondatták velem, hogy miket csináltam El is mondtam mindent. S mivel egy feltűnően jóindulatú, talán rokonszenves orosz hallgatott ki, megkockáztattam pár kérdést. Megkérdeztem, mi jogon vagyunk itt? S tudjátok mit mondott?
- Régi nóta, a Magyar Kormány kérte fel erre a szovjetet. Ezt mondják már elejétől.
- Ezt! És van pofájuk ezt mondani, és azt, hogy nincs Vöröskereszt. Kértem, hogy levelet küldhessünk haza. ”Nincs Vöröskereszt és a levél sem menne haza, rend nincs otthon” - ez a legnagyobb bajuk nekik!

Nyílt az ajtó, és a hadosztályparancsnokot meg az őrvezetőt kiszólították. Újra kétségek, új remények. Új búcsúzkodások. Hányszor kell még megígérni, hogy írok, írok, ha hazakerülök. De hazakerülök-e, és irhatok-e?!...
Újra autó, újra várakozás. Most volt is talán ok a reményre, itt a II. börtönben mindenkinek visszaadták személyes holmiját, pénzt, fésűt, fényképeket. ..De lehet ezekben bízni?
Az autó megindult, s hol kötött ki? Visszament az I.-be, a nagy gyűjtőbe.

Börtönfilozófia

Az első emeleten a 64-es cellában ketten "ücsörögtek". Egy alezredes és egy őrvezető. Egyedül voltak a cellában. Főtiszt és sorkatona. Hová lettek azok az elválasztó falak, melyek egy katona és egy tiszt között voltak? Az alezredesből Miska bácsi lett, az őrvezetőből Bandi. Beszélgettek...

- Ezt is megértük fiam! Katona voltam és szerettem a hivatásomat! Kommunista voltam, és szívből, nem kenyérért. Mint munkás úgy emeltek ki tisztiiskolára. Egy év alatt százados lettem 1948-ban. De másképp láttam akkor még a világot! Főtiszti beosztásba kerültem.
- Az őrvezető hallgatott. Az öreg katona szinte magában beszélt. Most, amikor annyi minden a háta mögött volt, megvilágosodtak előtte a dolgok. Nem volt nagy lumen, iskolái sem voltak, de józan, egyszerű emberként gondolkodott. Egyáltalán nem lehetett volna azt mondani, hogy rossz ember lehetett.
- Személyesen ismertem Farkas Mihályt, Batát, meg a többit. Lehet fiam, hogy korlátolt voltam, hogy akkor nem láttam meg sok mindent. De ezen már nem lehet segíteni. Október 23-án fenn voltam Pesten. Másnap magasabb parancsnoki értekezlet lett volna, de az események miatt nem merték megtartani. Hazamentünk. Otthon is nagy nyugtalanság volt. A gyárak, a munkások csak úgy forrongtak. A pesti forradalom híre mindenhová eljutott. A diákok Pestre akartak menni, segíteni. Az ÁVÓ elfogott ötöt közülük. (Magyaróvár?)
- Haj, sosem fogom elfelejteni azt a napot! A nép ki akarta szabadítani a diákokat. Fegyvertelenül akart bemenni az ÁVÓ laktanyába. Talán 15000-an is voltak az utcán, s az ÁVÓ parancsnoka tüzet vezényelt. Ott maradtak a fegyvertelen diákok, munkások. Szörnyű tud lenni a nép. Egy szegény, talán 15 éves kislányt, akit agyonlőttek,

kiterítették zászlókra, és egy nyitott teherautón végigvitték a városon. Lehet azt csodálni, hogy az ártatlan véres kis testnek látása felbőszített mindenkit? Lehet azt csodálni, hogy ezek után vagy 7 pribéket felhúztak a szovjet emlékműre? Lehet! De azt, hogy csak hetet! Megfordult bennem az egész világ akkor. Az apósom ma is munkásember. Együtt dolgozik a régi kollegáimmal. Aznap eljöttek.

- Hát te is olyan vagy, mint az ÁVÓ? Te is belelövetnél a tömegbe? Te is agyonlövetnél engem és a többi volt munkatársad?
- Nem! .....S most itt vagyok! S nem tudom, hazajutok-e még egyszer, mégis azt mondom, ha még egyszer elölről kezdődne, ugyanezt tenném, vagy még többet! Én védtem az ÁVÓ-t, hogy majd bíróság előtt feleljenek tetteikért. S ezért jutottam ide! Mert nem láttam tisztán! Még akkor sem! Nem tudtam, hogy nincs fél megoldás! Nem lehet a hétfejű sárkánynak csak egy fejét levágni, el kell pusztítani az utolsó magját is!

Gyónás volt ez. Egy volt kommunista gyónása. S hányan érezték ezekben a napokban hasonlóképpen.

- Engem, magyar alezredest egy szovjet százados tartoztatott le. Nem én vagyok a lényeg, hanem egy magyar hadosztályparancsnok, akit csak a Legfelsőbb Tanács határozata válthat le. Mikor mondtam az orosznak, kijelentette, hogy vállalja a felelősséget! ....Nem baj fiam, nem szégyen, hogy ide jutottam, legfeljebb egy kicsit kellemetlen.
- Sosem fogjuk ezt szégyellni, Miska bátyám! Akkor se, ha sose jutunk haza! Lehet, hogy ennek a szabadságharcnak mi is áldozatai leszünk! Van, aki talán joggal. Nem azt mondom, hogy azért, mert valaki magyar volt és úgy viselkedett, megérdemel egy szovjet börtönt, de biztos vannak, akik, hogy úgy mondjam nálunk is bátrabban viselkedtek azokban a napokban. Bátrabban, és okosabban. Én.. én nem tettem sokat. Nem harcoltam orosszal, nem bántottam senkit, mégis itt vagyok. Ha érdekli Miska bácsit, én sohasem voltam kommunista. Az apám iparos volt, a nagyapám szintén. Két emberöltő keserves munkájával összehoztak egy kis vagyonkát. A magán ember nem kap nyugdíjat, s öregségére is kell valamiből élni. ...49-ben mindent elvettek. Az iskolákban mindig elég jól tanultam. Minden vágyam az volt, hogy egyetemre mehessek, de ez lehetetlenné vált. Hiába érettségiztem jelesre, nem ment. Bélyeg volt rajtam! Osztályidegen, kapitalista! Egy kalapba soroltak engem, az iparos fiát grófokkal, gyárosokkal. Szóval én úgynevezett ellenség voltam. És mégsem csináltam semmit. Még egy pofont sem adtam egy-két gazembernek. ...Igaz, bátorítottam és

kinyitottam katonatársaim szemét. Én is vezettem egy-két rendes tiszttel a katonákat, de a vége felé csak mérsékelten. Mindent törvényesen. Miska bácsi nem te és én vagyunk az egyetlenek, akik ezt tettük. A népnek, mely októberben megmozdult a 90%-a. Pontosan nem az ő módszereikkel akartunk visszavágni. Ezzel is különbek akartunk lenni. S én voltam az, akit először felpofozott a parancsnokom, nekem mondta, hogy meg lesz kötve nyakunkon a csomó! De, ha bármilyen terror jön, ha ezreket végeznek ki, ezt a szabadságharcot nem lehet kitörölni az emberek emlékezetéből. A nép rájött a saját erejére, megkóstolta a hatalmat. Ezt nem lehet többé sokáig belefojtani! Az erjedés megindult a zsarnokság ellen, s az idő mindent el fog rendezni!

Múlt az idő. Reggeli, séta, ebéd, vacsora, ébresztő. A két katona megtalálta egymást. Legbelső gondjaikat, mindent megbeszéltek. Megismerték egymás életét. S ez természetes folytatása volt annak az egyenlőségnek, mely azt a pár ”szép” napot jellemezte. Egyik nap átvitték őket egy külön szárnyra, a 112-esbe. A napok múltak, új lakók jöttek, új emberek, új városok, új események.

Pali egy gyárvárosból való munkástanácstag volt

- Mi már október 23-án összeszedtünk vagy 160 pártkönyvet azzal, hogy elmegyünk vele Kádárhoz. Vagy tesznek valamit, vagy követi példánkat még vagy 15000 pártag. Az első utunknak nem sok eredménye lett. Érdekesebb a második! November 4-én, mikor megtudtuk, hogy az országot teljesen elfoglalták, újra Kádárhoz akartunk menni. Már minden készen volt, az egyik tag azt javasolta, kérjünk az orosz parancsnokságtól egy engedélyt az útra! Elfogadtuk, elmentünk az oroszokhoz. Ezek betessékeltek egy helyiségbe, hogy majd adják a ”vízumot”. Vízum helyett bilincset kaptunk. Pest helyett Ungvárra jöttünk. Ilyesmi előfordul a "diplomáciában"!

Legközelebb egy veszprémi egyetemistát löktek be az ajtón. Ő is érdekes hírekkel szolgált.

- November 13-a körül kb. 500 emberrel, persze magyarokkal, megindultunk keletre. Itt az ungvári állomáson vagoníroztak be. A marhavagonba beállítottak egy kályhát, adtak sok tüzelőt, s mindenkinek külön élelmet. Már leszámoltunk mindennel. Ráadásul azt mondták, hogy majd útközben kapunk még tüzelőt, csak fűtsünk, ne legyen hideg. A vonat elindult. Az ajtón bizonyos céllal kb. 10-12 cm-es rés volt. Csak úgy sivított be a hideg. Jöttek a Kárpátok. Gyönyörű magyar fenyvesek. Talán fél napig mentünk, mikor egy városban megálltunk. A szerelvény sokat várakozott, de mi biztosak voltunk abban, hogy megyünk tovább. Csalódtunk! - hála Istennek! Leszállítottak, s beraktak egy

börtön félébe. Sztrij város volt. Galícia. De látjátok, újra itt vagyunk! Pár nap múlva azzal, hogy megyünk haza, visszahoztak minket Ungvárra.

- Gyerekek, végre azt mondhatom nektek, hogy ez biztató jel! Ezek talán valóban visszavisznek minket. Mit gondoltok, micsoda felzúdulás lehet otthon és az egész világon miattunk?! Ha ezek úgy határoztak volna, hogy mi Szibériába megyünk, ti sohasem jöttetek volna vissza Sztrijből!

Múltak a napok. Jöttek mentek az emberek. Az alezredest, és Palit a gyári munkást elvitték, újakat hoztak helyettük. Mindenesetre, aki ide került, mind ki volt már hallgatva. A szomszéd cellákkal is felvették a kapcsolatot. Általában hasonló társaság volt ezekben is.

70% katona, 30% civil. Volt egy százados, a Budapesti Sztálin Politikai Tiszti Akadémia előadója. Ment Pesten az utcán, katonaruha volt rajta, hát elhozták. Hiába magyarázta az oroszoknak, hogy sohse volt "ellenforradalmár". Ungváron aztán az lett belőle. Ő volt az, aki a szovjetektől megfelelően képzett marxistát követelt, akivel vitába szállhasson.

Lassan mindig több embert ismertek meg. Csak névről, elbeszélésből, vagy éppen a rabtelefonból, mert látni egymást nem lehetett soha.

A börtönőrök között voltak nagyon jóindulatúak is. Majdnem mindegyik beszélt magyarul, de csak, ha senki sem látta. A 112-es cella egy folyosó végen volt, így az őr nyugodtan beszélhetett. Ezekben a napokban, a 112-es cellában a rangidős az öreg Gyuri bácsi, az őrnagy volt, aztán Albert György százados, Turós hadnagy, az őrvezető és egy egyetemista, és egy vasutas voltak a "bennlakók". A főhangot a százados vitte. Katonai tanácselnök volt a szép napokban. Nagyon értelmes fiatalember. Egyik nap szóba elegyedett az őrrel. Az orosz talán 18-19 éves lehetett. Barnahajú értelmes ábrázatú nyurga legény.

- Mi lesz velünk?- kérdezte a százados?
- Gazemberség, az ember azt sem tudja, miért van börtönben! Fogják, elviszik! Ha legalább öltünk, vagy raboltunk volna! ....
- Hallgassanak maguk! A nyúlra lőttek, a szarvastól megijedtek!- válaszolta az őr.
- Nem értem ezt, hogy gondolja? Hát azt hiszi, ha még nagyobb ellenállás lett volna, mi győzünk? Mi 9 milliónyian vagyunk 210 ellen! Tudja mennyi tank volt Magyarországon azokban a napokban? Közel tízezer! Az egyik alezredes, akinek a határon volt egy egysége teljesen megbízható adatokkal rendelkezik! Már október 23-án éjjel 11 órakor megkezdődött a szovjet páncélosok beáramlása! S mi volt nekünk? Azok a puskák, amit a vörös hadsereg kiselejtezett! Benzinesüveg, és hiába pár százezer mindenre elszánt magyar!

Tétovázva hallgat az őr.

- Már minden szépen ment - folytatja a százados. Tanácsok kezében volt igazán a hatalom. Már kezdtek dolgozni az emberek, s aztán másodszor jött a Szovjetunió! Mert a nép ávósokat gyilkolt? Kérdem én, ha az ÁVÓ fegyvertelenekre tüzel, aztán a nép elfog közülük párat, hát nem áll bosszút? Én még nem láttam olyan tömeget! S az ÁVÓ fegyvertelenekre tüzelt. Ezreket gyilkolt! Hogy mi akarunk fasizmust, kapitalizmust? Gondolja, hogy a csepeli munkás, az egyetemen silány ösztöndíjból tengődő diák azt akart? Csak életet, emberhez méltó életet akartunk!
- Maguk beszélnek emberi életről, életszínvonalról, mit szóljunk akkor mi... 12 éve itt, vagy 38 éve odaát ez a rendszer! Sem szabadság, sem igazság, sem normális élet! Mit csináltak volna önök, ha győz a magyar szabadságharc, mit csináltak volna velünk? Mi magyarok vagyunk, és itt Lembergig magyarok élnek, és magyarul, szabadon akarunk élni!

Az orosz gimnasztyorkába bújtatott magyar fiú remegett. Talán életével játszott, mikor kimondta magyar testvéreinek ezeket a szavakat. De elmondta. Talán arra gondolt, hogy ezek a magyarok egyszer még hazajutnak, s elmondják nem is az elnyomott kisebbség, hanem az elnyomott Ember panaszát. Megütődve hallgattak a fiúk. A cellaajtó nyitva volt, s suttogva beszélgettek. Nem akartak hinni a fülüknek. Egy tizennyolc éves katona, mit emlékszik 12 évvel ezelőtt történtekre? S 12 éve mit neveltek bele? Pánszlávizmust, s az őrült sztálini elméletet! Ő már nem élt jó időket az egykori NAGY MAGYARORSZÁGON! Igaz a vér nem válik vízzé, azt mondják, de ez mégis csoda volt!

- Amikor odaát maguknál győzött a nép, innen százak mentek át segíteni. Vagy nem látták, mikor maguk közül az elsőket hozták ide, magyar zászlók voltak a házakon? Ezt én mondom, magyar a magyarnak, nem akarok hazudni! Mi magyarok vagyunk, csak az idetelepített mongolok, az új KGB-sek itt ülnek a nyakunkon! Csak egy szó, és örök sötétség!

Az ilyen beszélgetések aztán hétköznaposak lettek. A kiskatona 24 órát szolgált, 24-et szabad volt. A 24 órát 3 órás időközökben őrködte át. A 112-es cellában ezután mindig rá vártak. Ő hozta a híreket, ő tartotta bennük a lelket. "Pesten még mindig nincs rend, az egész ország sztrájkol, nem mennek a vasutak! - Az ENSZ egyik határozatot a másik után hozza, sajnos eredmény nélkül.

Ez volt az egyik hírforrás, a másik gyatrább volt. Minden nap beadtak felvágott újságpapírt toalettnek. Azokat rakták össze és böngészgették. Orosz volt, de mégis betű. Persze csak hazugságot tartalmazott. És a sorok mögött, a szavak között lehetett egyebet is találni.
"Vidéken már teljesen helyreállt a rend"- egy november 18-i újságból. Vidéken, hiszen ott alig volt valami?! És Pesten?! Arról nem írt.
Órákat eltöltöttek egy-egy szelet toalett-papír böngészgetésével. Hisz kellett valamit csinálni! Igen, a vitatkozás, a jövő vitatása elég téma, de néha fárasztó! S már oly sokszor megtárgyalták! Már alig jutott valami új az eszükbe. Egyik nap az idősebbek vigasztalják a fiatalokat, másnap fordítva. Csak hogy beszéljenek, mert a csend rettentő volt. Már kívülről tudták egymás forradalmi élményeit. Már elfogytak a régi világháborús történetek, a hadifogságok. Bár tréfálni nem nagyon volt kedvük, de mégis már a viccek is elfogytak. Jöttek a magyar nóták. De énekelni nem volt szabad. S azok a csendes dúdolgatások, az otthoni dallamok, jaj, talán rosszabbak voltak a csendnél!
Leesett az első hó. Hideg volt. Az éjjeleket csak átgyötrődték. Annyira fáztak, hogy le sem vetkőztek éjjelre. De így sem lehetett aludni. A villany égett. Hol az egyik ágyról egy sóhajtás, hol a másikról. - Nap-nap után komsza, kása, csalamádé, leves, birkahús, séta, gyötrődés, csend. Vita. Telefon a szomszédoknak. Kedélyek, az idegek pattanásig feszültek. Börtöni szürke napok. Mikor lesz vége? Mikor lesz kiút?

Éhségsztrájk?

Egyik nap reggel, mikor lementek mosdani, a falon nagy betűkkel ki volt írva: "Éhségsztrájk" - Nagyon nem lepte meg őket a felszólítás. Már régen szóba jött az éhségsztrájk. Sokat vitatták már ezt is. Egyik vélemény az volt, hogy szovjet börtönben nem érdemes éhségsztrájkot kezdeni. A konyhának megmarad egy sereg adag, a rab legyengül, s esetleg ráadásul egyes zárkába teszik. Ez volt a leghathatósabb érv. Még hatan egy cellában is rémes volt, hát még egyedül! ?..Abba bele lehet őrülni! - A másik vélemény az volt, hogy igenis ki kell mutatni azt, hogy inkább készek éhezni, és kitenni magukat egy teljes legyengülésnek, sőt éhhalálnak, de ezzel is kimutatják azt, hogy teljesen törvénytelennek tartják ezt a helyzetet. Az éhségsztrájk gondolata mindig többet jött szóba. A tányérokra rá volt karcolva: ”Ne egyél!" A sétaudvarban a hóban ki volt taposva "Sztrájk!" Az ételosztogató asszonyok hangosan kérdezgették a folyosón: "Maguk sem esznek?"
A 112-ben nem tudtak megállapodásra jutni. Gyuri bácsinak, az őrnagynak idült gyomorfekélyé volt. Ő nem tehette ki magát egy perforáció veszélyének. Bár ő magát is

feláldozta volna, de a többiek ilyen körülmények között nem kezdhettek. A telefonok egymásután jöttek. "Esztek, nem esztek? " Az egyik cellában egy 64 éves öreg vasutas sztrájkolni kezdett. Erre elvitték. A szoba többi lakója szimpátia sztrájkba kezdett, erre azokat is levitték. Így nézett ki a rabok egyetlen joga, vagy fegyvere a szovjet börtönökben.
Az őrségparancsnok naponta bejött megkérdezni, mi a panasz, mi az "óhaj? "Egy púpos felcser is be-benézett, nincs e beteg. Ha az ember torka fájt a jobb zsebéből, ha gyomra a balzsebéből adott egy pirulát. Az őrparancsnoknak naponta elmondták, hogy törvénytelenül vannak itt. Naponta követelték, hogy valamilyen magyar bizottság hallgassa ki őket. (Haj, ha tudták volna, milyen bizottságok is vannak!) Egy alkalommal azt találta mondani egy törzsőrmester, hogy kérjenek kihallgatást a börtönparancsnoknál. Erre Albert százados feliratkozott. Most ettől vártak mindent. Egész nap tárgyaltak, hogy mit fog mondani a börtönparancsnoknak. "Ki kérte fel a Szovjetet erre, meddig kell itt maradni, miért nem lehet levelet, vagy értesítést küldeni haza, miért nem jön egy magyar kihallgató bizottság. Egyik probléma a másik után. Lassan jött el az este, mire nyílt az ajtó, s elvitték a századost. Maga az, hogy valakit elvisznek, az is borzasztó érzés volt. Az ember sohasem tudta, mikor viszik esetleg csak egy másik cellába, vagy mikor egyenesen Szibériába. Minden alkalommal így léptek ki a cellaajtón. Az orosztól mindent el lehet várni. Ilyen gondolatokkal foglalkoztak a 112-ben, mert a százados nagyon sokáig elmaradt. Másztak a percek, mint a csigák, feszült várakozás nehezedett a cellára. Azért is féltették a századost, hogy elragadtatja magát. ”És szólj igazat, betörik a fejed!" Nagyon várták már a híreket. Bíztak abban, hogy valamit mégis meg lehet tudni tőlük.

- Ugyan kicsi ember ez a börtönparancsnok! Egy csavar a gépben'. Mit tud ez?! Nem is érdemes neki semmit se mondani! - vélekedett az egyik.
- Már ne mondjál ilyet Gyuri bátyám! Kinek mondjuk el a panaszainkat, ha nem a börtönparancsnoknak? Akármilyen ember is, mégis észreveszi az emberek hangulatát! Ha sokat kellemetlenkedünk neki, sokat járunk a nyakára, sokszor követeljük igazunkat, csak jelenti felfelé!
- Ebben tökéletesen igazad van! Valószínű jelenti, hogy nyugtalanság van. (Megjegyzem, mikor nem nyugtalanok a rabok.) De abból, hogy te követeled, hogy vigyenek haza, a Kreml nem csinál problémát! Törődik is az velünk! Ha nem félne a közvéleménytől, ha nem félne, hogy propagandája üres szalmacséplléssé válik, ha minket itt tart - soha, érted, soha nem kerülnél haza!
- De fél a világtól! Félti a propagandáját!
- Talán ebben bízhatunk.

Csikorgott az ajtó. Visszajött a százados.

- Egy kicsit megmondtam nekik! Egész normálisan beszélgettük, s én szépen óvatosan kifejtettem nekik, mi volt a Rákosi-rendszer alatt, mit csinált az ÁVÓ. Aztán tovább, hogy mi nem voltunk ellenforradalmárok, mert nem lehet egy nép 96%-át ellenforradalmárnak tekinteni! Megkérdeztem, mi jogon tartanak itt bennünket. "A magyar kormány....." A régi mese. Megkérdeztem, miért nem lehet levelet írni. "Nem működik a Vöröskereszt! "Mi lesz velünk? - Erre a parancsnok kijelentette, hogy aki bűnös itt marad, aki ártatlan azt hazaviszik. Most a tanúvallomásokat hazaküldték, otthon tanúkat hallgatnak ki, egyeztetnek.
- Na, jó tanú lesz az én alezredesem, aki ide küldött! Köszönöm szépen! - vágta közbe az őrvezető.
- Ne csiripelj közbe! A politikai tiszt még azt mondta, hogy mindenki hazamegy, ha rend lesz. Szóval ismét elszólták magukat. Még mindig nem lehet rend otthon. Viszont azt is mondták, hogy a gyerekeket és a nőket már hazavitték.
- Miért, nők is voltak itt? - Hát nem is tudod? Volt vagy 12 pesti lány. De azokkal nem bírtak. Sikoltozgattak, kiabáltak, nem ettek, hisztériáztak. Úgy látszik megijedtek tőlük, s inkább hazaküldték őket.

Aztán szépen felvilágosítottam őket, hogy ne is haragudjanak - ilyen finom voltam - de mi nem hiszünk nekik, mert sohasem mondanak igazat. Erre aztán nagyon felmérgesedtek. Úgy ordított az alezredes, azt hittem, rögtön külön zárkába tesz. Elkezdtem szépíteni a dolgot, hogy csapták be Sztrijben az embereket. Erre aztán egy kicsit megnyugodtak. Kértem őket, hogy intézkedjenek, minél előbb hazakerüljünk, ellenkező esetben tudjuk, mit csináljunk. Persze erre kinevettek. Megkérdezték, hogy sztrájkolni akarunk? Kijelentették, hogy annak nincs semmi értelme, mert nem érünk el vele semmit. Szóval ennyi volt! Nem sok, de mégis valami!

- Hát minden szavuk csaknem hazugság?! - mondta az őrvezető.
- De az! Minden szavuk! Állati ördög banda! - kiabálta az őrnagy. 45-ben minden nap azt mondták a hadifogolytáborban, holnap mentek haza, holnap mentek haza! Ha nem szököm meg, talán még ma is Szibériában vagyok! Egy szavát sem hiszem el neki!
- De Gyuri bácsi! Sztrijből visszajöttek, azóta a koszt is egy árnyalattal jobb lett, cigarettát adnak! Ha ezek tudnák, hogy mi már nem megyünk haza, nem adnának naponta, ha birkát is, de húst, cigarettát és a többit! Tudod mit mondott az őr: mi jobb kosztot kapunk, mint ők!

- Ez az! Még nem tudják, mit csináljanak velünk! Ez az! Tudnák, hogy mit, de nem merik! Ez az egész kihallgatási cirkusz odaát a kettes tyurmában mire volt jó? Így nem lehet valakinek a bűnösségét, vagy bűntelenségét megállapítani! Mindenki azt mondott, amit akart. Nekem az a véleményem, hogy azt is csak maguknak csinálták! Hogy tapasztalatot tudjanak maguknak leszűrni! Mi táplálta a forradalmat kirobbantó erőket. Mi segítette ezeket elő?! Hogy a jövőben jobban tudjanak védekezni az ilyen ellen! Hazaküldték a jegyzőkönyveket? Mese! Ki van otthon, aki orosz jegyzőkönyvek szerint nyomozást folytat! Ezt meg sem merik tenni! Tapasztalat kellett nekik!
- Ebben igazad lehet Gyuri bátyám - mondta Turóci hadnagy. Valóban lehet, hogy az egészet csak ezért csinálták. Meg kell keresni az orvosságot az ilyen bajok ellen! Az ellenszert! S azt csak akkor tudják megtalálni, ha a "betegség" minden előidézőjét, okozóját, lefolyását ismerik. S ezt tőlünk megtudták. Nekik erősnek kell lenni! Ha megvan a baj, nehéz a védekezés. Mindent meg kell előzni! Erre kellett az a sok jegyzőkönyv!
- Hja, kihallgatnak, leszűrik a tapasztalatokat, hasznot okozol nekik, aztán eldugnak egy szibériai ólombányában. Ez az ő morálisuk!
- Ugyan Gyuri bácsi, ne legyél olyan pesszimista! Mi haza fogunk menni! Meglátod, fogunk mi még,.. .mondjuk Siófokon a Fogasban egy nagyot mulatni!
- Oh, fiam, hagyd el....!

Elhallgattak. Mindenki maga tépelődött tovább. A gong már rég szólt, talán már éjfél is elmúlt. A gondolatok lassan álmokká váltak. A test is, a lélek is megkapta a magáét. Az álmok hazavezettek! Haza.....

Otthon a cigány húzta, s balatoni lágy szellők susogtak. Szépet álmodni, ez is egy áldás. S talán aznap mindnyáján szépet álmodtak.

Az otthon, az mindig szép!

Nehéz hinni!

Múltak a napok, hetek, elszaladt az első hónap. Az utolsó időben úgy minden megállt. Nem voltak mozgások, embercserék. A bánásmód is nagyon megváltozott. Már nem nevezték őket fasisztáknak, nem lökték be őket a cellákba. Na, és az ember a gyomrán keresztül ítél, a koszt is sokkal jobb lett. A komsza, a csája, a kása megmaradt, s nem a legfinomabb szalonnyelven, de nótát is szerkesztettek róla. Az egyik sétán a következő szövegű dalt hallották a 112-es beliek:

"Kása, kása, hej uzsgorodi kása,
Reggel, délben, este vacsorára,
Azután meg nesze neked, csája,
Lyukadjon ki gyomra tőle,
Ki ezt kitalálta!”

Szóval a kása megmaradt, de a kenyér sokkal ehetőbb lett. Délben egész normális leveseket adtak, sőt minden nap talán vagy 10 dekányi kecske- vagy birkahúst is. Alapjában véve, európai viszonyok közt még mindig nagyon minimális volt az étkeztetés, és ez a kalória. De nekik, akik az első napokban semmit sem kaptak, aztán pedig a már ismert mennyiséget és minőséget, ez is nagy javulásnak számított.

Még tovább mentek a kedves vendéglátók. Magyar könyveket és játékszereket adtak a cellákba. Természetesen nem Sinclair-t, vagy Margaret Mitchell-t, de Tolsztojt és Petőfit Sztálin, Lenin és Marx mellett. Sakkot és dominót. Ezekből a játékokból újra egy kis remény költözött a szívekbe. Voltak túl szkeptikusok, akik ebben is csak a megtévesztő, félrevezető szovjet politikát látták. Lehet, hogy nekik volt igazuk. Egyik nap még nagyobb meglepetés várt a börtönlakókra. Nyílt az ajtó, s egy tolmács kihirdette, hogy most pedig "kino"-ba fognak menni. Ezt a meglepetést nem tudták mire vélni. Elvonultak a moziterembe. Itt újra találkoztak barátok, földiek. Természetesen hivatalosan nem beszélgethettek, de ki tudta ezt megakadályozni. A börtön talán 10%-a volt egyszerre az előadáson. Jóleső érzés volt a viszontlátás, de szörnyű is volt, amit egy hónapi börtön írt az arcokra. Mindenki fehér, mintha sosem láttak volna napot. Az arcok hogy megnyúltak, a szemek hogy megtörtek, na és a "pocakok", azt hiába kereste az ember. A film nem volt érdekes. Direkt bosszantó volt, nekik egy szovjet békepropaganda filmet bemutatni? De a szovjettől ezt nem lehet csodálni! Nincs arra hasonlat, ami megközelíti az ő brutális, embertelen és szemtelen arcátlanságát.

De jólesett, egy pillantást váltani a barátokkal, látni, hogy még vannak, hogy élnek a földiek. Jólesett megismerni a rabtelefonból már jól ismert hangokat.

Ez a nap még egy meglepetéssel szolgált. Mikor a film véget ért, meglehetős lárma keletkezett.

- Kagda igyom damoj?
- Mikor megyünk haza?

Erre a börtönparancsnok megkérdezte, hogy ki van itt kaposvári. Senki sem mert jelentkezni. Nem tudták mit akar.

- Ljugyi iz Koposvar zaftra idut damoj!

Elhallgatott a lárma. Szinte fejbe vágta őket ez a kereken kijelentett mondat."Holnap a kaposváriak mennek haza". Már annyit hallották, hogy hazamennek, mindenkit haza visznek, hogy már megszokták, és nem hittek. Megszokták, unalmassá vált, és hiteltelenné. De ez a konkrét kijelentés,"a kaposváriak holnap mennek haza", ez valahogy mégis más volt.
Amikor vitték őket vissza a cellákba, már mindegyik kezdte fejtegetni véleményét. Gyuri bácsi szegény most is pesszimista volt. Hiába, aki másodszor van szovjet fogságban....

- Ez megint egy blöff, ez megint egy hazugság, hogy befejeződjenek az éhségsztrájkok. Igen, mert a bányákban erős emberek kellenek nekik. Átkozott csavargó banda, még álmában is hazudik. Semmit sem hiszek nekik!

A fiatal generáció más véleményen volt. Az őrvezető, aki máskor is megpróbálta a lelket tartani a cellában, most is teljes optimizmust mutatott.

- Figyeljetek ide, legyünk teljesen reálisak! Nevezzük csak ezeket utolsó kutyáknak, halottrabló bandának, mert azt érdemlik! De nézzünk csak a dolgok mélyére. November eleje... .micsoda koszt volt? Kaptatok húst? Kaptatok ehető levest? Büdös mahorkát kaptatok Pravdával. ...Hogy a szellemieket nézzem, kaptatok könyveket, játékot? Hogyan szólítottak benneteket? Fasisztáknak, kutyáknak, horthysta bérenceknek! November közepe, - odafordult a veszprémi egyetemistához - kiket vittek el Sztrijbe? Mennyi élelmet és tüzelőt kaptatok? Talán Moszkváig is eleget. Aztán Sztrijből visszajöttetek. Nem egyenesen haza, de legalább a Kárpátokon belül! Nem azóta változott meg a koszt? Nem attól fogva beszélnek mégis ember módra velünk? Nem azóta adnak cigarettát? Moziba visznek! Mi okozhatja ezeket a tényeket? Mi kényszeríthette a Kremlt ezekre a lépésekre? Mert, hogy nem saját jószántából teszi, arra nyakamat adom. Félnek a propagandájuk teljes csődjétől! Haza kell bennünket engedni, hát jobban bánnak velünk! Netalántán valaki kijut nyugatra, ne tudja elmondani, hogy a szovjet éheztette, hogy verték....! Kénytelenek inkább kitenni magukat ennek a veszélynek, hogy valaki elmondja ezeket a dolgokat, mint hogy bennünket elsüllyesszenek! Mert a Világ kényszeríti őket. Hát ezért voltál moziban! Ezért kapsz sakkot, és birkahúst. Ezért hoztak vissza Sztrijből! Azért, mert haza kell bennünket vinniük!
- Falra hányt borsó, amit a világ mond a szovjetnek! Mit törődnek azok vele? Különben pedig, ami ma fekete, az holnap fehér! Megtanultam ezt a magasabb parancsnoki továbbképzéseken! Ha ma azt mondják, hogy hazavisznek, holnap még nyugodtan bevagonírozhatnak Szibéria felé....

- Gyuri bácsi, neked is igazad van részben, de én mégsem mondanám ezt! Nem etetne az orosz téged jobb koszttal saját katonáinál, ha tudná azt, hogy sose mész haza! Nem meri ezt megtenni, s ezért utolsó módon propagandából etet. Én csak így látom a dolgokat, és 80%-ig hiszem, hogy holnap a kaposváriak valóban hazamennek. Holnapután pedig talán Te vagy én. Mert ránk megint csak kollektív intézkedéseket hozhatnak. Várjuk meg azt a holnapot, majd meglátod...

A holnapot majdnem ébren várták meg. Hiába mindenki bízott egy kicsit. Hol volt az a kicsi az őrvezető 80%-ától, de mégsem tudtak aludni. S így ment talán minden cellában. Legalább is a szomszédokban igen. Telefonon mindent megtárgyaltak. Az őröknek aznap nagyon sokszor kellett beszólni, hogy "szpatty, szpatty", mire valahogy elaludtak.

Útban hazafelé

Az izgalom reggel már tetőpontra hágott. Hetvenhétszer elmondott érveket hetvenhétszer ugyanazzal cáfolták meg, de nem tudtak megnyugodni, és hallgatni. A levegő tele volt feszültséggel. S az a gondolat, hogy esetleg valaha vagy a napokban mégis hazamehetnek, rettentően felizgatta őket. Kinn hó volt és fagy, s szelek nyargalásztak a Kárpátokról, de aznap reggel senki sem fázott. A társaság csak akkor hallgatott el, ha valaki ment a folyosón. Ekkor aztán halotti csend lett. Lélegzetvisszafojtva várták, kihez, melyik cellába nyitnak be.
Egyszer benyitottak a 112-es cellába is. Egy börtönőr lépett be, kezében kék kartotékokkal. Szinte a szívek dobbanását is hallani lehetett.

- Olbjert
- Gyurka,- veregették meg a fiatal százados vállát - mentek!
- Davaj, davaj - szólt bele a ruszki.

Újra búcsúzkodás. Az ember a börtönben milyen hamar össze tud barátkozni. Úgy érezték, mintha testvérek lettek volna. De sokszor az ilyen börtöni kötelék, ilyen börtön-barátság sokkal több, mint a vérszerinti testvérség! A keservek, a gondok, a szenvedések nagyon közel hozzák az embereket egymáshoz.
Mindenki összepakolt. Nevetséges valami: "összepakolt". Talán az egy váltóingjét, - ha volt neki - összehajtogatta, a tartalék toalett papírba becsomagolta a megmaradt kenyerét, és összetekerte a börtönpokrócot, matracot. Búcsúzkodtak.

- Gyurkám a feleségemnek!
- Gyuri, az anyámnak, Ostrom utca 72, ne felejtsd el!

- Gyurka, ha hazamentek, ne felejtsetek el minket!

Gyuri elment. Bár most már biztosak voltak abban, hogy hazamegy, mégsem irigyelte senki. Őneki is vannak gyermekei, a felesége őt is úgy várja, mint minden asszony a férjét. Menjen csak...

Még vége sem lett a búcsú utáni csendnek, újra nyílt az ajtó. Most Túros hadnagyot és az őrvezetőt szólították ki. Új búcsúzkodások, új ölelések. Aztán mindenkit elvittek, csak az öreg Gyuri bácsi maradt ott. Szegénynek nagyon leesett az álla.

- Először még csak elengedik ezek a gazemberek a zsákmányt, de ha már másodszor kerül a kezükbe! S én már másodszor jártam így! Vén, öreg fejem....

Az embereket kinn a folyosókon gyűjtötték össze. mindegyik város, mindegyik falu rátalált bajtársaira. Ott voltak a legrégibb ismerősök. A doktor úr, Herczog hadnagy és a többiek. A folyosó végén másik csoport gyülekezett. Az a társaság, akikkel együtt utaztak Ceglédtől. Ismerősök.

- Te is?
- Mi is! - integettek egymásnak.

A többi gyorsan ment. Vidékenként, illetve városonként külön cellákba vitték őket. Itt visszaadták az egy hónapja elvett tárgyakat. De még egy dolog hiányzott. Majdnem három hetes szakálluk volt. November óta egyetlen egyszer vágták le közönséges hajvágó géppel az emberek szakállát. Ez biztos nem marad el.

- Valószínű meg is fürdetnek!
- Nagyon ránk is férne!
- A magyar börtönökben úgy sincs rendes zuhany!
- Menj már, te börtönbe akarsz menni?
- Nem,... .templomba! Vajon mit csinálnának velünk? Talán Debrecenben diadalkapuval várnak?
- Ha nem is várnak diadalkapuval, de börtönbe csak nem tesznek!
- Várjatok csak, lesz még nekünk diadalkapu!
- Ne álmodozzatok, mert rosszul jártok! Jobb félni, mint megijedni! Jobb rosszat várni, és kellemesen csalódni, mint fordítva!
- Ha már hazavisznek, nem tehetnek börtönbe!
- Várjuk csak ki a végét!

Ez volt az új probléma. Gondoltak már erre is, de talán senki sem merte kimondani. Most, hogy először elhangzott a cellában, torz mosoly jelent meg az arcokon. Mint mikor az embernek valami nagyon fáj, de azért mosolyog. Be akarja csapni a világot. De itt, ha egymásra néztek, más arcán látták ugyanazt a grimaszt, amit saját maguk öltöttek fel a többiek megnyugtatására... Egyik börtönből a másikba! Ha így is lesz, de legalább mégis haza, otthon!

Fürdeni mentek. Most kivételesen tisztességes szappant is adtak. A borotválás elég soká tartott. Két eredeti orosz rab ugrott be borbélynak, és siralmasan borotváltak. Igaz, hogy centiméteres szakállakkal kellett megbirkózniuk. A kések életlenek voltak. Az oroszok segédkeztek egy új "vérszerződés" kötésében az ungvári börtön alagsorában. Mindenkinek összevagdalták az arcát.

Ki gondolt most arra, hogy milyen könnyen lehet egy fertőzést kapni. ..Csak fürdeni, gyorsan, minél előbb, aztán haza.

Ez is megtörtént. Mindenkit elláttak hideg élelemmel. Egy valódi 0,75 kg normális kenyér, vagy öt szem kockacukor, doboz cigaretta, 8 főre egy doboz marhakonzerv. A börtönudvaron berregtek az autók. Hála Istennek már nem "meseautók". Közönséges Zisz-kocsik ponyvával. 5 autó várakozott, ők pontosan 48- an voltak.48-an talán 2000-ből. Hogy a többiekkel mi lesz, azt az Isten tudja! Majd csak hazakerülnek azok is!

Kinn az udvaron hideg volt. Fújt a szél veszettül. Kopogott a hó, a nap bágyadtan nézegetett. A kocsik platóján szalma volt elterítve. Jó az az ilyen ellenforradalmároknak! Ki törökülésben, ki így, ki úgy gubbaszkodott le, szorongatva kis motyóját. A ponyván nem lehetett kilátni, ha csak egy kétfillérnyi lyukon nem. Egy négyzetméterre négy ember jutott. Így legalább egymást melengették. De a lábaik.... egy órán belül senki nem tudta, melyik kié! Csizmák, félcipők jobbra-ballra. Rettentő robogás. A kocsi végén három orosz katona géppisztollyal. Beszélgetni lehetett, de csak halkan. Nem voltak rosszindulatúak a katonák . A mieink magyarra tanították őket számolni, beszélgetni. Csak azt nem értették szegények, hogy Magyarországon nem kapitalisták és grófok csinálták a forradalmat, hanem munkások és diákok. A sofőrök őrülten hajtottak. Bár le volt ponyvázva a kocsi, mégis besivített a jeges decemberi levegő. Egy-két órán belül mindenki vacogott. Ehhez járult még az, hogy a nap állásából megállapították, hogy délkelet felé haladnak. Hiába volt a hidegélelem a kezükben, hiába a borotválás, fürdetés, a pesszimisták ismét felülkerekedtek. A viták egész odáig tartottak, amíg csak meg nem fordult az a drága jó napocska ott az égen, illetve az út egyenesen délnyugatnak nem tartott. Nehéz lenne elmondani azt a sok szisszenést, amit a katonák hallottak. Nehéz lenne leírni azt a hihetetlen utazást, amilyen ez volt. Egy négyzetméteren négy ember! Kabátban, esetleg valami kis batyuval! Felállni nem lehet! Hideg van! Fázik, vacog mindenki. A lábak egész elhalnak a

hidegtől és zsibbadástól. Hol itt próbál valaki megfordulni, hol ott csak egy picikét kényelmesebben ülni. Guggolás, térdelés, ülés, mind egyforma! Hideg és kevés hely. De mindent eltűrnek, mert az irány már délnyugat. Hazafelé mennek! Az órák szaladnak. A hegyek elmaradoznak. Végre leérnek a síkra. Még mindig ”Szovjetunió”, de már közel a határ.

A határnál megállnak. Ki lehet szállni egyenként. De nehéz az elhalt lábaknak parancsolni! Micsoda fenséges érzés kinyújtózkodni! Ezt az tudja csak, aki megkóstolta! Már nem az izmok, már a csontok fájtak!

Ez a mozgás mindenkinek kellett. Ennek ellenére talán nem is a mozgásért, másért szálltak ki. A műúton ott állt a három teherautó. S az úton, nem is olyan messze, talán 10-15 méterre piros-fehér-zöld sorompó, határőr-bódé. ....Drótkerítés és őrtornyok. Jaj, mennyivel szebbek voltak ezek, mint Csapnál hónappal ezelőtt. Igaz, hogy mindkét oldalon szovjet katonák álltak. A keleti felén is, és odaát is. Fenn a toronyban is orosz katona. De maga a piros-fehér-zöld sorompó jelentette a végtelent. Azok a kopasz fák, ...ott túl a rácson. . .Ott még a nap is másképp sütött!

Pihentek a motorok, újra megindult a vér az "utasok" elhalt végtagjaiban. Új erőt nyertek a drága hazai táj megpillantásával! Aztán újra leponyvázták a kocsikat, nehogy valaki belásson! Még óvatosabban csinálták ezt a "visszalopást”, mint novemberben az elhurcolást. Akkor lehetett nyitott kocsikban is hozni az embereket. De ma nem volt szabad látni, hogy keletről emberekkel zsúfolt teherautók jönnek hazafele!

Mi minden történhetett azóta. Igazán nem tudták, vajon diadalkapu lesz-e, vagy valóban börtön! A kocsik száguldoztak befelé az ország szíve felé. Élénk volt a beszélgetés. Hogyan kezdjük el újra? Hogyan illeszkedjünk be az életbe? És a legfőbb: hol vannak a forradalom vívmányai? Van még belőle valami, vagy minden a múlté? Érdemes volt ezreknek meghalni? Érdemes volt fél Budapestet tönkretenni? Ez volt a fő kérdés! Erre szerettek volna választ kapni! De ahogy kinézegettek az egyik kis körömnyi lyukon, nem láttak bíztató dolgokat! Az elsuhanó kis falvak népe feketében volt! A házakon fekete zászlók! Ez szép, meggyászolni a hősöket, de még mindig csak gyászolni lehet, nem változik a gyász sohasem örömünneppé? Levert csend. Néma ajkak! Minden fekete! Hát hol van az Igazság, hol van az Isten?!

Nyíregyházán újra megálltak a kocsik. Csend volt, mindenki nagyon fülelt. Magyar hangokat szerettek volna hallani. Egyszerre csak a közelben egy kutya kezdett el ugatni. A ponyvák mögött pedig valaki halálos komolyan megszólalt.

- Gyerekek, ez a kutya magyarul ugat!.....

Ez a kutya magyarul ugat.

- Ne nevessetek Ti, akik még nem voltatok fogságban! Ne nevessetek, akik még nem jártátok meg a szovjet börtönöket. Megértitek azt, hogy valakit a XX. században elrabolnak a családjától, kilopják a hazájából? Ne nevessetek! Mert ez így van! Otthon a kutya is másként ugat.....

De sajnos, Magyarországon most kétféle kutya van: az egyik fajta itt ugatott az autó mellett. A másik fajta ott csahol Pesten, abban a szent Épületben, amely most hazugságból Parlamentnek neveztetik! Ugatnak, és farkukat csóválják a szovjet gazdának! Ilyen kutyák is vannak! Csak ezt még a mi barátaink nem tudják! Hagyjuk őket! Ne menjünk tovább! Most boldogok, mert hazaértek! Drága Magyar Föld van a lábuk alatt! De mi vár rájuk?

Ti, akik ezt olvassátok, már tudjátok Magyarország sorsát! S Magyarország sorsával az ő sorsukat! Diadalkapu helyett börtönök és új koncentrációs táborok.

- Emberek vagyunk! – egymás sorsáért felelősek!
- Emlékezzetek Magyarországra!
- Emlékezzetek a rab milliókra!

Kaposvári börtön

Feljegyezve Baselban, 2016 telén.

1957 nyarán a feljegyzéseimet itt abbahagytam. Hogy miért, azt 60 év után már nem tudom megmagyarázni. Hiszen még sok mindent lehetett volna elmondani. Talán akkor az volt a véleményem, hogy most már "itthon" vagyunk Magyarországon, a történet csak a tamási eseményekről és a deportálásokról szól!?

S a Szovjetunióba tett kirándulásnak vége lett! De mi jöhet még!?

Az a decemberi nap, amikor Ungváron behajtottak bennünket a sátoros teherautóba, ahol a padlón csak szalma volt, s úgy kellett ülni törökülésben, vagy, ahogy az ember éppen legjobban tudott... volt életemben érzelmileg a legszebb, de testileg a legrémesebb napja! Az autó nem állt meg sehol. Az utak rosszak voltak, az autó rázott! Hideg volt, de a test dolgozott, elegánsan szólva, - "néha ki kellett volna menni" - de nem volt "kint"! Az orosz katona kicsit felhajtotta hátul a ponyvát, oda kellett állni az autó végére, s a térdeddel nekitámaszkodni a „korlátnak" s ki kellett "nyitni a csapot". De ha nem nyílt ki?! Boldog volt az, akinek ez sikerült. Sajnos én, úgy látszik túl komplikált lény révén, nekem ez nem sikerült! Így órák hosszat, egész nap csak kínlódott az ember. Máig sem tudom, hogy bírtam ki!

Reggel talán 4 óra lehetett, amikor Ungváron “bevagoníroztak” bennünket a ponyvás teherautókba. Éjfélkor értünk Pécsre. Hogy az volt-e a cél, vagy eltévedtek, azt sosem fogjuk megtudni. Lényeg az, hogy egy iskolában szálltunk meg. Tantermekbe vittek, s ott az iskolaasztalokon kellett feküdni, aludni(?). De olyan szűken, ha az egyik hanyatt feküdt, a másiknak oldalra kellett fordulni.

Valószínű másnap vittek bennünket tovább. Végül is megérkeztünk a kaposvári megyei börtönbe. Itt nagy cellák voltak. Nemcsak mi “tamásiak”, de sok máshonnan való is ide lett beszállásolva. Talán húszan is lehettünk egy helyiségben. S oh véh, visszasírtuk a civilizált csehek által épített “modern” börtönt, - ma már tudom, hogy hívjak…- a “török-klozet” miatt. Itt nekünk reggel betettek egy bödönt a zárkába, jó nagyot, hát abba kellett elvégezni a dolgunkat. Mind a húsznak, ha kellett. Másnap reggel kicserélték. Szerencsére tél volt. Azt már nem is tudom, hogy egyáltalán fűtöttek e? Rendes vaságyunk volt szalmazsákkal. Egy nagy-nagybácsitól tudom, akit a nácik 1944-ben Sopronkőhidára hurcoltak, ahogy memoárjában írta; ott nekik szalmazsákjuk volt. Most nekünk is. A nagybácsi azt állította, hogy a poloskák a szalmazsákot utálják, a normális matracba viszont beköltöznek. Így legalább e probléma nem érintett bennünket!

Kaposvárról ma 60 év után nem akarok sokat írni, mert nem is emlékszem mindenre. Legalább itthoni kosztot adtak. A mosdási lehetőség, zuhany? Nem tudom. Voltak, akiket korábban hazaengedtek. Ők aztán értesítették hozzátartozóinkat, hogy hol vagyunk. Így karácsony előtt beállított apám. Őt egy Párin élő ismerős egyetemista értesítette létemről. Szegény apámnak ez már Isten tudja hányadik útja lehetett a keresésben! Bejárta az egész országot, az akkori közlekedési viszonyok közepette! A kedves Nemes alezredes, persze nem írta, hogy ő adott át az oroszoknak, csak azt közölte szüleimmel, “ahogy ő tudja, Kaposváron vagyok”.

Mi nem tudtuk mi lesz velünk! Mindenesetre, hogy Ungvárról nem keletre, hanem nyugatra vittek, az megnyugtató volt. Azt hallottuk, hogy a katona-állományban levők számára egy hadbíróságot állítanak fel, s azok fogják elbírálni, hogy bűnös vagy-e, vagy se! Valahogy így lehetett.

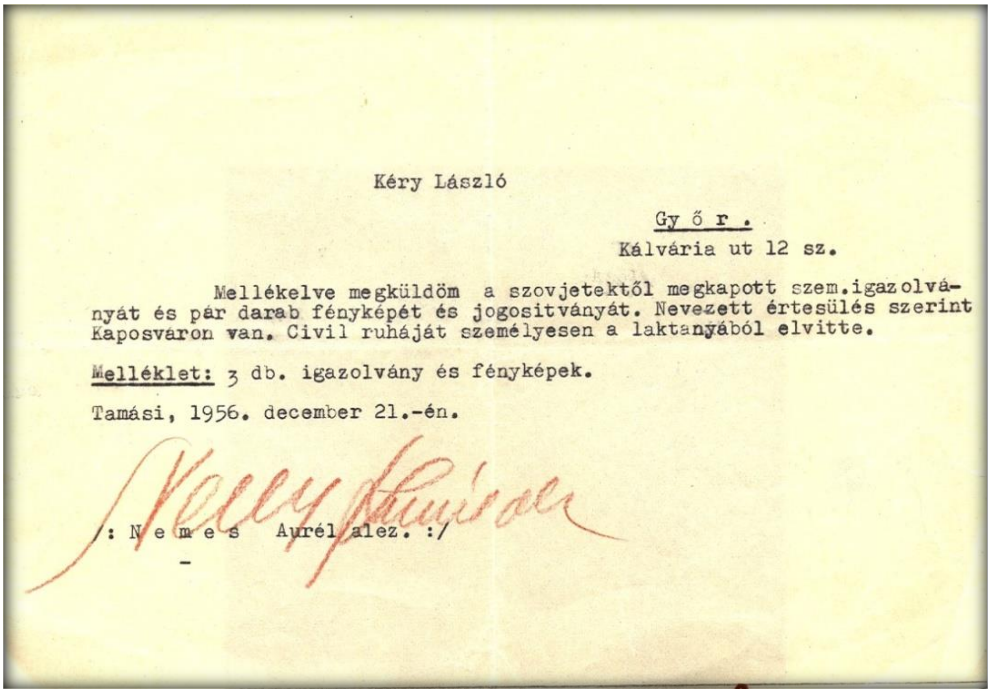

Kéry László

Győr.
Kálvária ut 12 sz.

Mellékelve megküldöm a szovjetektől megkapott szem.igazolvá-
nyát és pár darab fényképét és jogositványát. Nevezett értesülés szerint
Kaposváron van. Civil ruháját személyesen a laktanyából elvitte.

Melléklet: 3 db. igazolvány és fényképek.

Tamási, 1956. december 21.-én.

/: N e m e s Aurél alez. :/

8. Nemes alezredes levele

Meg volt a "tárgyalás". Így aztán valamikor karácsony után Kardos doktort, Herczog, és Túros hadnagyokat, és minket két katonát kiengedtek. Mi se nem gyilkoltunk, se nem raboltunk! Nyomorult Kókai Gyurit viszont nem, mert ő Tamásiban a forradalmi tanácstól azt a megbízást kapta, hogy menjen ki és tartóztasson le egy tamási ávóst. Ha igaz, vagy 5 év börtönt kapott.

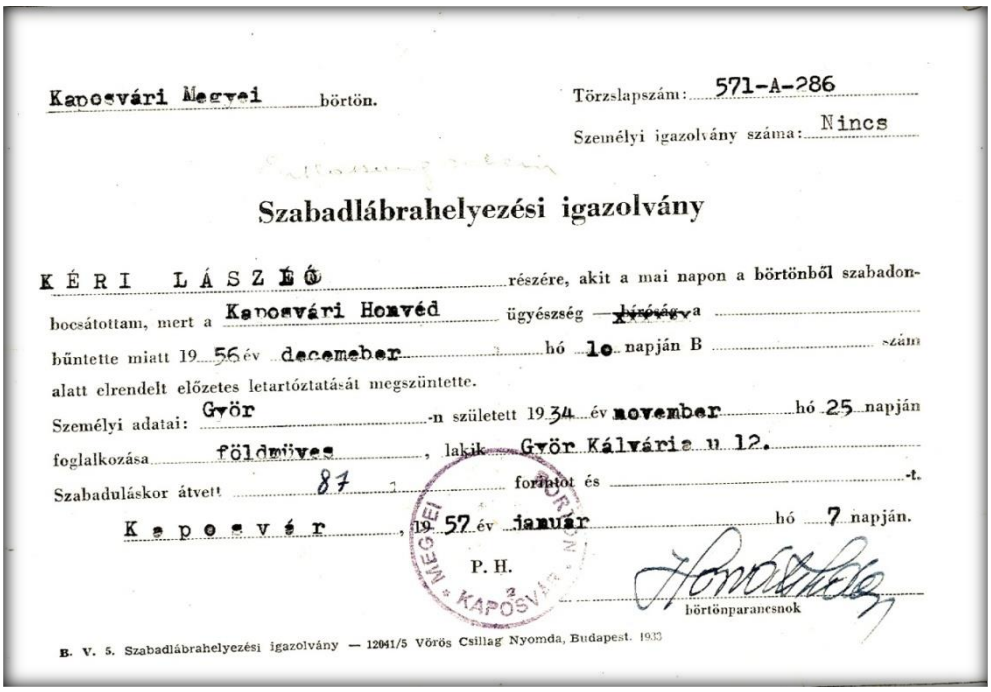

Kaposvári Megyei börtön. Törzslapszám: 571-A-286

Személyi igazolvány száma: Nincs

Szabadlábrahelyezési igazolvány

KÉRI LÁSZLÓ részére, akit a mai napon a börtönből szabadon-
bocsátottam, mert a Kaposvári Honvéd ügyészség ~~bíróság~~ a
büntette miatt 19 56 év december hó 10 napján B szám
alatt elrendelt előzetes letartóztatását megszüntette.
Személyi adatai: Győr -n született 19 34 év november hó 25 napján
foglalkozása földmüves, lakik Győr Kálvária u 12.
Szabaduláskor átvett 87 forintot és -t.
Kaposvár, 19 57 év január hó 7 napján.

P. H.

börtönparancsnok

B. V. 5. Szabadlábrahelyezési igazolvány — 12041/5 Vörös Csillag Nyomda, Budapest. 1933

9. Facsimile kaposvári elbocsátás

Tehát mi hatan neki szántuk magunkat az útnak Tamásira. Már azt sem tudom, hogyan, teherautó stoppal vagy gyalog, azt hiszem vonat még nem ment.

Nekem már október 15-én lejárt volna a katonaidőm, de az volt a probléma, hogy az abban az évben – 1956-ban - nagy áradás volt a Dunán. A mohácsi sziget, Bogyiszló úszott. A minisztérium ezért az elítélt katonákat Bogyiszlóra vezényelte a károkat kijavítani, újjáépíteni, rendet csinálni. Az őrszázad leváltására az új katonák ugyan már megérkeztek, de az ”öregeket” mégse szerelték le.

Ekkor jött a forradalom, s az meghosszabbította katona-időnket.

Kaposvárról való megérkezésünkkor a laktanyában csak oroszokat láttunk. Mint hallottuk, a katonákat szélnek eresztették. A tiszti lakóházban persze nem voltam. De felteszem, hogy a tisztek és tiszthelyettesek még ott lakhattak. Herczog Tomi, akinek felesége novemberre várta első gyerekét, hazamehetett. Kardos Sanyi valamikor az egészségügyi házban lakott (ma már nem tudom hogyan hívták az épületet), oda mehetett. Túros Pista hazament Nagykónyiba. Kókai György maradt a börtönben.

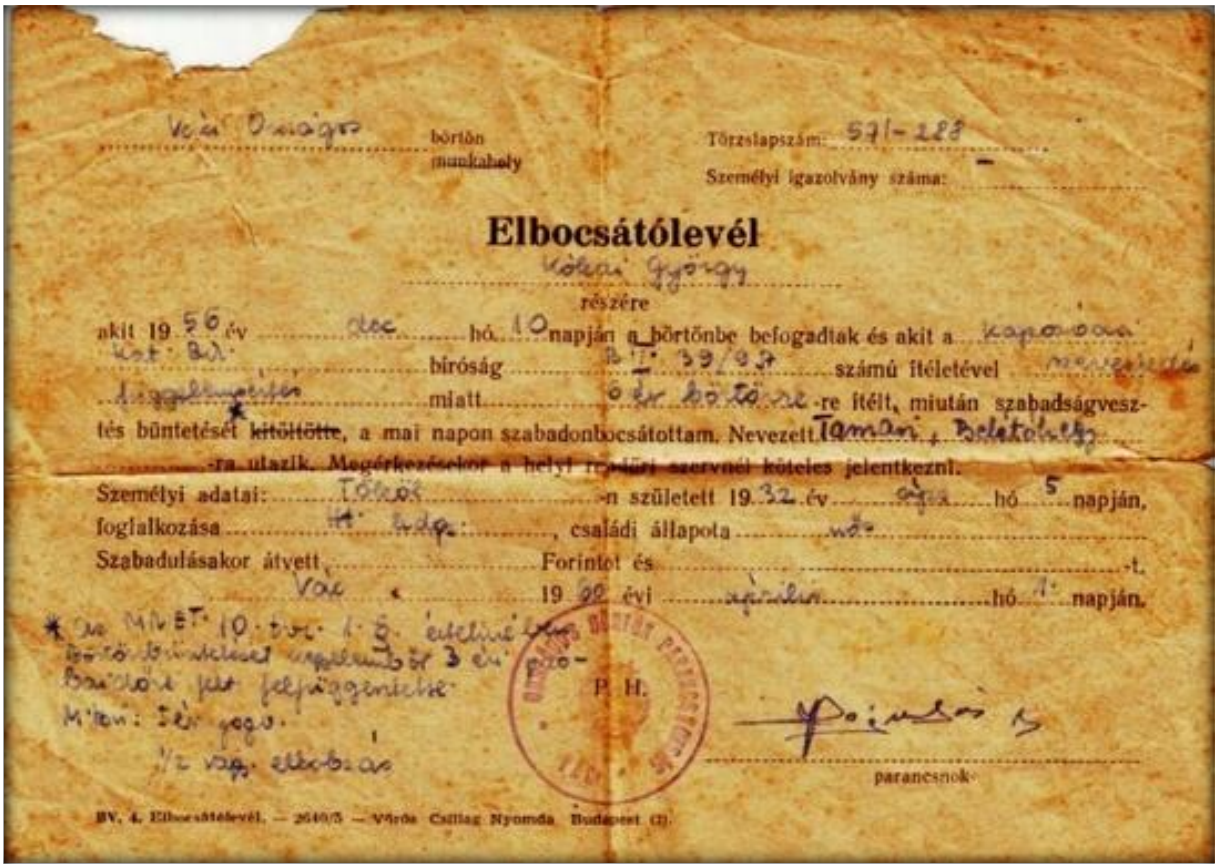

börtön munkahely

Törzslapszám: 571-288

Személyi igazolvány száma:

Elbocsátólevél

Kókai György

részére

akit 1956 év dec hó 10 napján a börtönbe befogadtak és akit a Kaposvári bíróság B. II. 39/957 számú ítéletével [illegible] miatt 6 évi börtönre -re ítélt, miután szabadságvesztés büntetését kitöltötte, a mai napon szabadonbocsátottam. Nevezett Tamási, Belterület -ra utazik. Megérkezésekor a helyi rendőri szervnél köteles jelentkezni.

Személyi adatai: Tótkér -n született 1932 év [illegible] hó 5 napján,

foglalkozása [illegible], családi állapota nő.

Szabadulásakor átvett Vac Forintot és -t.

1992 évi április hó 1. napján.

* az MNVET. 10. tvr. 1. §. értelmében [illegible] 3 évi [illegible]

P. H.

parancsnok

BV. 4. Elbocsátólevél. — 2640/5 — Vörös Csillag Nyomda, Budapest (I).

10. Kókai György elbocsátó levele [K. Németh András gyűjteményéből]

Tehát kedves Nemes Aurél alezredes kénytelen volt engem leszerelni. Már nem is pofozott meg, csak szidott, mert voltak neki Mao Ce-tungról, meg talán Marxról, Engelsről kínai selyem-szőtt képei. Azt is rám fogta, hogy a "műtárgyakat" én semmisítettem meg! Lehet! Nemes a koreai háborúban a magyar egység parancsnokaként szolgált, ott szerezhette e kincseket.

Tehát megkaptam az elbocsátó levelet. (ez sajnos nincs meg!) Mivel nekem rokonaim voltak Páriban, ott várt rám a civil ruhám. A biciklimet még a kaszárnyában megtaláltam, így kikerekeztem Páriba. Ott lakott a németektől 1944 októberében a Horthy puccs-szándék után Bodajkon agyonlőtt volt tamási állatorvos, doktor Farkas Lászlónak özvegye, született Medgyasszay Klára, második férjével, az egykori tamási jegyzővel, Merényi Gyula bácsival.

11. Deák István erdész, Medgyasszay Klára és Merényi Gyula

Tamási katonakoromban sok hétvégét náluk töltöttem, civilizált emberek között, jó ebédekkel, nagy tarokk partikkal, saját borral s egy lehetőséggel: hetente egy-egy kitűnő világirodalmi remekművet kikölcsönözni s hazavinni a laktanyába.

Az utolsó pári látogatásom ötvenhat október 15-én volt, szüretkor, amiben aktívan részt vettem, s cipeltem a hátamon a puttonyokat.

Tehát a civil ruhám már itt várt rám. Nagy diskurzus keletkezett, én mindenképpen Pesten keresztül akartam hazamenni Győrbe, hogy lássak valamit a forradalom nyomaiból. Ők

könyörögtek, hogy ne arra menjek, mert Pest még teljesen bizonytalan. Ott minden csoda történhetik az emberrel. Pláne, ha valaki kopasz! Sok beszélgetés után meggyőztek, s megígértem, hogy Veszprémen keresztül fogok hazamenni.

Menekülés

Feljegyezve Baselban, 2016 telén.

Tehát, akkor nekiálltam valahogy vonatra kerülni. Bizony már fogalmam sincs, hogyan, miként jutottam haza Győrbe! Persze otthon nagy volt az öröm, de apám azonnal azt mondta,"neked nem szabad itthon maradnod, egy idő múlva újra begyűjtenek! "Senki sem tudta, mi jön." Szüleim megpróbáltak lassacskán újra "feltáplálni" (a mai 176 centi magasságommal 56 kiló voltam). Otthon nem csináltam semmit. Még mindig olyan letargiába süllyedtem, semmihez sem volt kedvem. Csak ültem, s elmélkedtem. Így jött el az a nap, amikor megkíséreltem, ahogy akkor azt hívták: az első illegális határátlépést. Győrből nyugat felé abban az időben semmi módon nem lehetett kijutni! Egy rokon nagybácsi, akinek az volt a feladata, hogy a Vagongyár kantinja számára élelmet szerezzen, autóval kivitt engem és még két pesti egyetemistát egy Levél nevű községbe. Ez a falu már teljesen a határsávban feküdt. Azt is organizálták, hogy éjfél után jön egy ottani paraszt bácsi, aki aztán megmutatja nekünk a határig az utat. Tehát a két egyetemista meg én vártunk szép türelmesen egy pajtában. Lassan kezdett sötétedni, jött az éjszaka. Mi vártunk és vártunk, de az ígért vezető nem jött. Egyszer csak vagy éjfél után két suhanc állított be a pajtába s mondták, hogy a bácsi sajnos berúgott, viszont ők pénzért kivisznek bennünket a határhoz. Persze az egyetemistáknak nem volt pénzük, csak nekem. Anyám bevarrt valamennyi pénzt a régi lengyel bundámba, melynek prémje úgyis már teljesen copakos volt. Az egyenetlenség miatt a bevarrt pénzt nem lehetett észrevenni.
Tehát éjfél után elindultunk. Majdnem holdtölte volt. A nyargaló felhők vagy eltakarták szorgalmasan a holdat, vagy tiszta nappali világosságot okoztak. Havas volt a táj. Mi, a három menekülő, meg a két "vezető" mindannyian sötét télikabátban gyalogoltunk, gyalogoltunk. Pedig az volt a hír, hogy a falutól a határ egész közel fekszik, de a mi érzésünk szerint, már kilométereket tehettünk meg! Lehet, hogy csak körbe-körbe vezettek bennünket. Magam az 56 kilómmal fáradt, s gyenge voltam. Sokszor visszamaradtam, ami a vezetőinknek nem tetszett. Megérkeztünk egy elhagyott határőrépületbe. Nagy meglepetésemre a két "jóindulatú" vezető cigarettára gyújtott. Hát nem volt ez könnyelműség? Amikor befejezték a cigarettázást, újra

elindultunk. Nem mentünk többet, mint pár száz métert, egyszer csak fehér köpenyben rejtőzött magyar katonák (vagy azok már úgynevezett pufajkások lehettek?) géppisztollyal megállítottak bennünket. Ez volt az első próbálkozásom!

Még jó sokat kellett gyalogolnunk most már a határőrökkel együtt, mire beértünk Hegyeshalomba, a kaszárnyájukba. A két jóindulatú" vezető persze nem volt sehol!

Kihallgatás. Miért akartuk illegálisan az országot elhagyni? A két szép szál egyetemistában még benne volt a pesti forradalmi entuziazmusa, amit meg is akartak védeni. Védekeztek, s szidták az orosz beavatkozást. Én a kopasz fejemmel csak hallgattam, mint a sír! Jól is tettem, mert a két szegény fiút az ávósok jól megverték!

Estére bevittek bennünket Győrbe. Az egykori "Pénzügyi palota" volt a gyűjtőfogház. A palota tele volt. A folyosók, helyiségek úgy néztek ki, mint egy épület a 2015-ös szíriai menekültek idejében.

Azokban a napokban a határzár dacára ezreket fogtak el. Már nem tudom, hogy volt, mit kellett csinálni. Minden esetre én egyszer valakinek elmondtam, hogy én győri vagyok, engedjenek már haza! Nagy csodálkozásomra el is engedtek. Elvették persze az igazolványomat, s adtak egy "cetlit"(lásd 9. kép)

HAZATELEPÍTŐ KÖZPONT, GYŐR – TELEFON: 34-02

Nyt sz. ____/195

Igazolás

Név Kéri László

Születési éve 1934. Helye Győr,

Anyja neve Szappert Piroska Foglalkozása gyv.

Lakhelye Győr, Kálvária u. 12. Munkahelye ____

Személyi igazolvány száma OK 1.060667.

A központban tartózkodott: 1957. 1. hó 16 naptól

1957. 1. hó 16 napig.

Győr, 1957. jan. hó 16 nap

Hazatelepítő Központ 5. Győr Telefon: 32-04.

Hazatelepítő Központ vezetője

7682 Győr-Sopronmegyei Ny. Győr 1957.

12. Győri elbocsájtó

Talán éjfél után értem a Kálvária utcába. Szüleim már azt gondolták, hogy rég Bécsben vagyok!

Még nagyobb letargiába kerültem. Nekem minden mindegy volt. Apám viszont nem nyugodott. Állandóan hajtogatta: "neked el kell menned!".

Sok próbálgatás és keresgélés után összejött valamilyen GySEV (Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút) vasutasokkal. Megegyeztek, nem tudom mit kellett érte fizetni, hogy január 27-én reggel 6-kor kinn kell lenni a GySEV állomáson. Állítólag még egy fiatalember is jön. A fiatalemberről kiderült, hogy ő egy komlói egykori munkaszolgálatos katonatársam volt, aki szintén menekülni szándékozott.

Betessékeltek bennünket egy üres marhavagonba, s a szerelvény hamarosan elindult. Persze sok mondanivalónk volt egymásnak! De az idő ennek dacára lassan múlt, a vonat zakatolt, majd hosszú-hosszú időkre meg-megállt.

Emberi hangokat hallottunk, akik a vagon mellett mehettek, ácsoroghattak. Idővel rettentő idegesség jött ránk. Mi lesz, ha valaki kinyitja a tolóajtót, s felfedez bennünket!? Az idegességnek kellemetlen következménye lett! Rettentő hasmenés jött ránk! Mit lehet ilyenkor tenni?

Akinek gyenge az idegzete, vagy nagyon finom lelkű, az hagyja ki a következő sorokat!

Szerencsére voltak az üres vagonban papírzsák-darabok. A nagyságuk is még akkora volt, hogy meg lehetett őket célozni! A megkönnyebbülés után óvatosan kinyitottuk a tolóajtót, s kidobtuk a "segédeszközöket". Csak jóval később gondoltunk arra, hogy Uram Isten, ha a gyors légáramlat elkapta a "sárkányainkat" s nekivágta a vagon oldalának… Mi lesz akkor!?

Szerencsénk volt. Talán a vonat nem ment olyan gyorsan, szél nem volt olyan erős, s amitől féltünk, nem következett be!

(Már lehet tovább olvasni!)

Reggel 6 órától délután 3-ig utaztunk! Az egész út vagy 60 kilométer lehetett! Megérkeztünk Fertőbozba. Valaki kopogott. Kinyitotta a tolóajtót, s beszólt, hogy szálljunk ki. Menjünk be a kis bakterházba, ami a közelben volt, s ott várjuk meg az estét.

Így is csináltuk. A bakterházban barátságos emberek vártak ránk. Még valami ennivalót is kaptunk. Valószínű nem mi voltunk az elsők, akik itt vártak az estére.

Bár az első próbálkozásom óta vagy 10 nap telhetett el, még mindig világos este volt. Tanulva az előbbi menekülési szándékból: havas táj, holdfény és fekete kabátok, úgy magamnak, mint (úgyszintén Laci nevű) barátomnak lepedőket hoztam. Azokat klepetyusként magunkra terítettük. A barátságos vasutasok megmutatták, merre kell menni. Elindultunk. A terep hol erdős, hol nyitottnak mutatkozott. Mi úgy gondoltuk, hogy inkább a nyitott földeken próbálunk előrehaladni, mert az erdőben a katonák elbújhatnak a fák mögött, s mi nem látjuk őket. Legtöbbször négykézláb csúsztunk. Talán másfél óra után, Úristen, megérkeztünk egy vasúti

töltéshez! Ha felmászunk a töltésre, mindenki láthat bennünket! S ha átmegyünk a másik oldalra, ki várhat ott? Nem mégis csak pufajkásokra találunk-e?! Nem volt más választás, a töltésre mászást meg kellett kockáztatni. Itt aztán még lassabban csúsztunk, másztunk. Újra szerencsénk volt, a másik oldalon senkit se láttunk. Tehát mentünk tovább. Néha fényrakéták szálltak fel a téli égbe, néha, mintha suhanó szánkókról hangokat hallhattunk volna. De minden sikerült. Egyszer csak beértünk egy faluba. Nagy megkönnyebbülésünkre német házszámokat láttunk!

Pont három óráig tartott ez a sétálás! 3 kilométer, három óra!

Bekopogtunk egy házba, ahol eligazítottak bennünket, hová kell menni, hol van az a ház, ahol a menekülteket fogadják. Azt meg is találtuk. Az éjjel mi voltunk Deutschkreutzban, Sopronkeresztúrban- az egyetlen menekült. Később hallottuk, hogy az éjszaka összesen csak 11 személynek sikerült Ausztriába átjutni.

Vacsorát kaptunk. Nem volt ugyan igen nagyszerű, kenyér meg számunkra furcsa sajt, felvágott, de a testi megerőltetés, csúszás-mászás következtében éhesek lettünk. Egy nagyszoba, inkább helyiség tele volt lerakott matracokkal. Tömegláger! Úgy látszik, hetekkel ezelőtt ennyi helyre volt itt szükség! Kiválaszthattuk, melyik matracon akarunk aludni. Nem volt nehéz elaludni.

Másnap persze korán ébredtünk. A házigazdák jó burgenlandiak voltak, csak németül beszéltek. Az anyai őseim is Burgenlandból származtak, 1610-ig vezettem vissza a családfát, de akkor még ugye Burgenland nem létezett! A magyar királyok még az Árpádok idejében telepítették be a németeket, mint védőgyepűt az osztrák hercegek terjeszkedési vágya miatt (délebbre az "Őrség" szó máig is létezik!) .

Később protestáns menekültek érkeztek Bajorországból az akkor vallásilag liberálisabb Magyar Királyságba. Ez a vallási liberalizmus még a XX. században is megvolt. Egy barátom mesélte, hogy az apja, egy prágai gazdag orvos, az első világháború előtt csak úgy tudott elválni, hogy elment véletlenül épp Győrbe, ott örökbe fogadtatta magát egy "magyarral"- pénzzel mindent meg lehet csinálni-, s így mint magyar polgár elválhatott feleségétől, s elvehette az új kiválasztottját.

Burgenland tehát Trianon szüleménye! De miért nevezték ezt Burgenlandnak? A magyar királyság alatt ezt az országrészt Pozsony, Sopron, Vas megyék részeként tartották nyilván. A választ nekem egyszer egy locsmándi (=Lutzmannsburg) tanító magyarázta el. Az egykori nyugat-magyarországi határszélen egy sereg város neve németül "Burg"-ra, azaz vár-ra végződött, mint Pressburg=Pozsony, Ödenburg=Sopron, Eisenburg=Vasvár, és még egypár,

mint Lutzmannsburg. Tudni kell azt, hogy a monarchia idején majdnem minden kis falunak német neve is volt!

Trianon után aztán az osztrák nyelvtudósok, meg történészek összeültek, s megkreálták a "Burgenland" nevet, tehát a "várak országát". Ekkor még azt remélték, hogy Pressburg és Ödenburg is Ausztriához fog tartozni. A kommunista időkben persze sokan szerettek volna inkább Ausztriához tartozni, mint az akkori Magyarországhoz!

Ma a lakosok már nem beszélnek magyarul.

De vajon mi lett a régi magyar lakossággal? Sokan átköltöztek az anyaországba, sokan beolvadtak. Ma is van Ausztriában egy nemes Darabos család leszármazottja, ki hol miniszter, hol valami más magas beosztásban szolgálja a „hazáját".

Burgenland közepén van egy kis falu, Kaboldnak, ma Kobersdorfnak hívják. Itt található egy gyönyörű reneszánsz kastély, majdnem várnak is lehet nevezni. A XVII. században egy Kéry gróf építette.

A grófi család kihalt, de Kéryek még mindig vannak ezen a vidéken. A történészek szerint a honfoglaláskor egy törzs, melyet "Kér"-nek hívtak, e vidéken telepedett le.

Ezzel kapcsolatban van egy édes történetem. Elmondom, ha nem is tartozik a tamási eseményekhez!

Mint menekült magyar egyetemista Bécsben már 4 év után megkaptam az osztrák állampolgárságot, hihetetlen 500 schillingért. Akkor egy Schillingért 2 forintot kellett adni! Tehát én, amikor Svájcban telepedtem le, már nem olyan "ilyen-olyan" hontalan genfi útlevéllel érkeztem, hanem mint osztrák állampolgár. Egy alkalommal, gyerekeimmel, autóval "hazafelé"utaztam. Egy Bruck nevű burgenlandi városkában, amit valaha Királyhidának neveztek, azért mert ott volt az ezeréves határ, a Lajta, talán siettem, s gyorsan hajtottam. Egyszer csak utánam nyargal motorbiciklin egy rendőr, egy "Gendarm" magyarul zsandár, s megállít.

"Kérem a papírokat!" Megkeresem az osztrák útlevelem, odaadom neki, s gondolom, na, vajon mibe fog ez kerülni? A rendőr kinyitja az útlevelemet, s azt veszem észre, mintha azonnal haptákba állna!? Aztán szinte mentegetőzve megszólal, "talán legközelebb tetszene a városban kicsit lassabban hajtani! Viszontlátásra!" Nem értem az egészet. Először barátságtalan majdnem ellenséges, (sokan a svájciakat nem nagyon szeretik, s az autónak svájci rendszáma volt) aztán meg csöpög az udvariasságtól. Megyek tovább, s gondolkodom, lassan eszembe jut, aha, Burgenlandban a jelenlegi tartományfőnöknek is Kéry a neve!

Úgy látszik a jó ember engem a "Landeshauptmann" pereputtyának tartott! Hála Isten, így megúsztam a büntetést!!

Rosszmájúak persze mondhatják, tipikus Ausztria!

De menjünk vissza a nyelvekhez!

Szerencsére én már gyerekkoromban tanultam németül, s Deutschkreutzban így meg tudtuk érteni egymást.

Azt ajánlották, hogy üljünk fel a vonatra, az elvisz bennünket Kismartonba (Eisenstadt), onnan busszal mehetünk Bécsbe. A probléma csupán az volt, hogy a vonat, ami úgyszintén a GySEV-hez tartozott, persze még Trianon előtt épült, amikor Sopronkeresztúr, Sopron és Kismarton közt nem volt határ! A vonat ma is Sopronon keresztül megy Kismartonba! De most viszont volt határ: sőt a vasfüggöny! Mi megrémültünk! Tegnap menekültünk a kommunista Magyarországból, s ma menjünk oda vissza? Hiába magyarázták, hogy az út egész biztos, semmi bajunk nem lehet a vonaton! Mi azt nem hittük! Elhatároztuk, hogy inkább akár autóstoppal megyünk Kismartonba. Egy nyitott teherautó meg is állt. (Ekkor még a teherautó sofőrt ilyen esetben nem büntették meg embercsempészésért!) Felmásztunk a platóra, de ne felejtsük el a január végét, a fagyos hideget. Majdnem megdermedtünk a jó másfélórás úton, mire beértünk a városba. Itt kerestünk egy ékszerészboltot. Kibányásztam a kabátomba varrt tört aranyat, s azért kaptam valami Schillinget.

Ez elég volt arra, hogy bécsi rokonaimat felhívhassam (hiszen már 10 napja vártak rám!) és kifizessem mindkettőnk számára az autóbuszjegyet.

Már nem vittek volna ingyen, mint két hónappal ezelőtt! Estére beértünk Bécsbe. Lacitól itt elváltam, neki is volt valami címe, ahova mehetett. Járókelők segítettek megmagyarázni hogyan lehet eltálalni rokonaimhoz Hietzingbe, ami Schönbrunn mellett van. Nagyapám öccse feleségével - akik még január 10 felé a győri állomáson Bécs felé utazva számomra átvittek egy koffert, tele ruhákkal - még a rokonoknál tartózkodtak. Ők is, meg a bécsiek is megkönnyebbülten fogadtak.

Nagybátyám egy híres bécsi építészmérnök volt, aki például a bécsi operát is újjá építette. A kertjében öregségére épített egy műtermet, ami vagy 100 m^2 lehetett, de még üresen állt. Most csak egy menekült, egy unokatestvérem, lakott ott, de novemberben, decemberben nagynéném 20, 30 menekültet fogadott be, s táplált, amíg azok tovább nem mehettek.

Tehát ez lett az én szállásom!

Most ott vagyunk, ahogy a bevezetésben írtam, hogy érkezésem után már a második napon beiratkozhattam a műszaki egyetemre, amit akkor “Technik“-nek hívtak. Befejezem e részt, inkább még arról írok, hogyan jutottam, mint tanú az Egyesült Nemzetek Külön Bizottsága elé.

Tanúskodás

Feljegyezve Baselban 2016 telén.

Tehát 1957. január 27-én érkeztem meg Bécsbe. A város még egy szegényes, sötét, piszkos nagyváros volt. A város szépségét eltakarta a szegénység! Ne felejtsük el, a megszálló oroszok csak 1955. október 26-án hagyták el Ausztriát. (E nap lett a nemzeti ünnepük!) Bécs, mint az egész ország, zónákra volt felosztva. Burgenland, Alsóausztria nagy része, a főváros keleti kerületei az oroszokhoz tartoztak. Itt nem volt gazdasági fellendülés! Minden pangott. Senki nem mert "beruházni". Hietzing, ami nyugaton volt, ahol rokonaim laktak, szerencsére az angolokhoz tartozott.

Tehát, amikor én megérkeztem, a város, az ország csak 14 hónapja szabadult meg a "felszabadítóktól."

A gazdasági helyzetre többek közt az volt jellemző, hogy amikor az amerikai Rockefeller Alapítvány a magyar menekült diákoknak havi 50 dollár ösztöndíjat akart adni, az osztrák diákszövetség azt megtorpedózta, mondván, hogy akkor a menekült diákok sokkal jobb helyzetben lesznek, mint a helybeli osztrákok! Így kaptunk csak 40 dollárt!

A közlekedési viszonyok katasztrofálisak voltak. Az egyetlen elfogadható villamos vonal az úgynevezett "Stadtbahn"= városi vonat volt, mely nagyrészt a Wien folyócska medrében, a Duna-csatorna partján, és magas építményeken közlekedett.

Földalatti nem volt. Sok villamos vonal állott ugyan a lakosság rendelkezésére, de azokkal utazni órákig tartott. A belvárosban gyorsabban lehetett gyalog közlekedni, annak dacára, hogy akkor még az autók nem blokkolták el az utakat, mint egyéb közlekedési eszközzel.

Nekem szerencsém volt, az "Untersanktveit" megálló nagybátyám házától vagy 300 méterre lehetett, s a villamos direkt a Karlsplatzig, a Műegyetemig ment.

Múltak a napok. Az egyetemen nem volt könnyű idegen nyelven ismeretlen dolgokat tanulni. Az én agyam különben is be volt rozsdásodva, hiszen már három és fél éve érettségiztem. A magyar gimnazisták 18 évvel kezdhették meg az egyetemet, én már a huszonharmadikban jártam.

Mi, menekült diákok persze sokat politizáltunk. Hallgattuk otthonról a híreket. Hallgattam, hogy 1956 őszén, az egész világon tüntetések, felháborodások voltak a (mi) deportálásunk ellen. Talán ezért is hoztak vissza bennünket. Hallottam, hogy az ENSZ, az Egyesült Nemzetek egy külön bizottságot alakított a magyar forradalom felderítésére. Én persze el akartam

mondani, mit éltem át a tamási laktanyában, hogy az oroszok bennünket a Szovjetunióba hurcoltak. Tanúskodni akartam! Az emigráns újságokból csak azt tudtam meg, hogy Kéthly Anna, akit a Nagy Imre kormány még novemberben New Yorkba küldött, hogy Magyarország semlegességéről tárgyaljon, New Yorkban volt elérhető. Azt gondoltam, ez a legegyszerűbb, ha neki írok egy levelet. Bizonyos idő múlva választ is kaptam.

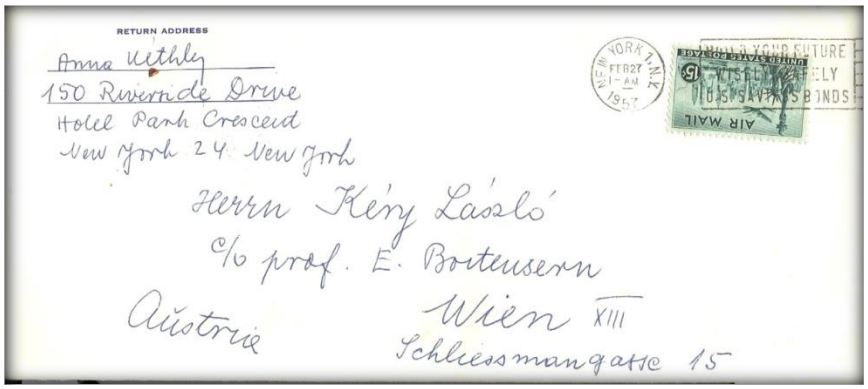
RETURN ADDRESS
Anna Kéthly
150 Riverside Drive
Hotel Park Crescent
New York 24 New York

Herrn Kéry László
c/o prof. E. Bortenstern
Wien XIII
Schlessmanngasse 15
Österreich

13. Kéthly Anna borítékja

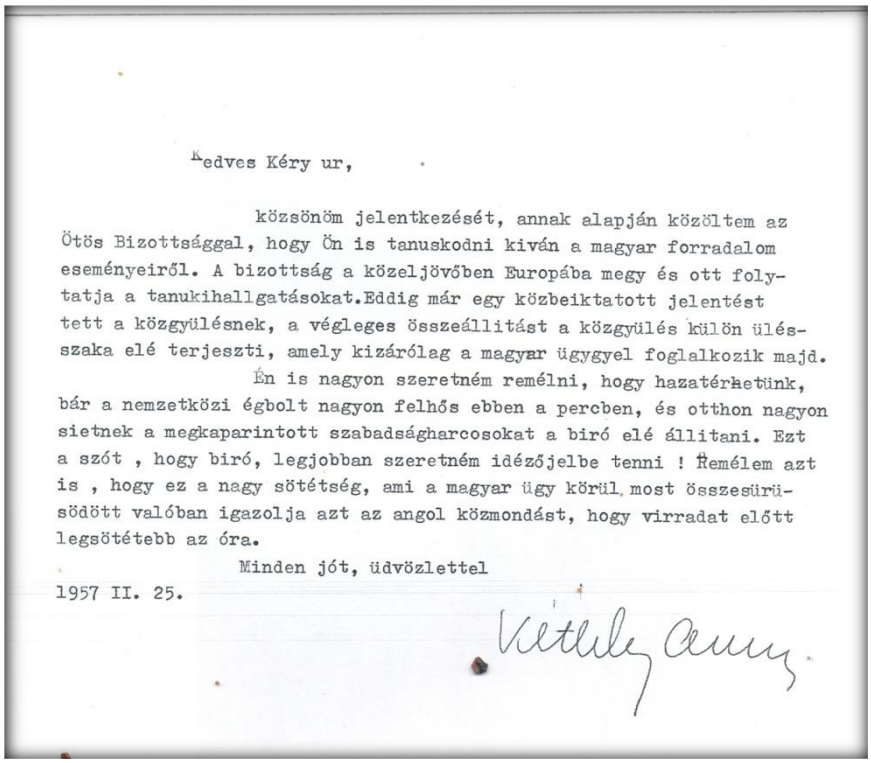
Kedves Kéry ur,

köszönöm jelentkezését, annak alapján közöltem az Ötös Bizottsággal, hogy Ön is tanuskodni kiván a magyar forradalom eseményeiről. A bizottság a közeljövőben Európába megy és ott folytatja a tanukihallgatásokat.Eddig már egy közbeiktatott jelentést tett a közgyülésnek, a végleges összeállitást a közgyülés külön ülésszaka elé terjeszti, amely kizárólag a magyar ügygyel foglalkozik majd.

Ön is nagyon szeretném remélni, hogy hazatérhetünk, bár a nemzetközi égbolt nagyon felhős ebben a percben, és otthon nagyon sietnek a megkaparintott szabadságharcosokat a biró elé állitani. Ezt a szót , hogy biró, legjobban szeretném idézőjelbe tenni ! Remélem azt is , hogy ez a nagy sötétség, ami a magyar ügy körül most összesürüsödött valóban igazolja azt az angol közmondást, hogy virradat előtt legsötétebb az óra.

Minden jót, üdvözlettel

1957 II. 25.

Kéthly Anna

14. Kéthly Anna levele

Kéthly Anna, Nagy Imre minisztere biztosított levelében, hogy ki fognak hallgatni.

Először persze örültem neki, azt gondoltam, hogy New Yorkba mehetek, de aztán kiderült, hogy a különbizottság Bécsbe is ellátogat. Majd érkezett egy “regisztráló levél” s aztán meghívó, sürgöny formájában.

UNITED NATIONS

GENERAL ASSEMBLY

Distr.
LIMITED

A/RES/449
11 January 1957

Eleventh session
Agenda item 67

QUESTION CONSIDERED BY THE SECOND EMERGENCY SPECIAL SESSION OF THE GENERAL ASSEMBLY FROM 4 TO 10 NOVEMBER 1956

Resolution adopted by the General Assembly at its 636th plenary meeting on 10 January 1957

[adopted without reference to a Committee (A/3487/Rev.1)]

The General Assembly,

Recalling its previous resolutions on the Hungarian problem,

Reaffirming the objectives contained therein and the continuing concern of the United Nations in this matter,

Having received the report of the Secretary-General of 5 January 1957,[1/]

Desiring to ensure that the General Assembly and all Members of the United Nations shall be in possession of the fullest and best available information regarding the situation created by the intervention of the Union of Soviet Socialist Republics, through its use of armed force and other means, in the internal affairs of Hungary, as well as regarding developments relating to the recommendations of the General Assembly on this subject,

1. Establishes, for the above-mentioned purposes, a Special Committee, composed of representatives of Australia, Ceylon, Denmark, Tunisia and Uruguay, to investigate, and to establish and maintain direct observation in Hungary and elsewhere, taking testimony, collecting evidence and receiving information, as appropriate, in order to report its findings to the General Assembly at its present session, and thereafter from time to time to prepare additional reports for the information of Members of the United Nations and of the General Assembly if it is in session;

1/ A/3485.

/...

57-01801

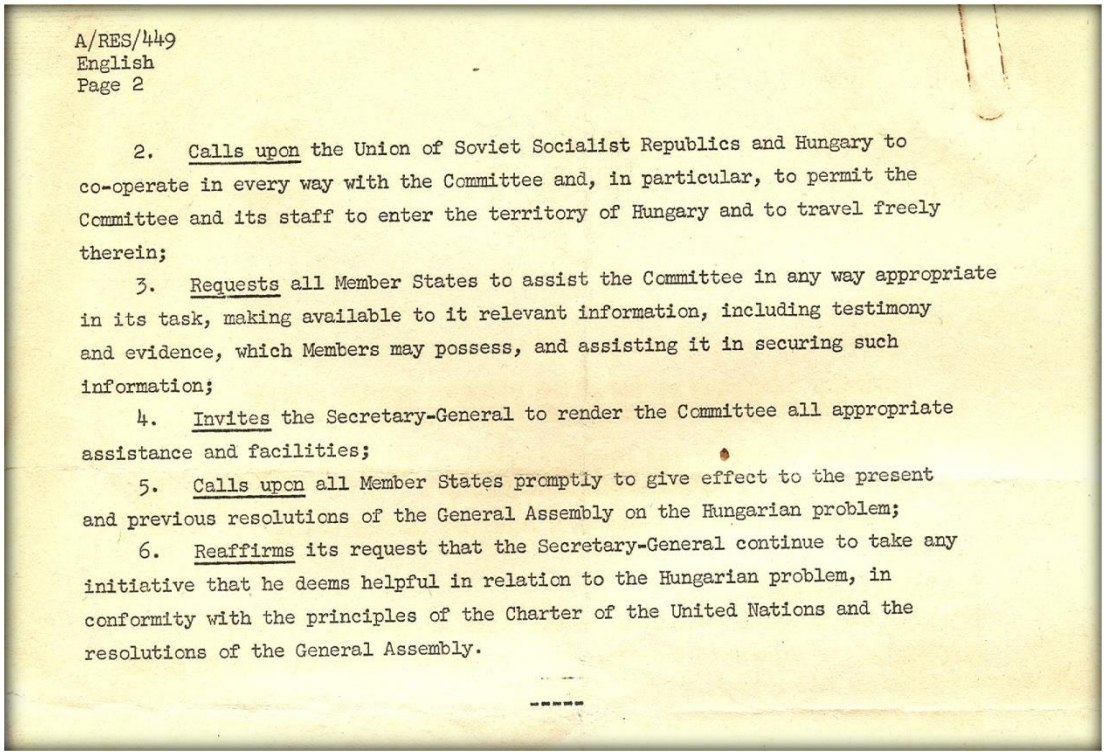

A/RES/449
English
Page 2

2. Calls upon the Union of Soviet Socialist Republics and Hungary to co-operate in every way with the Committee and, in particular, to permit the Committee and its staff to enter the territory of Hungary and to travel freely therein;

3. Requests all Member States to assist the Committee in any way appropriate in its task, making available to it relevant information, including testimony and evidence, which Members may possess, and assisting it in securing such information;

4. Invites the Secretary-General to render the Committee all appropriate assistance and facilities;

5. Calls upon all Member States promptly to give effect to the present and previous resolutions of the General Assembly on the Hungarian problem;

6. Reaffirms its request that the Secretary-General continue to take any initiative that he deems helpful in relation to the Hungarian problem, in conformity with the principles of the Charter of the United Nations and the resolutions of the General Assembly.

---

15. ENSZ megbízása, 2 oldal angolul

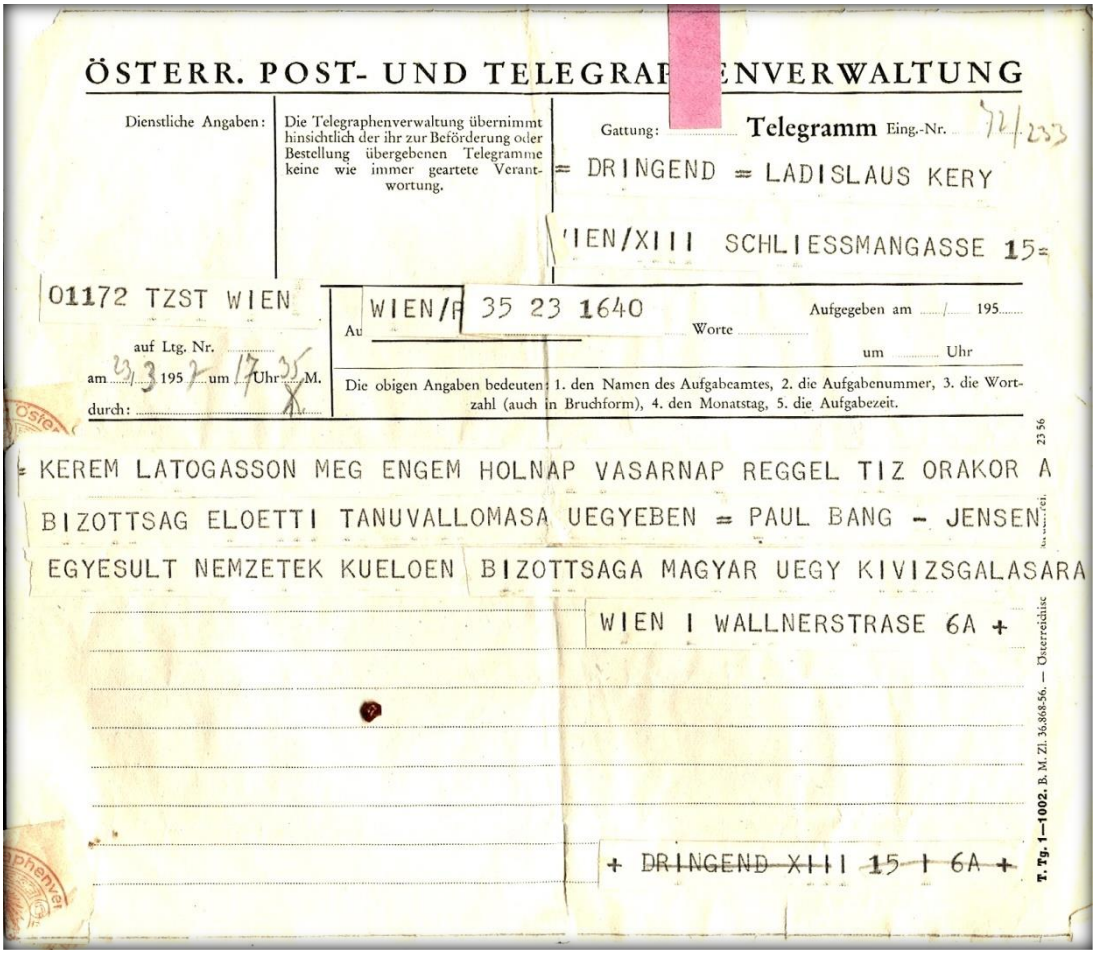

ÖSTERR. POST- UND TELEGRAPHENVERWALTUNG

Dienstliche Angaben: | Die Telegraphenverwaltung übernimmt hinsichtlich der ihr zur Beförderung oder Bestellung übergebenen Telegramme keine wie immer geartete Verantwortung.

Gattung: Telegramm Eing.-Nr. 72/233

= DRINGEND = LADISLAUS KERY

WIEN/XIII SCHLIESSMANGASSE 15=

01172 TZST WIEN

Au WIEN/R 35 23 1640 Worte Aufgegeben am / 195 um Uhr

auf Ltg. Nr.
am 23/3 195 7 um 17 Uhr 25 M.
durch:

Die obigen Angaben bedeuten: 1. den Namen des Aufgabeamtes, 2. die Aufgabenummer, 3. die Wortzahl (auch in Bruchform), 4. den Monatstag, 5. die Aufgabezeit.

= KEREM LATOGASSON MEG ENGEM HOLNAP VASARNAP REGGEL TIZ ORAKOR A BIZOTTSAG ELOETTI TANUVALLOMASA UEGYEBEN = PAUL BANG - JENSEN EGYESULT NEMZETEK KUELOEN BIZOTTSAGA MAGYAR UEGY KIVIZSGALASARA

WIEN I WALLNERSTRASE 6A +

+ DRINGEND XIII 15 I 6A +

T. Tg. 1—1002. B. M. Zl. 36.868-56. — Österreichische

16. Paul Bang-Jensen távirata

Persze hogy elmentem! Az Esterházy palotába érve Bang-Jensen úr, egy dán diplomata fogadott. Felvilágosított miről van szó, s becsületszavát adta, hogy tanúskodásom anonim marad!

Egy gyönyörű óriási helyiségben, talán a palota "tánctermében" volt a tanúskodás. A megbízottak közül már csak egy Mongi Slim nevű tunéziai diplomata nevére emlékszem, azért mert később tunéziai látogatásaim alkalmából volt egy Mongi nevű ismerősöm.

Egy úr, ha igaz, Venezuelából is a bizottság tagja lehetett.

Állítólag 111 személyt hallgattak ki, azok közül csak 11- en voltak "ungváriak"!

Nem kell megismételni, miket mondhattam el! Aki e sorokat elolvasta, az gondolhatja miről volt szó.

Később az újságban olvastam, hogy e bizottság aztán kiadott egy kétkötetű "jelentést". Erre újra írtam az ENSZ-nek, s kértem egy példányt.

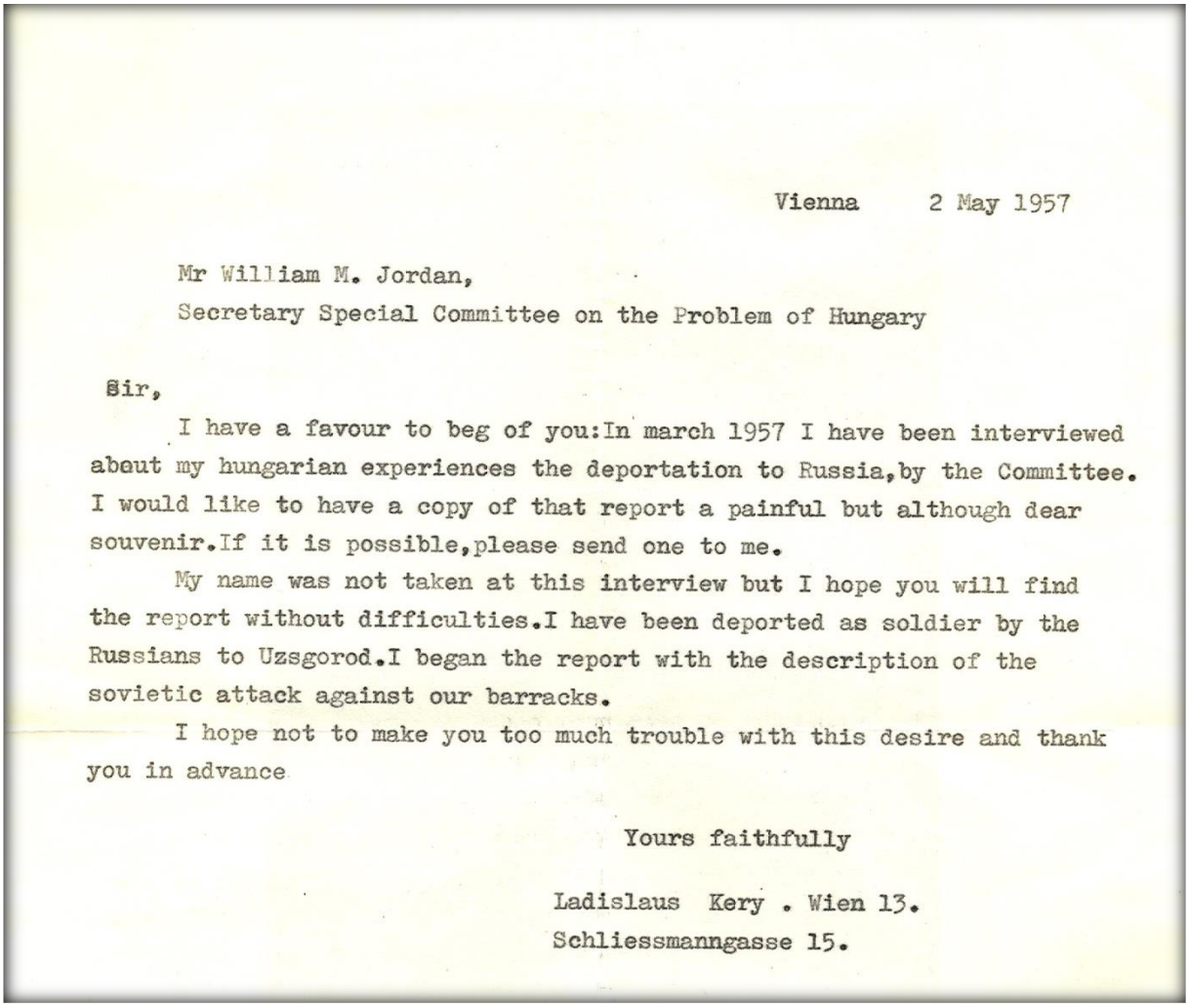

Vienna 2 May 1957

Mr William M. Jordan,
Secretary Special Committee on the Problem of Hungary

Sir,

I have a favour to beg of you:In march 1957 I have been interviewed about my hungarian experiences the deportation to Russia,by the Committee. I would like to have a copy of that report a painful but although dear souvenir.If it is possible,please send one to me.

My name was not taken at this interview but I hope you will find the report without difficulties.I have been deported as soldier by the Russians to Uzsgorod.I began the report with the description of the sovietic attack against our barracks.

I hope not to make you too much trouble with this desire and thank you in advance

Yours faithfully

Ladislaus Kery . Wien 13.
Schliessmanngasse 15.

17. Kérelem nyomtatványokért

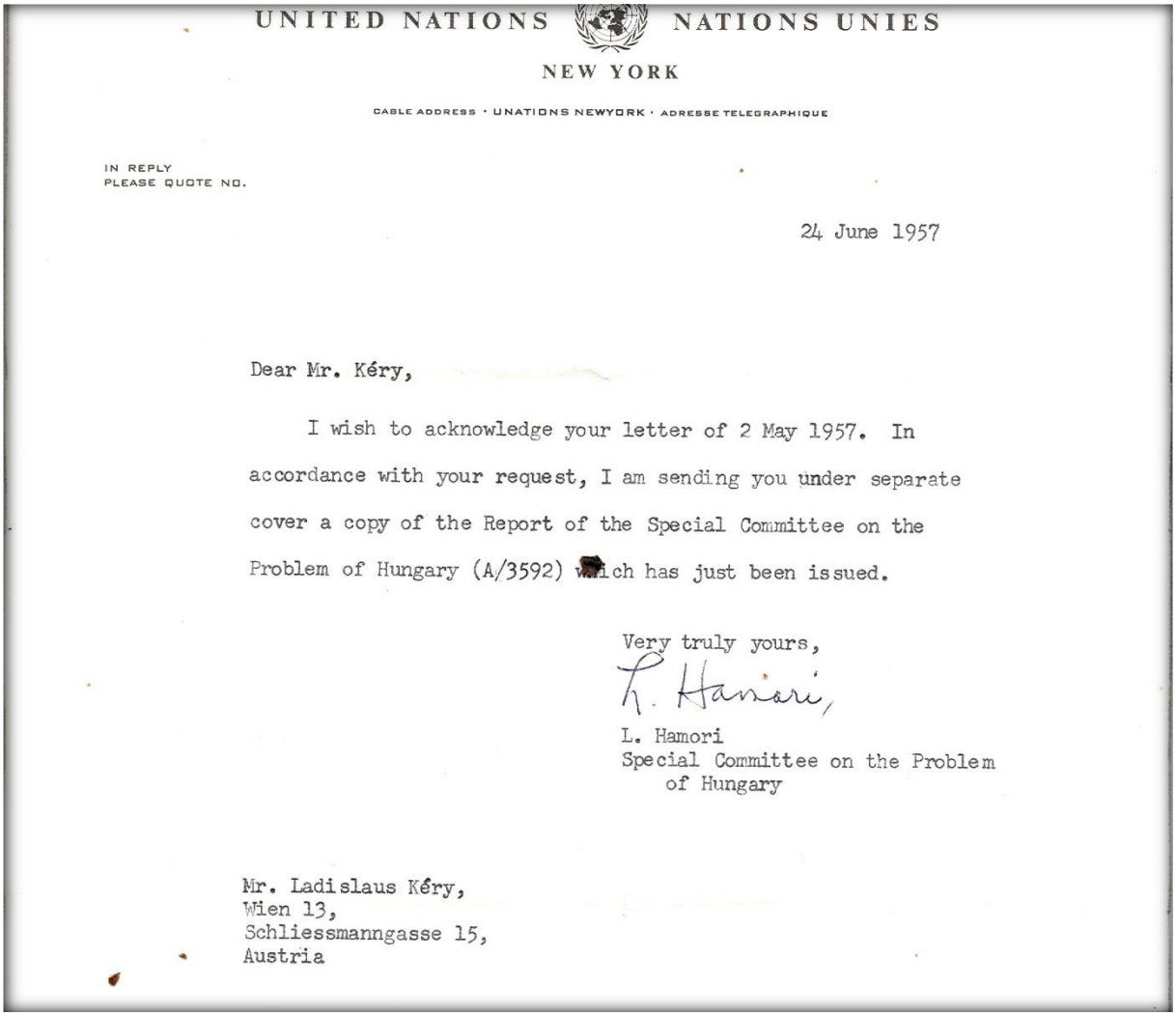

UNITED NATIONS NATIONS UNIES

NEW YORK

CABLE ADDRESS · UNATIONS NEWYORK · ADRESSE TELEGRAPHIQUE

IN REPLY
PLEASE QUOTE NO.

24 June 1957

Dear Mr. Kéry,

I wish to acknowledge your letter of 2 May 1957. In accordance with your request, I am sending you under separate cover a copy of the Report of the Special Committee on the Problem of Hungary (A/3592) which has just been issued.

Very truly yours,

L. Hamori

L. Hamori
Special Committee on the Problem of Hungary

Mr. Ladislaus Kéry,
Wien 13,
Schliessmanngasse 15,
Austria

18. Kísérőlevél a nyomtatványokkal

A megkapott 2 kötetet a kilencvenes években - ha jól emlékszem - Szabó Bélának ajándékoztam, mondván hogy a városi levéltárban annak jobb helye lesz, mint (utánam) az én gyerekeimnél.

Ezzel lezáródott számomra a kihallgatás.

Sajnos Bang-Jensen számára az ügy nem. Ahogy hallottuk, az akkori ENSZ főtitkár a svéd Hammarskjöld (előkelő, gazdag származása ellenére kommunista volt) orosz kém lehetett, s ő követelte Bang-Jensentől, hogy adja ki a kihallgatottak névsorát, amit Bang-Jensen megtagadott.

Pár év múlva nagy szomorúságomra olvastam, hogy Bang-Jensent a New Yorki Central Parcban holtan találták. Hogy kommunista összeesküvés áldozata lett-e, ami nagyon valószínű, azt sose derítették ki. Öt gyereket hagyott hátra. Különben Hammarskjöld is egy

megmagyarázhatatlan repülőbaleset áldozata lett Afrikában. A gép lezuhant, vagy lezuhantatták! Ez volt a hidegháború!
Bécsben csak úgy nyüzsögtek a kémek. Előfordult, hogy a kommunista titkosszolgálatok aktív keleteurópai emigránsokat elraboltak, s áthurcolták őket a vasfüggönyön. Ennek persze az lett számomra a következménye, hogy mindenféle emigráns körökben levő részvételt félelemből megszüntettem.
Bécs túl közel volt a vasfüggönyhöz!
Azt hiszem, ezekkel a sorokkal elmeséltem a forradalom után eltöltött hónapokat. Még talán azt, hogy 1965-ben lediplomáztam, s véletlen okok miatt Svájcba kerültem. Ott élek 51 éve. Néha haza járok.
A gyermekeim sajnos már nem magyarok. Ezt nem mindenki értheti meg! De akkor nehéz volt a gyerekeket magyarra tanítani, különösen egy "vegyes" házasságban. Talán most, hogy Magyarország is újra Európa része, könnyebb a kint született gyerekeket magyarnak nevelni.
Ezzel befejezem a Tamásihoz, illetve a forradalomhoz és elhurcolásomhoz kapcsolódó történetemet.

Katonaélet, mint "muszos"

Feljegyezve Baselban, 2016 telén.

Mielőtt elkezdeném a tamási laktanya életét ecsetelni abban az időben, amikor ott egy "büntető zászlóalj" volt elhelyezve, szeretnék pár sort írni az úgynevezett magyar honvédség egy részénél, mondd a munkaszolgálatnál eltöltött első 8 hónapomról.
1953-ban érettségiztem a győri bencéseknél. Akkor helyezték (vajon kik?) Nagy Imrét a miniszterelnöki székbe. Talán mondhatom azt, hogy az én családomban ez reményt keltett.
Az iskolaév végén jött az a hír, hogy aki kitűnően vagy jelesen érettségizett, annak nem kell felvételi vizsgát tenni. Nos, örültem a családommal együtt, akkor mehetek a műegyetemre, az építész szakra! Én jelesen érettségiztem. Az év befejezése után hamarosan behívtak Pestre, az egyetemre. Ott, egy nagy teremben felállítottak egy sereg kockát, azt kellett lerajzolni.
OK, egy építésznek kell rajzolni tudni! De aztán jött a "politikai beszélgetés".Nekem arról kellett egy előadást tartani, mi a véleményem a 2. világháború alatti angol miniszterelnökről, Winston Churchillről. A sokévi hazudozás után, körülbelül tudtam, mit kell mondani! Hogy tulajdonképpen, még ha a Szovjetunió a szövetségese is volt, nyugodtan lehetett őt egy

osztályidegennek, kapitalistának, imperialistának nevezni. Tehát elmondtam, amit kívántak! Ezután nyugodtan hazautaztam. Már fel is vettek, gondoltam!

Nagy meglepetésemre pár nap múlva jött egy levél:"a felvételi követelményeknek nem felelt meg!".

Felvételi követelményeknek!? Hát mi volt a felvételi? Rajzolni gyerek korom óta jól tudtam. S a Churchill história!?

Világos, kapitalista leszármazott és még egyházi iskolában is végzett. Ez volt az akadály.

Egy-két nap múlva felmentünk apámmal Pestre a Közoktatási Minisztériumba.(Milyen naivok voltunk!) Egyik irodából a másikba. Egyik óráról a másikra. Talán délután 5 óra felé az egyik hivatalnok apámnak végre kijelentette: "Vegye tudomásul, a maga fiát egy magyar egyetem sem veszi fel!"

Tehát így állunk! Mit lehetett itt tenni.

Apámnak egy péksége volt, amit 1949-ben államosítottak. A kommunisták azt viszont „kenyérgyárnak" nevezték. Olyan rettentő gazdag nem lehetett apám, hiszen 1900-ban nagyapám kezdte el a pékséget. Viszont apámnak lehetett egy bősz ellensége. Annak lehet mindezt köszönni. De ki volt az? Már gondoltam arra, hogy kikérem a káderlapomat, hiszen mindenkinek volt olyan, de valaki még azt tanácsolta, még korán van. A levéltár még tele van, tele volt kommunistákkal, azok minden lényeges nevet befeketítenek! S nem tudsz meg semmit!

Tehát nem engedték meg, hogy tovább tanuljak!

A családi tanács azt eszelte ki, hogy el kell mennem kőműves segédmunkásnak, akkor majd, mint munkáskádert másképp kezelnek.

Következő évben ez se segített. Jött a fenyegető ősz, a bevonulás. Apámnak, aki a második világháborúban, mint 38 éves karpaszományos vonult be, jogosítványa miatt aránylag jó dolga volt. Sofőr lett. Én is tegyem le az autóvezetői vizsgát. Jó, 1954 nyarán meg is kezdtem az autó-iskolát, s át is mentem a vizsgán. Akkoriban a technikai részre nagy súlyt fektettek, mindent tudni kellett, hogy működik a motor és a többi. Talán, ha azonnal, mint sofőr helyezkedtem volna el, be is gyakorolhattam volna a tanultakat.

1954 októberében jött a behívó. Az akkor szokásos katonaládával megjelentem az állomáson.

19. Kéry László katonaládával

Elég sokan voltunk! Vajon hova visznek!? Jó idő múlva kiderült, hogy Komlóra a bányába! Nem volt nagyon megnyugtató. Egy nagybátyám, mint aknamélyítő mérnök pár évig Komlón dolgozott. 52 nyarán meg is látogattam őket, tehát már kicsit ismertem Komlót. Isten tudja hogyan, milyen útvonalon, de jó hosszú idő után megérkeztünk Komlóra.

S milyen társaságba kerültem? Az összetétel legalább olyan exquisit volt, mint a pannonhalmi internátusban, arisztokrata gyerekek (a szerencsétlenek, akik a háború végén nem menekültek el), úgynevezett kapitalista-fiókák, kulákfiúk. Cigányok, egykori elítéltek.

Kaszárnya még nem volt Komlón, így Kökönyös városrészben, közönséges többemeletes házakban helyeztek el bennünket. Egy-egy szobában vagy négy ágyat tettek. Mindjárt a második nap jött az orvosi vizsgálat. Úgy látszik, a bányában, ahol ca. 1600 méter mélyen kellett dolgozni, csak az “egészségeseket” küldték le. (Mily humanitás!) Mielőtt az orvoshoz bementünk, a már rafináltabb kollégák mondták, izgassuk fel magunkat, mellső fekvőtámasz etc., na és ne vegyünk levegőt, amikor mérik a vérnyomásunkat. Én is így csináltam. Nagy meglepetésemre nem voltam alkalmas a bányamunkára, csak úgynevezett. ”felszinti”beosztásra. Sose fogom megtudni, valóban magas volt-e a vérnyomásom, vagy mi volt az oka szerencsémnek! Tehát itt voltak a bányászok, a másik oldalon a napszintesek. Egyelőre még nem választottak el bennünket lakhelyünkre vonatkozólag egymástól, mert talán 6 hét múlva készek lettek a barakkok, ahova át kellett költözni.

Komló, mint egy új város, tulajdonképpen rettenetes hely volt. Utcák alig, járda pláne nincs, a város közepe nevetséges, agyag, agyag, agyag! A gumicsizmával csak úgy elmerültünk a sárban! Nekem egy fatelepen kellett dolgozni. Nagyon nehezen ment, a csizmát alig tudtuk kihúzni az agyagból, s így kellett nehéz farönköket cipelni.

Mosdó, WC volt ugyan a barakkokban, de zuhanyozni le kellett menni a bányászok tipikus fürdőjébe. Ez egy óriási teremből állott, a vízpárától alig lehetett látni. A munkásoknak ruhájukat láncon magasba kellett felhúzni, száradni. A munka alatt a civil ruha lógott, munka után a munkaruha. Tehát ide jártunk fürdeni. El se lehet képzelni milyen érzés volt a sok "feketével" együtt zuhanyozni. Komlóban amorf feketeszenet bányásztak, a vájatok egyik részében nagy huzat, hideg, a másik részében pedig olyan meleg volt, hogy a nyomorultak pucéron dolgoztak. Ha fürödtünk, nekik csak a szemük fehérje villogott ki a fekete szénporos testükből.

A munkám nagyon nehezemre esett. Tudniillik bevonulásom előtt talán pár héttel 50 kg szénnel a hátamon elcsúsztam, s a jobb térdemben egy porcleválás keletkezett. Ebben az időben apámmal szenet fuvaroztunk. Az orvosok ugyan meg akartak operálni, de nekem ahhoz nem volt kedvem. Volt a családban olyan, aki azt mondta, na, majd a honvédségnél ez javadra lesz! Úgy is lett volna! Az első napon az őrmesterünk az egész egységet összehívta, s megkérdezte, kinek van valami orvosi bizonyítványa.

Büszkén mentünk ki hozzá, s adtuk át a gondolva "vagyont" érő papírt. Amikor, az összes bizonyítványt megkapta, szépen összepasszította őket, s egy gyors mozdulattal mindet összetépte¨. A szél elvitte a papírfoszlányokat. Ennyit ért az orvosi bizonyítvány.

A fatelepen a munka számomra mindig nehezebb lett. Valóban fájt a térdem. Ez már talán 3-4 hét után történt. A családban mindenki megtudta, hogy én Komlón vagyok " muszos" mert így hívtak bennünket. Megkülönböztetésképpen a rendes honvédséghez mi régi háború előtti posztó-khaki ruhát viseltünk.

Egyszer kapok egy levelet (a posta még működött). Nagynéném, aki azelőtt itt lakott Komlón írt. A levél végén kérdezi, hogy doktor X vajon még Komlón van-e. Ezt megpróbáltam kideríteni, ki ismeri doktor X-et. A válasz szerint persze hogy Komlón van, sőt a katonaság is hozzá tartozik!

Na, nekem se kellett több, a legrövidebb időn belül jelentkeztem a doktornál.

Az orvosi rendelő is csak olyan volt, mint az egész Komló, provizórikus, majdnem primitív. Amikor bementem a rendelőbe, a doktor úr épp az íróasztalánál ült, s valamit jegyzetelt.

- Vetkőzz le fiam! - volt a parancs.

Megtettem, s ráfeküdtem a priccsre. A doktor még mindig írt. Hát akkor megreszkíroztam felszólítás nélkül beszélni, - ami a katonaságnál tiltott volt - megszólaltam:

- Szívélyes üdvözlet Alpárynétől!

A doktor felugrott.

- Mi az fiam, hát honnan ismered őt?
- A nagynéném!
- Na és hogy vannak, hol vannak!?
- Köszönöm, jól vannak, a férje most Putnok környékén dolgozik, ott laknak.
- Add át szívélyes üdvözletemet!
- Na és mi van veled?

Elmondtam, hogy két hónapja 50 kiló szénnel a hátamon elcsúsztam, s porcleválást kaptam a jobbtérdemben.

- Na, mutasd!

Ahogy feküdtem megtapogatta a jobb térdemet, lehetett is érezni, majd hallani, hogy mozog s "knakkol" az "izegér" ahogy azt nevezik.

- Látom fiam, érzem.

Leült az íróasztalhoz, s elkezdett írni.

- Na, itt van!- mondja.
- Ezzel a térddel csak földszinti könnyű munkát végezhetsz!

Persze nagyon megköszöntem. A parancsnokságnál megkaptam az új munkámat. Homokot kellett szárítani a kis gőzmozdonyok számára, hogyha nedvesek a sínek, ne csússzon a szerelvény!

Ezután nekem nagyon jó dolgom lett! Egy oldalára fektetett vasládába kellett homokot belapátolni, szárítani, a másik oldalon alul tüzelni. Ha éjjeli "sittem" volt, befeküdtem a homokra. A tűzzel szemben lehetett egy vastag farönkön ülni. 4 hónap alatt a pufajkanadrágom a sok üléstől a fenekén kilyukadt. A szabadidőt pedig olvasással tölthettem, itt tanulmányoztam először Goethe Faustját.

Nagynénémnek természetesen írtam szerencsémről. Jött is a gratuláció, s a magyarázat. Mielőtt el kellett nekik költözni Komlóról, nagynénémnek egy kellemetlen helyen egy kelése keletkezett. Ezt kezelte Doktor X. El kell mondani, hogy néném egy 29 éves csinos hölgy volt. Kérdezi az ember, mi mire jó?

Sajnos a paradicsomi állapotnak egyszer vége lett. A "földszinteseket" engem is, összepakoltak, s elvittek Székesfehérvárra egy régi-régi laktanyába. Másnap irány a Velencei tó, nádaratás. Megmutatták, hogyan kell a direkt erre a célra tervezett szerszámmal nádat aratni. Nem is lett volna baj, ha a jég nem tört volna be alattunk úton útfélén, s mi t…..ig állandóan vizesek voltunk. A csizma is tele volt! Egész nap. Délben valamikor megjelent egy autó

jéghideg ebéddel. Este a laktanyában még meleg víz se állott rendelkezésünkre. Így volt ez jó pár napig. Hogy nem fáztunk agyon, az szinte hihetetlen!

20. Nádaratás a velencei tavon
1955. 02. 20. Kéry László, Ábrahám X, Éliás Károly

21. Nádaratás a velencei tavon
1955. 02. 20. Poroszlai Jenő, Bognár Jenő, Nádory Pál, Ábrahám X, Y, Z

Egyszer ennek is vége lett, aztán elvittek bennünket Szentendrére, egy vadonatúj laktanyába. Onnan kellett hol ide, hol oda beugrani, hol ilyen, hol olyan munkát végezni.

Végül is, legalább is úgy látszott, kivittek bennünket Újpestre, a hajógyárba. A barakk már készen állt számunkra, de a nyitott pöcegödröt a "gerendával" még nekünk kellett kiásni. Jó szó van erre a német nyelvben "Donnerbalken" ami olyasmit jelent, mint dörgő gerenda (magyarul „az ég dörög"!)

Kőműves segédmunkások lettünk.

22. Budapest, 1955. 04. 01.
Nándori Pál, Poroszlai Jenő, Konkoly Pál, Bognár Jenő

23. Budapest, 1955.
Bognár Jenő, Konkoly Pál, Éliás Károly, Nándory Pál, Poroszlai Jenő, Kéry László, X.

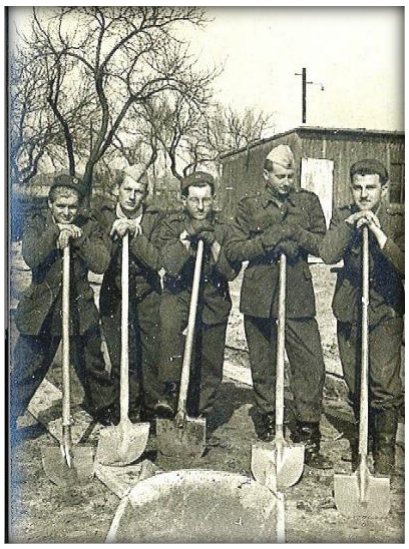

24. Budapest,1955. 04. 10.
Konkoly Pál, Nándory Pál, Poroszlay Jenő, Bognár Jenő, Kéry László

25. Budapest, 1955. 04. 01.
Bognár Jenő, Kéry László

Hajógyári kosztot kaptunk, ami a katonaihoz képest kitűnő volt. Ágyunk alatt bujtattuk bőröndben a civil ruhánkat. Munka után be Pestre. Egyszer még egy muszos barátom, egykori operaházi statiszta, még egy előadásra (Walkür) is becsempészett.
A homokszárítás után, ezzel a munkával is meg voltam elégedve!
Viszont ez se tartott örökké! Április végén behívat a tizedes (mert ő volt a parancsnok) s mondja, hogy engem azonnali hatállyal áthelyeztek Tamásiba, mert van jogosítványom.

Azt se tudtam, hol van Tamási! Hát örültem is, meg nem is. El kellett búcsúzni a már megszokott kedves katonatársaimtól, na meg Pesttől. Így lett a muszos életemnek vége!

Katonaélet a ”Büntető zászlóaljban”

Feljegyezve Baselban, 2016 telén.

1955. május 4-én megérkeztem a tamási laktanyába. Természetesen minden idegen volt. Még attól is majdnem féltem, hogy itt nekem sofőrösködni kell. Meg volt ugyan a jogosítványom, de a gyakorlat hiányzott! Na meg aztán a honvédségi sofőröknek a sok régi autót reparálni is kellett! Kellett volna tudni! A bemutatkozásnál valaki elmagyarázta, hogy milyen is ez a zászlóalj. Hát bizony elég különös!
A katonák nagy része elítélt. Olyanok, akik talán túl későn jöttek vissza az eltávozásból, szemtelenek voltak a parancsnoksággal, loptak, raboltak, esetleg erőszakoskodtak a lányokkal, és a többi és a többi. Ezeket a hadbíróság két éven belül elítélte, de katonaállományban maradtak, s leszerelés után, mint civil nem számítottak büntetett előéletűnek.
Ezeket az ”elítélteket” őrizte egy egész ”őrszázad”. Puskával. Én is ide tartoztam.
A zászlóaljparancsnoknak, egy alezredesnek lettem a gépkocsivezetője. Azelőtt egy tapasztalt sofőrje volt, de az elítélt katona volt. Valami felső ukáz szerint ez nem maradhatott így. Ezért kerestek helyébe egy „szabad” katonát.
A tisztek nagy része - az alezredes is - Pesten lakott. Péntek délután mindenki ment az állomásra, haza. Nekem is ki kellett vinni a főnököt. Kifele még ment, vezetni még tudtam, de a nyavalyás Skoda az állomáson nem akart beugrani. Mit volt mit tennem, ki kellett hívni Pufit, a régi sofőrt.

26. A Skodával

27. A sofőr

Ez így ment valami 2, 3 hétig. Aztán a főnökség rájött arra, hogy engem máshol jobban tudnak használni, mert írni és olvasni is tudok. Bizony az őrszázad nagy része alföldi „tanyasi" parasztgyerek volt, tehát kocsisnak, őrkatonáknak megfeleltek, de irodába alig!

28. Tamási, 1956. 08. 20.
Az őrszázadi katonái

Kineveztek hadtápírnoknak. Nem mintha én könyveléshez sokat értettem volna, gimnáziumban ilyenről nem volt szó, de amit tennem kellett, azt könnyen megtanultam.

A zászlóaljnak 10 naponként menütervet kellett készíteni, naponta megkaptam a létszámjelentést, a szerint kikalkulálni, melyik fogáshoz mennyi alapanyag szükséges. Emellett még egy kellemesebb munkám is volt, lovas kocsival kimenni a faluba, s vételezni. Mint ahogy a bevezetésben ezt már leírtam.

A tiszti irodaépületben saját irodám volt.

29. Az irodában

Idővel még egy úgynevezett „néprádiót” is szereztem. A földszinten volt a szaktisztek irodája, telefonközpont két telefonossal, posta és titkos-iroda egy tizedessel. Az első emeleten található az alezredes elegáns irodája, írnokával, egy szegedi szimpatikus fiúval, Szendrei Gáborral, akivel hamar barátságot kötöttem. Ezen az emeleten volt még a politikai tiszt, na és még más századosok, tisztek is, akikről sose tudtam, tulajdonképpen mit csinálnak.

A telefonosokon kívül mi mindannyian, tehát írnokok, a postás, szakácsok, kocsisok az őrszázad egy kisebb hálószobájában aludtunk. De mivel napközben mindenkinek ott volt a munkahely-otthona, télen ez nagyon hátrányos lett. Az 55-56-os tél rendkívül hidegnek mutatkozott. Mivel nappal jó melegben lehettünk, senki sem fűtött be a hálószobánkban. Olyan hideg volt, hogy ennek következtében a töltőtollamba befagyott a tinta!

Az őrszázad épületében volt a főnök a már ismert Dombai főhadnagy, politikai tisztjével (talán Kun-nak hívták) és a beosztott tisztekkel, Túros és Kókai hadnagyokkal. Volt egy őrmesterünk is. A nagy hálóterem mögötti előadóteremben próbáltak a tisztek agymosással lényünket megváltoztatni.

Az őrszázad előtt terült el a gyakorlótér. Itt kellett télen-nyáron a reggeli felkelés után tornászni. Itt állítottak fel bennünket századonként 1956. november 4-én, hogy az oroszoknak azt a pár pisztolyt és géppisztolyt leadjuk, ami a zászlóaljnak volt.

Itt, felnézve az akkori gyönyörű tiszta kék égre, kerestük, vártuk az amerikai repülőket, hogy mikor jönnek nekünk segíteni!? Ilyen naivak voltunk, vagy legalább is én!

Talán 5 éve, amikor K. Német András a tamási eseményekről filmet akart készíteni, megpróbáltam a tamási épületeket egy tervben felvázolni.

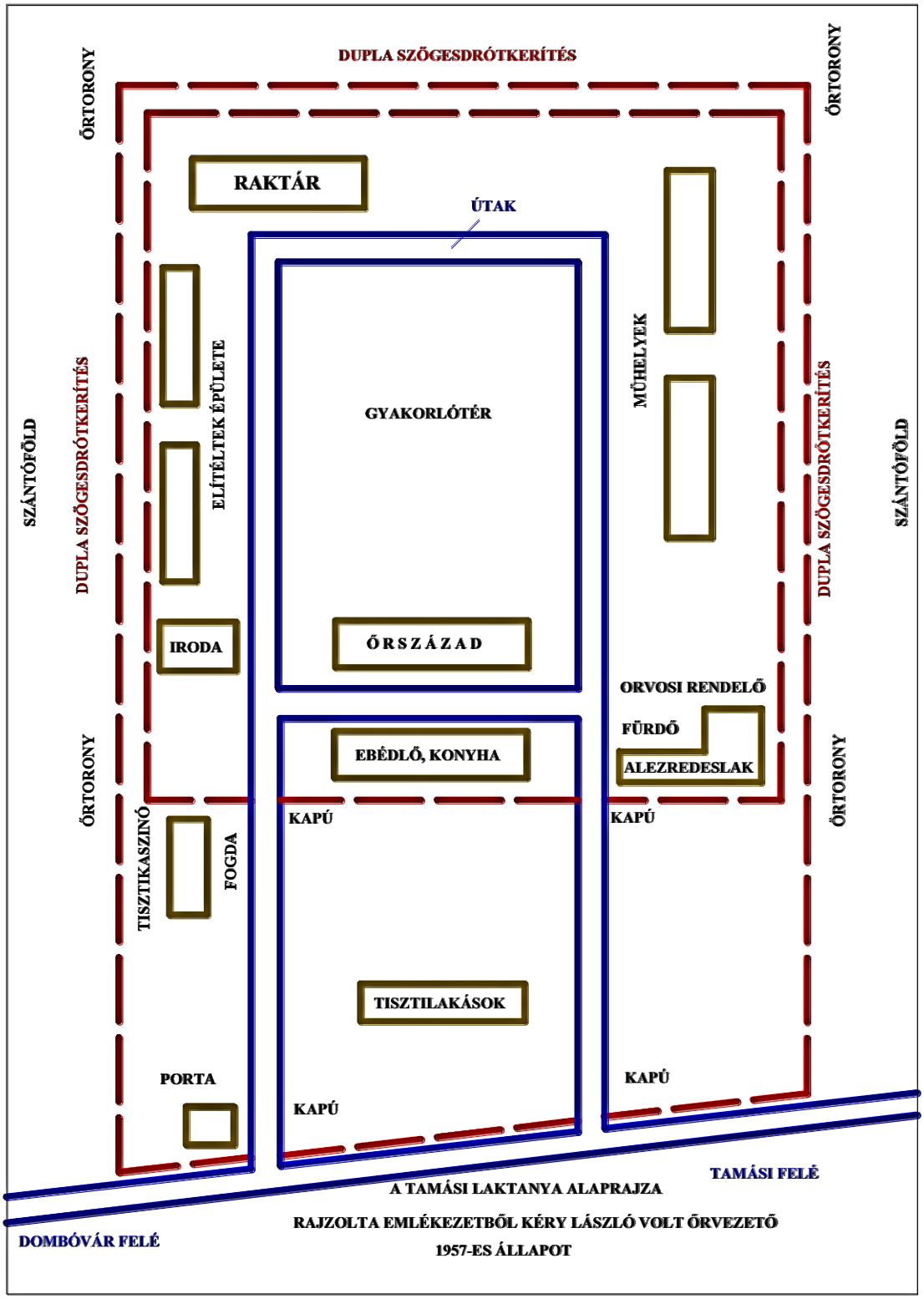

30. Laktanya-alaprajz 1956-ig

31. A laktanya alaprajza ex Google

Talán most e szerint végignézzük az egész laktanyát.

Két bejárat tartozott a laktanyához, a nyugati, Nagykónyi felé, ez volt a hivatalos kapu, a nevetséges vékony falakból épített porta-épülettel. Itt a porta előtt lőtték le az oroszok Sivák őrvezetőt, mielőtt egyetlen ágyúgolyóval lerombolták az épületet, s meggyilkolták a másik két szegény őrkatonát.

Innen hívták Kardos doktort az orosz parancsnokhoz, aki aztán megadta a parancsot, ha 30 percen belül nem adjuk meg magunkat, szétlövik a laktanyát.

A másik kaput Tamási felé, csak bizonyos esetekben használtuk. Egyszer hétvégén, mikor az alezredes Pesten volt, az akkori politikai tiszt, úgy látszik jogtalanul parancsot adott nekem, hogy vigyem ki a faluba. Ekkor a keleti kapun kellett kimenni, hogy ne legyen az autóhasználatnak nyoma! Mégis nagy botrány lett belőle. Én csak úgy úsztam meg a büntetést, hogy a régi politikai tisztnek úgyis sereg ellensége lehetett, aminek következtében ő egyszerűen eltűnt.

A ”fekete” autózásért is ő volt a hibás, nem a sofőr!

Ha a nyugati kaputól a dombon felfelé mentünk, balra feküdt a tiszti kaszinó. A földszinten voltak a zárkák, amit alkalmam adódott kipróbálni!! Az emeleten étkeztek a tisztek. Abban a helyiségben ült össze a forradalmi tanács, amikor a városi küldöttség megkérdezte tőlünk, hogy vajon a forradalom mellett, vagy ellene vagyunk. Itt váltottuk le elnöki posztjáról Nemes alezredest.

Továbbá elmentünk a tiszti iroda mellett, amiről már beszéltünk. Azután jöttek az elítéltek épületei. Itt laktak a katonák. Mindegyik századnak természetesen volt egy parancsnoka, politikai, s más beosztott tisztjei. Ide volt beosztva Herczog Tamás „börtöntárs”. Különben olyanokat is hallottam annak idején, hogy maguknak a tiszteknek is a tamási „beosztás” valamilyen módon büntetésnek számított. Már sajnos nem emlékszem mit tehettek az én börtöntársaim; Kardos, Herczog, Turós, s Kókai, hogy Tamásiba kerültek.

A domb tetején található a raktárépület. Itt úgy élelmet, mint ruházatot raktároztak a boldogult Sivák szakaszvezető vezetése alatt.

Az út kétszer jobbra, keletre, majd délre fordult. Itt voltak a műhelyek, és az istálló. A műhelyekben azok, akik szabónak vallották magukat, ruhákat javítottak. Akik szerelők voltak, azok a számtalan katonai járművet, dzsipet próbálták járhatóvá tenni.

32. Árkai és Sárosi katonák

33. Tóth Lajos és Kéry László

34. Turós István és Kéry László

35. Kéry László gyerekekkel

Délre a műhelyektől a hadtápfőnököm egy disznóólat építtetett, hogy a sok jó moslék ne menjen kárba. Vettünk malacokat. Amikor arról volt szó, hogy a kanokat ki kell herélni, megkértem a tamási állatorvosnőt, akivel a vágóhídon naponta találkoztam, hogy csinálja meg e munkát. Főnököm ez után viszont rettentően megszidott, hogy lehet ilyet organizálni, hogy egy nő herélje ki a szegény malacokat!?

A dombról lefele a saroképületben lakott az alezredes. Mellette az orvosi rendelő, Kardos doktor otthona, és a legénységi fürdő. Nemes parancsnok nemes intézkedése szerint itt fürödhettek meg az Isten tudja milyen messziről érkezett, a szomszédos répaföldön beásott orosz katonák.

A forradalom tetőpontján Nemest a lakásában tartottuk „házi őrizetben” őrkatonával az ajtó előtt, mielőtt, azt ugyan nem tudom kinek parancsára, kivitték őt a tamási börtönbe. Itt talán el

kellene mondani, hogy az elítéltek sokkal radikálisabbak voltak a kommunista tisztekkel szemben, mint mi, a forradalmi tanács. Nem győztünk prédikálni nekik, hogy bosszúról szó sem lehet, mindenkit idővel bíróság elé kell állítani, ott ítéljék el őket, amennyiben a nép ellen bűnt követtek volna el.

Végül csak az étkező-épület maradt hátra. Ez egy nagy terem volt színpaddal, tehát színháznak is lehetett volna használni, meg konyhával. Talán november 29 felé, mikor az alezredes visszajött Pestről, ahol azt az ukázt kapta, hogy minden egységnél meg kell alakítani a forradalmi tanácsot, itt gyűjtötte össze az egész zászlóaljat, az elítélteket is, s itt választották meg a tanács tagjait. Itt lett ő, persze akkor még a teljhatalmú parancsnok, a forradalmi tanács elnöke. Itt választottak meg engem is a forradalmi tanács tagjának.

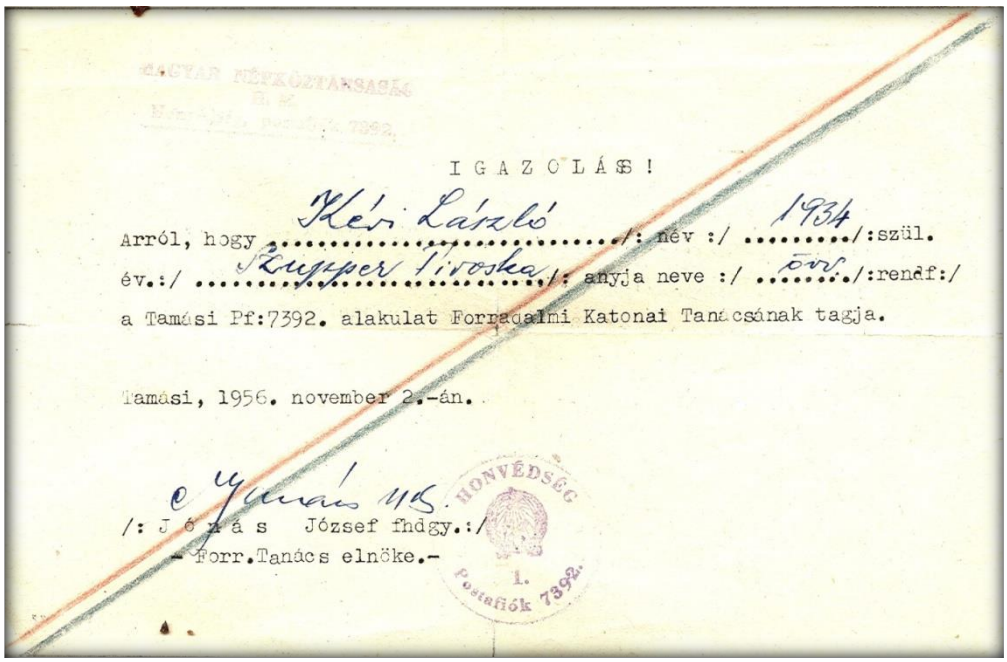

I G A Z O L Á S !

Arról, hogy Kéri László /: név :/ 1934 /:szül.
év.:/ Szuper Piroska /: anyja neve :/ ő.n. /:rendf:/
a Tamási Pf:7392. alakulat Forradalmi Katonai Tanácsának tagja.

Tamási, 1956. november 2.-án.

/: J ó z s á s József fhdgy.:/
- Forr.Tanács elnöke.-

HONVÉDSÉG 1. Postafiók 7392.

36. Forradalmi tanács igazolványa

A laktanya egész területét kétszeres tüskésdrótkerítés védte, ha jól emlékszem 4 magas őrtoronnyal. Innen figyelték az őrkatonák (télen majd megfagyva), hogy nem akar-e valaki a kerítés alatt „megszökni”. November 4- én hajnalban, amikor már ránk lőttek az oroszok, s hallottuk Nagy Imre felhívását, ugyan gondolkoztunk, akik a telefonközpontban voltunk, nem lenne-e okosabb a drótkerítés alatt kibújni, s a mellette levő nagy kukoricáson keresztül elmenekülni.

Eredeti beszámolóm szerint a két telefonos lelépett, de erre ma nem emlékszem tisztán!

Mi a többiek a letargiától meg se tudtunk mozdulni!

Menjünk vissza a zászlóalj leírásához!

Mit csináltak egész nap az elítéltek? Azok, akiknek volt valami foglalkozásuk, azok a napi rendjük szerint éltek. A többieket vagy egzecírozták, kivonulással, gyakorlással, vagy ha az évszak szerint a szomszédos TSZ-ekben vagy állami gazdaságokban sok munka akadt, akkor oda mentek ki segíteni. Fornád és Iregszemcse helységeket látogattuk leggyakrabban. Egy alkalommal magam is, hogy miért, nem tudom, kinn voltam, talán mint őr. A fiúk a munka elvégzése után lóversenyt rendeztek. Még benn se voltunk a laktanyában, már eljárt e „bűn" híre az illetékesekhez. Érdekes módon kimaradt a büntetésem.

Mit csináltak az őrszázad tagjai, ha kimenőt kaptak? Tamásiban nem volt sok lehetőség, akadt szórakozásra kocsma vagy mozi. Nyáron ki lehetett menni a lőtérhez, ahol egy kubikgödörben még fürdeni is lehetett. Akkor még nem találták meg a termálvizet.

Mint már említettem, a hétvégét én legtöbbször Páriban töltöttem.

1956 nyarán nagy árvíz sújtotta az Alföldet. A mohácsi sziget úszhatott. Ennek következtében a büntető zászlóalj nagy részét Bogyiszlóra vezényelték a károkat enyhíteni, s rendet csinálni.

Ebben az időben, október elején lehetett a kommunista Rajk Lászlónak, a spanyol polgárháborúban a nemzetközi brigád egyik tagjának újratemetése. Őt, társaival 1949-ben koholt vádak alapján halálra ítélték, s kivégezték. Akárcsak Csehországban Slánskyt és társait, akik mind a nemzetközi brigád tagjai voltak.

Rajkról van még egy kedves históriám. Nekem érdekes, neki végzetes!

Akkor még a pannonhalmi internátusban voltam, de már világi tanárokkal, amikor Rajk meglátogatta Pannonhalmát, a gimnáziumot, valószínű a bazilikát és a könyvtárat is. Előtte hirtelen a gimnázium tele lett Rajk-képekkel. Ez így volt akkor a szokás!

Délután mi páran diákok épp a kapunál lézengtünk, amikor fent a bazilika felől vagy 3 autó érkezett. A bejáratnál megálltak s az egyikből kiszállt Rajk, s mivel mi ott ácsorogtunk, kezet fogott velünk, úgy búcsúzott. Aztán mentek tovább.

A régi osztályfőnökömet néha-néha meglátogattam a szobájában, egy olyan épületrészben, (összekötő) ami azelőtt a gimnáziumhoz tartozott. Ez úgy ment, hogy takarodó után egy barátom, aki a rádiót kezelte, csak abban a szobában nyitotta ki a hangszórót, ahol a tanárom lakott, s mondott valami titkos dolgot, „Lacinak fáj a feje, vagy hasonlót. "Erre a tanárom este az ő oldaláról kinyitotta a lakattal lezárt ajtót.

Rajk látogatása után egy pár napra este átmentem Szabolcs úrhoz. Mint ahogy szokás, beszélgettünk, politizáltunk, s hallgattuk az Amerika Hangját. Csóka Lajos egykori imádott történelem tanárom is átjött. Hihetetlen hírt mondtak: hogy Rajk belügyminisztert letartóztatták. Talán este tíz felé visszaosontam a hálószobámba. Másnap, amikor felkeltünk, megyünk a folyosókon, minden Rajk kép eltűnt! Hogyan, hát hivatalosan még nem is volt a hír

nyilvános! Mi lehetett? Csak az, hogy az igazgató is az Amerika Hangját hallgatta, onnan tudta meg Rajk bukását, s nehogy rossz fénybe kerüljön, éjjel leszedette az összes Rajk-fotót.
Így kellett akkor élni!
Most viszont arról írunk, hogy 1956-ban – alig 10 év után -, Rajkot már rehabilitálni kellett. Bár Sztálin már 1953-ban meghalt, és Hruscsov már 56 elején leleplezte Sztálin bűneit!
A pesti tisztek, különösen – meglepő módon - a titkos szolgálat beosztott tisztje Jónás főhadnagy, részletesen elmesélték mi volt, s hogy volt a felvonulás, s mennyi ember jött össze a temetésre.
Ekkor már egy kicsit más szél fújt. Az ember - mi katonák – is hallottunk a Petőfi körről. Ennek dacára sose reméltük azt, ami aztán pár hónap múlva bekövetkezett.
Lehetne mondani, hogy október előtt az utolsó heteket, napokat már valahogy másképp éltük át. Ennek az „átmeneti" időnek volt a csúcspontja, amikor egy este, biztos október 23-án, a rádió hangosan közvetítette Gerő beszédét. Milyen kiábrándulást okozott ez! De az eseményeket nem lehetett megállítani!
Ezután már csak a forradalom jöhetett.
Itt befejezem a regélést, mert ezzel az idővel kezdődik megemlékezésem eleje.
Ha van Isten, akkor megköszönöm neki, hogy ezt még az utókornak el tudtam mesélni!

Jegyzetek, magyarázatok

1957-ben a személy, és helységnevek helyett legtöbbször betűket vagy „álneveket" irtam. Ezeket idén, a „felfrissítésnél", - ha tudtam - kijavítottam az igazi névre. Amit viszont ma 2016-ban nem tudtam megoldani, az maradt az eredeteiben.
Az orosz katonák, tankok számat Tamási körül valószínű jóval túlbecsültem. Akkor még, 1957-ben, amikor még az orosz őröket oroszul akartam meggyőzni arról, hogy itt (Magyarországon) nincs Szuez csatorna, - amit nekik akartak bebeszélni - sok orosz kifejezést, mondatot idéztem. Ezeket ma már nem tudom felülvizsgálni, hogy nyelvtanilag helyesek-e.
Rövidítéseket, mint „MEFESZ" -t ma ugyancsak nem tudom magyarázni. Lehet, hogy mások azokat még értelmezni tudják. (Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége)

Az Ungvárra deportált katonatársak

Herczog Tamás

Kardos Sándor Dr.

Kókai György

Turós István

37. Az Ungvárra deportál katonatársak [K. Németh András gyűjteményéből]

Török Imre – akiről sajnos nincs fénykép

Horváth Miklós – Olekszandr Pahirya: Kényszerkirándulás a Szovjetunióba - Magyar deportáltak a KGB fogságában – 1956. (Kiadó: Argumentum Kiadó és Nyomda Kft. – 2012, 235 – 237., 242 – 243. És 362 – 363. Oldalak)

110.

Kéri László őrvezető kihallgatási jegyzőkönyve - 1956. november 18.

Kihallgatási jegyzőkönyv

(Részletek)[260]

Ungvár

1956. november 18.

Dukai nyomozó a következő személyt hallgatta ki:

Kéri László, apja neve Endre, szül. 1934-ben Győrött, magyar nemzetiségű (...), 1953-ban végezte el a gimnáziumot Győrben, majd 1954-ben a sofőriskolát, nőtlen, lakhelye Győr (...), aki a következőket vallotta:

A gimnázium elvégzése után Győrben tanultam a sofőriskolában, amit szintén elvégeztem, majd behívtak a hadseregbe. 1954 novembere óta szolgálok a hadseregben. Először a komlói, majd a budapesti építőzászlóaljban teljesítettem szolgálatot, 1955 májusától kezdve mind a mai napig Tamásiban teljesítettem szolgálatot. Katonai rangom őrvezető.

Az alakulatomban írnok voltam, valamint gazdasági ügyekkel is foglalkoztam, a feladatom az élelmiszer-készletezés volt. Folyó év október 23-tól 31-ig végeztem a napi munkám, falunkban, Tamásibanezekben a napokban nyugalom volt. Körülbelül október 28-án vagy 29-én a rádióban bemondták, hogy a hadseregben nem fogjuk többet használni az „elvtárs" megszólítást, hogy megváltozott a címer, a váll lap stb.

Október 31-én létrejött a Katonai Forradalmi Tanács, melynek 29 tagja volt. Engem is beválasztottak ebbe a tanácsba. Megválasztották ennek a tanácsnak az öttagú végrehajtó bizottságát is: Nemes az alakulat parancsnoka, alezredes, Molnár - főhadnagy, Jónás - főhadnagy, Kardos - főhadnagy, Herczog - hadnagy.

Tamásiban volt egy büntetőalakulat (fegyelmező zászlóalj - MN Pf. 7392), ahol 350 katona töltötte a büntetését. Nemes parancsára mindannyiunkat szabadon engedtük körülbelül folyó év október 30-án, a forradalmi tanács megalakítása előtt. Nemes némelyeknek fegyvert ígért, de nem adott. Úgy emlékszem, hogy november 1-jén csütörtökön az elítéltek betörtek az

őrszobára, és elvitték onnan az összes fegyvert. Ezeket a fegyvereket alvás közben sem tették le, senkinek nem akarták átadni, Budapestre készültek stb.

November 1-jén ülésezett a forradalmi tanács, és úgy döntött, hogy leváltják Nemest a parancsnoki posztról, és őrizetbe veszik. Az is el lett határozva, hogy politikai helyettese, Tátrai is őrizet alá kerül. Nemes helyére a forradalmi tanácsba Balázs századost választották be. Nemest és Tátrait letartóztatták azért, mert eltűrték a fegyelmezetlenséget, és mert a rabok elvitték a fegyvereket.

Még október 31-én a forradalmi tanács határozatot fogadott el, melyben követelte a szovjet csapatok kivonását Magyarország területéről, szabad választásokat stb.. A követeléseket Nemes írta alá.

A szovjet katonaság körülbelül október 28-án érte el a falut, annak határától másfél kilométerre alakították ki állásaikat. A következő egy hétben semmi nem történt, november 4.-én telefonon értesítettek bennünket, hogy a kapunknál meglőttek három őrt. Mire odaért az orvosunk, már mindhárman halottak voltak.[261] Az utcán szovjet katonák álltak, akik azt kérték, hogy hívjuk oda a parancsnokot. Az orvos, Kardos Sándor azt válaszolta, hogy a parancsnok, Nemes börtönben van, az új parancsnok,Balogh pedig otthon van, de ő, mint aki szintén tagja a forradalmi tanácsnak, fel van hatalmazva arra, hogy tárgyaljon. A szovjet tisztek kérték a fegyverek beszolgáltatását. Akkor egy pisztoly volt nálam. A lövésekre ébredtem fel, s amikor megtudtam, hogy követelik a pisztolyt, azonnal a kapuhoz mentem, és leadtam a pisztolyt.

Nem tudom megmondani, miért ölték meg az őröket.

A tényleges katonák közül senkit sem öltek meg.

Igaz, a mieink közül sokan a fegyverükkel együtt elmenekültek, a laktanyában körülbelül 600-an maradtak. Nemsokára odaérkezett a börtönből Nemes, és az ő parancsára letartóztattak 15 embert, köztük engem is. Három napig a laktanyában tartottak bennünket fogva, majd átvittek bennünket a tamási börtönbe.

Kérdés: Mi okból gúnyolódott Ön Nemessel?

Válasz: Nemessel és nem gúnyolódtam. Én megróttam azért, hogy a Szovjetunióban tanult, és nem tudta levetkőzni a régi munkamódszereket. Olyan parancsnok volt, mint amilyen parancsnokaink Rákosi idejében voltak.

Kérdés: Miért ellenezte, hogy fát adjanak a szovjet katonaságnak?

Válasz: Nekünk magunknak is kevés fűtőanyagunk volt, és fáztunk. Nem volt ellenünkre tüzelőt adnia szovjet katonaságnak.

Kérdés: Miért fenyegette meg Tátrait, amikor az meg akart szökni?

Válasz: Én őt nem fenyegettem meg, még csak nem is beszéltem vele.

Kérdés: Miért tartóztatta le Illés főhadnagyot?

Válasz: Illésről a forradalmi tanács ülésén, az ő jelenlétében döntöttünk. Döntés született az elzárásáról, mivel megpróbálta elvenni a fegyvert az őrünktől. A tanács döntésére én kísértem el a börtönbe.

Kérdés: Hogyan látja Ön Nagy Imre kormányát?

Válasz: A dolgozók pártja döntött úgy, hogy Nagy Imre tagja legyen a kormánynak. Mindenki ezt követelte. Hogy mit tett az utolsó napokban, azt nem tudom. Én nem hallgattam a rádiót és nem olvastam újságokat.

Helyesen jegyezték le, hangosan felolvasták, magyarra lefordították:

Kéri László

A kihallgatást vezette:

(Dukai)

[260] Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 19. – 213–216. ff. Eredeti. Kézirat.

[261] Tamásiban a szovjettámadás következtében 4 katona - Sivák József, Hanis László, Kovács Ottó és Kovács Márton vesztette életét.

113.

Az „ellenforradalmi lázadás” Tolna és Baranya megyében elfogott és az 1. számú ungvári belügyi börtönbe irányított aktivistái

1956. november 17.

Névsor[269]

Az ellenforradalmi lázadás Tolna és Baranya megyében elfogott, és 1956. november 11-én a központi börtönbe irányított aktivistái

Sor-szám	Vezetéknév, utónév, születési év, párttagság, végzettség, munkahely a lázadást megelőzően, a bűncselekmény ismertetése.	Mikor és hol tartóztatták le.	Aktuális tartózkodási helye
1.	Kardos Sándor (főhadnagy), szül. 1930-ban Hódmező-vásárhelyen, pártonkívüli. A lázadás idején megválasz-tották a zászlóalj „forradalmi” tanácsának tagjává. Végrehajtva a tanács tagjainak közös döntését, leváltotta a zászlóalj parancsnokát, Nemes alezredest, letépte a váll lapjait, és saját maga állt a zászlóalj élére, felfegyverezte az elítélteket, és az el-lenforradalmi tanács döntése alapján Tamásiban szabadon engedte a felfegyverzett elítélteket. A szovjet hadsereggel szembeni fegyveres harcra szólított fel.	1956.11.11 Tamási	Az ungvári központi börtönbe küldve
2.	Kókai György (hadnagy), szül. 1932., szakasz parancsnok. Az ellenforradalmi lázadás idején megválasztották a „forradalmi tanács” tagjává. Letartóztatta a zászlóaljparancsnok politikai helyettesét és egy századparancsnokot. Részt vett a kommunisták letartóztatásában.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.
3.	Herczog Tamás (hadnagy), szül. 1933., a büntetőzászlóalj (megbízott) parancsnoka, az ellenforradalmi lázadás időszakában a forradalmi tanács tagja volt, részt vett a zászlóaljparancsnok letartóztatásában. Elsőként javasolta, hogy fegyverezzék le a zászlóaljban a politikai megbízottakat és a kommunistákat.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.
4.	Turos István (hadnagy), szül. 1932., század-parancsnok. Tamásiban az ellenforradalmi tanács tagjaival együtt részt vett a kommunisták és a belügyi dolgozók letartóztatásában. Fellázította az embereket a szomszédos falvakban is.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.
5.	Kéri László (őrvezető), szül. 1934, a lázadás idején a zászlóalj ellenforradalmi tanácsának volt a tagja. Fel-szólalt a katonák előtt, felszólított a zászlóalj összes tisztjének agyonlövésére. A szovjet katonaság ellen agitált.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.

[269] Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 159–162. ff. Eredeti. Gépirat.

6.	Balogh Béla (közkatona), szül. 1934. Bűnözőkből alakí-tott lázadó csapatot vezetett. Felszólított a tisztek lefegyverzésére és a zászlóalj irányításának saját kézbe vételére. Kigúnyolta a letartóztatott Nemes alezredest és más tiszteket. Az ellenforradalmi tanácsban központi szerepet játszott.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.
7.	Bíró Dezső (közkatona), szül. 1934. A lázadás aktív résztvevője. Ellenforradalmi agitációjával demoralizálta a zászlóalj személyi állományát. Fegyvert szerezve megpróbálta megölni a parancsnokot. Önként jelentkezett Nemes alezredesnek, a zászlóalj letartóztatott parancsnokának őrzésére, gúnyolódással megpróbálta kiprovokálni a szökését, hogy szökés közben lelőhesse.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.

Tamásiból deportált személyek

Név, rend-fokozat	Születési év és hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza-indítva (dátum)	Befogad *Szabadít Átad* (dátum)	A deportált személy tevékenységére utaló adatok
Balogh Béla honvéd	1934. Csetka Budapest	XI. 4.	XI. 9.	XII. 8.	XI. 9.	Tamásiban a fegyelmező zászlóaljban szolgált. Aktív tagja a Forradalmi Katonai Tanácsnak. Részt vett a megbízhatatlannak nyilvání- tott tisztek letartózta- tásában. Önként letette a fegyvert.
Bíró Dezső honvéd	1934. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 11.	XII. 19.	XII. 20.	A fegyelmező zászlóaljban aktívan végre- hajtotta a Forradalmi Katonai Tanács döntéseit, őrizte a letartóztatott parancsnokot.
Csiple László alhadnagy	1930. Dombóvár Tamási	XI. 4.	XI. 10.	XII. 8.	XII. 9.	A Dombóvári Helyőrség kommandáns szolgálatának tisztje. A szabadságát töltötte Tamásiban a forra dalom időszakában. Aktívan bekapcsolódott a megmozdulásokba, fellépett a kommunistákkal és az állam-védelmi beosztottakkal szemben. A letartóztatásakor pisztoly volt nála.

Herczog Tamás hadnagy	1933. Budapest Tamási	XI. 4.	XI. 12.	XII. 8.	XII. 9.	Tamásiban a gépkocsitiszti iskola Forradalmi Katonai Tanácsának tagja. Javasolta, hogy tartóztassák le a politikai munkásokat.
Kardos Sándor orvos főhadnagy	1930. Hódmező-vásárhely	XI. 4.	XI. 12.	XII. 8.	XII. 9.	A Forradalmi Katonai Tanács tagja. A fegyelmező zászlóalj orvosa. Az intézmény egykori parancsnoka, Nemes Aurél parancsára tartóztatják le.
Kéri László őrvezető	1934. Győr Győr	XI. 4.	XI. 12.	XII. 8.	XII. 9.	A Forradalmi Katonai Tanács aktivistája.

Az egész országból Ungvárra deportáltak adatai Váradi Natália közlése alapján

"1956-os deportálások a Szovjetunióba az Ukrajna
Állambiztonsági Hivatalának Archívumában őrzött dokumentumok alapján".
Beregszász, 2010.

http://kmf.uz.ua/kutatasok/deportaltak56/deportaltak_56.html
A kutatás a Visegrádi Alap támogatásával valósult meg
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Beregszász

További információ szerezhető a kárpátaljai deportálásokról:

http://www.mult-kor.hu/20121120_igy_zajlott_a_karpataljai_deportalas_56ban

Az egész országból Ungvárra deportáltak megoszlása és névsora

Gócpontok, ahonnan a forradalmárokat a Szovjetunióba szállítottak		**Dátum és fő szerinti megoszlás**		**Kor szerinti megoszlás**		**Nő-férfi arány**	
Helyszín	**Fő**	**Dátum**	**Fő**	**Életkor**	**Fő**	Nő	23
Budapest	549	1956.11.04	1	65-50 év közöttiek	22	Férfi	825
Debrecen	25	1956.11.05	2	50-25 év közöttiek	249		**848**
Dombóvár	5	1956.11.06	1	25-18 év közöttiek	502		
Kaposvár	33	1956.11.07	1	18 éven aluliak	74		
Miskolc	13	1956.11.08	24	nincs adat	1		
Nyíregyháza	22	1956.11.09	58		**848**		
Pécs	17	1956.11.10	319				
Székesfehérvár	11	1956.11.11	230				
Szolnok	7	1956.11.12	42				
Szombathely	52	1956.11.13	13				
Tamási	6	1956.11.14	136				
Veszprém	87	1956.11.15	6				
Záhony	2	nincs adat	15				
Nincs adat	19		**848**				
	848						

Sorsz	Vezetéknév, Név, Apja neve	Születési év	Születési hely	A születési hely megyéje	Mikor érkezett	Honnan érkezett
1.	Abar/Avar László Lajosé	1929	Szombathely	Vas	1956-11-11	Szombathely
2.	Acsai István Istváné	1916	Kisléta	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-12	Nyíregyháza
3.	Adorján Gyula Ernőé	1928	Drávatamási	Somogy	1956-11-10	Kaposvár
4.	Altorján/Oltorön Béla Mátyásé	1934	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
5.	Alytordai/Altordán Sándor Lajosé	1909	Szeged	Csongrád	1956-11-09	Szolnok
6.	Andik/Ondik Kálmán Istváné	1935	Cinkota (Budapest XVI. kerület)	Pest	1956-11-10	Budapest
7.	Andrási Mihály Györgyé	1935	Mezőberény	Békés	1956-11-10	Budapest
8.	Andre Gyula Béla	1936	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
9.	Aradi Imre Jánosé	1932	Nagykáta	Szolnok	1956-11-10	Budapest
10.	Árih László Pálé	1937	Ózd	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-09	Veszprém
11.	Árvai /Árván Gyula Gyuláé	1935	Pestszentimre	Pest	1956-11-11	Budapest
12.	Asbot Sándor Mihályé	1896	Alsó-Szeleste	Vas	1956-11-10	Szombathely
13.	Aszódi Pál Mihályé	1929	Hévizgyörk	Pest	1956-11-10	Debrecen
14.	Atuszák György Jánosé	1932	Somogyvár	Somogy	1956-11-10	Miskolc
15.	Avri György Mihályé	1919	Marosvásárhely	Erdély (Marostorda) /Románia	1956-11-11	Szombathely
16.	B. Kis József Jánosé	1932	Gyula	Békés	1956-11-11	Debrecen
17.	Babcsán János Józsefé	1937	Balassagyarmat	Nógrád	1956-11-10	Budapest
18.	Babics László Lászlóé	1921	Berlok	Zala	1956-11-08	Debrecen

19.	Babos János Lajosé	1921	Szombathely	Vas	1956-11-10	Szombathely
20.	Bagi/Bogi István Józsefé	1924	Magyarkanizsa	Délvidék/ Jugoszlávia	1956-11-14	Budapest
21.	Bajcer Mátyás Pálé	1935	Békéscsaba	Békés	1956-11-11	Budapest
22.	Bakcsi Béla	1914	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
23.	Bakkó János Istváné	1910	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
24.	Bakos Béla Jánosé	1935	Tolmács	Nógrád	1956-11-11	Budapest
25.	Baksa János Istváné	1910	Budapest	Pest	195611.14	Budapest
26.	Balázs Kornél Istváné	1936	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
27.	Balázs Lajos Lajosé	1935	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
28.	Balázs Ödön Lajosé	1927	Szombathely	Vas	1956-11-10	Szombathely
29.	Baldocs/Boldocs/Boldog János Józsefé	1926	Földes	Hajdú-Bihar	1956-11-12	Pécs
30.	Balog Béla Gyuláé	1934	Csatka/Csetka	Komárom-Esztergom		Budapest
31.	Balog János Jánosé	1935	Rákoscsaba (Budapest XVII.kerület)	Pest	1956-11-10	Budapest
32.	Balog Károly Istváné	1937	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
33.	Balog Lajos Jánosé	1934	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
34.	Balog Lajos Józsefé	1933	Kaposvár	Somogy	1956-11-10	Veszprém
35.	Balog László Jánosé	1933	Rákoscsaba (Budapest XVII.kerület)	Pest	1956-11-10	Budapest
36.	Balog Mihály Mihályé	1914	Hajdúdorog	Hajdú-Bihar	1956-11-12	Pécs
37.	Balog Vilmos Jánosé	1932	Szentkozmadombja	Zala	1956-11-10	Veszprém
38.	Balog Zoltán Pálé	1931	Révaaranyos	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-13	Csepel (Budapest)
39.	Bán Elek Sándoré	1927	Monor	Pest	1956-11-10	Budapest
40.	Bán Lajos Istváné	1928	Nagyharsány	Baranya	1956-11-14	Budapest
41.	Bán Róbert Károlyé	1934	Budapest	Pest	1956-11-10	Szombathely
42.	Bánácki József	1931	Cece	Fejér	1956-11-14	Budapest

	Györgyé					
43.	Bánáti János Jánosé	1925	Bácsalmás	Bács-Kiskun	1956-11-10	Kaposvár
44.	Bánhidi Miklós Ignácé	1933	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
45.	Bárány Béla Sándoré	1934	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
46.	Barcsa/Bárcsa Zoltán Jánosé	1903	Debrecen	Hajdú-Bihar	1956-11-10	Budapest
47.	Bartha Zoltán Andrásé	1935	Nibrod/Nábrád	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Miskolc
48.	Bartik Mihály Mihályé	1935	Dombegyháza	Békés	1956-11-10	Budapest
49.	Bas/Vas Zoltán Józsefé	1941	Szolnok	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-10	Budapest
50.	Batic László Kálmáné	1935			1956-11-11	Budapest
51.	Bedecs Zoltán Istváné	1923	Taksonyfalva	Felvidék (Pozsony megye) Szlovákia	1956-11-10	Kaposvár
52.	Bek/Bék Imre Sándoré	1939	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
53.	Beleznai Ferenc Józsefé	1935	Békés	Békés	1956-11-10	Budapest
54.	Beltter Károly Károlyé	1905	Kolozsvár	Erdély (Kluzs/Kolozs megye)/Románia	1956-11-10	Budapest
55.	Bencik Imre	1933	Békés	Békés	1956-11-11	Budapest
56.	Benei Ferenc Péteré	1935		Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
57.	Benei Gábor Józsefé	1938	Pusztamonostor	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-10	Budapest
58.	Bengó István Istváné	1935	Domoszló	Heves	1956-11-11	Budapest
59.	Bérc Jenő Jenőé	1932	Polgár	Hajdú-Bihar		Veszprém
60.	Berec Antal Antalé	1935	Kistelek	Csongrád	1956-11-11	Budapest
61.	Berec Imre Jánosé	1920	Gyergyószentmikló	Erdély (Hargita	1956-11-14	Budapest

			s	megye)/Románia		
62.	Berecki György Györgyé	1933			1956-11-13	Nyíregyháza
63.	Béres István Miklósé	1933	Törökbálint	Pest	1956-11-14	Budapest
64.	Berlolák Béla Béláé	1935	Újpest	Pest	1956-11-09	Budapest
65.	Bernulo Pál Pálé	1935	Újhartyán	Pest	1956-11-11	Budapest
66.	Bertók Varsze-Szabor Józsefé		Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
67.	Besztercán János Jánosé	1934	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
68.	Bicski András István	1935	Dombegyház	Békés	1956-11-10	Budapest
69.	Bidis János Jánosé	1921	Jászárokszállás	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-12	Pécs
70.	Bidó József Józsefé	1928	Kaposvár	Somogy	1956-11-10	Kaposvár
71.	Bigál Sándor Gergelyé	1935	Móricgáti tanyák	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
72.	Bihari István Jánosé	1934	Ibrány	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
73.	Bihari István Károlyé	1925	Nyírbátor	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-13	Nyíregyháza
74.	Bircsán János Jánosé	1933	Dunaföldvár	Tolna	1956-11-14	Budapest
75.	Bíró István Istváné	1939	Nemesdéd	Somogy	1956-11-14	Budapest
76.	Bíró István Jánosé	1935	Szécsénke	Nógrád	1956-11-11	Budapest
77.	Bíró Péter Pálé	1927	Szombathely	Vas	1956-11-10	Szombathely
78.	Bíró Rezső Rudolfé	1934	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
79.	Bizderi László Józsefé	1930	Újdombóvár	Tolna	1956-11-10	Szombathely
80.	Blattner András Andrásé	1931	Budapest	Pest	1956-11-12	Pécs
81.	Bobi Imre Imréé	1935	Kiskunhalas	Bács-Kiskun	1956-11-10	Budapest
82.	Bódis Zoltán Jánosé	1937	Balatonszárszó	Somogy	1956-11-11	Budapest
83.	Bodo/Badó Ferenc	1914	Küpekháza	Csongrád	1956-11-10	Budapest

	Mihályé					
84.	Bodor József Józsefé	1935	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
85.	Bogár Károly Jánosé	1925	Miskolc	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-08	Debrecen
86.	Bokán Bertalan Józsefé	1930	Kántorjánosi	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Miskolc
87.	Bokros/Borkos Imre Jánosé	1919	Monor	Pest	1956-11-10	Miskolc
88.	Bolhási József Istváné	1940	Solt	Bács-Kiskun /Pest	1956-11-12	Székesfehérvár
89.	Bolibrjuh Sándor Károlyé	1930	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
90.	Bolnovics László Gyuláé	1937	Újpest	Pest	1956-11-10	Budapest
91.	Bonc József Lászlóé	1938	Veszprém	Veszprém	1956-11-10	Veszprém
92.	Borcsa Zoltán Zoltáné	1936	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
93.	Borinykó Imre Rezsőé	1937	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
94.	Boros K. István Istváné	1933	Szilvásvárad	Heves	1956-11-11	Budapest
95.	Boros Mihály	1930	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
96.	Borsos Mihály Mihályé	1898	Geszt	Békés	1956-11-14	Budapest
97.	Bova Pál Jánosé	1935	Kondoros	Békés	1956-11-11	Budapest
98.	Bozóki Irén Jánosé	1939	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
99.	Bozsoki Ferenc Ferencé	1932	Balatonendréd	Somogy	1956-11-14	Budapest
100.	Brauner Adolf Adolfé	1933	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
101.	Bruder Endre Martoné	1933	Kisoroszi	Pest	1956-11-14	Budapest
102.	Bruneker István Istváné	1934	Budapest	Pest	1956-11-10	Szombathely

103.	Budol Sándor Gyuláé	1938	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
104.	Buglák Sándor Makszimé	1934	Pálmonostora	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
105.	Buti Mária Józsefé	1940	Kispest	Pest	1956-11-14	Budapest
106.	Bük János Jánosé	1938	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
107.	Cakó István Ambrusé	1935	Nagykőrös/Nagykeret	Pest	1956-11-10	Budapest
108.	Cebek/Cövek János Istváné	1935	Békés	Békés	1956-11-11	Budapest
109.	Cibulya István Sándoré	1942	Oroszlány	Komárom-Esztergom	1956-11-15	Budapest
110.	Cigus János Jánosé	1936	Kiskundorozsma	Csongrád	1956-11-14	Budapest
111.	Cirocki István Pálé	1933	Tarnolicske	Pest	1956-11-11	Budapest
112.	Coruhidis Gyercisz Szandroszovics	1937	Dorino	Alekszandria	1956-11-11	Szombathely
113.	Cudar Gyula Józsefé	1919		Nógrád	1956-11-14	Budapest
114.	Czimmer Tibor Mihályé	1923	Budapest	Pest	1956-11-11	Szombathely
115.	Csajsz Zoltán Ferencé	1935	Sopron	Győr-Moson-Sopron	1956-11-09	Veszprém
116.	Csáki Béla Ferencé	1935	Domoszló	Heves	1956-11-10	Budapest
117.	Csáki Tamás Tihaméré	1935	Mezőkeresztes	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-09	Veszprém
118.	Császár Atilla Józsefé	1931	Budapest	Pest	1956-11-10	Kaposvár
119.	Császár János Jánosé	1935	Nagykapros	Békés	1956-11-10	Budapest
120.	Cseh László Béláé	1929	Salgótarján	Nógrád	1956-11-11	Budapest
121.	Cseke/Cséke György Sándoré	1934	Petrivente	Zala	1956-11-10	Budapest
122.	Csendes Balázs Balázsé	1941	Polgár	Hajdú-Bihar	1956-11-11	Budapest
123.	Cserti Tibor Jánosé	1934	Nagykanizsa	Zala	1956-11-10	Kaposvár
124.	Csetényi József	1932	Seregélyes	Fejér	1956-11-09	Veszprém

	Józsefé					
125.	Csikor Kálmán Ferencé	1910	Nemesbőd	Vas	1956-11-12	Pécs
126.	Csíkvár István Lajosé	1936	Jákó	Somogy	1956-11-14	Budapest
127.	Csinics/Csirics Péter Jánosé	1939	Veszprém	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
128.	Csiple László Lászlóé	1930	Dombovár	Tolna	1956-11-10	Kaposvár
129.	Csiszer László Béláé	1929	Szeged	Csongrád	1956-11-11	Budapest
130.	Csizmár József Józsefé	1933	Sátoraljaújhely	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-09	Veszprém
131.	CsN. Nagy Sándor Sándoré	1940	Budapest	Pest	1956-11-12	Budapest
132.	Csobai István Jánosé	1906	Dad	Komárom-Esztergom	1956-11-10	Budapest
133.	Csóka Sándor Sándoré	1928	Nyírbátor	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-13	Nyíregyháza
134.	Csonka Dezső Dezsőé	1935	Karancsság	Nógrád	1956-11-11	Budapest
135.	Csonki Mihály Mihályé	1935	Nagyszénás	Békés	1956-11-11	Budapest
136.	Csorba Gábor Antalé	1935	Szaostag		1956-11-11	Budapest
137.	Csorba István Istváné	1930	Szentes	Csongrád	1956-11-08	Debrecen
138.	Csordás Károly Kálmáné	1913	Kaba	Hajdú-Bihar	1956-11-10	Szombathely
139.	D.Nagy Gábor Andrásé	1935	Békés	Békés	1956-11-10	Budapest
140.	Dadanyi Miklós Miklósé	1935	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
141.	Damnicki/Domnicki Gyula Lajosé	1911	Sárbogárd	Fejér	1956-11-10	Kaposvár
142.	Dande István Istváné	1935	Doboz	Békés	1956-11-11	Budapest

143.	Dandos Gyula Gyuláé	1938	Torockó	Erdély (Torda-Aranyos megye)/ Románia	1956-11-10	Nyíregyháza
144.	Darányi Gergely Józsefé	1935			1956-11-11	Budapest
145.	Deák Gergely Mihályé	1925	Rigica	Délvidék (Bács-Bodrogh vármegye) Jugoszlávia	1956-11-10	Szombathely
146.	Dede László Andrásé	1922	Újpest	Pest	1956-11-08	Debrecen
147.	Dekány/Dékány Zsigmond Zsigmondé	1935	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
148.	Deme András Imréé	1929	Szentes	Csongrád	1956-11-10	Kaposvár
149.	Deme Zoltán Beláé	1936		Nógrád	1956-11-14	Budapest
150.	Demetri Zoltán Imréé	1902	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
151.	Demrszi/Demszki Pál Ferencé	1938	Biharugra	Békés	1956-11-10	Budapest
152.	Deuts Tibor Lajosé	1935			1956-11-11	Budapest
153.	Dicendi Arisztid Arisztidé	1935	Baja	Bács-Kiskun	1956-11-10	Kaposvár
154.	Diós István Istváné	1927	Sajószentpéter	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-10	Szolnok
155.	Dober György Antalé	1933	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
156.	Dobjász András	1935	Debrecen	Hajdú-Bihar	1956-11-11	Budapest
157.	Dobos Emil Gáspáré	1935	Mezőtárkány	Heves	1956-11-11	Budapest
158.	Dobos István Sándoré	1922		Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
159.	Dobrócsi Ferenc Ferencé	1940	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
160.	Dolezsár Géza Lajos	1935	Kispest	Pest	1956-11-11	Budapest

161.	Domokos Zoltán Zsigmondé	1936	Szeged	Csongrád	1956-11-09	Veszprém
162.	Döller/Düller Erzsébet Károlyé	1913	Szamosszeg	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Budapest
163.	Dravuc Jenő Jenőé	1933	Jászladány	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-09	Veszprém
164.	Dudás István István	1935	Újpest	Pest	1956-11-11	Budapest
165.	Dudás József Józsefé	1933	Törökbálint	Pest	1956-11-14	Budapest
166.	Dumik János Istváné	1934	Igal	Somogy	1956-11-10	Budapest
167.	Ebel Dénes Dénesé	1936	Veszprém	Veszprém	1956-11-10	Veszprém
168.	Eger János Ferencé	1926	Paks	Tolna	1956-11-14	Budapest
169.	Egri Baler/Valér Károlyé	1939	Kaposvár	Somogy	1956-11-10	Budapest
170.	Ekler Dezső Józsefé	1923	Nagykanizsa	Zala	1956-11-10	Szombathely
171.	Eller Ervin Erviné	1933	Pestszentimre	Pest	1956-11-11	Budapest
172.	Encsi/Enki József Istváné	1934	Abaújkér	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-10	Budapest
173.	Eperpesi/Eperjesi András Andrásé	1927	Miskolc	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-10	
174.	Ertván György Andrásé	1934	Sárbogárd	Fejér	1956-11-10	Budapest
175.	Eszenszki/Jeszenszki György Árpádé	1931		Hajdú-Bihar	1956-11-10	Budapest
176.	Falams József Ferencé	1931	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
177.	Faragó Mihály Mihályé	1935	Szeged	Csongrád	1956-11-10	Budapest
178.	Farkas István Istváné	1937	Decs	Tolna	1956-11-11	Budapest
179.	Farkas János Mihályé	1927	Nyíregyháza	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Budapest
180.	Farkas Jenő Józsefé	1933	Hedrehely	Somogy	1956-11-14	Budapest
181.	Farkas József Lajosé	1932	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest

182.	Farkas Sándor Györgyé	1927	Sárbogárd	Fejér	1956-11-11	Budapest
183.	Farkas Sándor Sándoré	1939	Níregyháza	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Miskolc
184.	Farkas Tibor Ferencé	1929	Pécs	Baranya	1956-11-10	Szombathely
185.	Farsang Kálmán	1928	Budapest	Pest	1956-11-10	Kaposvár
186.	Fátrai Tivadar Béláé	1937		Bács-Kiskun	1956-11-10	Budapest
187.	Fazekas Bálint Bálinté	1929	Tamásipuszta	Hajdú-Bihar	1956-11-10	Budapest
188.	Fazekas Dezső Andrásé	1939	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
189.	Fazekas Péter Ferencé	1896	Jobbágyfalva (Valea) Csíkfalvához tartozik	Erdély (Maros megye)/ Románia	1956-11-11	Szombathely
190.	Fazekas Zoltán Árpádé	1925	Szolnok	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-10	Szolnok
191.	Fegasi Gyula Gyuláé	1941	Budapest	Pest	1956-11-15	Budapest
192.	Fehér Zoltán Balászé	1938	Szabolcsbáka	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	
193.	Fehérvári János Jánosé	1935	Szirák	Nógrád	1956-11-09	Veszprém
194.	Fejes József Imréé	1936	Budapest	Pest	1956-11-10	
195.	Feke Mihály Mihályé	1935	Bodroghalom	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-14	Budapest
196.	Fekete László Jakabé	1918	Toronsál/Miskolc	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-08	Debrecen
197.	Fekete Szilveszter Szilveszteré	1932	Székesfehérvár	Fejér	1956-11-11	Budapest
198.	Fekete Viktor Viktoré	1920	Ágostonfalva (Augustin)	Erdély (Brassó megye)/Románia	1956-11-10	Budapest
199.	Fekete Zsuzsanna	1934		Békés	1956-11-14	Budapest
200.	Ferenc Béla Gáboré	1940	Gyulafirátót	Veszprém	1956-11-10	Veszprém
201.	Ficsor Dezső Péteré	1930	Jászladány	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-11	

202.	Filem/Filep Vilmos Józsefé	1915	Alsószeleste	Vas	1956-11-10	Budapest
203.	Fisher János Lajosé	1932	Budapest	Pest	1956-11-10	
204.	Flah Mátyás Jánosé	1935	Vaskút	Bács-Kiskun	1956-11-10	
205.	Földesi Ferenc Mihályé	1933	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
206.	Földesi János Istváné	1937		Veszprém	1956-11-14	Budapest
207.	Földvári Rudolf Rudolfé	1921	Miskolc	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-08	Debrecen
208.	Frankó Ferenc Jánosé	1935	Békéscsaba	Békés	1956-11-11	Budapest
209.	Fraut Sándor	1929	Budapest	Pest	1956-11-11	
210.	Fuksz Pál Pálé	1935	Szombathely	Vas	1956-11-09	Veszprém
211.	Fülep János Jánosé	1941	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
212.	Fülöp Attila Ferencé	1938	Szentendre	Pest	1956-11-11	
213.	Füredi Zoltán Antalé	1928		Baranya	1956-11-09	Veszprém
214.	Gabler József Sándoré	1931	Veszprém	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
215.	Gábor Ferenc Ignácé	1929	Borszék	Erdély (Csík megye)/ Románia	1956-11-10	Budapest
216.	Gábriel János Mihályé	1934	Kaposvár	Somogy	1956-11-10	Kaposvár
217.	Gácsi István Istváné	1932	Nagyréde	Heves	1956-11-10	Kaposvár
218.	Gajzer István Jánosé	1919	Abod	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-10	Szombathely
219.	Gál Vilmos Jánosé	1933	Pagony	Nógrád	1956-11-09	Veszprém
220.	Galambeszri Árpád Róberté	1933	Kistelek	Csongrád	1956-11-09	Veszprém
221.	Galgodi/Gálhidi Tamás Ferencé	1933	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
222.	Gall István Istváné	1935		Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
223.	Ganula György	1935	Kisecset	Nógrád	1956-11-11	Budapest

	Istváné					
224.	Garai Sándor Fülöpé	1913	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
225.	Garamontik József Józsefé	1935	Kál	Heves	1956-11-11	Budapest
226.	Gavallir/Gavallér Sándor Sándoré	1935	Szeged	Csongrád	1956-11-11	Budapest
227.	Géci Károly Jánosé	1934	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
228.	Gémes István Istváné	1935	Szarvas	Békés	1956-11-05	Veszprém
229.	Gengelicki/Hengelicki Lajos Pálé	1930	Budapest	Pest	1956-11-08	Debrecen
230.	Gerencsir/Gerencsér Ferenc Ferencé	1934	Szombathely	Vas	1956-11-11	Veszprém
231.	Gergely Botond Árpádé	1941	Szacsaj	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
232.	Gerse Ferenc Ferencé	1909	Sárkeresztes	Fejér	1956-11-12	Pécs
233.	Gindi/Hindi Árpád Béláé	1938	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
234.	Gög József Józsefé	1923	Tömörkény	Csongrád	1956-11-10	Kaposvár
235.	Golenya József Józsefé	1931		Bács-Kiskun	1956-11-10	Nyíregyháza
236.	Gombóci/Gombódi Ferenc Györgyé	1936		Pest	1956-11-14	Budapest
237.	Göncsöcs Ferenc Ferencé	1936	Veszprém	Veszprém	1956-11-10	Veszprém
238.	Greksa József Józsefé	1935	Drávasztára	Baranya	1956-11-11	Budapest
239.	Grévék/Grivik Károly Józsefé	1930		Csongrád	1956-11-12	Pécs
240.	Gromán Jónás Istváné	1940	Törökszentmiklós	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-15	Budapest
241.	Gros Béla Kelemené	1936	Hosszúhetény	Baranya	1956-11-10	Veszprém

242.	Gudec/Güdec Pál Jánosé	1913	Békéscsaba	Békés	1956-11-10	Szombathely
243.	Gulyás Lajos Lajosé	1935	Balatonszárszó	Somogy	1956-11-11	Budapest
244.	Gyarmati/Gyurmoti Ferenc Györgyé	1935	Tótkomlós	Békés	1956-11-11	Budapest
245.	Gyepes Ferenc Ferencé	1935	Gyula	Békés	1956-11-10	Budapest
246.	Győre Ferenc Lőrincé	1939	Ercsi	Fejér	1956-11-12	Székesfehérvár
247.	Györfi Sándor Jánosé	1933	Karcag	Szolnok	1956-11-14	Budapest
248.	Gyuriján Endre Imréé	1934	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
249.	Gyuriján József Mihályé	1934	Nyíregyháza	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
250.	Gyurju András Béláé	1939	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
251.	Haberland Károly Lajosé	1934	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
252.	Haberland Lajos Lajosé	1925	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
253.	Hadas/Hodos/Hódas Sándor Sándoré	1929	Biharugra	Békés	1956-11-14	Budapest
254.	Hágen Géza Mihályé	1933	Csepel	Pest	1956-11-13	Budapest
255.	Haigács/Hajgács János Lászlóé	1935	Magyarnándor	Nógrád	1956-11-10	
256.	Hajdú Lajos Lajosé	1940	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
257.	Halászné Szabó Julia Tamásé	1931	Szentes	Csongrád	1956-11-10	Budapest
258.	Halmi Mihály Ferencé	1935	Cegléd	Pest	1956-11-10	Budapest
259.	Hamarné Csépesi Valéria Bálinté	1937	Ózd	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-10	Budapest
260.	Hamvas József	1919	Almamellék	Somogy	1956-11-10	Kaposvár

	Mihályé					
261.	Hantos Antal Antalé	1933	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
262.	Haraszti János Jánosé	1934	Veresegyháza	Pest		
263.	Hargitán/Hargitai Gusztáv Ferencé	1932	Sátoraljaújhely	Zemplén	1956-11-10	Budapest
264.	Hari Zoltán Istváné	1931	Zalasárszeg	Zala	1956-11-10	Szombathely
265.	Harmos Csaba Árpádé	1926	Kaposvár	Somogy	1956-11-10	Kaposvár
266.	Harsányi János Menyhárté	1940	Budapest	Pest	1956-11-12	Székesfehérvár
267.	Harvelai Béla Béláé	1938	Budapest	Pest	1956-11-11	
268.	Haszmán László Ödöné	1929	Pomáz	Pest	1956-11-10	Budapest
269.	Hefkó János Jánosé	1928	Csengőd	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
270.	Hegedűs József Józsefé	1935	Kece	Pest	1956-11-11	Budapest
271.	Hegedűs Pál Lászlóé	1935	Dombegyháza	Békés	1956-11-11	Budapest
272.	Héger/Higer Tibor Antalé	1934	Bakonyszentkirály	Veszprém	1956-11-10	Budapest
273.	Hegyeshalmi Miklós Miklósé	1935	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
274.	Hegyi István Andrásé	1934	Dataszentmárton	Heves	1956-11-10	Budapest
275.	Hemigsleg Margitka Károlyé	1940	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
276.	Hercog Tamás Mihályé	1933	Budapest	Pest	1956-11-12	Tamási
277.	Hessz Béla Béláé	1934	Szentkirály(szabadja)	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
278.	Hidi József Józsefé	1926	Dorog	Komárom-Esztergom	1956-11-13	Budapest
279.	Hiszek József Józsefé	1937	Pécs	Baranya	1956-11-11	
280.	Hoc András Pálé	1935	Gerendás	Békés	1956-11-10	Budapest

281.	Holl/Hall Nándor Ferencé	1937	Veszprém	Veszprém	1956-11-10	Veszprém
282.	Honkó Sándor Józsefé	1934	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
283.	Horanszki János Jánosé	1939	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
284.	Hornyák János Jánosé	1939	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
285.	Horsicki Lajos Imréé	1920	Kisbér	Komárom-Esztergom	1956-11-10	Budapest
286.	Hortoványi Gyula Gyuláé	1937	Veszprém	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
287.	Horvát Endre Antalé	1933	Zalaszentmárton	Zala	1956-11-10	Budapest
288.	Horvát Ferenc	1934	Seregélyes	Fejér	1956-11-10	Budapest
289.	Horvát Ferenc-Pál Józsefé	1912	Pestszentlőrinc (Budapest, VIII.kerület)	Pest	1956-11-12	Székesfehérvár
290.	Horvát Imre Istváné	1934	Hont	Nógrád	1956-11-10	Budapest
291.	Horvát István Istváné	1935	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
292.	Horvát István Istváné	1936	Budapest	Pest	1956-11-12	
293.	Horvát József Sándoré	1930	Brassó	Erdély (Brassó megye)/ Románia	1956-11-11	Budapest
294.	Horvát Károly Károlyé	1933	Piliscsaba	Pest	1956-11-14	Budapest
295.	Horvát Lajos Lajosé	1933	Agyagosszergény	Győr-Moson-Sopron	1956-11-09	Veszprém
296.	Horvát László	1935	Orosháza	Békés	1956-11-14	Budapest
297.	Horvát László Istváné	1940	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
298.	Horvát László Lászlóé	1937	Lengyeltóti	Somogy	1956-11-11	Budapest

299.	Horvát Rezső Sándoré	1930	Szombathely	Vas	1956-11-10	Szombathely
300.	Horvát Sándor Andrásé	1938	Sopron	Győr-Moson-Sopron	1956-11-12	Székesfehérvár
301.	Horvát Sándor Jánosé	1935	Marcali	Somogy	1956-11-10	Budapest
302.	Horvát Zoltán Jánosé	1929	Ács	Komárom-Esztergom	1956-11-10	Budapest
303.	Hosszú Tibor Miklósé	1935	Diósgyőr	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-11	Budapest
304.	Hubert Sándor Sándoré	1933	Pilisvörösvár	Pest	1956-11-12	Pécs
305.	Huszár György Jánosé	1937	Hódmezővásárhely	Csongrád	1956-11-11	Budapest
306.	Hutas/Kutas Péter Péteré	1939	Tiszafüred	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-10	Budapest
307.	Hüvesi/Hűvösi Károly Károlyé	1919	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
308.	Ifj.Kincses János	1938	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
309.	Illés István Vincéé	1893	Törökszentmiklós	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-10	Kaposvár
310.	Illés Károly Imréé	1928	Pestszenterzsébet	Pest	1956-11-14	Budapest
311.	Illés Sándor Antalé	1940	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
312.	Illézsmai Sándor Sándoré	1936	Veszprém	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
313.	Imre Béla Jánosé	1932	Kemecse	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Budapest
314.	Imre Béla Mihályé	1927	Szolnok	Szolnok	1956-11-10	Szolnok
315.	Imre Lajos Péteré	1934	Esztergom	Komárom-Esztergom	1956-11-11	Budapest
316.	Iván Sándor Sándoré	1927	Tékes	Tolna	1956-11-10	Budapest
317.	Jakab Rozália	1939	Jágólak/Jágolok	Baranya	1956-11-14	Budapest
318.	Jánega Mihály Mihályé	1939	Budapest	Pest	1956-11-15	Budapest

319.	Jankó László Mihályé	1942	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
320.	Járvás András Jánosé	1940	Érdparti	Pest	1956-11-12	Budapest
321.	Jenei Sándor Istváné	1930	Kishódas	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-14	Budapest
322.	Jó Ambrus Sándoré	1935	Beregsurány	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
323.	Jóföldi István Istváné	1937	Bogyiszló	Tolna	1956-11-11	Budapest
324.	Juhász Béla Béláé	1932	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
325.	Juhász János Jánosé	1933	Orosháza	Békés	1956-11-09	Veszprém
326.	Juhász József Jánosé	1939	Kállósemjén	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-14	Budapest
327.	Juhász Tibor Ferencé	1934	Budapest	Pest	1956-11-12	Székesfehérvár
328.	Kabai Dezső Zoltáné	1926		Szabolcs-Szatmár-Bereg		
329.	Kacander Károly Károlyé	1934	Salgótarján	Nógrád	1956-11-05	Veszprém
330.	Kacsarovszkij Imre Miklósé	1940	Marosvásárhely	Edély (Maros megye)/ Románia	1956-11-11	Budapest
331.	Kádár György Györgyé	1920	Makó	Csongrád	1956-11-14	Budapest
332.	Kajari Tibor Jánosé	1935	Kiscsősz	Nógrád	1956-11-11	Budapest
333.	Kalacsovszki Ferenc Józsefé	1935	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
334.	Káló Ernő Józsefé	1925	Egerfarmos	Heves	1956-11-13	Nyíregyháza
335.	Káló László Béláé	1938		Hajdú-Bihar	1956-11-10	Miskolc
336.	Kamarás László Józsefé	1901	Budapest	Pest	1956-11-12	Pécs
337.	Kánics Lajos Ernőé	1934	Sopron	Győr-Moson-Sopron	1956-11-09	Veszprém
338.	Kanizsa Ferenc Lajosé	1935	Szakcs	Tolna	1956-11-11	Budapest

339.	Kardos Sándor Sándoré	1930	Hódmezővásárhely	Csongrád	1956-11-12	Tamási
340.	Karomos József Istváné	1938	Kisvárda	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Miskolc
341.	Kárpáti Antal Antalé	1919	Budafok (Budapest XXII. Kerület)	Pest	1956-11-14	Budapest
342.	Karsai János Jánosé	1935	Battonya	Békés	1956-11-11	Budapest
343.	Kartai István Istváné	1935	Csorvás	Békés	1956-11-10	Budapest
344.	Kaszai István Istváné	1932	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
345.	Kaszó Irén Györgyé	1935	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
346.	Kaszti István Istváné	1934	Baranya vidék	Baranya	1956-11-10	Budapest
347.	Kaszti Péter Péteré	1932	Újkígyós	Békés	1956-11-10	Miskolc
348.	Katona József Józsefé	1936	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
349.	Katona László Andrásé	1930		Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
350.	Katona Teréz Imréé	1942	Kisszékely	Tolna	1956-11-14	Budapest
351.	Katya László Jánosé	1934	Rákoskeresztúr	Pest	1956-11-10	Budapest
352.	Kazarisz István Istváné	1936	Magyarnádalja	Vas	1956.11..09	Veszprém
353.	Kázmér/Kozmir Sándor Lajosé	1934	Vác	Pest	1956-11-11	Budapest
354.	Kekes/Kékes Elemér Eleméré	1912	Erdőköz	Zala	1956-11-08	Debrecen
355.	Kelei István Lászlóé	1934	Szentmártonkáta	Pest	1956-11-11	Budapest
356.	Kelemen János Jánosé	1933	Veszprém	Veszprém	1956-11-11	Budapest
357.	Kenedi Lukács Istváné	1926	Tiszavid	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Miskolc
358.	Kenyeres Róbert Györgyé	1935	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
359.	Keresztes Pálné - Fekete Magdolna	1923	Jászárokszállás	Szolnok	1956-11-10	Budapest

	Ferencé					
360.	Kerner Anna	1938	Nagydorog	Tolna	1956-11-14	Budapest
361.	Kertész László	1935	Nyíregyháza	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-08	Debrecen
362.	Keserű István Istváné	1933	Dunapataj	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
363.	Keszler Lajos Lajosé	1936	Segesd	Somogy	1956-11-14	Budapest
364.	Keszvér Ráfael Jánosé	1919	Nagytilaj	Vas	1956-11-10	Szombathely
365.	Kilin Zoltán Árpádé	1931	Budapest	Pest	1956-11-10	Veszprém
366.	Kincses József Istváné	1919	Budafok (Budapest XXII. Kerület)	Pest	1956-11-10	Budapest
367.	Kincses/Kencses János Istváné	1929	Nagytétény	Pest	1956-11-11	Budapest
368.	Kiri László Endréé	1934	Győr	Győr-Moson-Sopron	1956-11-12	Tamási
369.	Kis Antal-István Györgyé	1920		Baranya	1956-11-10	Dombóvár
370.	Kis Gábor Gáboré	1934	Békéscsaba	Békés	1956-11-10	Veszprém
371.	Kis Imre Menyhárté	1937	Újpest	Pest	1956-11-14	Budapest
372.	Kis Jenő Jenőé	1935	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
373.	Kis József Jenőé	1930		Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-08	Debrecen
374.	Kis Tibor Alberté	1934	Nagyléta	Hajdú-Bihar	1956-11-14	Budapest
375.	Kis Tibor Józsefé	1930	Vác	Pest	1956-11-10	Kaposvár
376.	Kisari Lajos Sándoré	1939	Alap	Fejér	1956-11-10	Budapest
377.	Kisné Balassa Erzsébet Istváné	1933	Szeged	Csongrád	1956-11-10	Budapest
378.	Klarik Károly Károlyé	1939	Törökszentmiklós	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-15	Budapest
379.	Kleninger József Mihályé	1931	Kaposvár	Somogy	1956-11-10	Kaposvár
380.	Klug Ottó Nándoré	1934	Budapest	Pest	1956-11-10	Veszprém
381.	Knodel Péter	1934	Harta	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest

	Salamoné					
382.	Kocog Sándor Sándoré	1934	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
383.	Kocur Zoltán Mihályé	1934	Kétbodony	Nógrád	1956-11-11	Budapest
384.	Kocsis Géza Gézáé	1930	Peržalka (Pozsonyligetfalu)	Felvidék/ Szlovákia	1956-11-09	Veszprém
385.	Kocsis Gyula Ferencé	1932	Lédvahidvég	Délvidék/ Jugoszlávia	1956-11-10	Szombathely
386.	Kocsis István Jánosé	1935	Poroszló	Heves	1956-11-10	Budapest
387.	Kocsis Károly Györgyé	1902	Székesfehérvár	Fejér	1956-11-10	Szombathely
388.	Kokoi György Györgyé	1932	Tököl	Pest	1956-11-12	Tamási
389.	Kolas Ferenc Györgyé	1935	Kállósemjén	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
390.	Komár István Béláé	1935	Miskolc	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-11	Budapest
391.	Komár József Jánosé	1914	Pócspetri	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-13	Nyíregyháza
392.	Komócsi László Györgyé	1933	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
393.	Komócsi Miklós Györgyé	1936	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
394.	Konc József Imréé	1934	Budapest	Pest	1956-11-13	Budapest
395.	Koncsuk János Istváné	1936	Miskolc	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-14	Budapest
396.	Koos István Istváné	1913	Miskolc	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-08	Debrecen
397.	Kopácsi Károly Károlyé	1936	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
398.	Kormos Ferenc Ferencé	1932	Nekézseny	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-10	Veszprém
399.	Kormos Tibor Jánosé	1938	Izsák	Bács-Kiskun	1956-11-14	Budapest
400.	Korokó Károly	1935	Kenézlő	Borsod-Abaúj-	1956-11-11	Budapest

	Jánosé			Zemplén		
401.	Korondi János Iváné	1935	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
402.	Korpás/Korpos Sándor	1934	Budapest	Pest		Budapest
403.	Kosok József Jánosé	1934		Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
404.	Kovács Béla Istváné	1936	Budapest	Pest	1956-11-11	Szombathely
405.	Kovács Béla Jánosé	1927	Gálocs	Kárpátalja	1956-11-11	Szombathely
406.	Kovács Ferenc Ferencé	1935	Szarvas	Békés	1956-11-11	Szombathely
407.	Kovács Ferenc Istváné	1934	Majkpuszta	Komárom-Esztergom	1956-11-14	Budapest
408.	Kovács Ferenc Sándoré	1912	Szombathely	Vas	1956-11-11	Szombathely
409.	Kovács Géza Gézáé	1935	Lónya	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Budapest
410.	Kovács Gyula Ferencé	1910	Dombovár	Tolna	1956-11-10	Dombóvár
411.	Kovács István Istváné	1920	Kaposvár	Somogy	1956-11-10	Kaposvár
412.	Kovács István Lajosé	1922	Budapest	Pest	1956-11-10	Dombóvár
413.	Kovács János Gyuláé	1934	Visznek	Heves	1956-11-11	Budapest
414.	Kovács János Istváné	1935	Nagyhalász	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Budapest
415.	Kovács János Jánosé	1938	Budapest	Pest	1956-11-12	Budapest
416.	Kovács János Jánosé	1928	Albertirsa	Pest	1956-11-10	Kaposvár
417.	Kovács Jenő Istváné	1930	Balatonberény	Somogy	1956-11-10	Budapest
418.	Kovács Károly Józsefé	1941	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
419.	Kovács Lajos Ferencé	1934	Bogaras	Délvidék /Jugoszlávia	1956-11-11	Budapest
420.	Kovács László	1936	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest

	Ferencé					
421.	Kovács László Lászlóé	1938	Kecskemét	Bács-Kiskun	1956-11-14	Budapest
422.	Kovács Sándor Györgyé	1914	Budapest	Pest	1956-11-08	Debrecen
423.	Kovács Stefán Pálé	1929	Gyöngyös	Heves	1956-11-12	Székesfehérvár
424.	Kovács Zoltán Miklósé	1933	Veszprém	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
425.	Kozák András Andrásé	1933	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
426.	Köncöl Ernő Gáboré	1934	Galambok	Zala	1956-11-08	Záhony
427.	Kristóf Ferenc Jánosé	1939	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
428.	Kristos Károly Jenőé	1930			1956-11-11	Budapest
429.	Kriszten Andor Andoré	1920	Vas	Erdély (Szatmár)/ Románia	1956-11-10	Budapest
430.	Krupánszkij János Jánosé	1939	Tatabánya	Komárom-Esztergom	1956-11-10	Budapest
431.	Kubik Géza	1934	Szolnok	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-14	Budapest
432.	Kuc Attila Jánosé	1928	Dealu Negru(Feketedomb vagy Bánffytelep)	Erdély (Kolozs megye)/ Románia	1956-11-10	Szombathely
433.	Kun-Gazda István Istváné	1929	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
434.	Kupi István Istváné	1928	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
435.	Kuruc Pál Pálé	1935	Kiskőrös	Bács-Kiskun	1956-11-10	Kaposvár
436.	L. Kovács/Elkovács István Istváné	1935	Jászkisér	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-10	Budapest
437.	Lakatos György Györgyé	1940	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
438.	Lakatos János Jánosé	1935	Miske	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
439.	Laki/Loki János	1934		Veszprém	1956-11-09	Budapest

	Jánosé					
440.	Lakos János Jánosé	1934	Regöly	Tolna	1956-11-10	Veszprém
441.	Lantai Tibor Gergelyé	1929	Kocs	Komárom-Esztergom	1956-11-11	Budapest
442.	László János Mihályé	1935	Békés	Békés	1956-11-11	Budapest
443.	László József Józsefé	1935	Újkígyós	Békés	1956-11-10	Budapest
444.	Laurinec András Imréé	1927	Kondoros	Békés	1956-11-10	Szombathely
445.	Lázár Ferenc Ferencé	1934	Dunaalmás	Komárom-Esztergom	1956-11-10	Veszprém
446.	Lazeridisz Damjánisz Jorgoszovics	1934	Kosztoria	Görögország	1956-11-11	Budapest
447.	Legradi Mihály Mihályé	1940	Veszprém	Veszprém	1956-11-10	Veszprém
448.	Lengyel Antal Ferencé	1906	Budapest	Pest	1956-11-10	Nyíregyháza
449.	Leszenecki Tibor Jánosé	1933		Pest	1956-11-14	Budapest
450.	Libus Mátyás Mátyásé	1938	Medgyesegyháza	Békés	1956-11-14	Budapest
451.	Likszai Gábor Péteré	1935	Békés	Békés	1956-11-10	Budapest
452.	Lincmojer János Györgyé	1939	Székesfehérvár	Fejér	1956-11-09	Veszprém
453.	Lipe Géza Gézáé	1918	Kamocsa	Felvidék (Nyitra megye)/ Szlovákia	1956-11-10	
454.	Lokos/Lakos Viktor Ottó Dezsőé	1932	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
455.	Lombos Endre Ádámé	1936	Budapest	Pest	1956-11-10	Szombathely
456.	Loncsa/Loncsó István Jánosé	1935	Tótkomlós	Békés	1956-11-11	Budapest

457.	Lubkovics György Józsefé	1891	Nyitra	Felvidék (Nyitra megye)/ Szlovákia	1956-11-10	Nyíregyháza
458.	Lugosi Alajos Alajosé	1922	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
459.	Lukácsi György Lászlóé	1936	Tát-Kertváros	Komárom-Esztergom	1956-11-09	Veszprém
460.	Maderi Sándor Sándoré	1933	Szeged	Csongrád	1956-11-09	Budapest
461.	Madvarosi/Magyaro si Sándor Lajosé	1935	Nagykálló	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-04	Budapest
462.	Magyar Iván Jánosé	1935	Nagykálló	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
463.	Major Béla Balázsé	1920	Miskolc	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-08	Debrecen
464.	Makai Tibor Jánosé	1933	Miskolc	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-14	Budapest
465.	Makarovszki Sándor Rudolfé	1935	Hosszú	Hajdú-Bihar	1956-11-11	Budapest
466.	Makovinyi Andor	1934	Budapt	Pest	1956-11-10	Budapest
467.	Malecki Miklós Józsefé	1938	Nyiregyháza	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Nyíregyháza
468.	Márai László Ignácé	1929	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
469.	Márföldi István Józsefé	1907	Nyiregyháza	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Nyíregyháza
470.	Marján/Marjai György Györgyé	1899	Nagykálló	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-12	Nyíregyháza
471.	Markovics István	1935	Tiszakécske	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
472.	Maros Jónos Józsefé	1925	Baja	Bács-Kiskun	1956-11-14	Budapest
473.	Martinec Vilmos Zoltáné	1941	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
474.	Martinovics János Dánielé	1934	Örkény	Pest	1956-11-11	Budapest
475.	Marton Jenő Józsefé	1931	Malom	Baranya	1956-11-12	Pécs
476.	Máté János Jánosé	1935	Újpest	Pest	1956-11-10	Budapest

477.	Mati Mihály Ferencé	1937	Gergőfalva	Erdély (Csík megye)/ Románia	1956-11-14	Budapest
478.	Matkovics András Viktoré	1938	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
479.	Mátravölgyi Migra Pál Pálé	1919	Törtel	Pest	1956-11-12	Pécs
480.	Mátyás Gyula Gyuláé	1935	Nőtincs	Nógrád	1956-11-11	Budapest
481.	Mecseri János Mihályé	1920	Győr	Győr-Moson-Sopron	1956-11-10	Budapest
482.	Medve József Imréé	1935	Nógrádvázsony/Varsány	Nógrád	1956-11-11	Budapest
483.	Megyesi Máté Imréé	1935	Kisecset	Nógrád	1956-11-11	Budapest
484.	Méke/Mike József Józefé	1935	Környe	Komárom-Esztergom	1956-11-10	Budapest
485.	Mékulák Pál Pálé	1935	Békéscsaba	Békés	1956-11-11	Budapest
486.	Meleg Ákos Ferencé	1937	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
487.	Melego Pál Ferencé	1936	Nagyszőlős	Kárpátalja	1956-11-11	Budapest
488.	Mélék Gábor Gáboré	1934	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
489.	Mertus János Joszifé	1934	Sajókaza	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-11	Budapest
490.	Mészáros Ferenc Ferencé	1934	Sződ	Pest	1956-11-11	Budapest
491.	Mészáros Károly Józsefé	1937	Tiszakécske	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
492.	Mészáros Sándor Péteré	1935	Szátok	Nógrád	1956-11-11	Budapest
493.	Mihele István Istváné	1940	Tatabánya	Komárom-Esztergom	1956-11-11	Budapest
494.	Miklósovics Anton Mihályé	1935	Kisszállás	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
495.	Miskovics Vilma Jónásé	1940	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest

496.	Mitnyán Pál Pálé	1923	Tótkomlós	Békés	1956-11-08	Debrecen
497.	Mohácsi Tibor Lászlóé	1934	Táp	Győr-Moson-Sopron	1956-11-09	Veszprém
498.	Moldaványi József Ferencé	1940	Budapest	Pest	1956-11-12	Székesfehérvár
499.	Molnár Bálint Bálinté	1934	Tiszakécske	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
500.	Molnár Gyula Gyuláé	1937	Tamási	Tolna	1956-11-10	Kaposvár
501.	Molnár Jenő	1925	Győr	Győr-Moson-Sopron	1956-11-11	Budapest
502.	Molnár Károly Imréé	1937	Hódmezővásárhely	Csongrád	1956-11-14	Budapest
503.	Molnár Károly Jánosé	1930	Hajmás	Somogy	1956-11-13	Budapest
504.	Molnár Lajos Jánosé	1928	Marcali	Somogy	1956-11-10	Kaposvár
505.	Molnár Margit Józsefé	1937	Budapest	Pest	1956-11-06	Budapest
506.	Monostori László Györgyé	1934	Szombathely	Vas	1956-11-10	Veszprém
507.	Morozka Imre Istváné	1930	Újiráz	Hajdú-Bihar	1956-11-13	Nyíregyháza
508.	Mosolygó Ferenc Sándoré	1931	Győr	Győr-Moson-Sopron	1956-11-10	Budapest
509.	Mratok Imre Istváné	1935	Szentes	Csongrád	1956-11-11	Budapest
510.	Muc János Jánosé	1933	Paks	Tolna	1956-11-14	Budapest
511.	Murai Rudolf Ernőé	1925	Tokod	Komárom-Esztergom	1956-11-10	Budapest
512.	Nadler Endre Tiboré	1935	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
513.	Nagy Attila Lászlóé	1938	Kunhegyes	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-11	Budapest
514.	Nagy Endre Istváné	1932	Beled	Győr-Moson-Sopron	1956-11-09	Veszprém
515.	Nagy Endre Jánosé	1936	Kaposkeresztúr	Somogy	1956-11-12	Pécs
516.	Nagy Ferenc	1925	Acsád	Vas	1956-11-10	Szombathely

	Józsefé					
517.	Nagy Flórián Bláié	1932	Budapest	Pest	1956-11-12	Pécs
518.	Nagy Ignác Andrásé	1935	Csikéria	Bács-Kiskun	1956-11-10	Budapest
519.	Nagy István Istváné	1935	Kecskemét	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
520.	Nagy János Jánosé	1935	Inota	Veszprém	1956-11-10	Budapest
521.	Nagy László-Béla Istváné	1939	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
522.	Nagy Miklós Sándoré	1914	Hajdú	Hajdú-Bihar	1956-11-08	Debrecen
523.	Nagy Ottó Vincéé	1937	Iszkáz	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
524.	Nagy Pál Józsefé	1910	Debrecen	Hajdú-Bihar	1956-11-09	Szolnok
525.	Nagy Sándor Zsigmondé	1934	Vámoscsalád	Vas	1956-11-10	Veszprém
526.	Nagy Tamás Tamásé	1932	Kaposvár	Somogy	1956-11-10	Kaposvár
527.	Nagy Zoltán Ferencé	1934	Szin	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-11	Budapest
528.	Negele Tibor Jánosé	1932	Budapest	Pest	1956-11-10	Szombathely
529.	Nemes Árpád Dezsőé	1937	Újpest	Pest	1956-11-14	Budapest
530.	Német György Józsefé	1930	Budapest	Pest	1956-11-10	Szombathely
531.	Német Gyula Lászlóé	1936	Nagykáta	Pest	1956-11-10	Budapest
532.	Német István Istváné	1930	Lovászpatona	Veszprém	1956-11-12	Pécs
533.	Német János Sándoré	1898		Győr-Moson-Sopron	1956-11-11	Budapest
534.	Német József Lajosé	1934	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
535.	Neubrand Rezső Rezsőé	1936	Budapest	Pest	1956-11-11	Szombathely
536.	Nik József Józsefé	1935	Pilisvörösvár	Pest	1956-11-10	Budapest
537.	Niksz Lajos Józsefé	1927	Látrány	Somogy	1956-11-11	Budapest
538.	Nóbisz József Józsefé	1940	Törökbálint	Pest	1956-11-12	Budapest

539.	Novák Béla Ferencé	1935	Ófehértó	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
540.	Novoszel Martin Vilmosé	1927	Rakovec	Jugoszlávia	1956-11-14	Budapest
541.	Nyerges Vendel Sándoré	1934	Tarnalelesz	Heves	1956-11-11	Budapest
542.	Nyers István Jánosé	1938	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
543.	Nyeső István Demeteré	1919	Paks	Tolna	1956-11-14	Budapest
544.	Nyirfás Dezső Lászlóé	1931	Pécs	Baranya	1956-11-10	Budapest
545.	Odavica Ferenc Károlyé	1937		Pest	1956-11-10	Budapest
546.	Ohedi Károly Jánosé	1937	Veszprém	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
547.	Oláh Béla Lajosé	1937	Domaháza	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-14	Budapest
548.	Oláh Bertalan Bertalané	1935	Endrefalva	Nógrád	1956-11-11	Budapest
549.	Oláh József Mátyásé	1907	Berettyóújfalu	Hajdú-Bihar	1956-11-11	Szombathely
550.	Oláh Vilmos	1927	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
551.	Ónódi Ferenc Ferencé	1940	Mélykút/Méjszkút Bácsbodrog	Bács-Kiskun	1956-11-14	Budapest
552.	Orbán Antal Istváné	1935	Kecskemét	Bács-Kiskun	1956-11-10	Budapest
553.	Orbán Lajos Sándoré	1928	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
554.	Orbán Zoltán-Tibor Sándoré	1923	Miskolc	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-14	Budapest
555.	Orsós Lajos Jánosé	1934	Pécs	Baranya	1956-11-11	Budapest
556.	Orszár/Orszai Imre Józsefé	1931	Nagyszékely	Tolna	1956-11-09	Veszprém
557.	Oszlai László Ferencé	1939	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
558.	Osztejmer Jakab Keresztelyé	1933	Csávoly	Bács-Kiskun	1956-11-10	Budapest

559.	Pál Csaba Józsefé	1937	Veszprém	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
560.	Pál Gyula Mihályé	1931	Nagyváty	Baranya	1956-11-09	Veszprém
561.	Pál János Jánosé	1934	Veszprém	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
562.	Pál János Jánosé	1924	Tekenye	Zala	1956-11-10	
563.	Pál Vilmos Ferencé	1927	Sárkeresztúr	Fejér	1956-11-10	Kaposvár
564.	Páncél Béla Béláé	1939	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
565.	Pap Ferenc Andrásé	1927	Esztár	Hajdú-Bihar	1956-11-10	Szombathely
566.	Pap Ferenc Lajosé	1935	Debrecen	Hajdú-Bihar	1956-11-10	Budapest
567.	Papp Albert Alberté	1922	Szeged	Csongrád	1956-11-12	Székesfehérvár
568.	Papp Imre Lajosé	1935	Gyulavári	Békés	1956-11-11	Budapest
569.	Paris István Józsefé	1935	Csepreg	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-08	Debrecen
570.	Patai /Potoj József Antalé	1933	Veszprém	Veszprém	1956-11-10	Budapest
571.	Patai Sándor Kálmáné	1935	Bugatmólós		1956-11-10	Budapest
572.	Pataki Mihály Józsefé	1933	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
573.	Patkó András Andrásé	1934	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
574.	Patocskai Béla Kálmáné	1935	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
575.	Paulini László Ferencé	1936	Rákospalota	Pest	1956-11-14	Budapest
576.	Pávelka Sándor Sándoré	1926	Tab	Somogy	1956-11-10	Kaposvár
577.	Pázmándi Gyula Imréé	1934	Nagyveleg	Fejér	1956-11-11	Budapest
578.	Pécsi Ferenc Dávidé	1931	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
579.	Pely/Pej Tamás Árpádé	1933	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
580.	Penees/Penész/Penes jes Imre Imréé	1936	Karcag	Szolnok	1956-11-14	Budapest
581.	Persai Gyula Andrásé	1935	Csonkahegyhát	Zala	1956-11-10	Veszprém
582.	Pesti György	1935	Szekszárd	Tolna	1956-11-11	Budapest

	Györgyé					
583.	Péterfi István Istváné	1935	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
584.	Péterfia András Béla Lajosé	1936	Újpest	Pest	1956-11-14	Budapest
585.	Peteri Tibor Adolfé	1934	Szápár	Veszprém	1956-11-10	Veszprém
586.	Pető Ferenc Józsefé	1934	Külsővat	Veszprém	1956-11-11	Budapest
587.	Petri István Jánosé	1933	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
588.	Petri Vilmos Vilmosé	1934		Zala	1956-11-09	Veszprém
589.	Petrovák Oszkár Oszkáré	1917	Sokol' (magyarul Hernádszokoly)	Felvidék (Nyitra megye) /Csehszlovália	1956-11-11	Szombathely
590.	Pezcik János Jánosé	1937	Soltvadkert	Bács-Kiskun	1956-11-14	Budapest
591.	Pilinszkij Mária Attiláé	1935	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
592.	Pintér István Istváné	1913	Szombathely	Vas	1956-11-10	Nyíregyháza
593.	Pintér István Istváné	1935	Balassagyarmat	Nógrád	1956-11-11	Budapest
594.	Pintér Sándor Istváné	1935	Pesthely	Pest		Budapest
595.	Pocsfalvi-Szkiba György Józsefé	1912	Máriapócs	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-12	Nyíregyháza
596.	Poder Mária Józsefé	1938	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
597.	Polenó Ferenc Menyhárté	1931	Udvard	Felvidék/Csehszlovákia	1956-11-10	Budapest
598.	Polyi/Pályi Bertalan Józsefé	1935	Nagyrozvágy	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-10	Budapest
599.	Postenner József Józsefé	1937	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
600.	Prejfer/Pfejfer Gyula Gyuláé	1934	Debrecen	Hajdú-Bihar		Veszprém
601.	Prokai Miklós Ferencé	1933	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
602.	Puszpán István Mihályé	1924	Dombóvár	Tolna	1956-11-10	Dombóvár

603.	Pusztafi József Józsefé	1936	Nyíregyháza	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Miskolc
604.	Püspöki József Józsefé	1934	Pusztamonostor	Szolnok	1956-11-14	Budapest
605.	Rác Endre	1934	Podravske Sesvete	Délvidék/Jugoszlávia	1956-11-11	Budapest
606.	Rác Endre Jánosé	1936	Móra	Nógrád	1956-11-10	Budapest
607.	Rác István Józsefé	1904	Szalag/Szalacs	Bihar	1956-11-10	Nyíregyháza
608.	Ráda János Jánosé	1926	Lovászi	Zala	1956-11-10	Szombathely
609.	Radán Tibor Konrádé	1935	Lánycsók	Baranya	1956-11-11	Budapest
610.	Radics Ferenc Mihályé	1935	Lajosmizse	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
611.	Redán András Imréé	1935	Gyula	Békés	1956-11-10	Budapest
612.	Réjfalvi Zsigmond Józsefé	1915	Geszt	Somogy	1956-11-10	Dombóvár
613.	Rémai István Istváné	1935	Várpalota	Veszprém	1956-11-10	Budapest
614.	Réti/ Riti Zoltán Adolfé	1906	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
615.	Ribocki István Istváné	1933	Sajókaza	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-10	Budapest
616.	Rigó János Jánosé	1931	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
617.	Rikk József Istváné	1933	Szekszárd	Tolna	1956-11-09	Veszprém
618.	Ron Imre Mihályé	1928	Györköny	Tolna	1956-11-14	Budapest
619.	Rózsa Sándor Józsefé	1935	Fülöpszállás	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
620.	Rózsa Sándor Kálmáné	1926	Pécs	Baranya	1956-11-12	Pécs
621.	Rózsahegyi Elemér Istváné	1935	Örkény	Pest	1956-11-11	Budapest
622.	Ruha/Ruka József Sándoré	1919	Nyírbátor	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-12	Nyíregyháza
623.	Rustinszkij János Jánosé	1935	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
624.	Rusznyák László	1933	Csirlizradvány	Komárom-Esz	1956-11-10	Szombathely

	Lászlóé			tergom		
625.	Sagi Elek Gyuláé	1906	Bő	Vas	1956-11-11	Szombathely
626.	Sajti Albert Jánosé	1919	Sarkad	Békés	1956-11-10	Kaposvár
627.	Salamon István Istváné	1935	Mezőtárkány	Heves	1956-11-10	Budapest
628.	Sankó István Károlyé	1927	Budapest	Pest	1956-11-10	Kaposvár
629.	Sáradi Sándor Lászlóé	1933		Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
630.	Sarkadi Béla Lajosé	1935	Hajdu		1956-11-14	Budapest
631.	Sarkadi János Mihályé	1935	Porcsa (Porcsalma)	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
632.	Sarli József Jánosé	1937	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
633.	Sas Ferenc Kálmáné	1934	Mándok	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
634.	Sebestyén József Józsefé	1939	Doboz	Békés	1956-11-14	Budapest
635.	Sebestyén Lajos	1917	Gamás	Somogy		Pécs
636.	Sebők/Sebek András Dánielé	1940	Balmazújváros	Hajdú-Bihar	1956-11-10	Budapest
637.	Sebők/Sebevk András Istváné	1906	Pankota	Erdély (Arad megye)/Románia	1956-11-09	Szolnok
638.	Seger Péter Mihályé	1935	Kaszaper	Békés	1956-11-11	Budapest
639.	Seprenyi Pál Sándoré	1935	Hanaj-Háta	Békés	1956-11-10	Budapest
640.	Serfezi/Sörfőzi Lajos Vendelé	1935	Karácsond	Heves	1956-11-11	Budapest
641.	Silló András Péter-Pálé	1930	Bendepuszta	Somogy	1956-11-10	Budapest
642.	Simák Miklós Sándoré	1930	Nyírbéltek	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-13	Nyíregyháza
643.	Simon Ferenc Ferencé	1934	Székesfehérvár	Fejér	1956-11-10	Budapest
644.	Simon Imre Imréé	1939	Karád	Somogy	1956-11-10	Budapest
645.	Simon Károly	1934	Miskolc	Borsod-Abaúj-	1956-11-14	Budapest

	Aladáré			Zemplén		
646.	Simon Tibor Mihályé	1936	Szeged	Csongrád	1956-11-10	Veszprém
647.	Simon/Sikon Ferenc Ferencé	1934	Székesfehérvár	Fejér		Veszprém
648.	Sindler Károly Károlyé	1934	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
649.	Sipeki Dezső Andrásé	1935	Verpelét	Heves	1956-11-10	Budapest
650.	Sipos Irén Sándoré	1939	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
651.	Sipos Jenő Jenőé	1935	Zalavészvenyővég	Zala	1956-11-11	Budapest
652.	Siraki Károly Emilé	1939	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
653.	Skrabák Lajos Jánosé	1926	Ecséd	Heves	1956-11-10	Veszprém
654.	Smid György Gyuláé	1936	Adony	Fejér	1956-11-14	Budapest
655.	Smider Gyula Györgyé	1935	Feldebrő	Heves	1956-11-11	Veszprém
656.	Snájder János Mátyásé	1935	Almamellék	Baranya	1956-11-10	Veszprém
657.	Sofró Lajos Pálé	1933	Mogol, Bácsbodrog		1956-11-11	Budapest
658.	Soloktó István Kálmáné	1933	Győr	Győr-Moson-Sopron	1956-11-09	Veszprém
659.	Solti László Jánosé	1937	Úri	Pest	1956-11-14	Budapest
660.	Solymos János Jánosé	1906	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
661.	Solymosi János Jánosé	1932	Nagytétény	Pest	1956-11-14	Budapest
662.	Som Gyula Gyuláé	1906	Akasztó	Bács-Kiskun	1956-11-14	Budapest
663.	Somhegyi György Antalé	1938	Veszprém	Veszprém	1956-11-10	Veszprém
664.	Somigyi/Somogyi Antal Antalé	1936	Zalaerdőd (Sümeg)	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
665.	Somogyi Gyula	1937	Budapest	Pest	1956-11-10	Miskolc
666.	Somogyi István Józsefé	1934	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest

667.	Somogyvári Lajos Jánosé	1921	Somogyvár	Somogy	1956-11-10	Budapest
668.	Sörfőzi/Serfőzi Imre Istváné	1923	Pusztamonostor	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-10	Szombathely
669.	Spanyol Gyula Gyuláé	1933	Nyírbátor	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Miskolc
670.	Sretter/Srőttér Ferenc Ferencé	1933	Rimaszék	Felvidék (Gömör megye)Csehszlovákia	1956-11-09	Veszprém
671.	Stic István Pálé	1935	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
672.	Stremper József Ferencé	1938	Veszprém	Veszprém		Veszprém
673.	Strihó Károly Józsefé	1935	Balassagyarmat	Nógrád	1956-11-10	Budapest
674.	Stroub János Jánosé	1935	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
675.	Suplic István Istváné	1938	Budapest	Pest	1956-11-12	Székesfehérvár
676.	Suri Kálmán Jánosé	1936	Királyszentistván	Veszprém	1956-11-11	Veszprém
677.	Sütő Tivadar Ferencé	1931	Zalaszántó	Zala	1956-11-09	Veszprém
678.	Svantner László Józsefé	1934	Pusztaszabolcs	Fejér	1956-11-09	Veszprém
679.	Svarc Mihály Ferencé	1924	Győr	Győr-Moson-Sopron	1956-11-10	Szombathely
680.	Svejkhárd Péter Béla	1940	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
681.	Sz.Nagy József Béláé	1927	Sződ	Pest	1956-11-10	Budapest
682.	Szabó Antal Jánosé	1935	Akasztó	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
683.	Szabó Béla	1939	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
684.	Szabó Dénes Dénesé	1934	Komárom	Komárom-Esztergom	1956-11-10	
685.	Szabó Erzsébet Istváné	1938	Homokszentgyörgy	Somogy	1956-11-10	Budapest
686.	Szabó Etelka Józsefé	1939	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest

687.	Szabó Imre Imréé	1929	Nagykáta	Pest	1956-11-14	Budapest
688.	Szabó János Jánosé	1938	Nagyvárad	Erdély/ Románia	1956-11-14	Budapest
689.	Szabó János Jánosé	1934	Balassagyarmat	Nógrád	1956-11-11	Budapest
690.	Szabó Károly Alberté	1930	Nyirbátor	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-12	Nyíregyháza
691.	Szabó Károly Sándoré	1938	Nyíregyháza	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-14	Budapest
692.	Szabó László Ferencé	1931	Békéscsaba	Békés	1956-11-11	Budapest
693.	Szabó László Lajosé	1927	Székesfehérvár	Fejér	1956-11-09	Veszprém
694.	Szabó Mihály Mihályé	1930	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
695.	Szadadi István Istváné	1939	Kisláng	Fejér	1956-11-14	Budapest
696.	Szadocki Mihály Józsefé	1935	Keszeg	Nógrád	1956-11-11	Budapest
697.	Szalai László Ferencé	1934	Kaposvár	Somogy	1956-11-12	Székesfehérvár
698.	Száraz László Istváné	1932	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
699.	Szarka Antal Bálinté	1935	Tyukod	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-14	Budapest
700.	Szavity Demeter Miklósé	1925	Battonya	Békés	1956-11-10	Budapest
701.	Szecsedi Kálmán Ádámé	1930	Kispest	Pest	1956-11-10	Szombathely
702.	Szeferinusz Mihály Mihályé	1934	Tata	Komárom-Esztergom	1956-11-11	Budapest
703.	Szegi Zoltán Sztefáné/Istváné	1934	Bicske	Fejér	1956-11-10	Budapest
704.	Székely Bálint Bálinté	1928	Mezőtúr	Győr-Moson-Sopron	1956-11-10	Budapest
705.	Szekeres Béla Béláé	1935		Heves	1956-11-10	Budapest
706.	Szekeres Viktor Józsefé	1936	Nagyrada	Zala		Budapest

707.	Székes Lajos Lajosé	1933	Pestszentlőrinc (Budapest, VIII.kerület)	Pest	1956-11-11	Budapest
708.	Szél/Szil József Józsefé	1935	Gyula	Békés	1956-11-11	Budapest
709.	Szelényi/Szelenyi Endre Nándoré	1935	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
710.	Szelesi László Gyuláé	1924	Gragyvánfalva		1956-11-10	Budapest
711.	Szendi László Györgyé	1896	Szombathely	Vas	1956-11-11	Szombathely
712.	Szepesi József Istváné	1934	Hódmezővásárhely	Csongrád	1956-11-10	Budapest
713.	Szepesi Mihály Mihályé	1926	Vecseklő (Večelkov)	Felvidék(Besztercebányai kerület Rimaszombati járás)/Szlovákiá	1956-11-11	Budapest
714.	Szíj Ferenc Ferencé	1934	Nagyvázsony	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
715.	Szikes/Szikés/Székes Lajos Lajosé	1933	Pestszentlőrinc (Budapest, VIII.kerület)	Pest	1956-11-11	Budapest
716.	Szikszai Ferenc Györgyé	1934	Törökszentmiklós	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-09	Veszprém
717.	Szilágyi Imre Sándoré	1930	Debrecen	Hajdú-Bihar	1956-11-08	Debrecen
718.	Szilágyi László Bertalané	1924	Nyíregyháza	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Nyíregyháza
719.	Szilárdi Mihály Mihályé	1916	Dévaványa	Békés	1956-11-10	Budapest
720.	Szilasi Mátyás Mátyásé	1935		Békés	1956-11-11	Budapest
721.	Szitovszki Zoltán Józsefé	1924	Miskolc	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-08	Debrecen
722.	Szombat György Józsefé	1939	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest

723.	Sztojka Ferenc	1933	Budapest	Pest		Budapest
724.	Szuna/Szuha Károly Ferencé	1934	Söréd	Fejér	1956-11-10	Budapest
725.	Szűcs Ferenc Ferencé	1934	Bodonhely	Győr-Moson-Sopron	1956-11-09	Veszprém
726.	Szűcs Imre Imréé	1935		Hajdú-Bihar	1956-11-11	Budapest
727.	Szűcs István Jánosé	1935	Battonya	Békés	1956-11-09	Veszprém
728.	Szűcs László Dezsőé	1931	Veszprém	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
729.	Szűcs Sándor Dénesé	1918	Budapest	Pest	1956..11.10	Budapest
730.	Szűcs Sándor Károlyé	1919	Csap, Záhony	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-07	Záhony
731.	Szűcs Tibor Istváné	1936	Kurinem	Felvidék (Gömör megye)Csehszlovákia	1956-11-10	Miskolc
732.	Szvák/Cvák Pál Mihályé	1924	Szarvas	Békés	1956-11-14	Budapest
733.	Tacsi Imre Gáboré	1935	Hajdúböszörmény	Hajdú-Bihar	1956-11-11	Budapest
734.	Takács Béla Jánosé	1927	Viss	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-14	Budapest
735.	Takács Ferenc (anyja neve:Erzsébet)	1926	Nagyrév	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-12	Pécs
736.	Takács Ferenc Károlyé	1935	Sükösd	Bács-Kiskun	1956-11-10	Budapest
737.	Takács Mihály Istváné	1939	Pilis	Pest	1956-11-10	Budapest
738.	Taki Gyula Dezsőé	1936	Budapest	Pest	1956-11-10	Szombathely
739.	Tamás Albert Alberté	1931	Budapest	Pest		
740.	Tamás Kálmán Jánosé	1933	Újpest	Pest	1956-11-10	Budapest
741.	Tamás Sándor Ferencé	1935	Soltvadkert	Tolna	1956-11-10	Budapest
742.	Tamási Ferenc	1924	Jánoshida	Szolnok	1956..11.11	Budapest

	Kálmáné					
743.	Tar Béla Györgyé	1923	Mosdós	Somogy	1956-11-14	Budapest
744.	Tarcsi Gyula Károlyé	1931	Kismarja	Hajdú-Bihar	1956-11-10	Budapest
745.	Tari István Illésé	1937	Lőrinci	Heves	1956-11-11	Budapest
746.	Tari Sándor Sándoré	1935	Kiskundorozsma	Bács-Kiskun	1956-11-10	Budapest
747.	Tarján Emil Szilveszteré	1940	Budapest	Pest	1956-11-15	Budapest
748.	Tarján Szilveszter Szilveszteré	1942	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
749.	Tarjányi Béla Béláé	1935	Kiskunfélegyháza	Bács-Kiskun	1956-11-11	Budapest
750.	Tassi Vilmos Jánosé	1933	Debrecen	Hajdú-Bihar	1956-11-14	Budapest
751.	Temesvári József Sándoré	1935	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
752.	Tengeregyi Pál Jánosé	1911	Kelevíz	Somogy	1956-11-10	
753.	Terebesi Sándor Jánosé	1936	Pilisvörösvár	Pest	1956-11-14	Budapest
754.	Terek/Török Imre Tiboré	1931	Budapest	Pest	1956-11-12	Tamási
755.	Ternai Antal Jánosé	1934	Baja	Bács-Kiskun	1956-11-10	Budapest
756.	Tfdai/Tordai Károly Mózesé	1936	Szászlodes	Erdély/Románia	1956-11-10	Budapest
757.	Tóbiás Géza Jánosé	1935	Kisvárda	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
758.	Todi József	1923	Szeged	Nógrád	1956-11-11	Budapest
759.	Tombor József Józsefé	1938	Marcali	Somogy	1956-11-11	Kaposvár
760.	Tót Dániel Dánielé	1938	Sarkad	Békés	1956-11-10	Budapest
761.	Tót Ferenc Ferencé	1933	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
762.	Tót Ferenc Istváné	1935	Legénd	Nógrád	1956-11-11	Budapest
763.	Tót Ferenc Péteré	1939	Dévaványa	Békés	1956-11-14	Budapest
764.	Tót Imre Józsefé	1930	Szentgál	Veszprém	1956-11-10	Budapest
765.	Tót Imre Mihályé	1913	Nyírbogdány	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-13	Nyíregyháza
766.	Tót János Jánosé	1930	Eger	Heves	1956-11-11	Budapest

767.	Tót János Jánosé	1928	Budapest	Pest	1956-11-11	Szombathely
768.	Tót János Jánosé	1935	Gerendás	Békés		Budapest
769.	Tót József	1937	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
770.	Tot József Józsefé	1935	Újkígyós	Békés	1956-11-11	Budapest
771.	Tót József Józsefé	1912	Tamási	Tolna	1956-11-10	Budapest
772.	Tót József Józsefé	1940	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
773.	Tót Kálmán Kálmáné	1932	Muhi	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-14	Budapest
774.	Tót László Lászlóé	1935	Szihalom	Heves	1956-11-11	Budapest
775.	Tót Pál Istváné	1925	Tiszanána	Heves	1956-11-11	Budapest
776.	Totán János Péteré	1935	Gyulavári	Békés	1956-11-10	Budapest
777.	Tótcs József Jánosé	1938	Csopak	Veszprém	1956-11-09	Veszprém
778.	Totok Sándor Sándoré	1937	Mátraszele	Nógrád	1956-11-09	Veszprém
779.	Tök/Tik János Jánosé	1931	Budapest	Pest	1956-11-09	Szolnok
780.	Török Béla Andrásé	1934	Borsodbóta	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-10	Budapest
781.	Török János Andrásé	1928	Ercsi	Fejér	1956-11-11	Budapest
782.	Török Sándor	1928	Mátraszele	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-11	Budapest
783.	Trencsényi Sándor Mártoné	1933	Kunhegyes	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-10	Budapest
784.	Tribin János Jánosé	1936	Pázmánd	Fejér	1956-11-11	Budapest
785.	Trubács József Istváné	1934	Mezőszilas	Fejér	1956-11-10	Budapest
786.	Truc István Istváné	1935	Kétegyháza	Békés	1956-11-10	Budapest
787.	Turós István Istváné	1932	Ozora (Tamási kerület)	Tolna	1956-11-08	Tamási
788.	Ugrin Bene Beneé/Benő Benőé	1932	Endrőd	Békés	1956-11-11	Budapest
789.	Uhrin Jenő Jánosé	1935	Békéscsaba	Békés	1956-11-10	Budapest
790.	Uhrin László Pálé	1935	Békéscsaba	Békés	1956-11-11	Budapest
791.	Újság Tibor Ferencé	1929	Budapest	Pest	1956-11-10	Kaposvár

792.	Újvári Imre Imréé	1923	Gyömrő	Pest	1956-11-08	Debrecen
793.	Urkom Ferenc Gergelyé	1938	Lugas	Erdély (Krassó-Szörény megye)/Románia	1956-11-14	Budapest
794.	Urmes János Jánosé	1935	Csanytelek	Csongrád	1956-11-10	Budapest
795.	Vadászi Tibor Lajosé	1928	Szentantalfa	Veszprém	1956-11-11	Budapest
796.	Vágány Aurél Pálé	1934	Pély	Heves	1956-11-10	Budapest
797.	Vágenvömer/Vágenszumer Ferenc	1926	Zsámbék	Pest	1956-11-14	Budapest
798.	Vagi József Péteré	1911	Decs	Tolna/Veszprém	1956-11-10	Kaposvár
799.	Vágner István Frigyesé	1929	Budapest	Pest	1956-11-11	Szombathely
800.	Vágner Károly Károlyé	1936	Tomcsány	Pest	1956-11-14	Budapest
801.	Vágner Lajos Lajosé	1941	Nagykároly	Erdély (Szatmár megye)/Románia	1956-11-14	Budapest
802.	Vajda Sándor Sándoré	1935	Büssü	Somogy	1956-11-09	Kaposvár
803.	Vajdai László Sándoré	1934	Kiscserhát	Fejer	1956-11-10	Budapest
804.	Vajsz József Dávidé	1937	Oroszi	Kárpátalja	1956-11-10	Budapest
805.	Vándor Béla Ferencé	1941	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
806.	Vanyján János Istváné	1936	Gyula	Békés	1956-11-11	Budapest
807.	Varga Mihály Mihályé	1935	Békéscsaba	Békés	1956-11-11	Budapest
808.	Varga Tibor Lajosé	1943	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
809.	Várhedi István Istváné	1933	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
810.	Vas Imre Imréé	1911	Debrecen	Hajdú-Bihar	1956-11-08	Debrecen

811.	Vastag Mihály Mihályé	1937	Nyírbéltek	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Veszprém
812.	Vasvári Ottó Józsefé	1931	Budapest	Pest	1956-11-10	Szombathely
813.	Veisz László Imréé	1936	Budapest	Pest	1956-11-09	Budapest
814.	Vékony Ferenc Ferencé	1935	Szeghalom	Békés	1956-11-11	Veszprém
815.	Vencel Sándor Józsefé	1935	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
816.	Vendel/Vandel Ferenc Árpádé	1927	Budapest	Pest	1956-11-14	Budapest
817.	Vér Balázs Sándoré	1936	Makó	Csongrád	1956-11-14	Budapest
818.	Veréb Pál Istváné	1940	Ózd	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-11	Budapest
819.	Veregi Károly Ferencé	1933	Zalaegerszeg	Zala	1956-11-11	Veszprém
820.	Veres Gábor Gáboré	1935	Budapest	Pest	1956-11-10	Veszprém
821.	Vida János Andrásé	1935	Rétság	Nógrád		Budapest
822.	Víg Antal Sándoré	1931	Makó	Csongrád	1956-11-10	Budapest
823.	Víg György Andrásé	1931	Budapest	Pest	1956-11-08	Debrecen
824.	Víg Gyula Dezsőé	1935	Debrecen	Hajdú-Bihar	1956-11-11	Debrecen
825.	Vince Balázs Balázsé	1935	Mezőhegyes	Csongrád	1956-11-11	Budapest
826.	Vince László Mihályé	1933	Bezdes/Bezdán	Jugoszlávia	1956-11-10	Veszprém
827.	Vince Sándor Lajosé	1936	Szeged	Csongrád	1956-11-11	Budapest
828.	Vinkler József Józsefé	1936			1956-11-10	Budapest
829.	Virág János Jánosé	1930		Fejér	1956-11-10	Szombathely
830.	Virág László Lászlóé	1925	Kecskemét	Bács-Kiskun	1956-11-10	Szombathely
831.	Virág Pál Jánosé	1935	Mezőberény	Békés	1956-11-10	Veszprém
832.	Vizi Béla Béláé	1931	Budapest	Pest	1956-11-11	Budapest
833.	Vízi Gabriella	1933	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest

	Károlyé					
834.	Vízi Pál Pálé	1925	Baktüttös	Zala	1956-11-14	Budapest
835.	Vlasin László Gyuláé	1934	Bezenye	Győr-Moson-Sopron	1956-11-09	Veszprém
836.	Volocki Ferenc Gézáé	1934	Nyíregyháza	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Budapest
837.	Vonyó Károly Andrásé	1912	Tordáskert	Felvidék (Nyitra megye)/ Szlovákia	1956-11-14	Budapest
838.	Vragge Harszt Bernharctovics	1929		Németország	1956-11-11	Budapest
839.	Zagorszki Ferenc Ferencé	1933	Budapest	Pest	1956-11-10	Szombathely
840.	Zajác Anna Tamásé	1939	Budapest	Pest	1956-11-10	Budapest
841.	Zám Ferenc Jánosé	1917	Szolnok	Jász-Nagykun-Szolnok	1956-11-11	Budapest
842.	Zámbó Mária Pálé	1926	Dombrád	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1956-11-10	Budapest
843.	Zatyko József Mihályé	1934		Nógrád	1956-11-10	Budapest
844.	Zobák Pál Istváné	1906	Bőny	Győr-Moson-Sopron	1956-11-14	Budapest
845.	Zombori Sándor Józsefé	1919	Diósgyőr	Borsod-Abaúj-Zemplén	1956-11-08	Debrecen
846.	Zsigmond József Józsefé	1933	Nagytétény	Pest	1956-11-11	Budapest
847.	Zsoldos József Istváné	1940	Csurgó	Somogy	1956-11-11	Szombathely
848.	Zsombok Károly József	1938	Székesfehérvár	Fejér	1956-11-10	Budapest